Dr Nevenka Petrić

STO PEDESET GODINA MOJE PORODICE
1855-2005

RADNIČKA ŠTAMPA

Dr Nevenka Petrić
STOPEDESET GODINA MOJE PORODICE
1855-2005
Monografija

Izdavač
NIP "RADNIČKA ŠTAMPA"
Trg Nikole Pašića 5/V

Za izdavača
GORDANA ŠIJAKOVIĆ
direktor i glavni urednik

Recenzent Prof, dr
MIODRAG ZEČEVIĆ

Predgovor Akademik
RADONJA VEŠOVIĆ, književnik

Urednik
MILORAD BAŠIĆ

Lektor i korektor
BRANKA KOSANOVIĆ

Tehnički urednik
ČASLAV BJELICA

Prevodilac
MIRJANA RAJKOVIĆ

Fotografija na koricama
VUKICA MIKAČA, fotograf

Štampa
GRAFOPAK, Aranđelovac

ISBN 86-7073-113-4

Dr Nevenka Petrić

STO PEDESET GODINA MOJE PORODICE 1855-2005

MONOGRAFIJA

RADNIČKA ŠTAMPA
Beograd 2006

TANTUM SCIMUS QUANTUM
MEMORIA TENEMUS

Vrijedimo toliko koliko pamtimo

SADRŽAJ

Akademik Radonja Vešović: ŽIVOT SJEĆANJA - VIJEK IP RODNOG STABLA
PORODICA PETRIĆ I POPOVIĆ 1855-2005 7

Prof, dr Miodrag Zečević: KNJIGA ZA ISTORIJU, POTOMKE I PAMĆENJE - PODACI 0
BROJNIM LIČNOSTIMA PREVAZILAZE PO ZNAČAJU PORODIČNU SAGU PETRIĆA, iz recenzije 11

UVOD 13

PRVI DIO

ISJEČCI IZ ŽIVOTA I RADA NATALIJE I VASE PETRIĆA I ZNANIH PREDAKA I POTOMAKA VIĐENO KAMEROM

Prva glava: PORODICE NATALIJE POPOVIĆ 1 VASE PETRIĆA DO STUPANJA U BRAK..... 23

Druga glava: MAJKA NATAL1JAI OTAC VAŠA PETRIĆ I NJIHOVO SEDMORO DJECE 26

Treća glava: PORODICE PETRIĆ I POPOVIĆ PRIJE PRVOG, ODNOSNO DRUGOG SVJETSKOG RATA I NJIHOVI PRIJATELJI..... 30

Čevrta glava: VASO I NATALIJA PETRIĆ I NJIHOVO ŠESTORO DJECE BORCI NOR-a 1941-1945; NISU PREŽIVJELI OTAC I TROJE DJECE 41

Peta glava: ČLANOVI PORODICE PETRIĆ U NOR-u I PRIJATELJI..... 43

Šesta glava: GROBOVI ČLANOVA PORODICA PETRIĆ, KAPORI POPOVIĆ 69

Sedma glava: ČETIRI SESTRE PETRIĆ 1953 1 DANAS 73

DRUGI DIO

VIĐENJE NEKIH ASPEKATA RADA I ŽIVOTA NEVENKE PETRIĆ SA PORODICOM

Prva glava: PRVE POSLIJERATNE GODINE, 1945-1948 79

Druga glava: UČEŠĆE U NEKIM ZBIVANJIMA, 1948-1961.....89

Treća glava: IZ RADA U KONFERENCIJI ZA DRUŠTVENU AKTIVNOST ŽENA JUGOSLAVIJE ... 104

Četvrta glava: IZBOR FOTOGRAFIJA SA STEVOM LALIĆEM, POTOM STEVOM SUPRUGOM I VOJISLAVOM SINOM, *VOJKANOM* 109

Peta glava: UŽA I ŠIRA PORODICA PETRIĆ, POPOVIĆ, LALIĆ 127

Šesta glava: PRIJATELJ], VEOMA DRAGI PRIJATELJI 141

Sedma glava: UČEŠĆE U NEKIM MEĐUNARODNIM BILATERALNIM I MULTILATERALNIM AKTIVNOSTIMA.....150

Osma glava: DODJELA DIPLOME NA PROMOCIJI NOVIH DOKTORA NAUKA NA UNIVERZITETU U SARAJEVU.....170

Deveta glava: STICANJE NOVIH PRIJATELJA - SA PUTA NA SVJETSKI KONGRES SOCIJALNE ZAŠTITE UJAPAN.....172

Deseta glava: »RAVNOPRAVNOST ŽENE I ODGOVORNO RODITELJSTVO«, PET KURSEVA, UNFPA/SFRJ 180

Jedanaesta glava: SAVJETOVANJA, NAUČNO-ISTRAŽIVAČKI PROJEKTI, OBRAZOVNI KURSEVI - AKTIVNOST OD 1973-1999 227

Dvanaesta glava: SIN VOJISLAV LALIĆ-PETRIĆ SA SUPRUGOM NINOM I DJECOM INOM (2001) I NEVENOM (2005) LALIĆ 238

Trinaesta glava: PROMOCIJE KNJIGA NEVENKE PETRIĆ 275

Četrnaesta glava: ODMOR, PORODIČNA TURISTIČKA PUTOVANJA 292

Petnaesta glava: A SADA JOŠ NEKOLIKO FOTOGRAFIJA Pogled iz posebnog ugla 306

TREĆI DIO

BIOGRAFIJE 313

DJED, OTAC I MAJKA NATALIJE POPOVIĆ, UDATE PETRIĆ 316

STOJKO I MILKA PETRIĆ, RODITELJI VASE PETRIĆA; DVIJE VASINE MAĆEHE 320

NATALIJA I VASO PETRIĆ I NJIHOVO SEDMORO DJECE 351

VOJISLAV LALIĆ-PETRIĆ I NINA-LALIĆ 405

ČETVRTI DIO

ZAPIS - SVJEDOČENJE NEVENKE PETRIĆ O EPIDEMIJI PJEGAVOG TIFUSA U DVIJE PARTIZANSKE JEDINICE I SEDAM NAPADA 407

EPIDEMIJA PJEGAVOG TIFUSA.DVA NAPADA NIJEMACA, USTAŠA, DOMOBRANA SA ČETNICIMA NA BRIGADU, ODRED I BOLNICU(17. i 27.02.03) 410

ČETNIČKI NAPADI NA BOLNICU BRIGADE I ODREDA U OČAUŠU I PALIVUKU 20. i 31. MARTA 943 413

DVA ČETNIČKA NAPADA NA BRIGADU, ODRED I NJIHOVU BOLNICU (12. i 24.04.1943) 418

BOLEST I SMRT VASE PETRIĆA 1 VASE KAPORA OD PJEGAVOG TIFUSA 422

HRONOLOGIJA POKRETA BOLNICE I NEPRIJATELJSKIH NAPADA, 13.02 - 24-04-1943 429

REZIME 437

SUMMARY 439

PRILOZI 443

ŽIVOT SJECANJA

VIJEK I PO RODNOG STABLA PORODICA PETRIĆ I POPOVIĆ

1855-2005

Hony soi qui mal'y pense![1] - piše na Ordenu kraljevske podvezice, vele, najvišem britanskom odlikovanju. Odmah da kažem: radi se o originalnom, slojevitom, obimnom poduhvatu, o istoriografskoj porodičnoj monografiji. Zato ovaj predgovor i počinjem ovako bizarnom isključivošću da bih odmah otklonio svaki nesporazum između čitalaca i djela da ni za trenutak ne pomisle da je riječ o jednom od onih, do skoro gotovo pomodnih „geneoloških" traganja za arhaikom svog identiteta kroz traganja za porodičnim korijenima, krljama pa i za heraldikama plemićkih grbova. Jer je kriza opštih ideja i kod nas proizvela pojavu gubljenja „svoga lika".

Naprotiv, ova „porodična vjekovitost" plod je visoko razvijene društvene, naučne, poetske individualnosti, nespojiv sa ovima koji ideologiju zamjenjuju biologijom, genskim šiframa. Autorka ovom monografijom samo produžava svoj dugogodišnji istrajni, impozantni naučni istoriografski i poetski opus borbe protiv „kolektivne smrti pamćenja", koju je jedan austrijski funkcioner, u vezi sa obnovom nacizma i rasizma ne samo u Austriji i Njemačkoj, nedavno pomenuo. I ovaj njen nemali prilog otpor je zaboravnosti kod nas, zaboravnosti koja pored prirodne neminovnosti sve više ispoljava karakter „podmetnute strategije", koja je već u mnogome izbrisala ne samo rezultate Drugog svjetskog rata, već je te praznine ispunila sjenkama i sablastima prošlosti i strijepnjama za sudbinu novih pokoljenja.

Zato je podsjećanje na ranije promocije njenih knjiga, srodnih ovoj, samo neophodno uspostavljanje veze i olakšica za snalaženje čitaoca. Da zna da nas je Nevenka već spontano vraćala i provodila ovim stazama istorije do njenih dubina, da bi otud, poput rudara, izvadila svijetlo mudrosti i čula kojih nas je lišilo prirodno i namješteno „nepamćenje".

Takve jedne njene „svjetkovine sjećanja" od prije deset godina, autor ovih redova se još rado sjeća. Bila je to promocija njene *Biobibliografije 1945-1995* - zbornika naučnih, literarnih i drugih radova, objavljenih u minulih 50 godina. Iako se radilo o strogo naučnim, sociološko-humanističkim temama, sa raznih simpozijuma i seminara saveznog i međunarodnog značaja, autorka je promociju obogatila čitanjem svojih stihova, nadahnutih doživljaji-

[1] Stid ga bilo ko išta rđavo pomisli o ovome!

ma u koloni. Time je naučnu ozbiljnost promocije potpuno skrenula, odvela u romantiku Narodnooslobodilačke borbe, ispunivši salu negdašnjom životnom ofanzivnošću.

Bile su to, sjećam se, jednostavne, snažno iskrene pjesme negdašnje trinaestogodišnjakinje sa kojima je tada prosto - „proizvela čudo"; nešto nalik kolektivnom „vaznesenju" starih hrišćana. Čula je ona tada o sebi pregršti najljepših priznanja i pohvala. Nadahnuta sala joj je uzvratila nadahnućem. Ipak, ostalo je neobjašnjeno: kako je poezija Nevenke Petrić sve do danas ostala nedovoljno poznata? Da lije tome „kumovala" promjena ideološke klime u književnosti kod nas ili prevlast njenih društvenih uloga i naučne angažovanosti? Ali, sve što se i tu i kasnije doživjelo bile su istinske svjetkovine sjećanja! Mislim da je i ta promocija, pored ranijih, rodila poletni nadnaslov za dva njena kasnija istoriografska djela / *zvijezde smo dosezali.*

To su vrlo zapažene monografije - *Revolucionarni omladinski pokret Banjaluke, 1919-1949* i *Revolucionarni omladinski pokret srednje Bosne, 1941-1945.* Bila su to dva događaja koji se pamte. U vrijeme idejnog i organizacionog klonu-ća mnogih, Nevenka se, predstavljanjem ovih monografija i u Beogradu i u rodnoj Bosni, nehotice prihvatila zadatka duhovnog uspravljanja.

Prijem na koji su te monografije naišle nije joj sve do danas ostavljao prava da „sklopi krila" za počinak. U trilogiji kojom su objedinjene obje prethodne monografije poglavlja su oživljena njenim pjesmama. Prilikom promocija u Banjaluci, Kotor-Varošu i Kneževu, domaćini su, zbog iscrpljenosti tiraža, predložili i finansirali drugo izdanje / *zvijezde smo dosezali, knj. 2,3.* Tako su i predašnji napori autorke u oblasti istoriografije, koji su krunisani i zvanjem doktora nauka, u tijesnoj vezi sa ovom monografijom. Samo se autorka ovdje pomogla i tekstovima i pamćenjem fotoobjektiva.

Za svako divljenje je kako je autorka savladala čitave „poplave" materijala, obezbjedivši mu preglednost i čitkost. Ostvarena je prisnost između porodičnog i istorijskog, jedno iz drugog izvire i utapa se u isti tok - ratničkog i herojskog. To što se njena majka Nata, učiteljica, udala (ugrabljena) za njenog budućeg oca, trgovca Vaša, rođenog u Obodniku, preminulog u partizanskoj bolnici u selu Palivuk kod Šipraga od pjegavog tifusa, 1943. godine, samo je vrh ovoga „stabla". U istoj koloni i kćerka Nevenka je prebolovala pjegavi tifus. Od osmoro čeljadi - boraca NOR-a iz te porodice, četvoro je dalo živote u borbi. Pored oca, njen petnaestogodišnji brat Vojislav, skojevski rukovodilac i borac od oslobođenja Maslovara 1941. godine, delegat na Prvom kongresu Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Bosne i Hercegovine u Sarajevu 1945. godine. Kad su četnici te godine napali njegovo rodno mjesto, borio se do posljednjeg metka. Onda se, da im živ ne bi pao u kandže, ubio svojom ručnom granatom. Tu su i portreti sestara: Radojke, borca Borjanske čete od ustanka, ujedno četne sekretarice i bolničarke; sljedeće godine se razboljela i podlegla, počiva u partizanskom groblju u Maslovarama; tu je i Dušankin portret pod be-

retkom srednjoškolke. I ona je borac od ustanka sve dok je četnička kama nije lišila života kod Blatnice (Teslić).

Rat je preživjelo četvoro članova porodice: majka Natalija, koja je agilnim učešćem u NOR-u 1944. godine birana za predsjednicu Okružnog odbora AFŽ za okrug Banjaluku; Viktorija, koja je od ustanka 1941, bila vješt ilegalni radnik u rodnom mjestu i okupiranoj Banjaluci; autorka koja se kao 14-godišnja djevojčica uključila u NOR; Smilja, sasvim mlada djevojčica, čim je malo stasala, uključila se u omladinski rad do oslobođenja. Kao što su tokom borbe bili nadahnjivani, i u poslijeratnim godinama izgradnjom i samoizgradnjom - duh ovakvog „stabla" pomaže autorki i u toku teškog, višegodišnjeg rada na pomenutim monografijama, bogato ilustrovanim fotografijama, iz kojih se, izgleda, i začela ideja o ovom svojevrsnom „zdanju".

Pri tom, kao daje slijedila nepobjedivu logiku „elementarnog" vremena, koje, poput vode, prividnim „povratkom i kruženjem" sabira i danas snage za proboj u vidike obećanog boljeg svijeta.

Cijelim vijekom i po slobodarskog rodoslova Petrića i Popovića, krunisanim oslobođenjem od fašizma 1945. godine, Nevenka Petrić i ovaj put dariva današnjim i budućim pokoljenjima - kao svetu poruku daje i danas istinski humanizam neodvojiv od antifašizma. Porodično je ovdje temelj nove porodičnosti čija veličina izvire iz istorijskih, borbenih kolona. Ovim neobičnim „spjevom u slikama" autorka nas povezuje i sa dubljim slojevima bosanske istorije, sa surovim vladavinama dviju imperija - otomanske i austrougarske. Biografija Milana Popovića, bivšeg kapetana austrougarske vojske do 1918. godine, koji je iz majčinog rodoslova, dvije godine kasnije delegat je na Vukovarskom kongresu KPJ, samo je jedan od mnogih podataka o živoj cirkulaciji zbivanja između prošlosti i savremenosti na ovim stranicama.

Osobito je impresivan četvrti dio monografije o epidemiji pjegavog tifusa u partizanskim kolonama 1943. godine. Neke od ovih događaja, kaže autorka, prvi put je poslije 60 godina stavila na papir. Noseći ranjenička nosila, uskoro se obrela i sama na nosilima, zajedno sa ocem Vašom i njihovim zetom, Vašom Kaporom, imenjakom, koji, kao što znamo, nisu preživjeli tifus. Tada je za samo sedamdesetak dana (od 13.02-24.04.1943) bilo sedam neprijateljskih napada Njemaca, ustaša, domobrana i Četnika, od kojih su sami četnici napadali pet puta s ciljem da unište dvije već desetkovane partizanske jedinice i ranjeničke i bolesničke ešalone. U tim bitkama, partizanske snage izgladnile zbog nedostatka hrane, po ciči zimi, brojčano nadmoćnijim vojnim snagama herojski su pružili otpor, a četnici su uvijek otjerani uz ljudske i materijalne gubitke, pa je Bolnica sa ranjenim i bolesnim borcima spašena.

Asocijativna rezonantnost biografija i epistolarnog dijela, koja zavisi od obavještenosti čitalaca, posebna su vrijednost monografije. Podsjetnik je na sve ono znano i pročitano o Bosni i Hercegovini od Evlije Čelebije, Vaša Pelagića, Petra Kočića, Iva Andrića, Branka Ćopića, Meše Selimovića, Čamila Sijarića, Skendera Kulenovića, Izeta Sarajlića, Maka Dizdara i drugih. Govor fotogra-

fija upotpunjen brižno sastavljenim legendama, kao i pojedinosti koje se tiču uskoporodičnioh sudbina neiscrpni su izvor ideja i nadahnuća za generacije budućih književnih, likovnih i drugih stvaralaca.

Sam podatak da je autorka ovog „stabla" ime svog herojski poginulog brata Vojislava sačuvala u imenu svoga sina jedinca, inženjera, stručnjaka za kompjutere međunarodnog renomea, dovoljno kazuje o visokoj istoriografskoj i poetskoj časnosti ovog porodičnog vjekovlja i ogromnog istraživačkog i sakupljačkog napora dr Nevenke Petrić. Zbog njene fanatične istrajnosti u borbi sa ništavilom, saveznikom zaborava.

Akademik Radonja Vešović

PODACI O BROJNIM LIČNOSTIMA PREVAZILAZE PO ZNAČAJU PORODIČNU SAGU PETRIĆA

Iz recenzije

Ovo specifično delo u priči i slici više je po vrednosti od fotomonografije jer govori o jednom burnom vremenu koje je obilovalo ratovima, bunama, ustancima, okupacijama, promenama društvenih sistema i oblika vladavine. Može se red, nemirno vreme najvećeg dela prvog i poslednjeg dela XX stoleća. Fotografija i priča o ličnostima i njihovoj sudbini. Fotografije su svedočenje o vremenu, događajima i životu tih ličnosti - 1500 fotografija sa legendama hronološki raspoređenim u prvom i drugom delu monografije.

Uvod autora, mada nevelik, sublimacija je događanja više od stoletnog vremena i života porodica Petrić i Popović u njemu. Rad se sastoji od četiri dela sa prilozima, predgovorom i rezimeom na srpskom i engleskom jeziku. Prvi deo ima sedam glava posvećenih životu porodice Vase i Natalije Petrić. Njegov naslov *Isječci iz života i rada Natalije i Vase Petrića i znanih predaka i potomaka, viđeni kamerom* opredeljuje život ove porodice - kao daje njime sve rečeno i predodređeno životno geslo i ponašanje ove porodice u ovom delu Bosne. Prva glava kroz sliku i objašnjenje govori o porodici Petrić i Popović pre stupanja u brak Natalije i Vase i zasnivanja sopstvene porodice. Pet glava prikazuju životni tok porodice Vase i Natalije Petrić, njihov životni put i put njihove sedmoro dece koju su izrodili, podigli i životno usmerili. Život porodice u trajanju je i lep i surov, u izobilju i siromaštvu, srećan i sa puno tuge, ali u svom trajanju uspešan i dostojanstven, patriotski i slobodarski opredeijen. NOB i otpor osvajaču je njeno prirodno opredeljenje, kao i otpor prema eksploatatorskom kapitalističkom društvu. Šesta glava je potresna priča *Grobovi članova porodica Petrić i Kapor*. Potresna slika, priča i svedočenje o nečem stoje i u to vreme bilo teško i kao događanje i kao pojava. To je svedočenje koje se ne srne niti može zaboraviti i istisnuti iz svesti porodice. Vreme samo pojačava to stoje ugrađeno u istoriju i trajanje porodice Petrić.

Prvi deo pored porodica Petrić i Popović sadrži fotografije sa podacima za brojna druga lica spojena raznim vezama sa ovim porodicama ili lica povezana ratnim događanjima i učešćem u raznim oblicima narodnooslobodilačke borbe. To su foto-dokumenti o plejadi ličnosti omladinskog pokreta, fotografije vojnih komandanata i komesara, partijskih i skojevskih rukovodilaca i pripadnika narodnooslobodilačkog pokreta. Podaci o brojnim ličnostima iz ovog vremena prevazilaze po značaju porodičnu sagu Petrića, jer daju podatke od značaja za istorijsku dokumentaciju NOP-a u ovom delu Bosne i Bosanske krajine.

Deo drugi je centralni deo monografije života, rada i delovanja dr Nevenke Petrić i njene porodične zajednice sa Stevom Laiićem. Ovo je priča o Nevenki, suprugu Stevi i sinu Vojkanu i svim onima koji su u krugu te porodice kao rođaci, prijatelji, saradnici, ili uzgredni saučesnici u porodičnom, društvenom, političkom i naučnom radu i delatno-

sti Nevenke Petrić. Ovaj deo čija je fotodokumentacija raspoređena hronološkim redom u 15 glava predstavlja samostalnu celinu koja govori o jednom vremenu i društvu i o Nevenki, Stevi i Vojkanu u njemu.

To su hronološko proticanje života i delovanja dr Nevenke Petrić i događanja u novom socijalističkom samoupravnom društvu u kome Nevenka učestvuje sve vreme snagom i poletom svoje mladosti, zrelosti. Jedanput borac - uvek borac. Pregalac ostaje doživotno pregalac, stvaralaštvo je životni put ovakvih ličnosti, mladost predodređu-je čoveka. Nevenka je izborom fotografija izložila lični, porodični, društveni i naučni život, zapravo stavila je svoj 55-godišnji period životnog delovanja i postojanja na uvid javnosti. Nevenkin privatni život je najmanje privatan, on je uklopljen u društveni život, njeno delovanje i stvaralaštvo. Privatni život i kada deluje kao privatni nije do kraja lični, deo je društvenog koji uvek ima prednost. Zbog toga je teško izdvojiti neku od 15 glava u koji je raspoređen. Svaki životni period je deo prirodne celine i pretpostavka je za onaj koji dolazi, zapravo deo je ukupnog, sadržajnog i u celini uspešnog ljudskog života. Mnogo je likova koji prolaze kroz njen lični i društveni život, neki su stari prijatelji, a neke nameću vreme, njeno stvaralaštvo i društveno angažovanje. Fotografije sa izleta i letovanja mogu da zavaraju, tada se najviše i fotografisala, a tekući rad povremeno samo kao dokumentacija tih događanja. Jer, odmor je samo mali, lepši i bezbrižniji deo čovekovog života.

Treći deo su biografije porodica Petrić i Popović i za period kada nije postojala fotografija ili nije bilo fotografa u tom delu Bosne. Njih osamnaest. Ovaj period počinje sa 1838. godinom i obuhvata biografije najvažnijih Članova ovih porodica neposrednih predaka Nevenkine majke i oca. Da bi se razumelo stanje u Bosni posle Berlinskog kongresa 1878. godine, Nevenka je dala izvode iz radova drugih autora *Kako je išlo sa okupacijom Bosne i Hercegovine* i *Austrija kao civilizator u Bosni i Hercegovini,* Sentimentalno i dirljivo napisane su biografije majke Natalije, oca Vase, sestara Viktorije, Radojke, Dušanke, Smilje i Gordane, brata Vojislava, sina Vojislava, snaje Nine, kao i svoju. Ovo je saga o porodici dr Nevenke Petrić.

Četvrti deo je esej o stradanju krajiških partizana za vreme epidemije pegavogtifusa i o sedam napada Nemaca, ustaša, domobrana i četnika na bolnicu gde su lečeni tifusari i ranjenici, od 13. februara do 24. aprila 1943. godine. Nevenka je uspela da preživi pegavi tifus. To je potresna priča o tifusarima i odbrani bolnice sa tifusarima. Umrli su tada od tifusa Nevenkin otac Vaso i zet Vaso Kapor. Ono što se dešavalo sa tifusarima i bolnicom, koju su u stalnom premeštanju branile Prva krajiška brigada i Četvrti krajiški partizanski odred po velikom snegu, studeni, bez hrane i lekova, ravno je golgoti ljudskog stradanja. Ovo je priča za istoriju, potomke i pamćenje.

U 16 priloga na kraju knjige data su dokumenta koja bliže ilustruju njene pojedine delove.

Ova monografija je više knjiga u jednoj; spona je tema porodica Petrić i Popović, tako da čini prirodnu celinu u vremenu i kroz vreme.

Ja bih ovu knjigu počeo biografijama i dao joj ambiciozniji naslov jer ona to zaslužuje.

Prof, dr Miodrag Zečević

UVOD

„...sve je bez Tebe ništa - ništa je s Tobom sve! Vijekovi bi potamnjeli, narodi bi podivljali da visoko ne šija zvijezda Tvoja."

Petar Kočić, „Slobodi", 1912

Prije petnaestak godina, kada sam tematski sredila porodične fotografije u 19 albuma, ideja o pripremi ove monografije se sama nametnula, odnosno tada sam podstaknuta da odmah započnem raditi na tome projektu.

Razmišljajući o svojoj porodici u kontekstu te ideje, posebno o svojim roditeljima Nataliji i Vaši Petriću, fabulu sam postavila tako da oni budu centralne ličnosti, ove svojevrsne istorije, kao istaknuti borci za slobodu svoje zemlje protiv njemačkog okupatora i njegovih pomagača u opštini Kotor-Varoš. Sve što su imali podredili su interesu i ciljevima Narodnooslobodilačke borbe, zajedno sa svoje šestoro djece. Od osam članova porodice Vase i Natalije Petrić, boraca za oslobođenje svoje zemlje, polovina je dala svoj život za slobodu: otac Vaso, kćerke Radojka i Dušanka i sin jedinac Vojislav Petrić, kao i zet Vaso Kapor.

Ta se nit nastavila i poslije oslobođenja od fašizma. Borba u novim uslovima u razrušenoj zemlji nije bila laka, kao i minulih 60 godina; članovi uže porodice Petrić davali su svoj doprinos koliko su mogli i umjeli, što se i ovdje da vidjeti.

Godine su prolazile, a ja sam na pripremi monografije radila paralelno sa drugim poslovima, praveći pri tom i velike pauze. Tek završivši, 2004. godine, trilogiju / *zvijezde smo dosezali,* sa istorijskom tematikom, na kojoj sam radila decenijama, nastavila sam rad na monografiji, pošto između ta dva projekta postoji bliska veza. Drugim riječima, monografija je proizašla iz rada na trilogiji kao prirodan produžetak mog ranijeg istoriografskog istraživanja. Zatim, kako sam u okviru trilogije pisala i o jednom broju porodica u srednjoj Bosni, posebno u Banjaluci, sa istaknutim pregaocima u borbi za slobodu, istovremeno je narastala i građa za monografiju o mojoj porodici.

Ponosna njenim doprinosom u borbi za slobodu u presudnim godinama, kao i njihovih predaka u uslovima turske i austrougarske okupacije, osjećala sam potrebu da se bar nešto od svega toga, pored fotografskog "viđenja", zabilježi i tekstualno, da bi se u tom „mozaiku" dobila što potpunija slika života i rada jedne napredne bosanske srpske porodice.

U prva dva dijela knjige kamerom je zabilježen presjek života i rada moje porodice od 1905. godine do današnjih dana na oko 1500 fotografija sa legen-

dama, koje su podijeljene po tematskim cjelinama. Međutim, iako je sačuvano dosta fotografija o znanim precima, nažalost, nije sačuvana nijedna fotografija Natalijine majke Gospe Popović, a isto tako ni za roditelje moga oca Vase Petrića - majku Milku i oca Stojka i to zbog pljački raznih hordi u Prvom i Drugom svjetskom ratu kada su, među mnogo toga, propale i njihove fotografije. Iz istog razloga, na primjer, i za moga oca Vašu Petrića raspolagala sam samo sa dvije fotografije. Ali, ipak, to nije bio razlog da ne produžim „sklapanje kockica" u radu na monografiji i, ipak, to su sada zaokružene cjeline.

U trećem dijelu, iako to nije uobičajeno u ovakvim izdanjima, napisane su i biografije. U stvari, već od početka rada na pripremama monografije, predviđen je i dio sa biografijama zbog prezentacije cjelovitijih podataka i putem tekstualnog dijela, pa je i za to prikupljen materijal.

Četvrti dio - zapis sa mojim svjedočenjem o epidemiji pjegavog tifusa u 1. krajiškoj NOU brigadi, 4. krajiškom NOP odredu i njihovoj Bolnici, od polovine februara do kraja aprila 1943, pošto su tri člana naše porodice - borci NOR-a, bolovali od pjegavog tifusa. To su Vaso Petrić, moj otac, koji je umro od pjegavog tifusa 26. maja 1943. i ja - koja sam tifus preživjela, a treći član naše porodice je zet mojih roditelja Vaso Kapor, suprug Viktorijin, koji je, takođe, umro od pjegavog tifusa, poslije šeste ofanzive, 22. marta 1944. godine.

Ali, u ovom dijelu, poenta je na razornom djelovanju epidemije u ratnim uslovima, posebno s obzirom na masovno umiranje bolesnih i ranjenih boraca i to sve u uslovima stalnog neprijateljskog okruženja, sa brojno nadmoćnijim snagama i boljim naoružanjem, koji su za sedamdesetak dana sedam puta napali naše snage, odnosno svakih desetak dana, što je bilo previše i za normalne prilike, ukoliko u ratnim uslovima uopšte negdje mogu postojati normalne prilike. U stvari, dva puta su nas napali Nijemci zajedno sa ustašama i četnicima, uz sadejstvo teškog naoružanja i avijacije[1], a pet puta sami četnici[2], uz materijalnu podršku svojih saveznika Nijemaca i ustaša (oružje, municija, hrana).

Za naše dvije jedinice, koje su zbog tifusa bile skoro prepolovljene i uz to još su morale da brinu o Bolnici sa preko 500 bolesnih i ranjenih, toliki broj tako

[1] Nijemci su iz smjera Kotor-Varoša 21. 02.1943. napali naše snage u okolini Skender-Vakufa, zbog čega su se morale povući u smjeru Prnjavora. Opet Njemci napadaju, zajedno sa ustašama i četnicima, 27.02.1943. kod Vijačana. Naše snage, zajedno sa Bolnicom, uspješno su se povukle iz obruča i otišle u smjeru Očauša.

[2] Na povratku 4. krajiškog NOP odreda sa prenosa Bolnice 1. proleterske divizije u Mrkonjić-Grad, četnici su izvršili napad na naše snage, 13.02.1943, koji je uspješno odbijen. Zatim, izvršili su dva napada samo na Bolnicu - 20.03. u selu Očauš i 30.03.1943. u selu Palivuk, u velikim okršajima sa znatnim gubicima na obe strane. Zatim, 12.04. i 24.04.1943. izvršili su napad na naše snage i Bolnicu na Lisini (vrh Vlašića), ali su najureni uz ljudske i materijalne gubitke, iako je četnika bilo oko 2.000 prema oko 270 naših boraca.

učestalih napada, u navedenim uslovima, bio je jednak našem totalnom uništenju, a naši neprijatelji su baš i radili na tome da nas i bukvalno unište.

Sve vrijeme epidemije naša Bolnica je pretežno bila u pokretu, a moj otac i ja smo bili na nosilima, mahom bez svijesti, u toj dugoj, tužnoj koloni, koja se svakodnevno smanjivala tako što su bolesnici od tifusa masovno umirali.

Zapis - svjedočenje o toj krvavoj epopeji posebno govori o tome kako su borci ovih dviju jedinica hrabro izdržali tih sedam nasrtaja brojčano nadmoćnijeg neprijatelja: Nijemaca, ustaša, domobrana, uz sadejstvo teškog naoružanja i avijacije i četnika. Tokom tih sedamdesetak dana, po ciči zimi, polugladni borci naših dviju jedinica i Bolnice izdržali su svih sedam neprijateljskih napada, sa natčovječanskom hrabrošću, ne štedeći žrtve koje su padale da bi se od tih nasrtaja odbranili bolesni i ranjeni drugovi.

Gledano iz današnje perspektive, ove bitke su bukvalno bile borba za goli opstanak boraca i Bolnice. Nijemci, ustaše, domobrani i četnici su tako uporno navaljivali na naše snage pošto su imali obavještenja od četnika da se u cijeloj srednjoj Bosni od snaga NOV i POJ tada nalazio samo naš Odred, (u stvari, od 13. do 16. februara), a malo kasnije i Brigada, koja je 16. februara stigla u srednju Bosnu. Period borbe 1. krajiške NOU brigade i 4. krajiškog NOP odreda, sa njihovom zajedničkom Bolnicom od polovine, februara do 24. aprila 1943. herojska je epopeja sa dometima junaka iz grčkih spjevova.

Da bi se bolje razumjelo u kakvom vremenu i uslovima života i rada su živjeli rodonačelnici naše porodice - moj pradjed Panto Popović (1838-1912) i djedovi Stojko Petrić (1866-1918) i Dušan Popović (1870-1952) sa porodicama, dati su izvodi iz studija dvojice Banjalučana - narodnih tribuna Vase Pelagića i Petra Kočića. Oni su se cijelog života studiozno bavili i objavljivali radove, boreći se za društvene promjene i poboljšanje uslova života svoga naroda, pa su za savremenike u raznim strukturama aktuelne vlasti bili snažan podsticaj toga vremena, a prije svega vršili su društvenu analizu sa oštrim kritičkim pristupom tadašnjim zbivanjima. S obzirom na okrutno, nenarodno djelovanje obje okupatorske vlasti - Turske carevine i Austro-ugarske monarhije, u svim porama života porobljene Bosne i Hercegovine, oni su se borili da se poboljša položaj raje, zasnovan u Turskoj carevini, odnosno društveno-ekonomski položaj stanovništva pod austrougarskom okupacijom. Jer, ova okupacija nije ništa bitno promjenila u ekonomskom i političkom položaju stanovništva u odnosu na stanje u Turskoj carevini. Posebno su se bavili agrarnim pitanjem, budući da je više od 90% stanovništva živjelo od rada na zemlji u sistemu koji je bio krajnje eksploatatorski.

Vaso Pelagić u svom radu *Austrija kao civilizator u Bosni i Hercegovini,* između ostalog, kaže:

„Sve begovske spahiluke valjalo bi bez naknade ustupiti narodu koji sad kao spahijsko roblje radi na njima, a spahijama ostaviti samo onoliko zemlje,

koliko je dosta jednoj seoskoj porodici da uz sopstvenoručno obrađivanje zemlje može otuda pošteno živiti."[3]

Posebno je Petar Kočić, kao poslanik za srez Banjaluku u Saboru Bosne i Hercegovine u Sarajevu, postao čuven po govorima u Saboru.[4] I Vaso Pelagić i Petar Kočić su i verbalno i objavljivanjem radova davali svoj kritički sud o uslovima života i rada naroda kome su pripadali, u tom burnom vremenu, kada su glave padale nizašta, kada se od težaka zemlja otimala na najsuroviji način i kada je, u uslovima propadanja feudalizma kao društvenog sistema, mlada buržoazija beskrupolozno grabila, a njen životni cilj bio samo interes, makar i preko leševa. S tim u vezi pomenućemo i rad Petra Kočića u kome je istraživao društveno-ekonomska kretanja, posebno na bosanskom selu u užim dijelovima srednje Bosne, pošto je kao narodni poslanik sreza Banjaluka u Saboru Bosne i Hercegovine u poznatim govorima o propadanju bosanskog seljaka iznosio konkretne, poražavajuće podatke.[5] U govoru „Agrarno pitanje" u Saboru Bosne i Hercegovine, razmatrajući položaj raje pod turskom okupacijom, Kočić ističe da se položaj težaka na selu nije bitno promjenio za vrijeme austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine.[6] Između ostalog, on kaže: „Ovdje ću dati u suhim ciframa sliku kmetsko-aginskih odnošaja u svom izbornom kotaru banjalučkom, koju sam izradio po zvaničnim podacima što ih je agrarni odbor dobio od zemaljske vlade. U banjalučkom kotaru ima 95 katastralnih opština. Samo u jednoj - selu Lokvarima nema kmeta. Ovo se selo prije 15 godina otkupilo. U ostale 94 opštine ima 4.367 kmeta, tj. kmetskih porodica... Spahija ima 671, i to: muslimana 545, pravoslavnih 85, katolika 35 i Jevreja 6... Naposljetku, ... apelujem na sve one koji iskreno ljube ovu zemlju, da porade na tom kako bi se što prije riješili kmetovsko-aginski odnošaji, jer sam duboko i preduboko uvjeren da su jedino stalni, okućeni i ekonomski slobodni težaci kadri da odbrane našu dragu otadžbinu od tuđinske navale, od ekonomskog i političkog zavojevanja nemilih stranaca, koji svom silom teže da od naše zemlje načine jednu „gemischte Provinz."[7]

Stavljajući rodonačelnike naše porodice u kontekst svih tih zbivanja bila nam je namjera da se ne zaboravi njihov život i rad. Oni su živjeli od polovine 19. do polovine 20. vijeka i nastojali smo da sagledamo njihove težnje i njihov život u tom vremenu. Posebno smo željeli da bliže sagledamo težnje, život i rad

[3] *Pisci Bosne i Hercegovine,* Vaso Pelagić, Izabrani spisi, knj. I, 204-206.

[4] *Sabrana djela Petra Kočića,* knj. I, priredio i predgovor napisao Niko Miličević; knj. II, priredio i pogovor napisao Todor Kruševac, Svjetlost, Sarajevo 1951; Govori u Saboru (0 prenosnim taksama pri otkupu kmetova, 77, Agrarna politika bosanske vlade, 97, Agrarno pitanje, 112 i dr.).

[5] *Ibid.*

[6] Petar Kočić, *Agrarno pitanje,* govor u Saboru Bosne i Hercegovine, Sabrana djela III, 118-147.

[7] *Ibid.*

rodonačelnika naše porodice - pradjede Pante Popovića i djedova Stojka Petrića i Dušana Popovića, koji su živjeli i pod turskom upravom i pod austrougarskom okupacijom Bosne i Hercegovine. Poznato je da su Turci 1463. godine pokorili Bosnu i Hercegovinu i daje bila pod njihovom okupacijom 415 godina sve do 1878, kada ju je okupirala Austro-Ugarska monarhija, ali i dalje su u oblasti agrara ostali odnosi uspostavljeni za vrijeme turske okupacije. Austrougarska okupacija trajala je 40 godina, tako daje Bosna i Hercegovina pod okupacionom vlašću bila u kontinuitetu 455 godina - sve do oslobođenja 1918, kada se izgubivši rat, Austro-Ugarska monarhija raspala.

Kako je pradjed po majci Panto rođen 1838. godine, on je pod turskom upravom živio duži dio svog života - 40 godina. U tom periodu on je završio zanat, stekao je sajdžijsku radnju, oženio se i dobio sina Dušana, rođenog 1870. godine, što znači daje taj duži period života bio pod turskom upravom. Pod austrougarskom okupacijom živio je i radio još 34 godine, sve do smrti 1912.

Moj djed po ocu, Stojko Petrić, rođen 1866, pod turskom upravom živio je 12 godina, odnosno bio je još dijete - a pod austrougarskom okupacijom 40 godina. Ali, kako je već istaknuto, ništa bitno se nije promjenilo dolaskom austrougarske okupacije, pošto je Austrija priznala sve turske zakone.

Odmah poslije objave Prvog svjetskog rata, Stojka su kao viđenijeg čovjeka - trgovca, veleposjednika i Srbina, okupacione vlasti Austro-Ugarske monarhije poslale u koncentracioni logor u Arad sa bukagijama na nogama i vezanih ruku, u koloni sa ostalim Srbima koji su poslati u taj logor. U preteškim uslovima logorskog života sanjao je slobodu svoje zemlje i radovao joj se! Uskoro, poslije povratka iz logora, ne dočekavši propast Austro-Ugarske monarhije, umro je 20. januara 1918, sa navršene 52 godine.

Moj drugi djed, po majci, Dušan Popović, rođenje 1870. godine. Za vrijeme turske uprave bio je dijete, kao i na početku austrougarske okupacije. Po završetku osnovne Škole službenik je poreske uprave, odnosno finansijski inspektor (natporeznik), u administraciji okupacione vlasti. Često je premještan po potrebi službe. Kada je premješten u Banjaluku tu je ostao do penzionisanja. Dočekao je oslobođenje, odnosno 1918. godinu, ali i još jednu okupaciju - Hitlerovu, 1941-1945. godine i uskoro po oslobođenju je umro.

Moja majka Natalija Popović, udata Petrić, kao djevojka učestvovala je u mnogim patriotskim aktivnostima, kao i onim vezanim za poznate sudske procese tokom Prvog svjetskog rata u Banjaluci, a posebno za tzv. „Veleizdajnički proces u Banjoj Luci 1916. godine", u kojima je okupaciona austrougarska vlast sudila onima koji su joj se suprotstavljali. Bila je aktivan učesnik i u borbi za oslobođenje svoje zemlje u Drugom svjetskom ratu. Između ostalog, birana je za prvu predsjednicu Okružnog odbora Antifašističkog fronta žena za okrug Banjaluku, na Okružnoj konferenciji žena Banjalučkog okruga, održanoj u Grabovici, 19. avgusta 1944. Između dva svjetska rata njen brat, moj ujak Milan Popović, bio je delegat na Vukovarskom kongresu KPJ, na što je bio ponosan.

Obe moje starije sestre Viktorija i Radojka, prije Drugog svjetskog rata, bile su uključene u određene aktivnosti revolucionarnog omladinskog pokreta u Banjaluci, putem kontakata sa njihovin akterima. Moga oca Vašu Petrića, austrougarske vlasti, zbog nalaza njihove komisije za regrutaciju rezervista, nisu mogle poslati na ratišta Prvog svjetskog rata, zbog fizičkog nedostatka na jednoj nozi. Tako je on za vrijeme toga rata živio u Obodniku. U stvari, zamjenjivao oca Stojka u svim njegovim poslovima, pa je, kao tada veoma imućan čovjek, nastojao da organizovano pomaže sirotinju izginulih ljudi u tom ratu, ili da im otpisuje dugove - svima onima za koje je znao da nisu u mogućnosti da ih otplate i si. Jedan je od organizatora ustanka 1941. godine u svom kraju; prvi je predsjednik Opštinskog Narodnooslobodilačkog odbora u Maslovarama od 1941. godine. Umro je od pjegavog tifusa kao borac 4. krajiškog NOP odreda, 26. maja 1943.

Da zaključim: ohrabrena prijemom moje trilogije *I zvijezde smo dosezali* (i to u široj javnosti), objavljene 2001-2004, izdanja monografskog karaktera o borbi za slobodu naroda Banjaluke, odnosno srednje Bosne, lakše sam se odlučila da radim na ovoj monografiji. Sa manjim i većim prekidima, jer sam u međuvremenu pripremila i objavila nekoliko drugih naslova,[8] radeći na njoj oko petnaest godina.

U opsežnim pripremama za pronalaženje i sakupljanje fotografija i podataka za pisanje, mnoge uvažene ličnosti su mi pomogle da monografija bude potpunija.

Koristim i ovu priliku da im se posebno zahvalim: prof, dr Miodragu Zečeviću, recenzentu i akademiku Radonji Vešoviću, književniku, piscu predgovora, na prijateljskoj saradnji i dragocjenom doprinosu da monografija *Sto pedeset godina moje porodice, 1855 - 2005,* koja se nalazi pred čitaocem, stupi u samostalan život.

Toplo se zahvaljujem matičarima u Banjaluci i opštinama: Kotor-Varoš - Obodnik, Maslovare i Kotor-Varoš i Doboj, kao i Crkvenoj opštini Zvornik.

Takođe se zahvaljujem svim poštovanim ličnostima koje su sugestijom, stavljanjem fotografija na raspolaganje, sakupljanjem značajnih dokumenata i podataka, posuđivanjem, odnosno poklonom knjige i si. doprinijele punijem sadržaju knjige. To su:

[8] U periodu 1993-2004. objavljeno je osam mojih knjiga: *Tražih tračak sunca pogledom,* Beograd 1993; *Zapis na vetru,* zbirka poezije, Beograd 1994; *Prolećni akordi,* zbirka poezije, Beograd 1994; *Kap rose na cvetku,* izabrane i nove pesme, Beograd 1996; *Dr Nevenka Petrić-Biobibliografija 1945-1995,* Beograd 1996; / *zvijezde smo dosezali, Revolucionarni omladinski pokret Banjaluke, 1919-1949,* Beograd 2001; *I zvijezde smo dosezali, Revolucionarni omladinski pokret srednje Bosne, 1941-1945,* Beograd 2004.

Zorica Bekčić, Vrnjačka Banja Ranko Božičković, Maslovare Dr Ljilja Đurđević, Banjaluka Viktorija Glavaš, Sarajevo Marinko Gojković, Doboj Zoran Ivanović, Zvornik Olga Kapor, Sarajevo Čedomir Lazić, Zvornik Anto Marić, Banjaluka Slavojka Mijatović, Banjaluka Dr Đorđe Mikić, Banjaluka Inž. Radojka Milić, Beograd Milorad Miljanović, Šiprage Inž. Mira Mitrović, Beograd Nenad Paleksić, Doboj Bojan Petković, Banjaluka Smilja Petrić, Beograd Seida Ridžal, Kotor-Varoš Protonamjesnik Rade Tešić, Zvornik Zorica Šebić, Kotor- Varoš Gordana Šteković, Banjaluka Bosa Teinović, Kotor-Varoš Mile Trkulja, Beograd i dr.

Nevenka Petrić

ВЕЛЕИЗДАЈНИЧКИ ПРОЦЕС У БАЊОЈ ЛУЦИ 1916. ГОД.

Осуђени. 15-20 година:

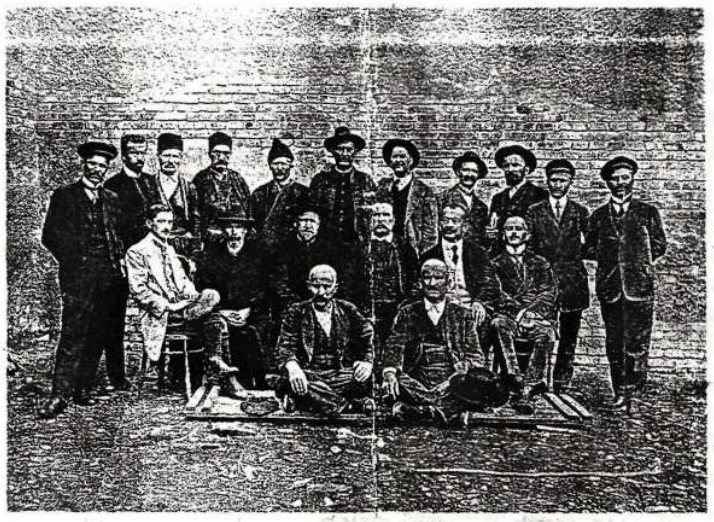

I. ред: стојећи с лијева на десно: Нељко Зарић, Васо Косорић, Перо Милошевић, Андрија Урошевић, Данило Аћимовић, Тошо Станчић, Никола Јовановић, Љубо Ковачевић, Драго Урошевић, Коста Крајшумовић и Саво Чуповић.

II. ред: сједећи с лијева на десно: Светозар Зрнић, Тано Косорић, Коста Божић, Тимотије Савић, Арсен Крстић и Др. Војислав Бесаровић.

III. ред: Тошо Беатовић и Пајко Марковић.

PRVI DIO

ISJEČCI IZ ŽIVOTA I RADA NATALIJE I VASE PETRIĆA I ZNANIH PREDAKA I POTOMAKA, VIĐENI KAMEROM

(Zvornik, Doboj, Tešanj, Kotor-Varoš, Banjaluka 1905-1918;
Obodnik, Maslovare 1918-1945; Banjaluka 1945-1956;
Beograd 1956-2005)

PORODICE NATALIJE POPOVIĆ I VASE PETRICA DO STUPANJA NATALIJE I VASE U BRAK

Pantelije *Panto* Popović, rođen 1838. Umro 17. 06. 1912. Bio je sajdžija u Zvorniku, a potom u Doboju i Tešnju. Satove je popravljao, pravio nove i trgovao s njima. Fotografija nastala 12.08.1905. godine, kako stoji na originalu. On je otac Dušana i djed Natalije *Nate* Popović, zatim Milana, Bogdana i Jelke.

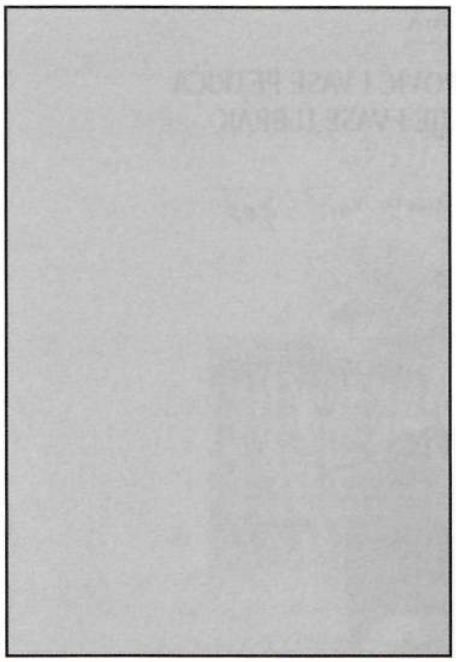

Gospa Popović, majka Natalije Petrić

Dušan Popović rođenje u Zvorniku 07.07.1870. Umro je u Banjaluci, 22. 01.1952. godine. Bio je finansijski inspektor i natporeznik u Tešnju, Doboju, Kotor-Varošu i Banjaluci. U prvom braku oženjen je Gospom Popović u Zvorniku, gdje je rođeno i troje djece: Milan, 1896, Natalija *Nata,* 1897. i Bogdan 1899. godine.

Dušan Popović sa drugom suprugom Pelagijom Spasojević, udatom Popović

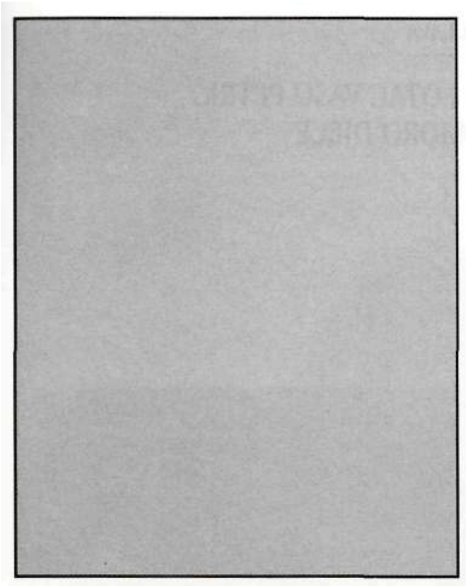

Milka Petrić, majka Vase Petrića rođena 1867. u Banjaluci, umrla 15. januara 1892. u Obodniku

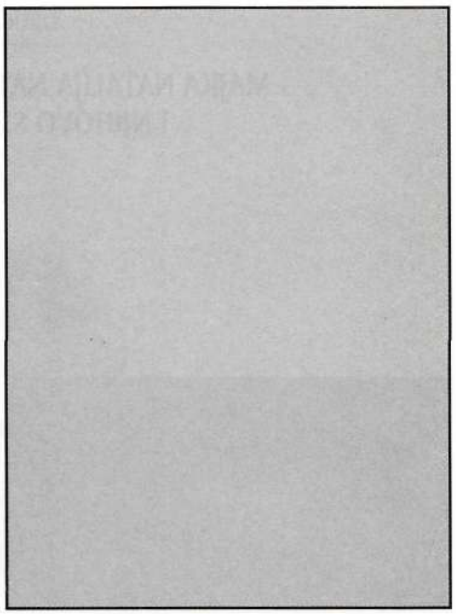

Stojko Petrić, otac Vase Petrića, rođen 1866, umro 20. januara 1918.

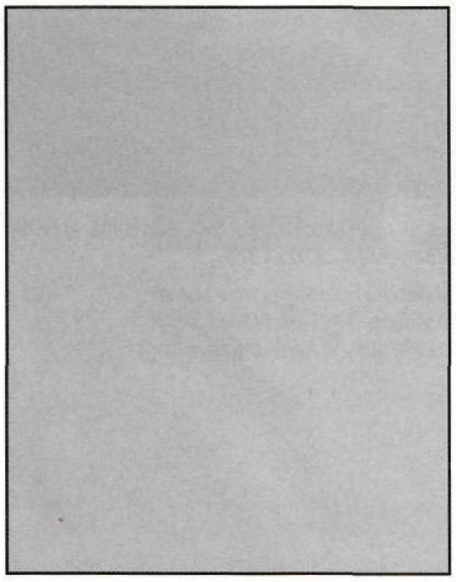

Mara Brkić, udata Petrić, rođena 1873. godine u Banjaluci, umrla 1914. godine u Obodniku. Druga supruga Stojka Petrića.

Stana Jovanović, rođena 30. 01.1888, u Banjaluci od oca Trivuna Jovanovića i majke Joke Đekić, udate Jovanović. Udala se za Stojka Petrića, trgovca iz Obodnika, 1916. sa 28 godina, kao njegova treća supruga. Stojko se ženio tri puta. Vaso, sin Stojkov je djete iz prvog braka sa suprugom Milkom. Vaso je imao dvije maćehe. Prva je bila Mara Brkić, udata Petrić, a druga Stana Jovanović, udata Petrić. Stana je imala sina Nikolu. Umrla je 1968. kad je napunila 80 godina u Banjaluci.

DRUGA GLAVA

MAJKA NATALIJA NATA I OTAC VASO PETRIĆ I NJIHOVO SEDMORO DJECE

Natalija *Nata* Popović, udata za Vašu Petrića, rođena u Zvorniku 10. 08.1897, učiteljica. U NOR-u od 1941. godine. Majka sedmoro djece. Umrla u Beogradu 28. 05.1978.

Vaso Petrić, rođen u Obodniku 23. 04.1890, trgovac iz Maslo-vara. U NOB od 1941. godine. Umro od pjegavog tifusa u Partizanskoj bolnici 26. 05.1943. u selu Palivuk.

Viktorija Petrić, rođena 19.09.1920. u Maslovarama. Bila je udata za Vašu Kapor, a poslije za Milu Glavaš. Radila je kao činovnik od 1.07.1935-14.12.1941. U NOB je od 1941. Posebno se istakla u ilegaalnom radu u Maslovarama 1941. i u okupiranoj Banjaluci 1943. Poslije oslobođenja do penzije radila je na odgovornim poslovima u državnoj upravi. Nosilac je više ratnih i mirnodopskih odlikovanja i priznanja i „Spomenice 1941". Živi u Sarajevu.

Dušanka Petrić je rođena 4.10.1924. u Maslovarama. Do početka rata 1941. bila je učenica srednje škole u Banjaluci. U NOB se uključila 1941. godine i bila je omladinski rukovodilac, kako na terenu, tako i u vojsci. Život je izgubila od četničke kame, oktobra 1944. godine kod Blatnice (Teslić). Ne zna se gdje je njen grob.

Radojka Petrić, rođena 20.02.1922. u Maslovarama. Poslije osnovne škole završila je Domaćinsku školu u Banjaluci, a 01.01. 1938-15.12.1941. bila je činovnica u Opštini Maslovare. Pokazala je veliku hrabrost u ilegalnom radu od aprila 1941. godine sve do stupanja u NOR. U Borjansku NOP četu stupa 19.12.1941. u kojoj je bila sekretar Štaba čete i ujedno bolničarka. Umrla je februara 1942. godine i njen grob sada je na partizanskom groblju u Maslovarama.

Nevenka Petrić, rođena 11.03.1927. u Maslovarama. U NOB-u od 1941. Poslije rata je uz rad završila gimnaziju i Filološki fakultet u Beogradu i doktorirala. Nosilac je više odlikovanja i priznanja i „Spomenice 1941".

Vojislav *Vojo* Petrić, rođen 11.10.1929. Osnovnu školu završio je 1940. godine. Sa dvanaest godina uključenje u aktivnosti za NOB. Maslo-vare postaju slobodna teritorija 15.12.1941, tako da su tada novi uslovi za Vojinu aktivnost. Sa četrnaest godina primljen je u Savez komunističke omladine i stupio je u partizane u Uzlomački odred. U 15. godini je borac Komande mesta Maslovare. Kao aktivista omladinskog pokreta 6. i 7. maja 1945. je delegat na Prvom konresu USAOBiH-a u oslobođenom Sarajevu. Kada su 30.05.1945. četnici napali Maslovare, pošto je istrošio svu municiju, bacio je pod sebe bombu. Na dan pogibije imao je 15 godina, 7 meseci i 19 dana. Njegovi posmrtni ostaci prenijeti su na partizansko groblje u Maslovarama.

Smilja Petrić, rođena je 6. 02.1930. godine u Maslovarama. U 1941. završila je osnovnu školu. Borac NOR-a postala je 1943. U 1945/6. pohađa partizansku gimnaziju i završava prvi i drugi razred. U 1946. god. počinje da radi u Beogradu i uz rad do 1954. završava gimnaziju i Filološki fakultet. Nosilac je više društvenih priznanja i odlikovanja. Živi u Beogradu.

Gordana Petrić je rođena 05. 05.1935. u Maslovarama. Zbog ratnih prilika u osnovnu školu pošla je tek 1945. Poslije je završila gimnaziju. Čim je navršila 18 godina zaposlila se, a potom uz rad je završila Filozofski fakultet. Kćerka Ana, veoma talentovana slikarka, diplomirala je u Likovnoj akademiji u Beogradu sa ocjenom 10. Unučice Tijana i Tina u učenju slijede baku i mamu. U penziju je otišla kao samostalni savjetnik u Saveznom sekretarijatu za informisanje. Živi u Beogradu.

NEKOLIKO ČLANOVA UŽE PORODICE POPOVIĆI PETRIĆ PRIJE PRVOG, ODNOSNO DRUGOG SVJETSKOG RATA I NJIHOVI PRIJATELJI

Natalija Popović, stoji. Na ovoj fotografiji, pošto je poslana kao dopisna karta (običaj toga vremena), piše na poleđini adresa: G-đica Zora Spasojević, Doboj, Bosna, a na mjestu za poruku: K-Varoš 28/VIII 1918. Natalija je tada imala 21 godinu.

Natalija Popović, kasnije udata Petrić, maturant Više djevojačke (učiteljske) škole.

Natalija Popović (udata Petrić) sa polusestrom Jelenom *Jelkom* Popović, 1916. godine u Banjaluci.

Natalija Popović (kasnije udata Petrić) sjedi sa dvije rođake, 1916. godine u Banjaluci.

Prota Dragomir Ostojić, sveštenik koji je krstio Nataliju

Jela Ostojić, protina sestra, 1884-1963, jedna od prvih književnica u Bosni, za vreme austrijske okupacije, veoma priznata između dva

Despot Ostojić (1905-), sin prote Dragomira, završio pravo u Nansiju (Francuska), bio je lični sekretar predsednika vlade Dragiše Cvetkovića

Đorđe Ostojić, sin prote Dragomira, učitelj

Vida, protina kćerka, važila je za jednu od najljepših djevojaka u Zvorniku

Nada, protina kćerka i njen muž Vlatko Marković, oficir iz Kozluka

Simo Popović (1865-1937), trgovac, krsni kum Natalije Popović (kasnije udate Petrić)

Štaka Kojdić iz Brčkog, Simina žena (1867-1940)

Slavko Popović, Simin sin, 1902. godine

Marina-Mara Popović (1889-1966).

Desanka *Desa* Popović, kćerka Simei Stake, 1900. godine

Jovanka *Joka* Popović, 1894, Simina kćerka, udala se 1921. za čeha Ernesta Joakimstalera, grad. činovnika

Mery Popović, supruga Milana Popovića sa Marom Keserić, sestrinom kćerkom koju su Milan i Meri usvojili

Milan Popović, sin Dušana i Gospe, rođen 19. 05.1896, a umro 7.03.1965, stariji Natalijin brat. Oženio se sa Mery i usvojio je kao kćer Maru, supruginu rođaku. Bio je kapetan austrougarske vojske do 1918, a kako je završio eksportnu akademiju radio je u komercijali u Teslicu sve do penzije. Učestvovao na Vukovarskom kongresu KP] kao delegat, 1920. godine.

Natalija Nara Petrić (u sredini) sa bratom Milanom Popovićem i snahom Mery Popović.

Članovi porodice Popović (bez podataka)

Prijatelji Natal ije Popović, udate Petrić i Jelene Popović Članovi porodice Popović (bez podataka)

Gusti Popović, prva supruga Bogdana Popovića 1923. godine u Beču. Gusti je majka Drage Popović

Bogdan Popović, sin Dušana i Gospe, rođen 1899. u Zvomiku. Otišao je 1910. u Beč na zanat za sajdžiju, a potom u Višu sajdžijsku školu u Grac. U Beču je imao sajdžijsku radnju za opravke, prodaju i izradu novih satova i ostvario je veoma uspješnu radnu karijeru. Dva puta se ženio. Ima kćer Dragu. Umro je 23.03. 1972. u Beču, gdje je i sahranjen.

Draga Popović, rođena 1924, u Beču, kćer Gusti i Bogdana Popovića, od 1958. živi u Londonu.

Bogdan Popović, Natalija Petrić i Poldi Popović, druga Bogdanova supruga na Plitvičkim jezerima, 1958.

Bogdan Popović i supruga Poldi pred svojom sajdžijskom, odnosno zlatarskom radnjom, u Beču, 1956. godine

Bogdan Popović sa suprugom Poldi i kćerkom Dragom u stanu u Beču.

Jelena Popović, kćerka Dušana i Pelagije P[r] vic, polusestra Natalije Petr[1]- <•• [y.]<

Jelena Popović, kćer Dušana i Pelagije Popović, rođena 1906. u Kotor-Varošu, umrla 11. 05.1977. u Banjaluci. Bila je nastavnica Srednje ženske stručne škole u Banjaluci.

Dušan Popović i kćer Jelka Popović u šetnji sa prijateljicom, 12. jula 1939. godine u Banjaluci

Dvije prijateljice Natalije Popović-Petrić i Jelene Popović, oko 1917. godine.

Jelena Popović, lijevo, sa dvije prijateljice na plaži, 1937.

Dobrila, supruga Mirka Obradovića, sveštenika u Maslovarama, Mirko Obradović, sveštenik Košta Čavić i drugi, zastavu drži Vaso Petrić

Povorka koja donosi zvono za tek sagrađenu crkvu u Maslovarama, Na čelu povorke je Vaso Petrić, predsednik crkvene opštine Maslovare, odnosno predsednik Opštine Maslovare

Stana Petrić, treća supruga Stojka Petrić, oca Vase Petrića i njen sin jedinac Nikola Petrić, polubrat Vase Petrića; lijevo - stoje Mirko Jokić, a desno učenik Slavko Bojić, kum porodice Petrić; čuče s lijeva: Nevenka Petrić, Danica Savić i Angelina Stanimirović, u Glamoćanima kod Masnica, 1940. godine.

Rajko Petrić, polubrat Vase Petrića i polusestre Sofija Petrić-Mlađenović (lijevo) i Vukica Petrić-Zeljković- stric i tetke djece Vase i Natalije Petrić.

Na izletu u Trapistima pored Banjaluke - s lijeva stoje: Poldi Popović, Jovanka Simić, Aleksandar *Aco* Simić i njegova djeca, 1959. godine

Anđa Petrić, polusestra Vase Petrića.

Prijateljica Natalije Popović-Petrić i Jelene Popović.

S lijeva: Radoj-ka Petrić (2 godine) i Viktorija Petrić (4) kćerke Natalije *Nate* i Vase Petrića.

Radojka Petrić, 2. razred i Viktorija Petrić, 4. razred Osnovne škole u Maslovarama, u uniformi Podmlatka „Sokola", na sokolskom sletu u Banjaluci, 28.06.1930.

Radojka Petrić, učenica 3. razreda (u bjeloj bluzi), sjedi do Stejepana Sjerikova, upravitelja Osnovne škole u Maslovarama, generacije učenika 1929/1933. godine i Du-šanka Petrić, učenica 1. razreda, s lijeve strane, peta u istom redu.

Viktorija Petrić, udata Kapor, činovnik u Rudniku uglja, Smilja Macura i Tatjana Sauter-Martinović, učiteljice u Maslo-varama, 1939. godine, u Maslo-varama. One su učesnici u revolucionarnom omladinskom pokretu prije rata i u NOR-u. Tatjana i Viktorija su i nosioci

S lijeva: Smilja Macura, učiteljica u Maslovarama, Viktorija Petrić, činovnica Rudnika i Martinović, učiteljica u Maslovarama isptrd spomeniku kralja Aleksandra I Karađorđević a, 1939. godine

Radojka Petrić sa bratom Vojom Petrićem 1940. godine u okolini

S lijeva, gore stoje: Olga Davidović, Vaso Kapor, Viktorija Petrić-Kapor, Radojka Petrić, Dobrila Obradović i Dušanka Petrić; donji red Smilja Petrić, Nera Radić, Krista Miljanović, ?, Angelina Stanimirović i Nevenka Petrić, 1940. na zboru kod crkve u Maslovarama

Na seoskom zboru kod crkve u Maslovarama, ljeto 1940. u kolu su pet sestara Petrić: Radojka, peta sa lijeva (u tamnoj haljini), Dušanka, do nje viri glava Smilje, zatim Nevenka (u istoj haljini kao i Dušanka) i Viktorija. Do Nevenke ja njena prijateljica Angelina Stanimirović, a do Viktorije Olga Davidović (udata docnije za Momira Kapora). Levo od Radojke je kuma Dobrila, popa-dija iz Maslovara. U prvom planu devojčica Nera Radić, kuma iz Banjaluke , a do nje Milica Trifković (desno) i Krista Miljanović, takođe kuma, lijevo, a do Milice prvi desno Panto Lazarević.

Natalija Petrić sa unukom Ljiljom i Dobrila" Obradović, popadija, sa sinom Radenkom, prve komšinice u Maslovarama, 1939.

Direkcija rudnika u Maslovarama pred Drugi svjetski rat 1941.

Nevenka Petrić kao učenica I razreda ženske građanske škole u Banjaluci, 1937.

Osnovna škola u Maslovarama 1933.

S lijeva: Olga Davidović, Momir Kapor i Radojka Petrić, 1937. u Maslovarama

Miroslav *Mirko* Višnjić u Kotor-Varošu zbog osnivanja skautske organizacije, 1936. S desna: Mirko Višnjić, nepoznat, Viktorija Petrić, nepoznat, Dragica *Seka* Mlađe-nović.

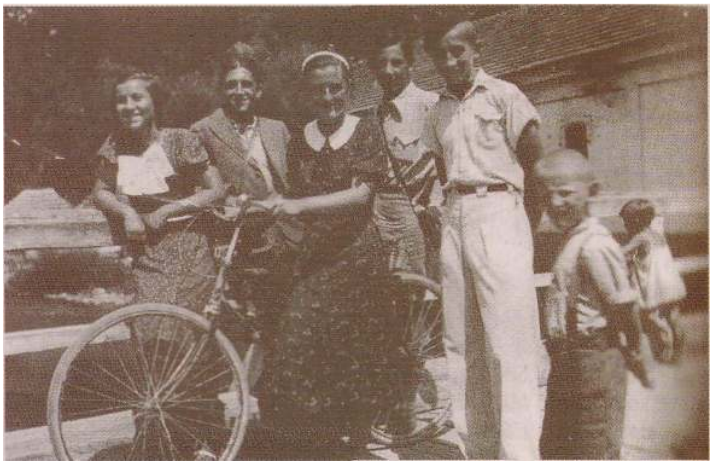

VASO I NATALIJA PETRIĆ I NJIHOVO ŠESTORO DJECE, BORACA NOR-a SA PUŠKOM U RUCI (1941-1945). RAT NISU PREŽIVJELI OTAC VASO I TROJE DJECE: RADOJKA, DUŠANKAIVOJISLAV

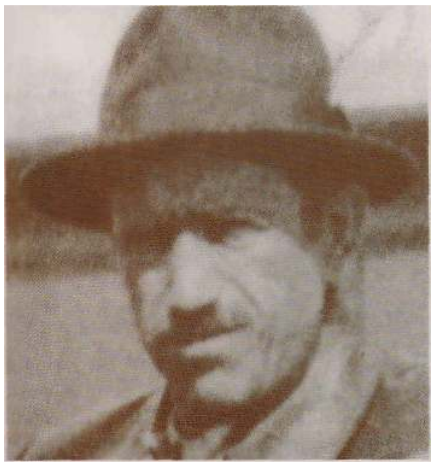

Vaso Petrić, rođen 23.04.1890. u Obodniku. Trgovac, predsjednik Opštine i vlasnik većeg imanja u Maslovarama. Organizator ustanka u svom kraju, 1941. godine. Bio je borac u 4. KNOPO. Umro 26. 05.1943. u Palivuku, u Partizanskoj bolnici kod Ši-praga od pjegavog tifusa. Sahranjen u zajedničku grobnicu.

Natalija Petrić, rođena 10. 08. 1897. u Zvroniku. Učiteljica. Aktivni učesnik NOR-a od 1941. zajedno sa suprugom Vašom i šestoro svoje djece. Bila je član Sreskog NOO-a Kotor-Varoš i predsjednica Okružnog odbora AFŽ-a za okrug Banjaluku. Umrla u Beogradu 28.05.1978. godine.

Viktorija Petrić, udata Kapor, a 1947. ponovo udata Glavaš, rođena 19. 09.1920, borac od 1941, nosilac „Spomenice 1941". Živi u Sarajevu.

Radojka Petrić, rođena 20. 02. 1922. u Maslovarama. Bila je činovnica u Opštini Maslovare od 01. 01. 1938. do 14.12.1941. Borac NOR-a od 1941. Umrla kao borac Borjanske čete i sekretar Partizanske bolnice u Borju, februara 1942. u 20. godini.

Dušanka Petrić, rođena 4.10.1924. borac od 1941. U oktobru 1944. (vjerovatno na njen rođendan) izgubila je život od četničke kame. Borac NOR-a od 1941.

Vojislav Petrić *Vojo* , rođen 11.10.1929. poginuo 30. 05. 1945, u borbi protiv četnika-posli-je oslobođenja, kad je imao samo 15 godina 7 mjeseci i 20 dana. Borac sa puškom u ruci postao je 1943. kad je imao nepunih 14 godina. Početkom maja 1945. bio je delegat na Prvom kongresu USAOJ-a BiH u Sarajevu.

Nevenka Petrić, rođena 11.03.1927. Borac od 1941. i nosilac „Spomenice 1941". Živi u Beogradu.

Smilja Petrić, rođena 16.02.1930. u Maslova-rama. Od sredine 1943. godine aktivista omladinskog pokreta u opštini Maslovare, zatim na srezu Kotor-Varoš. Završila je Filološki fakultet u Beogradu. Od 1946. do penzionisanja radila je u Beogradu, gdje i sada živi.

ČLANOVI PORODICE PETRIC U NOR-u i PRIJATELJI
Djelimičan pregled

Vaso Petrić, borac od 1941, organizator ustanka u svome kraju

Majka Natalija Petrić sa četiri kćerke, delegati na Okružnoj konferenciji Antifašističkog fronta
žena za Banjalučki okrug, avgusta 1944. u Grabovici. Stoje: u sredini Natalija, desno kćer Vikto
rija, a lijevo muževljeva sestra Vukica. Dole, kćeri s lijeva: Dušanka i Smilja i Nevenka (sjedi).'
ovoj konferenciji Natalija je izabrana za predsednicu Okružnog odbora Antifašističkog fron;;
žena (AFŽ)za okrug Banjaluka. ^,[4]

Četiri narodna heroja koji su između mnogih dali značajan doprinos u Srednjoj Bosni, posebno u razbijanju četničkog pokreta

Dragan Bubić (Kutina 1911 -Maslovare 1941), komandir II KNOP odreda od 28. 8. 1941. godine, Maslovarčanin

General Žarko Zgonjanin (Gornja Dragotinja, Prijedor, 1916 - Zagreb 1970), politički komesar 11. krajiške NOU divizije, Kozarčanin,

Drago Mažar (Bosanski Petrovac, 1918 -Banjaluka 1968) komandir 1. čete Bosanske Krajine od 28. 8. 1941, Banjalučanin

Josip Mažar *Šoša* (Derventa 1912 - Travnik 1944), prvi komandant slavne V kozarske NOU brigade, 4. i 11. divizije i dr, Banjalučanin.

Tri sestre i tri brata Kapor, učesnici NOP-a, odnosno NOR-a, život izgubilo četvoro
S lijeva: Momir, Mara, Bosa, Jela i Vlado

Kapor. Mara i Bosa ubijene u ustaškom logoru u Staroj Gradišci 1942. godine

Vaso Kapor (Krnete, Banjaluka 911-Maslovare, Kotor-

Jela (prva s lijeva) i Bosa (treća)

Momir 1<apor (Krnete, Banjaluka 1918-Sarajevo, 2005)

Bosa i Vaso Kapor, 1940. godine u Beogradu

Vlado Kapor (Krnete, Banjaluka 1924-Kozara 1942), kao đak 6. razreda gimnazije stupio u NOR

Mile Trkulja (Lipovac, Čelinac 1921) general u penziji, sa suprugom Jovankom

Luka Radetić (Čukavac, Skender Vakuf 1917 Mostar, 1982), narodni heroj

Jovanka Trkulja između dva brata. S lijeva: Jovica, Jovanka i Mile Trkulja.

Jovica Trkulja (Lipovac, Čelinac 1927 Putnikovo Brdo 1945)

Sreski komitet SKDJ-a za Travnik. S lijeva: sekretar, Nevenka Petrić, članovi Luka Stojaković, Jusuf Skorup i Marko Zec, juna 1943. godine, kada je Komitet osnovan, u Šipragama.

Dušanka Petrić , rođena 4.10.1924. u Maslova-rama. Borac od 1941. Četnici je ubili oktobra 1944. u okolini Blatnice kod Teslica.

Nevenka Petrić sa Katom Bubić, komšinicom iz Maslovara, u oslobođenom Kotpr-Varošo, av-gusta 1943.

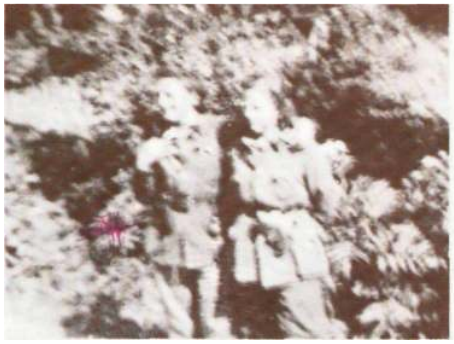

S lijeva: Nevenka Petrić sa sestrom Dušankom, 29. maja 1943. u Sipragama, poslije sjednice obnovljenog Sreskog komiteta SKOJ-a za srez Kotor-Varoš.

Sa lijeva: Viktorija Petrić-Kapor sa sinom Ljubom, Nevenka Petrić sa Viktorijinom Ljiljom. Stoji najmlađa sestra Gordana Petrić - u toku NOR-a, sredinom 1944. godine u Maslovarama.

S lijeva: Dvije Maslovarčanke Smilja Petrić, rukovodilac omladine u opštini Maslovare i Bosa Mirić, rukovodilac saniteta u brigadi, 1944. godine u Maslovarama.

Ljubica i Lazo Soboti Smilja Petrić, rano proljeće 1944. u Maslovarama

S lijeva stoje: Kata Bubić, Viktorija Petrić-Kapor i Smilja Petrić; čuči Jovanka Trkulja sa Vik-tirijinom djecom Ljiljom i Ljubom Kaporom.

Smilja Petrić i Mileva *Ličanka,* 1944. godine, u

Omladina Šipraga, ljeto 1943.god. S lijeva čuče: Nevenka Petrić, tada sekretar Sreskog komiteta SKOJ-a za Travnik, Mihajlo Pavlovič, predsjednik Okružnog N00 za okrug Banjaluka (bio komesar u četi u kojoj je bila i Nevenka) i Duško Josipović, sekretar Okružnog NOO-a, prva s lijeva stoji Asima Karaselimović, borac iz Kotor-Varoša i dr.

Grupa političkih radnika koja je učestvovala na Okružnoj konferenciji omladine, 14. 08. 1944. u Grabovici. Stoje, s desna: Nevenka Petrić, tada izabrana za predsednika Okružnog odbora omladine za Banjalučki okrug, Marko Zec, Dušanka Petrić, Mihajlo Pavlovič, Sida Marjanović, Duško Borić, Drago Subotić Pitanče, Jovanka Trkulja; kleče: Ju-suf Skorup, Veljko Vejinović, Miloš Stojaković, Milan Marčeta i drug Muho.

Tabla na zgradi u Šipragama u kojoj je od avgusta 1943. bio smešten Okružni komitet SKOJ-a za okrug Banjaluka sve do 15. decembra 1944. kada je osnovan OK SKOJ-a za srednju Bosnu sa sjedištem u Teslicu.

Ratni dani - s lijeva: Smilja i Viktorija Petrić, nepoznat, Jovanka Trkulja i Kata Bubić

Delegati Prve okružne konferencije omladine Banjalučkog okruga, održane 14.08.1944. S desna prvi Milutin Đurđević i dr.

Omladina Teslica na radnoj akciji, proljeće 1945. Nevenka u svojstvu člana Okružnog komiteta SKOJ-a za srednju Bosnu i sekretar Okružnog odbora USAOJ-a za srednju Bosnu (četvrta s desna, u crnoj bluzi).

Okružni komitet SKOJ-a Banjaluka, s lijeva: Ne-venka Petrić, Veljko Vejinović, Pero Kolundžija sekretar i Milan Marčeta, Marko Zec i Luka Sto-jaković, članovi Sreskog kormteta SKOJ-a za Travnik, ujesen 1943. godine u Šipragama.

Učesnici omladinske konferencije u Imljanima sa Nevenkom Petrić i Dimitrijem Grubačem (lijevo od Nevenke Arsen Benić, a desno od Dimitrija Gruba-ča Stana Marić), proljeće 1943.

Okružni komitet SKOJ-a srednje Bosne, maj 1945. S lijeva: Nevenka Petrić, Rada Ostojić, Mirko San-čanin i Milka Mandžuka i Boja Petrović, tada sekretar Sreskog komiteta SKOJ-a Kotor-Varoš.

S lijeva: Sida Marjanović, član, Vlado Ivanović, sekretar Sreskog komiteta KPJ za Kotor-Varoš, Dedo Gazić, član; dole Milan Marčeta i Nevenka Petrić, članovi Okružnog komiteta SKOJ-a za okrug Banjaluka, 1944.

Delegati Okružne konferencije AFŽ-a održane u Grabovici 19. 8. 1944, na kojoj je Natalija Petrić izabrana za predsednicu Okružnog odbora AFŽ-a Banjaluka -Kotor-Varoš

S desna: Nada Podgornik, član OK SKOJ-a za Banjaluku, Vlado Ivanović i Mileva Ljubotina , Banjaluča-ni na političkom radu u srednjoj Bosni; Mile Trku-lja i Mina Delić iz Banjalučkog odreda.

Grupa omladine iz Kotor-Varoša. S lijeva stoje: Ha-sna Durut, Boja Petrović, Mustafa Karaselimović, Abdurahman Korič, Kasim Hadžiselimović; čuče Asima Karaselimović i Hajrija Avdić-Grahovac.

S lijeva: Josip Tvrz-Pepi, Ljuba Jovičić, Marko Sto-kić, obavještajni oficir 2. bataljona 14. srednjobosanske brigade, Mile Trnjakovič, sekretar OK SKOJ-a Prnjavor, Mile Marić *Trubač* i Advan Hozić, sekretar Brgadnog komiteta SKOJ-a 14. srednjobosanske brigade.

Ajša Miličević, udata Vujović, član Okružog komiteta SKOJ-a za Banjaluku, 1943. godine, sve do odlaska 11. srednjobosanske divizije u Srbiju, sredinom ljeta 1944. godine.

Dane Pavlović, sekretar Opštinskog komiteta SKOJ-a za Skender-Vakuf u toku NOR-a.

Dimitrije Grubač, u toku NOR-a borac 4. obnovljenog KNO odreda, sekretar Opštinskog komiteta SKOJ-a za Šiprage, član Sreskog komiteta SKOJ-a za Travnik i Ko-tor-Varoš do oslobođenja.

Marko Zec, član, a potom sekretar Sreskog komiteta SKOJ-a Travnik i Đorđo Vučenović, politički komesar Uzlomačkog odreda.

Fahir Imamović, lijevo i Mirko Sanča-nin, sekretari seskih komiteta SKOJ-a za Tešanj, odnosno Srbac. Mirko dočekao oslobođenje zemlje kao član Okružnog komiteta SKOJ-a za srednju Bosnu.

Momčilo

Mile Trkulja, komandant Prvog bataljona i Husein Redžić, zamjenik komandira čete u Banjalučkom odredu, oktobra 1943.

Nikodin Slatinac, sekretar Opštinskog komiteta SKOJ-a u Štrpcima, decembra 1944. godine,

Nevenka Ćuruvija, šef saniteta 14. krajiške NOU brigade.

i

Dragutin Curguz, komadant 18. srednjobosanske NOU brigade.

Simo Tadić, politički komesar 53. srednjobosanske divizije.

Pero Kolundžija, sekretar Okružnog komiteta SKOJ-a za okrug Banjaluka i Mile Trnjaković, sekretar Okružnog komiteta SKOJ-a za okrug Prnjavor, od jeseni 1943. godine.

Savko Jenjić, sekretar Sreskog komiteta SKOJ-a za Prnjavor, 1943, ubili ga četnici 1944. godine

Todor Dukić, sekretar Opštinskog komiteta SKOJ-a za Skender-Vakuf, od jeseni 1943. godine.

Milorad, kurir u Okružnom komitetu SKOJ-a, 1944. godine.

Vahid Korič iz Kotor-Varoša, pripadnik revolucionarnog omladinskog pokreta u predratnom periodu, učesnik u NOR-u od 1941. godine.

Živko Miljanovic, borac obnovljenog 4. KNO odreda od 03.02.1943, a u drugoj polovini iste godine povučen na politički rad na terenu op-ština Šiprage, Grabovica i dr.

Okružno rukovodstvo KPJ srednje Bosne i sreska rukovodstva, decembar 1942

Okružno rukovodstvo KPJ srednje Bosne, decembra 1942.

Đorđe Perović *Đoko* (Plješevci, Nikšić, **1919** - Beograd, 1965), sekretar Okružnog komiteta SKOJ-a za srednju Bosnu od maja 1942. godine i član OI< KPJ. U drugoj polovini iste godine kraće vrijeme je sekretar OI< KPJ za srednju Bosnu. Od 03.02.1943. rukovodi obavještajnom službom u 4. krajiškom NOP odredu, odnosno u srednjoj Bosni. Poslije oslobođenja radi u Saveznom ministarstvu unutrašnjih poslova.

Adem Hercegovac (Žepče 1914- Sarajevo ?), član OK KPJ za srednju Bosnu, zamjenik političkog komesara 4. krajiškog NOP odreda, zatim na istom položaju u 14. srednjobosanskoj udarnoj brigadi. Poslije oslobođenja na visokim položajima u B i H. Nosilac više ratnih i mirnodopskih odlikovanja.

Dušan Josipović *Duško,* (Donji Obodnik, Kotor Varoš 1920- Beograd, 1995). Jedan od organizatora ustanka 1941. u Podgrmeču. Član ZAV-NOBiHa i AVNOJ-a. Pravnik. Poslije rata radio u državnoj upravi u SRBiH i federaciji. Nosilac više ratnih i mirnodopskih odlikovanja.

Sreski komitet KPJ Kotor-Varoš, decembar 1942.

Vaso Kapor, prvi sekretar Sreskog komiteta KPJ (SK KPJ) za Kotor-Varoš, decembra 1942.

Mile Trkulja, član SK KPJ za Kotor-Varoš.

Ilija Slavnić, član SK KPJ za Kotor-Varoš.

Josip *Pepi* Tvrz, član SK KPJ za Kotor-Varoš.

Galib Fazlić, član SK KPJ za Kotor-Varoš.

**Prvi Sreski komitet SKOJ-a za Kotor-Varoš,
osnovan decembra 1942.**

Josip *Pepi* Tvrz, sekretar Sreskog komitet SKOJ-a za Kotor-Varoš.

Nevenka Petrić, član SK SKOJ-a Kotor-Varoš.

Dušanka Petrić, član SK SKOJ-a za Kotor-Varoš.

Nada Mažar, član SK SKOJ-a Kotor-Varoš.

Sreski komitet SKOJ-a Kotor-Varoš oko 15. januara 1943.

Vlado Kecman, sekretar Sreskog komiteta SKOJ-a za Kotor-Varoš.

Nevenka Petrić, član SK SKOJ-a Kotor-Varoš.

Dušanka Petrić, član SK SKOJ-a Kotor-Varoš

Lazo Gajić, član SK SKOJ-a Kotor-Varos

Nada Mažar, član SK SKOJ-a ' Kotor-Varoš.

Aleksa Gajetić, član SK SKOJ-a Kotor-Varoš.

Štab obnovljenog 4. KNOP odreda

Stevo Samardžija, komandant obnovljenog 4. krajiškog NOP odreda.

Ilija Slavnić, zamjenik komadanta, komadant 4. krajiškog NOP odreda i komandant 1. bataljona toga Odreda.

Vojo Stupar, politički komesar obnovljenog 4. krajiškog NOP odreda i član Povjereništva Okružnog komiteta KPJ za srednju Bosnu.

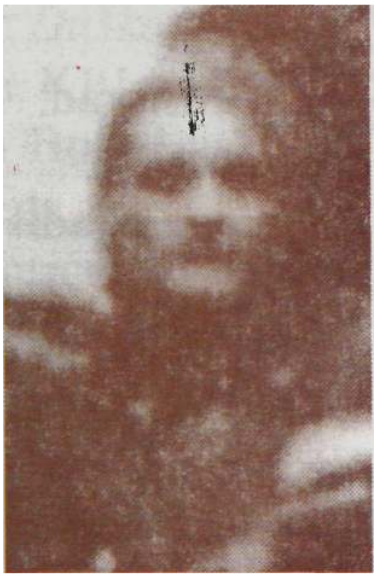

Savo Cereković, zamjenik komadanta 4. krajiškog NOP odreda i komandant 2. bataljona ovog Odreda.

Adem Hercegovac, zamjenik politi čkog komesara obnovljenog 4. krajiškog NOP odreda.

Đorđe Pe-rović *Đoko,* obavješta jni oficir 4. krajiškog NOP odreda.

Dr Hajro Kulenović, referent saniteta 4. krajiškog NOP odreda.

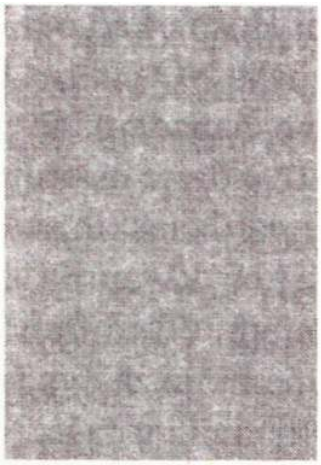

Zaga Umičević, poznati politički radnik, moj šef (ali veoma drag)i u ratu i poslije rata, sve do 1956.

Bogdan Skočajić *Brada,* intendant 4. krajiškog NOP odreda.

Vojin Hadžistević, rukovodilac SKOJ-a 4. krajiškog NOP odreda.

OD MNOGIH PRIJATELJA PORODICE PETRIC IZ PERIODA NOR-a FOTOSI KOJIMA SMO RASPOLAGALI

Đorđe Perović, prijatelj porodice Petrić iz prvih dana 1942. godine pa sve do oslobođenja i poslije. Stradao posle rata.

Pepi Tvrz s kolegom iz Kotor-Varoša

Adem Hercegovac, zamjenik političkog komesara i Stevo Samardžija, komandant 4. krajiškog NOP odreda.

Vlado Kecman, Mile Trkulja i Stanko Vukašinović Vlado je bio sekretar Bataljonskog komiteta SKOJ-a, čiji Članovi su bili Dušanka i Nevenka Petrič, Mile komandir Prve čete i Stanko, pomoćnik komesara III čete, I bataljona, IV krajiškog NOP odreda u kojoj je Nevenka Petrič bila borac.

Miloš Milaković, član Okružnog komiteta SKOJ-a za Banjaluku, s Perom Kolundžijom, Nadom Pod-gornik i sa mnom, 1943.

Jovica Trkulja na položaju

Mihajlo Pavlović, politički komesar III (moje) čete 1. bataljona 4. KNOP odreda.

Pero Kolundžija, Brane Prokopić (rođak porodice Petrič) i Dule Vidović.

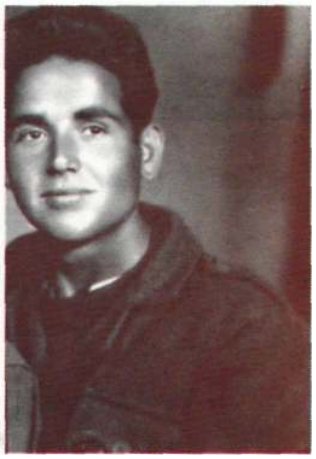

Marko Zec, član Sre-skog komiteta SKOJ-a za Travnik, 1944.

Momir Kapor, politički komesar i AlbertTrinki, zamjenik komandanta 1. bataljona IV krajiškog NOP odreda, u kome su od 07.01. 1943. bili: Va-so Petrić, otac i tri kćeri: Viktorija, Dušanka i Nevenka.

Nikola Panic, poginuo kao dječak 1943, a nešto kasnije i njegov stariji brat

Mihajlo Pavlović, prvi predsjednik Sreskog NOO-a opštine Kotor-Varoš, 1943. i Duško Borić, koji je nešto kasnije bio na ovoj funkciji.

Adam Panić, stariji brat Nikole Pa-nića, poginuo u NOB-u 1944.

Olga Knežević, aktivni učesnik NOR-a od 1941. (sa dvoje male djece Radojkom i Božanom). Poslije rata bila na veoma odgovornim poslovima.

Dimitrije Knežević, učesnik NOR-a od 1941. godine, poslije rata je bio predsjednik opštine Kotor-Varoš kao i na drugim odgovornim funkcijama.

Dr Antonija (prva s desna) koju su zaklali četnici na Borju. Prvi s lijeva komesar Bolnice XI divizije.

Drug Blesić sa drugovima.

Mlado Obradović, komandant Banjalučkog odreda, Ga-lib Fazlić, šef obavještajne službe i Safet Fejzić, zamjenik političkog komesara Banjalučkog odreda.

Pukovnik Danica Perović, bila komesar, odnosno upravnik partizanske bolnice X[divizije u Šipra-gama i drugih, a prije svega veliki humanista i dobar čovjek.

Slijeva: Jovanka Trkulja, Sida Marjanović, Vlado Iva-nović, Miloš Milaković, Boja Vučković, 1944. godine u Maslovarama

Galib Fazlić, rođen 1912. prvoborac iz Kotor-Varoša.Jedan od organizatora ustanka 1941. u svom mjestu. Učesnik je u kozarskoj ofanzivi. Poslije rata radio u SUP-u. Nosilac je više ratnih i mirnodopskih odlikovanja i „Parto-zanske spomenice 1941".

Stevo Samardžija, komandant obnovljenog 4. krajiškog NOP odreda.

Ankica Bubić, prvoborac iz Maslo-vara, prva komšinica Petrića.

Mara Mitrov rođena 1896. u Đakovu, umrla 1973. u Banjaluci. U NOB-u od 1941. sa troje svoje djece Slobodanom, naradnim herojem i španskim borcem, Vojom i Zoricom. Poslije oslobođenja veoma aktivan društveni radnik. Na slici Mara govori na Drugoj sreskoj konferenciji AFŽ-a, u Kotor-Varošu. Bila je nosilac više društvenih priznanja, ratnih i minodopskih odlikovanja.

Rajko Dukić, prijatelj iz Banjalučkog odreda i Sre-skog komiteta SKOJ-a za Kotor-Varoš.

Prijatelji iz NOR-a s desna: Pepi Tvrz, Stanko Vukašinović, Mile Trkulja i nepoznat.

Sedamnaest Maslovarčanki s oružjem u ruci u borbi protiv fašizma za slobodu svoga naroda

Bubić Gostimira Kata *Kati-ca* (udata Radić), Jastrebar-sko, Ogulin, 1918. Sarad-nik NOP-a od prvih usta-ničkih dana 1941. Decembra 1942. član Inicijativnog Okružnog odbora AFŽ za srednju Bosnu. Član KPJ od septembra 1943, a 1944. član Okružnog odbora AFŽ za Okrug Banjaluka Kotor-Varoš. Umrla u Banjaluci 4.marta2000.

Bubić Gostimira Ankica, rođena 1920. Maslova-re, Kotor-Varoš, domaćica; u NOR-uod194l, nosilac „Parti-zanske spomenice 1941", od de-cembra 1942. borac 1 proleterske brigade. Umrla u Banjaluci 27. juna 1981. godine.

Dujić Nikole Zora, rođe-na 1923, Maslovare, Kotor-Varoš, Srpkinja; član SKOJ-aodl941,borac6. bataljona 1. proleterske brigade od decembra 1942. Poginula je u napadu na Travnik, 29. no-vembra 1943. godine"... i bila je 221. borac iz srednje Bosne koji je poginuo u redovima proletera." Za Zoru Dujić napisana je biografija u knjizi: Špiro Lagator, Milorad Čukić, *Partizanke Prve proleterske*.

Bubić Gostimira Fanika u NOV i POJ od avgusta **1941,**rođena 1916,Jastreba r-sko, Ogulin, živjela u Maslova-rama, Kotor-Varoš, domaćica. Od 1942 borac 111 bataljona 111 krajiške brigade. Poginula 13. juna 1943. na Tjentištu, sa ranjenicima.

Filipović Avgusta (udata Skorup) rođena 1920, Maslovare, Kotor-Varoš, prije rata završila žensku stručnu školu, u NOB od avgusta 1943, kada je primljena u SKOJ. Član SKOJ-a od aprila 1944. U ratu vodila analfa-betske tečajeve i partizansku školu. Član Okružnog odbora AFŽ za srednju Bosnu. Umrla poslije rata.

Miljanović Ljube Branka Dada, rođena 1926, Maslovare, Kotor-Varoš, Srpkinja, učenica, član SKOJ-a od 1941, od decembra 1942. borac 6. bataljona 1. proleterske brigade; poslije rata živjela u Beogradu. Umrla novembra 2003. u Beogradu.

Petrić Vase Viktorija (udata Kapor), rođena 1920, Maslovare, Kotor-Varoš, prije rata službenica. U NOB-u od prvih dana ustanka

Miljanović Ljube Nada, rođena 1924, Maslovare, Kotor-Varoš, Srpkinja, domaćica; član SKOJ-a od 1941,od decembra 1942. borac 3. sandžačke proleterske brigade; poginula 1943. u 5. neprijateljskoj ofanzivi. (Fotografije Nade Miljanović i Matilde Pilić su uzete sa zajedničke fotografije iz osnovne škole.)

Petković Steve Ko-viljka,1920, Maslovare, Kotor-Varoš. Srpkinja, domaćica, član SKOJ-a od 941, u NOB od decembra 1942, u 3. sandžačkoj brigadi 1941, nosilac Partizanske spomenice 1941. Sarađi-vala sa Idrizom Maslom 1941. na organizovanju SKOJ-a. Rukovodila

Mirić Dragana Bosa (udata Mavrović), borac od 1941, nosilac Partizanske spomenice 1941; u Borjansku četu stupila 24. septembra 1941; partizanska bolničarka na Tisov-cu, Čemermici i Borju, borac Udarnog protiv četničkog bataljona i dr. Demobilisala se 1945. u činu potpukovnika i bila upravnik apoteke Vojnomedicinske akadenjije u Beogradu. Živi u Beogradu.

Petković Steve Nevenka, 1925, Maslovare, Kotor-Varoš, BiH, Srpkinja, domaćica, član SKOJ-a od 1941, u NOB od decembra 1942, u 3. sandžačkoj brigadi, bolničarka, Tehnikom OK SKOJ-a za srednju Bosnu od januara 1942. Decembra iste godine primljena u KPJ. OK KPJ za srednju Bosnu od juna do novembra 1943. uputio je na ilegalni rad u Banjaluku. Do oslobođenja radi la u Opštinskom i Sreskom komitetu KPJ za Maslovare, odnosno Kotor-Varoš. Živi u Sarajevu.

Petrić Vase Radojka, rođena 1922, Maslovare, Kotor-Varoš. Prije rata službenica. Od juna 1941. radila na prikupljanju municije, oružja, informacija i dr. U Borjanski odred stupila 19. decembra 1941. kao borac. Bila sekretar Partizanske bolnice u Borju i bolničarka. Umrla u Maslovarama februara 1942.

Petrić Vase Smilja, rođena 1930, Maslovare, Kotor-Varoš, profesor književnosti. Prije rata učenica osnovne škole. U NOB-u od sredine 1943. Od novembra 1944. član, a od februara 1945. sekretar Opštinskog komiteta SKOJ-a Maslovare i član Sreskog komiteta SKOJ-a za Kotor-Varoš. Završila je Filološki fakultet u Beogradu. Živi u Beogradu.

Petrić Vase Dušanka, rođena 1924, Maslovare, Kotor-Varoš. Prije rata učenica. Član SKOJ-a od decembra 1941, a 1<Pj od aprila 1943. U NOB-u od prvih ustaničkih dana 1941. Učesnik dva okružna savjetovanja SKOJ-a u Karaču 7. januara i Brane-šcima 17. i 18. marta 1942. i Okružne smotre kulturnoprosvjetnog rada omladine srednje Bosne u Skender-Vakufu, 4-6. aprila 1942. Poslije oslobođenja iz četničkog zatvora, u decembru 1942. postaje član Sreskog komiteta SKOJ-a Kotor-Varoš. Borac 4. KNOP odreda. Od jula do oktobra 1944. sekretar Opštinskog komiteta KPJ Kruševe Brde odje

Pilić Ive Matilda (udata Vidović), rođena 1924, Maslovare, Kotor-Varoš, Hrvatica, domaćica, član SKOJ-a od decembra 1941, od decembra 1942. borac 6. (beogradskog) bataljo-na 1. proleterske brigade. Član KPJ od 1943. Referent saniteta bataljona.Prošla je Ivan Sedlo, Neretvu, Sutjesku i druga bojišta, ističući se kao hrabar borac i rukovodilac. U brigadi je dobila čin staresme i odlikovana ratnim odlikovanjima.

Petrić Vase Nevenka, rođena 1927, Maslovare,Kotor Va-roš. Prije rata učenica. Član SKOJ-a od 19. decembra 1941, a KPJ od 25. aprila 1943. U NOB-u od prvih ustaničkih dana - nosilac „Partizanske spomenice 1941 ."Učesnik Okružnog savjetovanja SKOJ-a u Branešci-ma 17. i 18. marta 1942. i Smotre kulturnoprosvjetnog rada omladine srednje Bosne u Skender-Vakufu. Poslije oslobođenja iz četničkog zatvora postala je član Sreskog komiteta SKOJ-a za Kotor-Varoš. Borac 4. KNOP odreda. U 1943. sekretar Sreskog komiteta SKOJ-a za Travnik i član Okružnog komiteta SKOJ-a za Banjaluku-Kotor-Varoš i

Pušić Ivana Olga Olgica, rođena 1922. u Maslovarama, Kotor-Varoš. U decembru 1941. primljena u SKOJ i uključena u rad nekoliko sekcija u dobro razvijenom kulturno-prosvjetnom radu u Maslovarama. Bila je angažovana na pomoći partizanskim jedinicama u prikupljanju hrane, odjeće, obuće i drugih potrepština.Učestvovala je u radu Okružnog savjetovanja SKOJ-a za srednju Bosnu, održanom 17. i 18. marta. Vraćajući se sa toga savjetovanja razbolela se od pjegavog tifusa i umrla u Karaču, marta 1942.

ČLANOVI PORODICE PETRIĆI KAPOR NA DVA PARTIZANSKA GROBLJA I ČLANOVI PORODICE PETRIĆ I POPOVIĆ NA NEKOLIKO GROBLJA

Partizansko groblje u Maslova-rama gdje su prenijeti posmrtni ostaci Radojke i Vojislava *Vo-je* Petrića i Vase Kapora iz maslovarskog groblja.

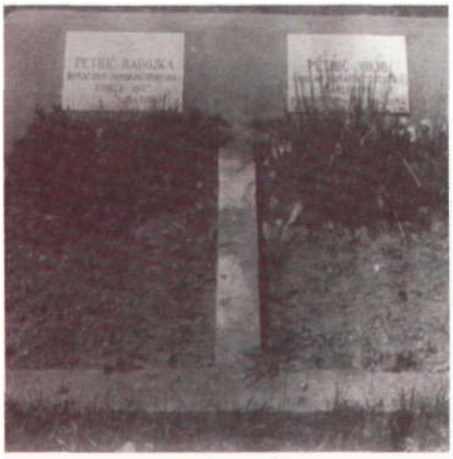

Grob Radojke i Vojislava Petrića

Grob Vase Kapora

Spomen groblje u Šipragama gdje se nalaze samo simbolično obilježeni grobovi Vase Petrića i Du-šanke Petrić. Vaso Petrić je kao borac NOR-a umro u Partizanskoj bolnici u Palivuku kod Šipraga i sahranjen je u zajedničku grobnicu sa grupom boraca NOR-a koji su takođe umrli od tifusa. Dušanku su četnici zarobili, silovali, zatim na zvjerski način mučili i na kraju je zaklali. Ne zna se gdje su njeni posmrtni ostaci.

Sa sahrane Natalije Petrić, 30. maja 1978.godi-ne. Prvi s lijeva Jela Stojanović i Đoko Aranđe-lović. Sanduk nose: prvi lijevo Slavko Popović, predsjednik SUBNOR-a, prvi desno Mesud Imamović, predsjednik SSRN u opštini Kotor Varoš, zatim zet Mile Glavaš i Dragoje Ražić iz SUBNOR-a Kotor-Varoš.

Sa sahrane Natalije Petrić, 30. maja 1978.godi-ne U prvom planu Dušan Josipović, unuk Ljubo Kapor i Slavko Popovič; u pozadini lijevo: kćerke Gordana Petrića i Nevenka Petrić i zet Vasilije Pantelić.

Sa sahrane Natalije Petrić, 30. maja 1978.

Sa sahrane Natalije Petrić, 30. maja 1978.

U prvom redu s desna kćerke: Gordana, Vikto-rija, Smilja, zet Stevo Lalić-Petrić, Nevenka i u nuk Ljubo Kapor.

Sa sahrane Natalije Petrić, 30. maja 1978.

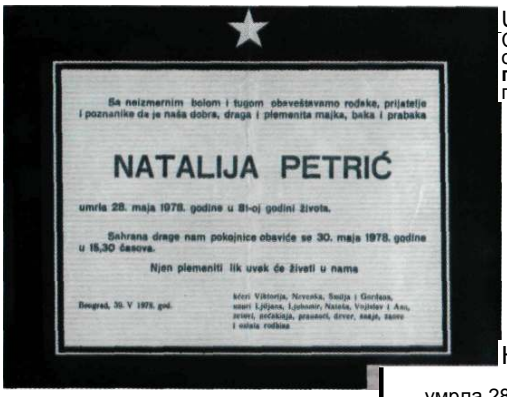

Sa neizmernim bolom i tugom obaveštavamo rodake, prijatelje i poznanike da je naša dobra, draga i plemenita majka, baka i prabaka

NATALIJA PETRIĆ

umrla 28. maja 1978. godine u 81-oj godini života.

Sahrana drage nam pokojnice obaviće se 30. maja 1978. godine u 18,30 časova.

Njen plemeniti lik uvek će živeti u nama

Beograd, 30. V 1978. god.

kćeri Viktorija, Nevenka, Smilja i Gordana, unuci Ljiljana, Ljubomir, Nataša, Vojislav i Ana, zetovi, nećakinja, praunuci, drugi, snaja, zaova i ostala rodbina

Umrlica Natalije Petrić

Са неизмерним **болом** и тугом обавештавамо рођике, **прмЈатом и познаиикв *џџ*** је наша добра, драга и пломенита мајка, *бпкл* и прабако

НАТАЛИЈА ПЕТРМЋ

умрла 28, маја у 81. годиии живота,

Сахрана драге нам покојнице обавиће се у уторак на Централадш гробљу даиа 30, о, м. у 18,30 часова.

Њеа племеаити лик уаекће живети у нама.

Кћери: ВИКТОРША, НЕВЕНКА, СМИЉА и ГОРДАНА; зетови: МЈИЛЕ, ВАСМЛШВ и СТЕВО; унуци: ЉИЉАНА, ЉУВОМИР, НАТАША и АНА'

праунуци; ДЕЈАН, ЛИДИЈА и ВЕСНА и остала **родвика.**

In memoriam Natalije Petrić (isječci iz novina), a cijeli tekst se nalazi u prilogu ove knjige br. 7.

PRIMJERI DARODAVACA "Nedavni

POKLON PARTI-ZANSKE MAJKE

Prije ni'ko jalmi-tfenjat Banjaluci p> KOdtfnjiea pc

potvrdilo ItMl. *цш1чж* kad« i» «H» *ригшНм* - pristupila 'HluHil-Hilluriimm **pi.kr.'lu** ыШа **u partizunc Svi t.nj sup'ruij *Уит>*,** kcci ke **KaJojka. Viktim-ta, Neumkii. Smili« > Ouutnka**

I(IIW.<[!J<I

Poslije smrti Natalije *Nate* Petrić njene kćerke su u njeno ime poklonile Socijalno-gerijatrijskom centru (Domu starih lica u Banjaluci) televizor u boji. Na slici (gore) predsjednik SUBNOR-a grada Banjaluke Dušan Duško Borić tim povodom je posjetio taj centar i predao televizor uz prigodan govor. Objavljeno u listu „Nedeljni Glas", Banjaluka, 18.06.1978. godine.

ČETIRI SESTRE PETRIC 1953.1 DANAS

S lijeva: Nevenka, Gordana, Viktorija i Smilja kod Nevenke u posjeti.

S lijeva: Gordana, Nevenka, Viktorija, Smilja i Viktorijin suprug Mile Glavaš, 1953. u Beogradu

S lijeva: Nevenka, Viktorija, Smilja i Gordana u Gordaninom stanu 2000. godine

S lijeva: Gordana, Viktorija, Vasilije Pantelić, Smilja Petrić u Smiljinom i Vasilijevom stanu

S lijeva: Viktorija, Gordana, Vasilije kod Vasilija i Smilje u stanu.

S lijeva: Smilja, Gordana, Nevenka i Viktorija u Nevenkinom stanu.

Ispod portreta majke Natalije i Smilje, s lijeva: Nevenka, Viktorija, Gordana, Smilja.

Viktorija i Vasilije Pantelić; kako je Vasilije i sli- kar u pozadini se vide njegovi radovi.

Susret porodice povodom nastupajuce 2006. godine: Smilja Petrić, Vaso Pantelić (Smiljin suprug), Stevan Lalić-Petrić i Gordana Petrić

Jelena Popović na grobu svoje majke Pelagije, na polugodišnjici majčine smrti 31. 10. 1938. na groblju u Banjaluci

Hit" I

Jelka Popović na grobu oca Dušana Popovića, umro 21. januara 1952. u Banjaluci

Posmrtni odar Milana

Popovića. Umro 7. marta 1965. u Teslicu. S lijeva: Mile Glavaš, Nevanka Petrić, Viktorija Glavaš, Jelena Popović, Mary Popović, Jadranka Popović, Borjanka Popović-Aleksić i Olga Popović

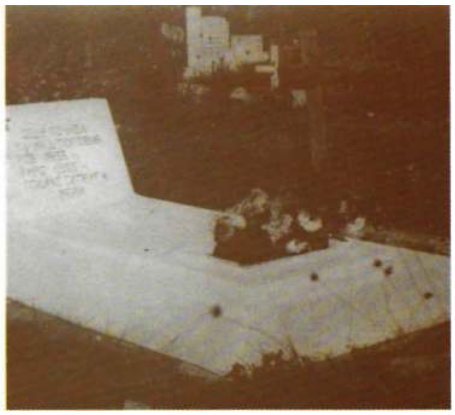

Grob Milana Popovića

Posmrtni odar Bogdana Popovića u Beču

Grob Bogdana Popovića u Beču

Sa sahrane Natalije Petrić, 30. maja 1978.godi-ne. Prvi s lijeva Jela Stojanović i Đoko Aranđe-lović. Sanduk nose: prvi lijevo

Slavko Popović, predsjednik SUBNOR-a, prvi desno Mesud Imamovic, predsjednik SSRN u opštini Kotor Varoš, zatim zet Mile Glavaš i Dragoje Ražić iz SUBNOR-a Kotor-Varoš.

vica,

Sa sahrane Natalije Petrić, 30. maja 1978.godi-ne U prvom planu Dušan

Josipović, unuk Ljubo Kapor i Slavko Popovič; u pozadini lijevo: kćerke Gordana Petrića i Nevenka Petrić i zet Vasilije Pantelić.

Sa sahrane Natalije Petrić, 30. maja 1978.

Sa sahrane Natalije Petrić, 30. maja 1978.

!

U prvom redu s desna kćerke: Gordana, Vikto-rija, Smilja, zet Stevo Lalić-Petrić, Nevenka i u nuk Ljubo Kapor.

Sa sahrane Natalije Petrić, 30. maja 1978.

Sa neizmernim bolom i tugom obaveštavamo rodake, prijatelje i poznanike da je naša dobra, draga i plemenita majka, baka i prabaka

NATALIJA PETRIĆ

umrla 28. maja 1978. godine u 81-oj godini života.

Sahrana drage nam pokojnice obaviće se 30. maja 1978. godine u 15,30 časova.

Njen plemeniti lik uvek će živeti u nama

Beograd, 29. V 1978. god.

Umrlica Natalije Petrić

ł ,ii

Са неизмерним болом и тугом обавсштаваао pobaKi-, 1|ри)»твљ» и познаник« да ја наша добрв, драга *и* плсменит« мајкв, бака и првбвки

НАТАЛИЈА ПЕТРИЋ

умрла 28. маЈа у 81. години живота.

Сахрана драге наи покоЈнице обавиће се у уторак iiu Цснтрилиом гробљу дана 30. о. м. у 15.30 часова.

***Њеа* племснити лих увек ће живети у нама.**

КЛери: ВИКТОРИЈА, НЕВЕНКА. СМИЉА * ГОРДАНА; зетови: МИЛЕ, ВАС#ЛИ.ТВ и СТЕВО; увуци: ЉИЉАНА. ЉУБОМИР, НАТАША и АНА;
праунуци: ДЕЈАН, ЛИДИЈА и ВЕСНА и остала родвина.

In memoriam Natalije Petrić (isječci iz novina), a cijeli tekst se nalazi u prilogu ove knjige br. 7.

PRIMJERI DARODAVACA **"Nedeljni** **Sanja**

POKLON PARTI ZANSKE MAJKE

. u| .,

Prцв **m-kuitko dan* u SJocj-**

H«nJн!wcr prtnlmllvn ji' :-' Uodiinjica ponto)unju tl* -!-- Drugu ***■-■>** umjftl, •"!' /..i.-i ли 11 četvrtak, K) jun«, **po vodomurm nitnjuptfkiitfMkuji j> jos** *ju* **livotu zavjeittata nvtjj ■ NatAttJUPeirUrnoVifti ■** .. **kiMl Kotur-V(t(ti *tu Ona* divna tem btla ji- ua£ pri)* rala visum* nakiiHijt-n* n.fimrkdm pokretu pomn^nla** №

■Ju djtcu (ОДајељ u lom ti«hu. To M- l»jjr«il)i- vidjelu i

pmvrdiiu **ИШ.** itiaJiru- **kuda**
Jf lijfilt pOKKJICil - **pГ]ЧЦ[Л|»**
■-■■.tif.tiiK.ckfTr **pdkfi'u nttsla ■i** pa-rTtxunc **Svi (лпЈ ^up'tlJJi V-v...** kvi-i kc **Rad.yka, Vlktttri-i.i. Nevenka, Kmilj. i Duutnka l*** win **Vej« odmah** xw м **pf** Ш« **■ uh putaku u *tiurodMmtitbo-*dllafkofti rtitu Slvol чц iajtubiti** nluiiVufu **U r.тчц-т m.iii d* Inn', инн- poklon komrtirimu So-tijdlnu-j(tTiji.tnjsk(iK Lrnlru kurrlit NnUutj« fctlni iVUrtnd* ja, Nrvenka. Smitia i l.jiij***)

lat'kcuiji...;:: Kiji <l,i .
:mi pndaj
nvuj U4la(U>V
t...],„ „ uvaj i н.....but .....ji
hnn r:.1in«lpi.]*i'/U(i-.h.,ll..i..
Humitnj.tirithi.. ■* N... n. KumivH
Nк tali je i'lin. u jH.-tm>«Mak datui **i satie«">(***» => tfc-ojjrddti H S.Hij**
.li trijšikomccriirti ..•.., **da.vcn pnmlj4'i j'**
/.лTi. jll-r.i ч , .iMtjMl'HKU

Poslije smrti Natalije *Nate* Petrić njene kćerke su u njeno ime poklonile Socijalno-gerijatrijskom centru (Domu starih lica u Banjaluci) televizor u boji. Na slici (gore) predsjednik SUBNOR-a grada Banjaluke Dušan Duško Borić tim povodom je posjetio taj centar i predao televizor uz prigodan govor. Objavljeno u listu „Nedeljni Glas", Banjaluka, 18.06.1978. godine.

ČETIRI SESTRE PETRIC 1953.1 DANAS

S lijeva: Nevenka, Gordana, Viktorija i Smilja kod Nevenke u posjeti.

S lijeva: Gordana, Nevenka, Vilctorija, Smilja i Viktorijin suprug Mile Glavaš, 1953.u Beogradu

S lijeva: Nevenka, Viktorija, Smilja i Gordana u Gordaninom stanu 2000. godine

S lijeva: Gordana, Viktorija, Vasilije Pantelić, Smilja Petrić u Smiljinom i Vasilijevom stanu

S lijeva: Viktorija, Gordana, Vasilije kod Vasilija i Smilje u stanu.

S lijeva: Smilja, Gordana, Neven ka i Viktorija u Nevenkinom stanu.

Ispod portreta majke Natalije i Smilje, s lijeva: Nevenka, Viktorija, Gordana, Smilja.

Viktorija i Vasilije Pantelić; kako je Vasilije i slikar u pozadini se vide njegovi radovi.

Susret porodice povodom nastupajuće godine: Smilja Petrić, Vaso Pantelić (Smiljin suprug), Stevan Lalić-Petrić i Gordana Petrić 2006.

Ispraćaj Viktorije pred njen odlazak u Sarajevo: Nevenka, Gorda-na, Viktorija, Smilja i Vasilije

---

Ispraćaj Viktorije pred njen odlazak u Sarajevo: s lijeva: Gordana, Viktorija, Smilja Nevenka i Stevo.

Tri sestre Petrić: s desna: Smilja, Nevenka, Gordana i Vojislav Lalić Petrić sa kćerkom Inom u stanu Gordane Petrić, 2004. godine

Ispraćaj stare 2005. godine u stanu Nevenke i Steve: Smilja Petrić, suprug Vaso Pantelić i sestre Nevenka i Gordana Petrić

DRUGI DIO

VIĐENJE NEKIH ASPEKATA RADA I ŽIVOTA NEVENKE PETRIĆ SA PORODICOM

PRVE GODINE POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA 1945-1948

Nevenka Petrić, 1945.

S lijeva: Avgusta Filipovic, Nevenka Petrić, Živka Kukolj, ratne drugarice, 7. septembra 1945.

Govor Nevenke Petrić na narodnom zboru 1945. godine u Banjaluci, Gornji Šeher.

Nevenka 1945. u oslobođenom Kotor-Varošu

Nevenka drži Slobodana, sina Mila i Jovanke Trkulje, u Kotor-Varošu, 1945. godine.

Nevenka Petrić i kum Slavko Bojić, 1945. u Banjaluci,

Nevenka, Slavko Bojić, kum iz Maslovara i njegove dve sestre

Viktorija, Natalija, Nevenka i Gordana; Viktorijina deca Ljilja i Ljubo, 1945. godine u Banjaluci.

Mile Glavaš, Viktorijin drugi suprug, Natalija i Nevenka Petrić i djeca Ljubo i Ljilja Kapor, proleće 1946. godine.

S lijeva: Smilja i Gordana Petrić, Bogdanova supruga Poldi, Natalija i Nevenka Petrić, 1956. godine u stanu u Beogradu.

Natalija Petrić, Poldi Popović i Nevenka Petrić, pred fontanom kod Doma sindikata u Beogradu, 1956.

Natalija Petrić sa mlađim bratom Bogdanom i Nevenka Petrić u stanu u Beogradu, 1956.

Natalija Petrić, Poldi Popović i Nevenka Petrić u stanu u Beogradu, 1956. godine.

Nevenka, Poldi i Natalija u šetnji.

Eržika, komšinica, Natalija, Poldi i Nevenka, 1956.

Poldi Popović i Natalija Petrić na Kalemegdanu.

Nevenka, Natalija i Poldi - večernji izlazak.

Natalija Petrić na izletu sa Viktorijim, zetom Milom i komšijama.

Natalija Petrić i Poldi Popović u šetnji kod Studentskog parka.

Nevenka i Natalija Petrić i zet Stevo u šetnji.

Gordana Petrić

Gordana Petrić

Nevenka i Smilja Petrić, 1945.

Nevenka Petrić i Viktorija Petrić-Kapor,

„Život ide dalje" - sestre Gordana, Nevenka i Smilja Petrić na plaži na Lapadu u Dubrovniku, 1960-tih godina.

Rad u Gradskom komitetu SKOJ-a Banjaluka od 10. maja 1945.

Nevenka Petrić, 1. 11. 1945. u Banjaluci ispred Gradsko

Članice Gradskog komiteta KPJ-Banjaluka, Nevenka Petrić i Bora Batos.

Bliske drugarice Nevenka Petrić i Mujesira Brkić, 1945. u Banjaluci.

Nevenka Petrić, sekretar Gradskog komiteta SKOJ-a za Banjaluku sa Dževadom Karaselimović em, radnikom iz Ložionice, na terasi Gradskog komiteta SKOJ-a Banjaluka, i eto

Gradski komitet SKOJ-a Banjaluke, 1945.godine. Sjede Nevenka Petrić, sekretar i Grozda Bilanović, a stoje, s lijeva, Mujesira Brkić, Marinko Stojnić, Branimir Ljubičić i Stojanka Đurica, članovi Gradskog komiteta SKOJ-a za Banjaluku.

Nevenka Petrić, sekretar, članovi Josip Milanović, Mujesira Brkić i Stojanka Đurica Gradskog komiteta SKOJ-a za Banjaluku, 1945.

Grupa omladinskih rukovodilaca Banjaluke, 1945. godine: stoje, s lijeva, Stojanka Đurica, Avdo Đumrukčić, Nevenka Petrić,?, Mujesira Brkić i Josip Milanović.

Tri dobre drugarice izGK SKOJ-a Banjaluka: Mujesira Brkić, Nevenka Petrić i Stojanka Đurica, 1945.

Omladina Tehničke škole na radnoj akciji, 1945. u Banjaluci.

Grupa omladine Banjaluke na radnoj akciji, 1945. U sredini, blizu harmonikaša Nevenka Petrić.

Omladina trgovačke akademije na radnoj akciji, 1945. u Banjaluci.

Omladina Banjaluke - IV kvarta na radnoj akci-
ji, 1945.

Omladina Banjaluke - IV kvarta na radnoj akciji, 1945.

Gradski odbor Narodne omladine Banjaluke, 1946. godine, ispred spomenika Petru Kočiću. Prvi red s lijeva: Mujesira Brkić, Nevenka Petrić, predsjednik, Vida Bulajić; drugi red: Drago Malešević, Paša Čejvan, Mira Stojanović i Tomo Savić.

f v

Članovi Okružnog komiteta SKOJ-a Banjaluke sa majkom Rudi Čajevca. S lijeva: Nevenka Petrić, Mira Kaos, majka, Dušanka Ostojić, Jovanka Kecman i Dule Vidović, sekretar OK SKOJ-a

Grupa omladinskih rukovodilaca Banjaluke, s lijeva: Mira Stojanović, Beba Đurić, Drago Malešević, Paša Cejvan, Nevenka Petrić,

Tomo Savić, Vida Bulajić, Mujesira Bride, Sarać, Dule Vidović u gradskom parku Banjaluke, zima 1945/1946. godine.

VOJNO-POLITIČKA ŠKOLA VI ARMIJE NOV I POJ

Polaznici političke škole VI armije, sa profesorima Slobodanom Marjanovićem, Selimom Numićem i Mirom Došen. Nevenka Petrić u drugom redu prva sa desna, stoji. Škola je radila 1. septembra 1945 -maja 1946. godine.

Grupa omladinskih rukovodilaca Gradskog i Okružnog komiteta SKOJ-a: Dževad Midžić, Seka Đurica, Nevenka Petrić, Vlado Ivanović, Dušanka Ostojić, Mira Kaos, Marinko Stojnić, Mira Šinik i Mujesira Brkić.

Kružok za rad posle predavanja. Prvi red s desna: Obrad Bajić, Nevenka Petrić, Milan Knežević, rukovodilac kružoka, Fahra ?, Petar Banjac; stoje: Milorad Mihajlović, Jelica Erceg, ? Piljuga, Čića ?,Jokica Lopandić i Augustin Nikić.

Grupa polaznika kursa. U sredini Nevenka Petrić.

Grupa polaznika, s lijeva: Avgustin Nikić, Milan Knežević, Obrad Bajić, Nevenka Petrić, Bogdan Rončević, Jelica Erceg, Petar Banjac i Piljuga. Selim Numić, nastavnik, na terasi.

Četiri

Grupa polaznika. Gore treća s lijeva Nevenka.

Grupa polaznika. N. Petrić u sredini.

Jelica Erceg, Ćića i Nevenka Petrić, polaznici Vojno-političke škole VI armije.

Nevenka Petrić i Obrad Bajić, polaznici škole.

Grupa polaznika

Grupa polaznika iste škole. Nevenka dole,

Detalj sa predavanja.

Grupa polaznika pred školom. Nevenka prva s lijeva na dan završetka škole.

UČEŠĆE NEVENKE PETRIĆ U NEKIM ZBIVANJIMA 1948-1961. GODINE

Delegati na Petom kongresu KPJ, Beograd, 21.07.1948 (trajao 7 dana)

S lijeva: Momir Kapor, Nevenka Petrić, ?, Jelica Erceg, Dedo Gazić, Dušanka Kovačević,

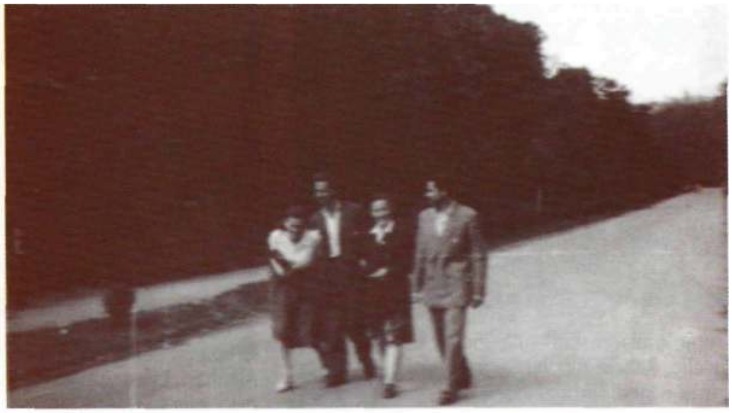

Mileva Ljubotina

S lijeva: Bora Batos, Miša Popović, Nevenka Petrić i drug iz

,

Duško Šobot, Nevenka Petrić, Vojo Banjac i Momčilo Šušnjar.

S lijeva: Momčilo Šušnjar, Nevenka Petrić, Bora Batos i delegat iz Sanskog

Meho Pirolić.

Nevenka Petrić i Mileva Ljubotina .

S lijeva:?, Dušanka Kovačević, Dedo Gazićjelica Erceg, Meho Pirolić, Nevenka Petrić i Vojo Banjac.

Ljetovanje u Dubrovniku na Lapadu, u hotelu CK SKOJ-a, 1948. godine

Grupa omladinskih rukovodilaca: stoje Vera Vucelic, Rahela Albahari, Nevenka Petnc, Ev.ca Nevenka
Crevar i, sjedi "Srbijanka".

G na ш Pryj red; Gavro д, Rahe›a
m&m, Evica Crevar, Vera Vucelić i dr.

prva s lijeva (kleči)

Evica, Vera, Nevenka, Rahela, "Srbijanka" .

Nevenka Petrić, Evica Crevar, Gavro Altman, Dane Boca, "Srbijanka", Rahela Albahari, Vojislav Šulović, Vera Vucelić...

Nevenka stoji treća s desna.

Evica, Rahela, Nevenka, Vera, "Srbijanka"

Nevenka Petrić uživa na moru.

Oblasni komitet narodne omladine Jugoslavije, 1949. godine

Ostoja Balaban,

Saradnici u Oblasnom komitetu NOJ za Bosansku krajinu: Dušan Gavranović, Svetko Vrebac, Nevenka Petrić', Ostoja Balaban, Beba Đurić, sekretarica, daktilograf, Dragan

Govor Nevenke Petrić na političkom zboru u Sanskom Mostu, 1949. godine.

Nevenka Petrić, pred-sjednik, Dragan Stojković, organiza-cioni sekretar, Dušan Gavranović , Halid Crnčević i Svetko Vrbac

Posjeta Sreskom rukovodstvu omladine Cazina u svojstvu pred-sjednika Oblasnog komiteta Narodne omla-dine za Bosansku kra-jinu. Dušan Kević, Nevenka Petrić i dva člana Sreskog komiteta Cazin, 10.06.1951.

Nevenka Petrić u Cazinu 10.06.195 1.

Nevenka u Cazinu sa omladinskim rukovodioci-izlet u
ma. 10.06.1951.

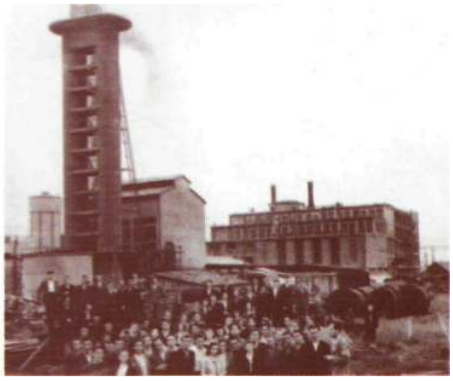

Sa polaznicima Partijske škole Banjaluke
Prijedor, 1951.

Na Plitvicama. Nevenka do harmonikaša u lijeva kupaćem kostimu.

Nevenka u drugom redu odozdo, treća s

Viša partijska škola „Đuro Đaković", 01.09.1951 - 15.06.1953.

Drugarice iz škole s desna: Nevenka Petrić
Ankica, Milica Pajković, Jela Stojanović, Mara S lijeva: Maca Milutinović, Mara Radić, Ankica,
Radić i Maca Brajović-Milutinović - na dan Milica Pajković, Jela Stojanović, Milica Pajković i
završetka rada. Nevenka Petrić.

Mara, Milica, Maca, Jela, Ankica i Nevenka.

Studentska karta N. Petrić izdata od Više partijske škole" Đuro Đaković" 1. IX 1951. u Beogradu.

Nevenka Petrić i Mara Radić na brodu — stoje u sredini.

Na izletu: Nevenka s kolegom.

Sa izleta u Smede-revo: Nevenka sa

U pauzi rada Nevenka s

kolegam a: Zvonko i kolega.

Sa izleta u Smederevo. Na palubi broda,. Nevenka u sredini sa naočarima za sunce.

Na dan završetka škole: Mara Radić, Nevenka Petrić i Jela Stojanović, bliske prijateljice.

Grupa omladinskih rukovodilaca iz Jugoslavije - ljetovanje na jezeru Aterze u Austriji, avgusta 1953.

Grupa iz Jugoslavije. Nevenka u sredini u bijeloj haljini.

Šatori za smeštaj omladine iz Jugoslavije i Austrije.

Stoje: Nevenka, Makedonka i Zora Tufo. Sjede Jovanka Karapetr*ovićjoja* i Sarajka Minka.

Posjeta Salcburgu. Nevenka prva s desna.

Ulaz u omladinski logor.

Grupa na izletu u Lovački dvorac cara Franje Josifa. Nevenka stoji druga s desna.

Na izletu: Slovenac, Zora, Nevenka, ?, sjede Minka ijoja.

Sa izleta u Slacburgu. Nevenka druga s desna.

Sa plaže na jezeru Aterze. Nevenka u sredini sa naočarima.

Nevenka igra šah sa Misom iz Makedonije.

Društvo u šetnji.

Pored logorske vatre. Nevenka u bijelom džemperu,-lijevo.

Sa izleta pored Salcburga — Nevenka se drži za ogradu.

Pripreme za polazak kući.

Razgovor sa Herber-tom na Prateru.

Nevenka i Herbert iz Beča.

Herbert sa Nevenkom i Minkom

Nevenka i Minka

Nevenka, Herbert i Minka

Herbert sa drugom

Minka i Herber

Herbert

Fotografije iz perioda 1953 - 1958.

Maturanti oficirske Gimnazije u Beogradu, januara 1953. sa razrednikom. Nevenka u prvom redu treća s lijeva.

U Kulašima, na proslavi srednjobosanskih brigada. S lijeva: Perica ?, Nevenka Petrić, Marko Pejčinović i Smilja Petrić, 1953.

Delegati Bosanske krajine na Kongresu omladine BiH u Tuzli, 1954.godine. Nevenka stoji u prvom redu, četvrta s desna.

Delegati na istom kongresu iz Banjaluke. Stoje s lijeva na desnu: ?. Anto Marić, Nevenka Petrić, Ibro Karabegovićjovanka Karapetrovićjo/a i dr.

Na zasjedanju Stalne konferencije gradova Jugoslavije u Splitu, 1954. Delegati grada Banjaluke Nevenka Petrić i Ahmet Filipović.

Na sastanku predsjednika pozorišnih saveta u Sarajevu. Nevenka u svojstvu predsjednika Savjeta Narodnog pozorišta Banjaluke, treća s desna sa direktorom pozorišta Bracom Ercegom (do nje desno).

Na izletu u okolini Banjaluke. Nevenka treća s lijeva, sa sestrom Smiljom u posljednjem redu.

U crkvi Sv. Petra u Rimu, 1956. godine

Hvar, na godišnjem odmoru, 1956.

S desna: Rajko i Nevenka idr.

Rajko i Nevenka, 1953. godine u Beogradu.

ekskurzija sa banjalučkim profesorima. Prijateljice Veseljka Marić, profesor matematike, Dobrila Grbić, profesor latinskog i francuskog jezika i Nevenka Petrić.

Nevenka Petrić čuči prva s lijeva, Veseljka Marić u sredini, ispred spomenika Garibaldiju, Rim, 1958.

Sa dočeka jedne nove godine se profesorom
Sa istim profesorima u Firenci, 1958. Nevenka francuskog jezika Markom u kozaračkom kolu
peta s lijeva, stoji. pred Domom sindikata.

Nevenka na terasi sa sestrom Smiljom, 1956.

Na Kalemegdanu sa advokatom Popovićem, bratom Marije Popović,

Nevenka na terasi zgrade u kojoj je Smiljin

Nevenka u stanu,

Nevenka za svoju dušu,

Sestre Petrić s lijeva: Gordana, Nevenka, Viktorija, Smilja i Viktorijin muž Mile. 1953.

Rad u Opštini Stari grad, Beograd, 1956-1961.

U kancelariji Nevenke Petrić (načelnika Opštine Stari grad), Beograd, s lijeva: Radmila Dragović, referent za starateljstvo.Nevenka i dr. 1956.

Na radnoj ekskurziji opštinskih načelnika grada Beograda u Sloveniji i Hrvatskoj. Neven ka druga s desna, stoji.

U posjeti Titovoj kući u Kumrovcu. Nevenka na mostu druga s lijeva.

Načelnici pred Titovom kućom u Kumrovcu.

Nevenka u Zagorju, 1957. za vreme radne ekskurzije.

četiri načelnika beogradskih opština: Ljubica, ?, Dragica i Nevenka.

TREĆA GLAVA

IZ RADA NEVENKE PETRIC U KONFERENCIJI ZA DRUŠTVENU AKTIVNOST ŽENA JUGOSLAVIJE, SEDAMDESETIH (15.05.1961 - 15.10.1969. - dva mandata)

Nevenka Petrić za govornicom na Republičkoj skupštini Konferencije za društvenu aktivnost žena (KDAZ) Makedonije, održanoj u Skoplju. Pozdravna riječ u svojstvu sekretara KDAŽ Jugoslavije, maja 1961.

Nevenka u vreme rada u Konferenciji za društvenu aktivnost žena Jugoslavije, juna 1961.

Na večeri u Ohridu sa delegatima drugih republika; učesnika Republičke skupštine KDAŽ Makedonije, maja 1961. — Nevenka druga s lije-
va.

Za vrijeme rada Republičke skupštine KDAŽ Makedonije. Razgovor sa ministrorn Nikolom Grujevskim i aktivistkinjama KDAŽM, maja 1961.

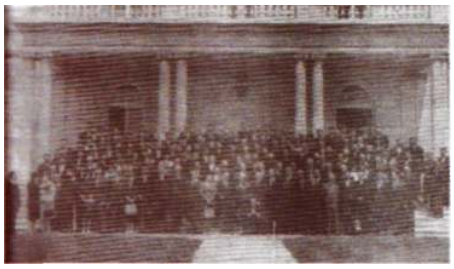

Kako se svake godine, 25. maja, išlo se na čestitanje rođendana predsjedniku Titu, posebno iz strukture saveznih institucija, u 1961. godini, s obzirom da sam bila upravo izabrana za sekretara Konferencije za društvenu aktivnost žena Jugoslavije i ja sam bila na tom čestitanju - s lijeva, drugi red četvrta.

Pred početak plenuma: Mirjana Krstinić, predsjednik, Nevenka Petrić, sekretar KDAŽJ i Lidija Sentjurc iz Predsjedništva SK SSRNJ, 15.03. 1966.godine, "Borba".

Nevenka Petrić, Toma Marković i Dušan Đerić za vreme sjednice Izvršnog odbora Savezne konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, 22. 09.1966, "Borba".

U svojoj kancelariji, KDAŽ Jugoslavije, Nevenka Petrić, sedamdesetih.

Razgovor sa novinarom "Politike", sedamde setih.

Razgovor sa istim novinarom.,

Dokument za novinara, zbog uvjerljivosti

Opet razgovor sa novinarom u dobrom raspoloženju...

Razgovor sa Natašom Đurić, novinarom "Borbe".

Sa radnog sastanka, sedamdesetih.

Predsjednice i sekretari KDAŽJ iz svih republika i pokrajina sa Nevenkom Petrić, sekretarom KDAŽJ, u posjeti Kosovu i Metohiji, prva polovina 1961. godine

Na Kosovu i Metohiji. Nevenka druga s lijeva.

U Prizrenu. Nevenka peta s desna.

Još traje posjeta Kosovu i Metohiji. Nevenka četvrta s desna.

U poseti instituciji na Kosovu i Metohiji.

Pred spomenikom kosovskim junacima. Nevenka druga s desna.

Delegacija Konferencije za društvenu aktivnost žena Jugoslavije u posjeti Josipu Brozu Titu, Brioni, 1967.

Delegacija Konferencije za društvenu aktivnost žena Jugoslavije u posjeti Josipu Brozu Titu, Brioni, 1967. Nevenka stoji, druga, lijevo od druga Tita.

Josip Broz sa suprugom priredio je ručak za delegate u vili „Brionka". Nevenka sjedi druga s desna.

Nevenka Petrić otvara izložbu u ime Savezne konferencije SSRN Jugoslavije u „Borbi",

Detalj sa otvaranja izložbe u "Borbi".

Sa narodnog zbora, 27. jula 1976. na Solilama, na kome je Nevenka Petrić bila glavni gov-ornik. Zbor su organizo-vale opštine Teslić i

Polaganje vijenaca palim borcima Maslovara, na Maslovarskom partizanskom groblju, krajem sedamdesetih. Nevenka u sredini u kožnom mantilu sa Dokom Bubićem, komšijom.

Na svečanosti povodom polaganja kamen tem-meljca za novu zdravstvenu stanicu Maslovara. Tu čast je imala Nevenka, krajem sedamde-

IZBOR FOTOGRAFIJA SA STEVOM LALIĆEM, A POTOM SA SUPRUGOM STEVOM I SINOM VOJISLAVOM VOJKANOM DO NJEGOVOG 25. ROĐENDANA

Sa izleta na Avali, 1—2 godine prije

Sa izleta na Avali, 2—3 godine

Stevo u posjeti u Skadarskoj 6.

Nevenka i Stevo u šetnji na Kalemegdanu.

Nevenka i Stevo neposredno pred vjenčanje.

Nevenka potpisuje dokument o sklapanju braka, 7. oktobra 1965.

Stevo potpisuje dokument o sklapanju braka.

Sa kumovima Zoricom Milosavljević i Mijom Đurđevićem.

Ljubljenje posle sklapanja

Nevenka Petrić i Stevo Lalić na dan venčanja 7. oktobra 1965. Uzajamno dodaju prezimena pa se tako Nevenka preziva Petrić-Lalić, a Stevo Lalić-Petrić

Srećan događaj: Vojkan je rođen 7.12.1966. godine u 15 časova na Ginekološkoj klinici u Beogradu!

Vojislav - Vojkan poslije mesec dana.

Vojislav - Vojkan poslije tri mjeseca.

Vojkan u dobrom raspoloženju

Vojkan poslije dva mjeseca. Vidi se već gleda sa
Vojkan zbog nečega veoma zadovoljan u svom promišljanjem... Njegov sin Neven imitira tatu krevetu.

(strana 273)

Vojkan u kolicima spreman za šetnju.

Vojka u kolicima.

Srećni roditelji sa svojim sinom

Vojkan sa mamom u prvoj godini života.

Vojkan sa mamom u prvoj godini

Vojkan sa mamom u prvoj godini života

Vojkan sa bakom Natalijom, sestričinom Natašom i roditeljima.

Kako je mama često bila odstutna, Vojkan je često uzi-

Prva svijecica na rođendan-skoj torti.

Vojkanov prvi rođendan, 7.12.1967.

mao maminu spaviaacu zbog „kontak-ta".

Vojkan uskoro poslije prvog rođendan

Vojkan se „priprema" za muzičara.

Vojkan sa igračkama u drugoj godini.

Vidi se daje Vojkan zbog nečega plakao...

Vojkan u Dragačevu, star 7 mjeseci sa mamom Nevenkom i domadcom Zorkom i njenom unukom.

Vojkan sa dragom bakom Natalijom u drugoj godini.

Vojkan sa tatom na Kalemegdanu.

Vojkan sa mojom tetkom Jelkom, koja ga je čuvala oko 4 mjeseca 1969.

Vojkan sa bakom -u

Vojkan sa bakom i roditelji-ma-u četvrtoj godini.

Vojkari sa mamom i tatom na dan četvrtog rođendana, 1970.

Vojkan sa bakom Natalijom, tetom Mery i roditeljima na četvrti rođendan.

Pored bake Natalije stalni gosti na Vojkanovom rođendanu su bili njegova kuma Jela Stojanović i Mara Radić. Rođendan 1970.godine.

Vojkan na četvrti rođendan. Odelce za ovu priliku šila je mama Nevenka, 1970.godine . Naravno, i tortu je napravila!

Vojkan sa mamom i tatom, već dječko... Ispao je prvi zub.

Vojkan sa tatom u stanu.

Vojkan sa tatom i tetkom Poldi Popović na Kalemegdanu.

Proslava 4-tog rođendana u obdaništu sa društvom.

Nevenka s Nadom Bilbijom, upravnicom Obdaništa "Leptirić" u kojem je Vojkan od svoje treće godine boravio od 07-15 časova, prije polaska u osnovnu školu. Poslije ručka djeca njegovog uzrasta su obavezno spavala po jedan sat.

Sa mamom u četvrtoj godini.

Vojkan ljepotan...

Sa mamom u šestoj godini.

Mara Radić, Nevenka i Vojkari čekaju Novu 1969. (a Stevo je fotografu ovoj prilici).

Prvi koraci na skijama, sa mamom - Zlatibor, 1970.

Mama i tata sa Vojkanom pred polazak u Operu (Vojkan ima 4 godine), a Vojkanov sin Neven je tatinu leptir-mašnu „stavio" kad je napunio samo mjesec dana (vidi fotografiju na str. 271)..

Proslava Vojkanovog 6-tog rođendana u obdaništu.

Vojkan na magarcu 1968. na moru.

Vojkanov prvi boravak na moru 1968. u Tučepima.

Sa tatom na terasi vikendice , Postire, 1969.

Sa obda-ništem, Mimice 1970.

Vojkan u Vmjačkoj Banji, 1969.

Sa mamom i tatom na trajektu Postire - Split, 1972.

Vojkan šahista i biciklista

Vojkan na simultanci,

Vojkan na simultanci,

Vojkan prima medalju na biciklističkoj trci.

Tata Stevo „sledi"

^=

Vojkan postaje član Saveza pionira Jugoslavije

Vojkan se veoma uozbiljio. Upravo treba da postane pionir!

Vojkan je postao pionir.

Svečanost prilikom prijema u Savez pionira Jugoslavije u Osnovnoj školi "Braća Ribar" koju je Vojkan pohađao.

Vojkan postaje skijaš, zatim student, vojnik JNA...

Prvi koraci na skijama sa "učiteljicom", mamom Nevenkom, na Zlatiboru.

Na skijanju sa mamom 1971.

Vojkan, trostruki šampion na skijanju: bronza, srebro i zlato!
skijaš!!

Mama Nevenka i tata Stevo "opasni"

Mamin vrijedni dječko radi na kompjuteru - priprema se za završetak gimnazije.

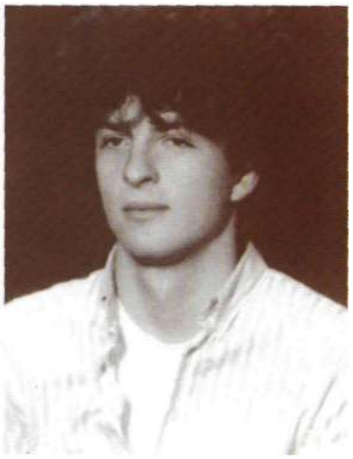

Vojkan pred polazak u JNA, 1985. godine

Vojkan, mamino luče, prekoman-dovan je u Ljubljanu, gdje postaje saobraćajni policajac 1985/6. i tu završava vojni rok u JNA.

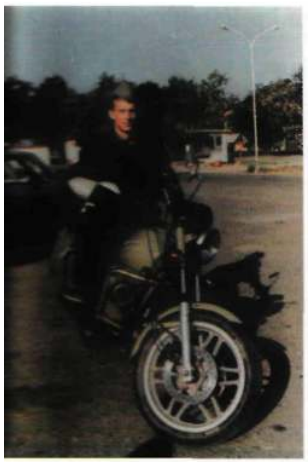

Vojkan kao vojnik u Kraljevu

Vojkanov komandir u posjeti Vojkanovoj kući u Beogradu.

Vojkan sa mamom u Japanu...

Sutradan, po dolasku iz JNA, Vojkan sa mamom putuje u Japan (mama putuje službeno, a Vojkana tata i mama časte ovim putovanjem. S desna: prof, dr Slobodan Jakšić, dr Nevenka Petrić i Vojislav Lalić-Petrić na večeri u stanu kod prijatelja u Tokiju, avgust 1986.

Vojkan sa roditeljima i prijateljima...

Vojkan sa mamom i tatom na Kalemegdanu, 1987.

Tata Stevo i Vojkan - dobri prijatelji...

Nevenka sa sinom Vojkanom uz gibanicu...

Vojkan s mamom u trpezariji, 1991.

Vojkan sa mamom po povratku iz Opere, aprila

U stanu s prijateljima...

Veoma dragi prijatelji. S lijeva: Jela Stojanović, Milica Pajković, Vojkan, Viktorija Petrić-Glavaš, Mara Radić i Nevenka.

Vojkan je već odrastao momak, student na samom kraju studija... S mamom i tatom u

Vojkan sa roditeljima i prijateljima slavi 25. rođendan (7.12.1991), pred odlazak na postdiplomske studije na „Merilend univerzitet", SAD,

Ručak je završen. A, sada rođendanska torta za Vojkanov 25. rođendan (na torti piše 25). S lijeva: Ana, kćerka Nevenkine sestre Gordane i Mara Radić.

Vojkanov 25. rođendan. Pečeno prase je vruće, upravo je donijeta. S lijeva: Stevo, Nevenka i Mara Radić, 1991. godine.

Vojkan je doputovao pa je porodica opet na okupu, na ruđoi u "Veneciji" u Zemunu, 2002.

Tata Stevo i sin Vojkan -ugodni razgovor...

Porodica Petrić-Lalić opet na okupu, u restoranu...

UZA I SIRA PORODICA PETRIC, POPOVIC, LALIC...

Natalija
Petrić

Vaso
Petrić

Natalija Petrić poslije rata sa najmlađom kćerkom Gordanom, lijevo, i troje unučadi: Ljilja Kapor, stoji, Ljubo Kapor i Nataša Glavaš.

Porodica Viktorije (Petrić, Kapor) Glavaš. S lijeva: Viktorija i Mile Glavaš. Stoje Ljilja Kapor (sada Đurđević), Ljubo Kapor i Nataša Glavaš (sada Mitrović).

Nevenka Anđelosu, i Stevo.

Smilja Petri ć i suprug Vasilije Pantelić.

S desna: Vasilije Pantelić i Stevo Žigon, poznati glumci u seriji „Otpisani" - prvi kao šef srpske, a drugi njemačke policije u Beogradu za vrijeme okupacije.

Gordana Petrić

Gordanina ćerka Ana kao student Likovne akademije u Beogradu.

Dvije unuke Gordane

P rić
e Tina i
t Tijana.

U ljetnjoj kuhinji pri kući Vase Petrića u Maslovarama. S lijeva: Stanko Ilić, prijatelj porodice, Natalija Petrić, Kata i Ankica Bubić, Seka Šipka; sjedi kod Sake, dolje Smilja Petrić.

S desna: Natalija Petrić, Poldi Popović, dijete Acko, Aco Simić i prva s lijeva Jovanka Simić na izletu pored Banjaluke.

U stanu kod Mery i Milana Popovića. S lijeva: Olga Popović, Milan i Mery Popović, Boljanka Popović-Cica, Poldi Popović i Natalija Petrić.

S lijeva: Natalija Petrić sa unukom Smiljanom na ljetovanju.

S lijeva: Poldi i Bogdan Popović s Natalijom Petrić u Rogaškoj Slatini 70-ih.

Spasojević Zora, Jelka Popović i Natalija Petrić 70-ih, na ljetovanju u Dubrovniku.

Četiri generacije: Natalija Petrić, Viktorija, Ljilja Mery
i Dejan

Gordana Petrić, Viktorija Glavaš i teta Popović.

Smilja Petrić,
1945.

Nataša Glavaš na dan kad je diplomirala na fakultetu u Zagrebu.

završetku Zora Spasojević sa sinom u Rijeci u svom stanu.

S lijeva: Vojkan, Nevenka i Stevo po renoviranja stana.

Porodica Steve Lalića

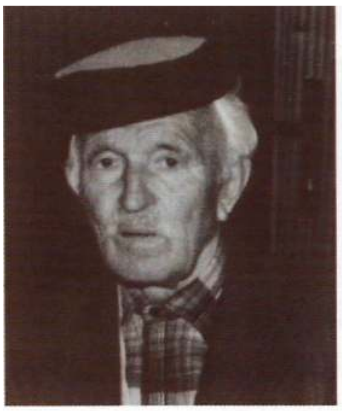

Rade Lalić, Stevin

Stevina majka Božica Macura, u data Lalić.

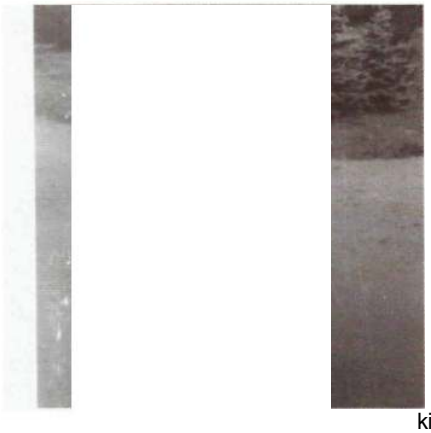

Iz ki dani.

Stevo Lalić u osnovnoj školi.

Stevo Lalić— momač

Stevo na odsluženj	u vojnog roka u JNA, gov-ori u Domu JNA u Osjeku na konfer-enciji Sl<J.

Stevin stariji brat Savatije *Sako,* tetka Milica i Stevo Lalić.

Stevin otac Rade, brat Savatije *Sako* i snaja Dara.

Stevo sa sestrom Stevanijom.

Stevo Lalić-Petrić sa sestrama Rajkom Grubačic i Stevanijom Čekić.

Stevo na vjenčanju Rajkine kćerke Danijele Grubačic.

Danijela na venčanju sa bratom Zoranom Gruba-čićem.

Mara Keserić, 1945. Živila je u Teslicu kao djevojčica, pa je često dolazila u Maslovare i divno smo se kao djeca igrali... I sada, ni geografska razdaljina, ni vrijeme duže od pola vijeka, nije nas udaljilo... Naprotiv.

Mara i Mile Šljivić i njihova porodica, 1945. i poslije..

Mery Rolon,

m

Milan Mara sa suprugom Milom Šljivić i kćerkom Paragvaj. Mery, 1947.

S lijeva: Mile, Mara i djeca Mery, Marko i šljivić, ? , Teta Mery, u Asansionu,

Rođendan Mery, kćerke Milana i Mare Šljivić u Asansionu, Paragvaj.

Mara sa prijatelji-com.

Mile i Mara Sljivić, zet Rolon, kćerka Mery, sinovi Marko i Milan.

Vjenčanje Marka Šljivića: s lijeva Mile Šljivić, snajka, snajkina mama, Marko Sljivić mladoženja, Mara Šljivić i snajkin tata.

S lijeva: prvi red Mile Šljivić i teta Mery Popović, drugi red Nevenka Petrić i Mara Šljivić, treći red Stevo i Vojislav Lalić-Petrić, 1982. godine u Beogradu u hotelu "Interkontinental".

S lijeva prvi red: Merica Šljivić, teta Mery Popović i Vojkan Lalić Petrić; drugi red: Nevenka Petrić, Stevan Lalić-Petrić i Mara Šljivić. Naše viđanje s njom prije dvadesetak godina bilo je u ovoj prilici, u Beogradu u istom hotelu.

Mile i Mara na proslavi 50-godišnjice braka, 11. jula 2000.

Mile i Mara ulaze u salu za proslavu 50-godišnjice braka, 11. jula 2000.

Mile i Mara sa troje odrasle djece: Mery, Milanom i Markom

Mile i Mara Šljivić sa sinovima i kćerkom i njihovim suprugama, odnosno suprugom na dan jubileja 50 godina braka.

Tri generacije: Mara u sredini, Mery i Klaudija (Marina unuka)

Sa vjenčanja unuke Klaudije.

Vojislav Lalić-Petrić sa suprugom Ninom, Marom i Milom Šljivićem prilikom Klaudijinog vjenčanja.

Posjeta 2006. Paragvaj i SAD, s lijeva: Viktorija Glavaš, Nevenka Petrić, Mara Šljivić i Mery Rolan.

Poslije operske predstave „Kavalerija rustikana", s lijeva: Mara Šljivić, Viktorija Glavaš, Klaudija Allgerett i Nevenka, Beograd, 17.05.2006.

Draga Pop ovi ć, kćer Gusti i Bogdana Popovića. Živjela u Austriji do završetka srednje škole, a potom je prešla u London, gdje i sada živi.

S lijeva: Draga Popović, Stevo Lalić-Petrić i Nevenka Petrić na Đerdapu.

Nevenka i Draga na Đerdapu.

Teta Poldi Popović i Nevenka Petrić 1957.godine pred hotelom "Metropol" u Beogradu.

Vera Prokopić, ćerka Anđe Petrić-Prokopić.

S lijeva: Brat Mile Glavaša Ivan, Landeka-gosti iz SAD, Nevenka Petrić i Mile Glavaš, 1958.godine ispred Doma sindikata u Beogradu..

Isto društvo na večeri.

S lijeva čuče:Viktorija Glavaš, Nevenka Petrić, Mile Glavaš, Milan Janković, profesor, dr Mile Đurđević; stoje Đurđević, profesor Poljoprivredne škole, Mery Popović, gospođa Janković i dr Ljilja Đurđević u Teslicu na izletu.

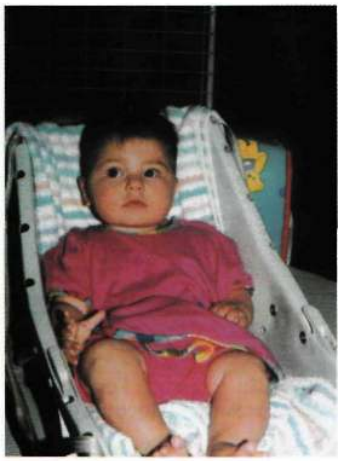

Dejan Đurđević, sin Ljilje i Mileta Đurđevića

Nikola, sin Dejana i Nine Đurđević (3 godine)

Dr Ljilja Đurđević sa sinom dr Dejanom i kćerkom Vesnom Kekom, farmaceutom u Banjaluci, 15.11.1999.godine na dan vjenčanja Dejana Đurđevića. Nedavno je Dejan položio sa odličnim uspjehom specijalistički ispit na VMA u Beogradu.

Dr Dejan Đurđević sa sestrom Vesnom Kekom, farmaceutom - unučad Viktorije Glavaš.

Danica Savić rođaka iz Glamočana, ubijena poslije rata od zalutalog metka, (sestra Dušana *Duška* Savića, rođaka Stane Petrić).

PRIJATELJI I RODBINA PORODICE PETRIĆ-LALIĆ

S lijeva: Sa prijateljima-roditeljima snahe Nine Lalić - Nevenka Petrić, Stevo Lalić-Petrić i Ljubica i Slavko Milosevic kod prijatelja u stanu.

Na ručku povodom jednog od dolazaka sina Vojkana. S lijeva: Ljubica Milosevic, Vojkan Lalić-Petrić, Slavko Milosevic i Nevenka Petrić.

U dvorištu vikendice kod Miloševića. S lijeva: Nevenka Petrić, Stevo Lalić-Petrić i Ljubica Milosevic.

Aleksandar Šaša Milosevic, brat snahe Nine na dan vjenčanja sa suprugom Keti. Los Anđeles - na plaži pored Atlanskog okeana.

Keti i Šaša sa djecom Miom i Karli

Nevenka i Stevo kod Miloševića ujugovu.

Zajednička proslava jednog od rođendana Nevenke Petrić i Dragane Nešković kod "Ace devetke" Gost je Gordana Petrić, a Stevo Lalić-Petrić galantno ovo društvo časti!

Rođendansko slavlje se nastavlja kod kuće domaća torta...

Predah od obaveza. Sestre Gordana i Nevenka...

Naše drage rođake: Arlena 1, Arlena 2

U stanu kod Vojkana i Nine u San Francisku. S lijeva: Arlena 2, Arlena 1, Nataša i Nevenka.

Vojkan-domaćin sa gostima.

Vojkan priređuje ručak u kineskom restoranu u San Francisku. S lijeva: Nevenka Petrić, Arlena (rođaka), Nataša (Viktorijina kćer), Arlena 2 (Natašina kćer), Stevo Lalić-Petrić i Vojislav Vojkan Lalić-Petrić.

Po neka čašica u društvu... Dragana Nešković, Nevenka Petrić i Stevanija Cakić.

Sin Stevine sestre Stevanije Boban Cakić sa suprugom i kćerkom kod Nevenke i Steve u posjeti.

PRIJATELJI, VEOMA DRAGI PRIJATELJI

Angelina Stanimirović, učenica 11 razreda Građanske škole 1939. godine, najbolja prijateljica Nevenke Petrić u tom razredu.

Momčilo Katić, kolega iz predratnog školovanja u Banjaluci 1946. godine u vojnoj uniformi

Obrad Bajić, kolega iz Vojno-političke škole u Sarajevu, 1945.

Pero Banjac, kolega iz Vojno-političke škole u Sarajevu, 1945.

Jelica Erceg, moja najbolja drugarica iz Vojno-političke škole, Sarajevo, 1945.

Obrad Bajić sa kolegama Vojno-političke škole, Sarajevo, 1945.

v Miljan Čogurić, kolega iz Vojno-političke škole, Sarajevo, 1945.

Moje kolege iz omladinskog rada, delegati 111 kongresa Narodne omladine, Zagreb, 1946. S desna: Marko Glušac, Sretko Vukić.

Draga komšinica u Maslovarama Nevenka Petković, poginula na Sutjesci u Petoj ofanzivi 12-juna 1943.

Stevo Lalić-Petrić, Milankajakšić, Danica Šašić i Nevenka Petrić u prijateljskom razgovoru 1970.

Boško Barković, kolega iz omladinskih dana iz Banjaluke; završio konzervatorij u Beogradu, pianista.

Bogdan Popović, inženjer agronomije iz PKB, Beograd.

Zorica Miiosavljević, borac od 1941, nosilac „Spomenice 1941": prijateljica iz beogradskih dana; sa suprugom Miodragom bili kumovi Nevenki i Stevi i obratno, postoje vjenčanje oba para bilo istoga dana.

Nevenka sa poznanicima u Rogaškoj Slatini, 1979.

Posjeta

Zorica i Ljubinka Milosavljević sa Ankicom na moru.

Prijateljica iz Londona u našoj vikendici u Postirama gde je ljetovala sa mužem, 1982.

Marija Popović, pravnica iz Opštine Stari grad, saradnica 1956-1961.godine u Beogradu.

Stevo sa saradnicom iz Maribora.

Prijatelji na ručku kod Nevenke i Steve s lijeva: Mile Trkulja (okrenut leđima), Jelica Erceg-Ivanović, Stevo Lalić, Jovanka Trkulja, Momir Kapor (vidi se na ogledalu).

Prijatelji na okupu: Mile Trkulja, Stevo Lalić, Jovanka Trkulja i Olga Kapor.

Prijatelji Banjalučani na okupu s lijeva: Danilo Đidara, Momir Kapor, Olga Kapor, Hela Đidara u posjeti kod Nevenke i Steve.

Prijatelji iz Skupštine opštine Stari grad, Beograd: s lijeva Kosa Uskoković, Mile Davidović, Nevenka Petrić, Nada Biibija, Danica Bogosavljević, Radovan Draskovic - saradnici 1956-1961.

Prof, dr Rade Aleksić i dr Nevenka Petrić (u sredini) sa prijateljima u šetnji na Bledu, 1979. godine, učesnici najednom od simpozijuma.

Sa prijateljima na Bledskom jezeru.

Šetnja po okolini Bleda.

Dobrila iz Banja-luke, 1945.

Vojkanov prijatelj inž. Peđa Bogdanovic sa suprugom u posjeti.

Na svadbi kod komšija Radmile Bugarski i Đukića.

Nevenka Petrić i Stevo Lalić sa prijateljicom Bore Ljiljanom Glumac (sjedi do Steve) i kolegini-
com.

Mika Stojanović i Stevo Lalić učesnici na semi-
naru na Kopaoniku. Nevenka Petrić je ovoga
puta samo u svojstvu supruge.

Za učesnike seminara se peče vo na ražnju. S
lijeva: Stevo Lalić-Petrić, Nevenka Petrić i Mika
Stojanović.

Bilo je i dovoljno za sve i veoma ukusno..,

Prijatelji Ljubica i Slavko Milosevic sa prijom Nevenkom.

Dvije prije - Nevenka i Ljubica Milosevic u vikendici porodice Milosevic u Jugovu kod Smedereva.

Prijateljski razgovor: s lijeva dr Seka Mitrović, dr Luka Todorović i dr Nevenka Petrić.

Sa promocije knjige mr Senke Mazić, aprila 2001. U sredini stoji autor mr Senka Mazić, a pored nje u plavom kompletu Nevenka Petrić.

NAŠE DRAGE JELA STOJANOVIĆ I MARA RADIĆ

Viša partijska škola "Đuro Đaković", septembar 1951. Prijateljice, s lijeva: Mara Radić, Nevenka Petrić i Jela Stojanović.

Jela Stojanović (sudija Ustavnog suda Srbije), kuma Vojkana Lalić-Petrić.

Jela Stojanović sa sinom Srđanom.

Mara Radić (ministar za boračka pitanja u vladi SFRJ) i Nevenka Petrić na zimovanju.

Mara Radić, Nevenka, Koka Kazimirović i Vojkan, u Supetru u očekivanju

Nevenka i Mara sa Aninom slikom u Ivanjici na zimovanju.

Mara

Nevenka, Mara Radić i Jela Stojanović "revnosno" gim-nasticiraju, Teslić, 1970.

Stevo Lalić, sin Vojkan,

Danica Abramović i Mara Radić u posjeti kod Nevenke

Nevenka Petrić i kuma Jela Stojanović u okolini Beograda.

S lijeva: Nevenka Petrić, Jela Stojanovid i Lula Palnojević na terasi kuće Mare Radić u Postirama.

UCESCE NEVENKE PETRIC U NEKIM MEĐUNARODNIM BILATERALNIM I MULTILATERALNIM AKTIVNOSTIMA (ukupno 46 godina angažovanja)

Razmena kadrova Srbije po programu "Exchange leaders", 1957

Sa službenog puta u Helsinki, maja 1956. na jezeru pored Helsinkija

Stručna grupa: Sveto Nedeljković, rukovodilac, Nevenka Petrić i Duško, boravili su u Finskoj 29 dana, 1957. godine, na programu "Exchange leaders". U šetnji po Helsinkiju.S lijeva Duško, Nevenka na ljuljašci i Ms Kirsti Valvio iz Ministarstva za socijalnu zaštitu.

Sa gospođom Helenom iz Helsinkija. gostom SR Srbije, Republičkog komiteta za socijalnu zaštitu, 1957.

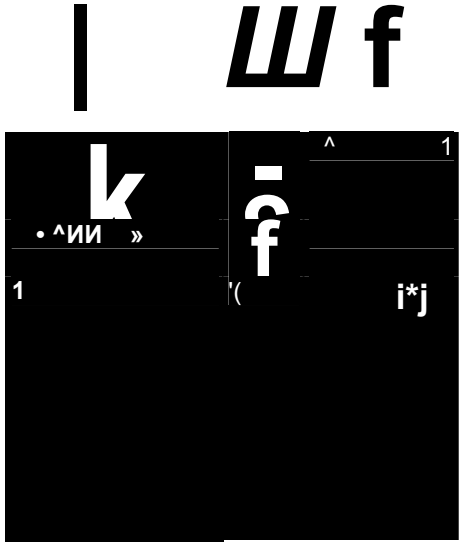

Nevenka Petrić sa Kristi Valvio u Bgd-u u Pionirskom parku, 27.l0.1959.godine.

Međunarodne aktivnosti Nevenke Petrić u Konferenciji za društvenu aktivnost žena Jugoslavije (dva mandata po 4 godine), u periodu 1961—1969. godine.

Nevenka Petrić razgovora sa delegacijom žena iz Nigerije.

Nevenka sa delegacijom žena Gane, maja 1961. u svojstvu sekretara Konferencije žena Jugoslavije

Nevenka u svojstvu rukovodioca delegacije Konferencije za društvenu aktivnost žena Jugoslavije (KDAŽJ) sa članom delegacije Pirikom Siber, 12.10.1962, na službenim razgovorima u Budimpešti.

Edit Erdej, predsjednica žena Mađarske, prevodilac i Nevenka Petrić u Dubrovniku 29.11. **1961.**

S desna, četvrta: Nevenka Petrić sa učesnicama skupa žena u Budimpešti, 15.10.1961.

Zdenko Has, predsjednik i Nevenka Petrić, potpredsjednik Saveznog savjeta za planiranje porodice Jugoslavije u Budimpešti.

Na seminaru Ujedinjenih nacija u Brašovu, Rumunija, 1962. S lijeva: Nevenka Petrić, RadaTodorova, predsjednica žena Bugarske i dr.

Učesnici seminara UN, 1962.godine u Brašovu, na ručku. Prva s lijeva Nevenka Petrić.

Nevenka u svojstvu rukovodioca delegacije žena Jugoslavije, u Rumunij, novembra 1963. sa dve Rumunije
članice jugoslovenske delegacije.

Nevenka sa generalnim sekretarom žena
i drugim aktivistkinjama.

U šetnji na Crnom jezeru,u Rumuniji, 1963.

lib
ЛЛМ—"—"
a
£r r} a>
■fl-
' OK
KgHp1

Sa aktivist-kinjama Rumunije . 1963.

Na kulturnoj priredbi u čast naše delegacije. U prvom redu Nevenka sa dva člana naše delegacije.

Na kulturnoj priredbi u čast naše delegacije.

S lijeva: Naša tri člana delegacije Nevenka Petrić, drugarica Popesku iz Pančeva i predsjednica KDAZ Zagreba u posjeti ustanovi u Rumuniji.

Razgovor pred večeru u

Bukureštu.

Za vreme razgovora sa delegacijom žena Nigerije u KDAŽJ, 1963.godine.

U Pragu na međunarodnom skupu žena, 1963. S lijeva: Nevenka Petrić, prevodilac i supruga ambasadora SFRJ.

Upisivanje u knjigu utisaka u dječijoj ustanovi.

Nevenka Petrić daje kraću informaciju o KDAŽ Jugoslavij, Prag, 1963. S lijeva: supruga ambasadora SFRJ, Nevenka Petrić, sekretar žena Čehoslovačke i stoji prevodilac za češki jezik.

Nevenka pozdravlja u ime KDAZ Jugoslavije predstavnike iz drugih zemalja, Prag, 1963. S lijeva: Nevenka Petrić, prevodilac za češki jezik, sekretar organizacije žena Čehoslovačke i dr.

Delegatkinje prate pozdravne govore učesnica skupa. S lijeva: supruga ambasadora SFRJ, Nevenka Petrić, sekretar organizacije žena Čehoslovačke i dr. Prag, 1963.

S desna, stoje: Nevenka Petrić sa predsjednicom žena Mongolije i predstavnicom SSSR i dr.

Za vreme večere s lijeva stoje: sekretar organizacije žena Poljske, predstavnice SSSR-a, Venecuele i Mongolije; sjede: supruga ambasadora SFRJ i Nevenka Petrić.

Na železničkoj stanici pred polazak u Bratislavu, Prag, 1963. Nevenka druga s lijeva.

Sa predstavnicama žena sledećih zemalja. S desna gore: Nevenka Petrić, KDAŽ Jugoslavije, Venecuela, SSSR, Istočna Njemačka, Poljska, Cekoslovačka, Bugarska; dole: Mongolija, supruga ambasadora SFRJ i Zapadna Njemačka, Prag, oktobar 1963.

U pratnji predsjednice žena Bugarske Rade Todoreve, u Beogradu. Nevenka treća s lijeva.

U pratnji predsjednice žena Bugarske Rade Todoreve. Nevenka prva s lijeva.

U Africi, Mali, Bamako, juli 1965. godine

Simpozijum sveafričkog kongresa žena u Bamaku, avgusta 1965.

Nevenka Petrić u istom selu sa delegatkinjom Etiopije.

Nevenka Petrić u Maliju za vrijeme izleta brodom niz reku Niger. Na slici je kraća šetnja putnika sa broda po tipičnom afričkom selu.

Nacionalna konferencija žena komunistkinja Italije, Rim, 25-28.06.1965. Delegati: Perka Vitorović, Blaženka Mimica, Nevenka Petrić i Beba Radović.

Na istoj konferenciji u Rimu. S lijeva u drugom redu: Nevenka Petrić, Beba Radović, Blaženka Mimica i Perka Vitorović.

Na konferenciji komunistkinja u Rimu, Nevenka prva 1965. lijeva, iza nje s Perka. Blaženka, Beba i

U Indiji 1967.

Sa kongresa Sveindijske konferencije žena, u Bombaju 30. i 31.12.1967. Delegate pozdravlja potpredsjednik Indije. Nevenka prva u drugom redu s lijeva.

Nevenka pozdravlja delegate kongresa Sveindijske konferencije žena, Bombaj, 30.12.1967. (Moj sin Vojkan je tada upravo napunio godinu dana. Svako veče sam plakala što sam tako daleko od njega).

Nevenka Petrić na simpozijumu Međunarodne federacije za planiranje roditeljstva Evrope, u svojstvu šefa delegacije. Drugi delegat Abdurahman Zuri, zamjenik ministra za zdravlje i socijalnu politiku u Saveznoj vladi SFRJ, Ankara, septembra 1965.godine.

Svečana večera u čast rođendana jedne Afrikanke, polaznice Međunarodnog kursa Ujedinjenih nacija, koju priređuje Nevenka u svojstvu direktora tog kursa.

Simpozijum Ujedinjenih nacija u Istambuiu, avgus-ta 1973. Prva s lijeva Vida Tomšič, iza nje prva Nevenka Petrić.

S lijeva: Nevenka Petrić, Vida Tomšić i delegat Jamajke za vrijeme večere u Istambuiu, 1973. (na seminaru UN).

Večernji prijem po završetku zasjedanja Skupštine Međunarodne federacije za planiranje roditeljstva Evrope (MFPR)-International Planed Parethood Federation (IPPF), novembar 1974.godine, Edinburg. S lijeva: prof, dr. Karlo Mehlan, Istočna Njemačka, Nevenka Petrić, Jugoslavija, dr. Julija Henderson SAD i nepoznata.

Još jedan prijem na na istom zasjedanju MFPR-1PPF, novembar 1974, Edinburg. Nevenka u razgovoru s predstavnikom Holandije.

S desna: Profesor Ferweder, predsjednik IPPF of Europe razgovara sa predstavnikom Francuske. Zatim drjuiija Henderson, generalni sekretar IPPF, SAD, Nevenka Petrić, Jugoslavija. Razgovori na prijemu, novembar 1974, Edinburg.

U Finskoj na međunarodnoj konferenciji MFPR, Tampere, 1975. Nevenka sa predsjednicom nacionalne organizacije za planiranje porodice Luksemburga.

U Finskoj na međunarodnoj konferenciji MFPR, Tampere, 1975. Nevenka sa predsjednicom nacionalne organizacije za planiranje porodice Finske.

U Finskoj na međunarodnoj konferenciji MFPR, Tampere, 1975. Nevenka sa predsjednicom nacionalnom organizacije za planiranje porodice Francuske.

Na Svetskoj konferenciji Ujedinjenih nacija o ženi, svečani prijema povodom početka rada. S lijeva: Nevenka, dve Meksikanke, Mara Radić i Sanja Milijanović. Konferencija održana u Meksiko Sitiju, juli/avgust 1975.

i > •■■ • « » Ц-

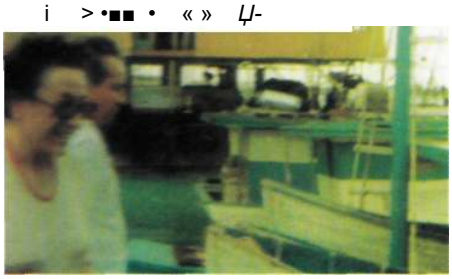

Nevenka Petrić u Meksiku na studijskom putovanju u državi Jukatan, Meksiko. Na slici u glavnom gradu Jukatana Meridi (za vrijeme Svjetskoj popu-lacione konferencije Ujedinjenih nacija).

Nevenka Petrić na pristaništu u Meridi, Meksiko. Jukatanu.

Nevenka Petrić kod grobnica Maja na

Nevenka u gradu Merida - sjedi na ostacima građevine stare civilizacije Maja.

Na zasjedanju MFPR Evrope u Irskoj, u okolini glavnog grada, ispred hotela u kome je održano zasedanje. Nevenka prva s desna, Irska, Dablin, maj 1977.

Kratko opuštanje poslije napornog rada u divnoj prirodi Irske...Na zasjedanju MFPR Evrope u Irskoj, u okolini glavnog grada, ispred hotela u kome je održano zasjedanje. Nevenka prva s lijeva, Irska, Dablin, maj 1977.

Po završenom poslu u šetnji sa prof, dr Gornickim, predsjednikom organizacije za planiranje porodice Poljske, Živom Beltram iz Ljubljane i još jednim Poljakom, Dablin, 1977.

Pred istim hotelom u Dablinu sa Živom Beltram, 1977.

Povratak kući sa konferencije u Dablinu, 1977.

Nevenka Petrić sa pomoćnikom generalnog sekretara Ujedinjenih nacija dr Rafaelom Salasom, prvi desno i dr Akira Kusukavom, šefom sekcije za Evropu Populacionog fonda Ujedinjenih nacija, Sarajevo, na mestu gde je ubijen Ferdinand, jesen 1979.

S lijeva: Živa Beltram i Nevenka Petrić. U Briselu, Belgija, u divnom predjelu poznatih skulptura, Evropska konferencija IPPF, 1979.

Učesnici skupa razgledaju poznate skulpture u Briselu, Belgija - za vrijeme Evropske konferencije IPPF-a, 1979.

Nevenka Petrić u hotelu "President" u Dubrovniku, priređuje večeru u svojstvu predsjednika Savjeta za planiranje porodice Jugoslavije, oktobar, 1979.

Nevenka Petrić u hotelu "President", domaćin na večeri, pozdravlja goste u ime Savjeta za planiranje porodice Jugoslavije, oktobar, 1979.

Razgovori u toku večere u hotelu "President", oktobar, 1979.

Za vrijeme večere u "Prezidentu", oktobar, 1979. Nevenka pozdravlja učesnike skupa.

Sutradan, Nevenka Petrić je učesnicima tog seminara održala predavanje (na engleskom). Učesnici seminara su sa svih kontinenata.

Predavanje traje...

Nevenka u Cavtatu-Dubrovniku na Međunarodnoj konferenciji IPPF-a sa predsjednicima dvije nacionalne organizacije za planiranje porodice prof. dr. K. Mehlanom iz Istočne Njemačke i prof, dr. Gornickim, iz Poljske, 1980.

Nevenka, na istoj konferenciji, u društvu sa prof, dr Gornickim i Živom Bertram, iz Ljubljane, 1980.

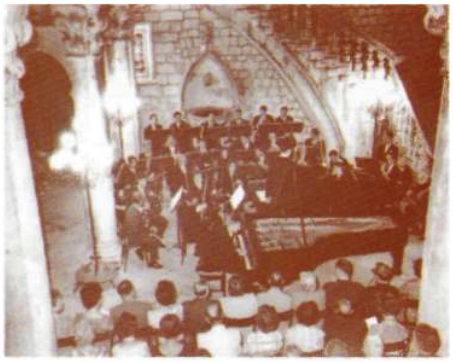

S lijeva: Nevenka u prvom redu, druga, na koncertu prijatelja Boška Barkovića, pijaniste iz Banjaluke, u ataru Kneževog dvora u Dubrovniku.

Nevenka na večeri sa predsjednicima nacionalnih organizacija za planiranje porodice Turske i Poljske.

Nevenka Petrić u svojstvu domaćina gospođi Sirimavo i Bandernaike i njenoj kćerki koja je tada bila novinar, (a sada je predsjednik države Cejlon), na sahrani predsjednika Tita, maj 1980. u Beogradu.

Nevenka sa kćerkom Sirimavo Banderenaike, tada novinarom, u redakciji "Borbe", maj 1980. u Beogradu.

Nevenka u svojstvu domaćina gospođi Sirimavo Bandaranaike za vreme sahrane Josipa Broza Tita, 10.05.1980.

S desna: Leonid Brežnjev i Andrej Gromiko na sahrani Josipa Broza Tita.

Nevenka u svojstvu domaćina gospođi Sirimavo Bandaranajke za vrijeme sahrane Josipa Broza Tita, 10.05.1980. S lijeva, drugi red, Sirimavo sjedi, Nevenka u sredini stoji (iza Brežnjeva), kćerka Sirimave do Nevenke itd.

Na Međunarodnoj konferenciji IPPF-a Evrope u Oslu, Norveška, 1980. godine sa predsjednicom nacionalne organizacije za planiranje porodice i njenim suprugom.

Na Međunarodnoj konferenciji IPPF-a Evrope u Oslu, Norveška, 1980. godine, sa predstavnicom Norveške i Živom Beltram iz Ljubljane.

Razgledanje Osla, kanalima kroz grad.

S lijeva: predstavnice Engleske i Istočne Njemačke, Nevenka i Živa.

Nevenka Petrić se pozdravlja sa predsjednikom Indonezije mr Suhartom, na svečanoj sednici "Međunarodne konferencije o planiranju porodice u 80-tim godinama", održanoj u Džakarti od 26-30.aprila 1981. godine, koju su organizovale Ujedinjene nacije. Nevenka je bilajedini delegat iz Evrope.

Nevenka Petrić se pozdravlja sa suprugom predsednika Indonezije Ms. Suharto, 26.4.1981.

Za vrijeme rasprave u Džakarti, aprila 1981. godine, Kairo.

Za vrijeme rasprave u Džakarti, aprila 1981. Nevenka i Abdel Fattaf iz Kaira.

U bašti hotela u Najrobiu, Mali, za vrijeme Svetske konferencije IPPF-a u svojstvu delegata Evrope, 23.12.1983. Nevenka sa prof. dr. Likom Arezin iz Lajpciga.

Svjetski kongres žena u Pragu, novembra 1981. Nevenka Petrić, u svojstvu raportera skupa, sjedi u radnom predsedništvu, druga s desna.

S desna: Nevenka Petrić prva...Na ekspertskom sastanku u Fondu Ujedinjenih nacija za populacione aktivnosti, International Forum on the Participation of Women in Population Programmes, 6-8.juna 1984, New York, USA. Nevenka Petrić pozvana da učestvuje u radu ovoga foruma kao jedini delegat iz Evrope.

Nevenka Petrić na povratku iz Indonezije, u Singapuru, pored službenih obaveza, ugodno provela nekoliko udobnih dana sa Jelenom Petrović, njenim suprugom i sestrom.

U šopingu...

U zlatarskoj radnji u

Nevenka Petrić na povratku iz Indonezije u Singapuru u društvu sa otpravnikom "poslova Ambasade SFRJ i njegovom suprugom Jelenom.

Simpozijum 2-5 maja 1985. godine u Solunu, u organizaciji Vlade Grčke. Dr Nevenka Petrić i prof, dr Petar Mandić učestvovali sa referatima u ime Jugoslavije na temu "Humanizacija odnosa među polovima-u teoriji i praksi". U drugom redu profesor Mandić treći, Nevenka četvrta...

Kina, Peking, zemlja mojih snova! Carski dvorac, mart 1986.

S desna: Stanimir Lazarević i Neđeljko Zorić (predstavnici SUBNOR-a Jugoslavije i Nevenka Petrić, predstavnik SUBNOR-a Republike Srpske na skupu svetske federacije boraca na Siciliji, kraj 90-tih.

Opet u Najrobiju, 5-9.10.1987.godinena specijalnoj konferenciji učesnika sa svih kontinenata na temu "Žena, razvoj, rađanje". Nevenka, u svojstvu eksperta, druga s desna, u Kongresnom centru (koji su napravili pre-duzeća iz Jugoslavije).

MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI NEVENKE PETRIC U SVOJSTVU PREDSTAVNIKA SUBNOR-a REPUBLIKE SRPSKE, ODNOSNO ČLANA SAVJETA SVJETSKE FEDERACIJE BORACA (1995-2003, djelimičan pregled)

Dr Nevenka Petrić, delegat Republičl<og odbor SUBNOR-a Republike Srpske na Skupštini Svjetske federacije boraca (SFB), održane u Seulu, Južna Koreja, neposredno pred izlazak na govornicu, na prvoj plenarnoj sednici, 9.11.1997, kada je SUB-NOR RS primljen u SFB posebnim angažovanjem i Nevenike Petrić.

Na drugoj plenarnoj sjednici SFB Nevenka Petrić sjedi između Edhema Durića, generala u penziji i Osmanagića, pukovnika u penziji, delegata SUBNOAR-a iz Sarajeva.

Dr Nevenka Petrić, predstavnik SUBNOR-a RS, se pozdravlja sa predsjednikom Parlamenta Južne Koreje na prijemu za delegate Skupštine SFB, čiji je on domaćin.

S lijeva: Milisav Nikić, general u penziji, Nevenka Petrić, prof, dr Milo Marković (predsjednik SUBNOR-a Jugoslavije), na oproštajnoj večeri po završetku Skupštine SFB u Seulu.

Sa otpravnikom poslova ambasade SRJ: supruga otpravnika, dr Nevenka Petrić, prof, dr Milo Marković, predsjednik SUBNOR-a za SRJ, general Milisav Nikić i otpravnik poslova u Ambasadi.

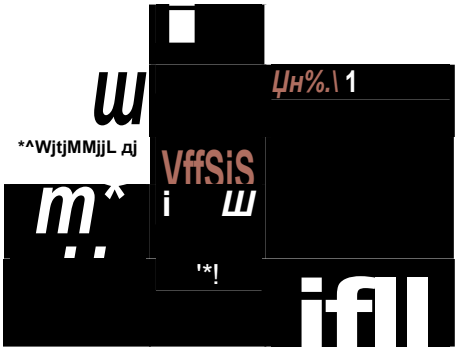

Sa Svjetskog kongresa veterana antifašista iz Drugog svjetskog rata, 22. juna 1997, Moskva. Nevenka Petrić u posljednjem redu- obilježena strelicom.

Delegacija Kipra u Banjaluci, domaćin Rajko Stupar sa Andreasom Christofi sa Kipra.

Na obilježavanju dana Sremskog fronta. Dr Nevenka Petrić sjedi između predsjednika udruženja kiparskih veterana Drugog svjetskog rata Andreasa Christofi i njegove supruge.

S lijeva: supruga predsjednika boračke organizaci je Kipra Andreasa Christofi i Nevenka Petrić na obil ježavanju Sremskog fronta.

Nevenka Petrić sa suprugom otpravnika poslova Ambasade SRJ i sekretarom Ambasade SRJ u Seulu.

Predsjedništvo Svjetske federacije boraca - Kipar 14-17.septembar 1996. Treći s lijeva mr Bjorn Egge, predsjednik SFB, mr Serž Ungaft, generalni sekretar SFB. Nevnka Petrić učestvovala u radu ovoga skupa, održanog na Kipru 14-l7.septembra 1996.

S lijeva, treći red, stoje, četvrti: Rajko Stupar, predsjednik SUBNOR-a Republike Srpske, dr Nevenka Petrić, Milisav Bojić, predsjednik SUBNOR-a Savezne Republike Jugoslavije, na Svjetskom kongresu antifašista, veterana Drugog svjetskog brata, održanog u organizaciji Ruskog komiteta boraca, od 20-22juna 1997. u Moskvi.

Sa Svjetskog kongresa veterana antifašista iz Drugog svjetskog rata. S lijeva: ? , supruga predsjednika SFB, predsjednik SFB-a, mr Bjorn Egge 1997. Rajko Stupar- predsjednik Republičkog odbora SUBNOR-a Republike Srpske, dr Nevenka Petrić i Funkcioner u Boračkom komitetu Rusije, 22.juna

Zasjedanje SFB za Evropu u Nikoziji Kipar, 1998.

Sa radnog programa skupa u Nikoziji.

Zasjedanje SFB za Evropu u Nikoziji 1998. U prvom redu s lijeva drugi Stanimir Lazarević, delegat SUBNOR-a SCG, u drugom redu Nevenka Petrić u crno-beloj košulji, Kipar.

Skupština SFB-a povodom 50 godina od osnivanja, Pariz, 3.12.2000. Zajednmički snimak svih učesnika u radu Skupštine.

DODJELA DIPLOME NA PROMOCIJI NOVIH DOKTORA NAUKA, ODRŽANOJ 24. JUNA 1980. NA UNIVERZITETU U SARAJEVU

Dr Nevenki Petric čestita rektor - promotor prof, dr Petar Drinić, prorektor Univerziteta u Sarajevu. Promocija obavljena 24. juna 1980. godine u svečanoj sali Univerziteta u Sarajevu. (Nevenka je odbranila doktorsku disertaciju 19.03.1980.)

Cestitatnje

Prijem u Rektoratu Univerzitet a u

Prorekto r govori o Nevenki

Diploma je primljena.

Na prijemu kod rektora Univerziteta u Sarajevu, poslije svečanosti predaje diploma.

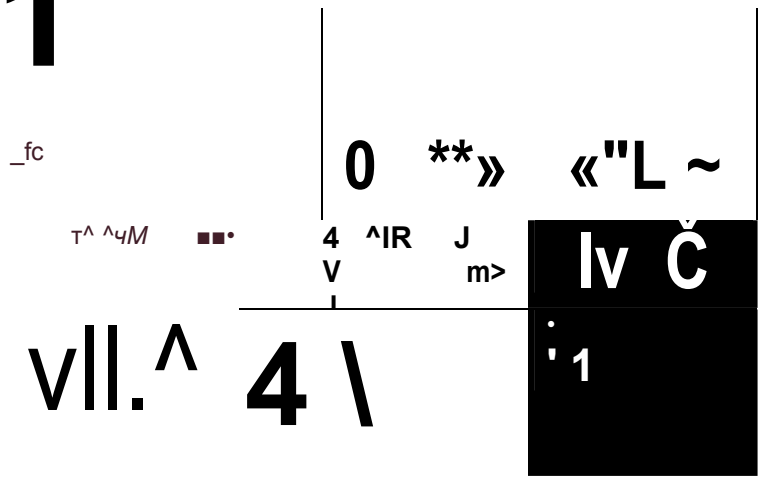

Na prijemu kod rektora Univerziteta u Sarajevu, poslije svečanosti predaje diplome.

Na promociji knjige dr Nevenke Petrić „Čovjekove slobode, rađanje, samoupravljanje", održanoj na Međunarodnom sajmu knjiga oktobra 1980. godine u Beogradu, govore prof, dr Dušan Breznik i dr Luka Todorović.

STICANJE NOVIH PRIJATELJA NEMA GRANICA ... SA PUTA NA MEĐUNARODNI KONGRES SOCIJALNE ZAŠTITE

Tokio, Japan, avgust - septembar 1986.

Prije početka kongresa dio delegacije Jugoslavije-dr Seka Mitrović i dr Nevenka Petrić bile su na radnom programu u Osaki. Prof, dr Slobodan Jakšić bio na drugom programu.

S lijeva: Gošća iz Svajcarske, dr Nevenka Petrić, Hidehira Kawahira, domaćin, dr Seka Mitrović i Vojislav Lalić-Petrić, na večeri u kuši Hidehire, istog dana. (Kako se Vojislav Lalić-Petrić upravo vratio sa odsluženja vojnog roka u JNA, sa značkom "Pimjeran vojnik" roditelji su mu platili put i sve troškove da putuje u Japan s majkom Nevenkom).

S lijeva: Vojislav Lalić-Petrić, sin domaćina Hidehire, gošća iz Svajcarske, kćer domaćina i gđa Masako, supruga Hidehire Kawahire. U kući Masako i Hidehire na večeri, avgust 1986.

S lijeva: dr Nevenka Petrić, Masako, Hidehira Kawahara u kući Hidehire na večeri, avgust 1986.

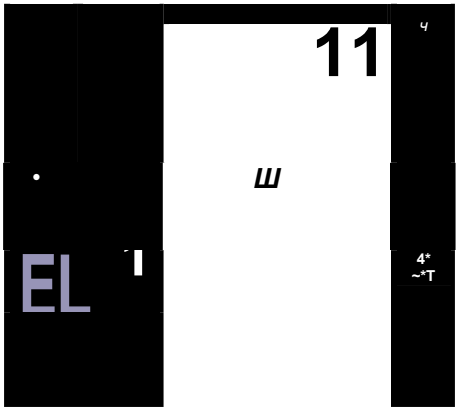

U kući Hidehire na večeri, avgust 1986.

Seka, Nevenka i Vojkan. Na radnom programu u Osaki. Kasuga, hram u gradu Nara.

U kući Hidehire Kawahire.

Na radnom programu u Osaki. Shorenji jezero u Nakari.

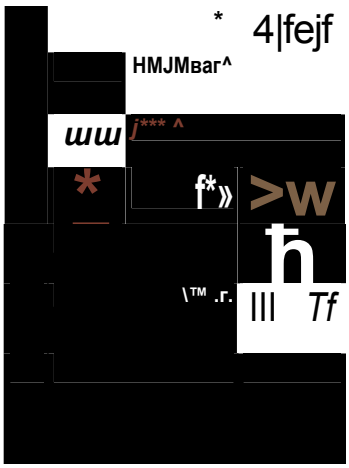

Park jelena i kapija Todai-a, hram u Nari, 1986, avgust.

S lijeva: Vojislav, Nevenka i Hidehira u Osaki, ispred hotela "Osaka Otani".

S lijeva: Seka, Vojislav i Nevenka u Osaki, Shorenji jezero

Na radnom programu u Osaki. Zgrada termi-

U Osaki "Nara" hotel.

Ispred Todaia hrama u Nari.

Ispred zamka "Osaka".

Kapija zamka "Osaka"

Na železnickoj stanici u Tokiju.

Na privatnoj večeri kod kolega, profesora u Tokiju.

Na povratku kući u Singapuru.

Na večeri u Singapuru. S lijeva: prof, dr Slobodan Jakšić, dr Nevenka Petrić, dr Seka Mitrović i Vojislav Lalić-Petrić, 16.09.1986.

Nevenka sa Indijkom, učesnicom kongresa u Tokiju, na aerodromu u Singapur, septembra 1986.

Nevenka s Indijkom i prof, dr Slobodanom Jakšićem, na aerodromu u Singapuru, septembra 1986.

Nevenka i Vojkan, na aerodro-mu u Singapu m, septemb ra 1986.

S lijeva: Nevenka Petrić i Stevan Lalić, suprug. Druženje sa Hidehirom Kawahirom u Beogradu u stanu porodice Petrić-Lalić.

S lijeva: Hidehira, Slovenka, Nevenka i Steva. Hidehira Kawahira je gost Nevenke i Steve.

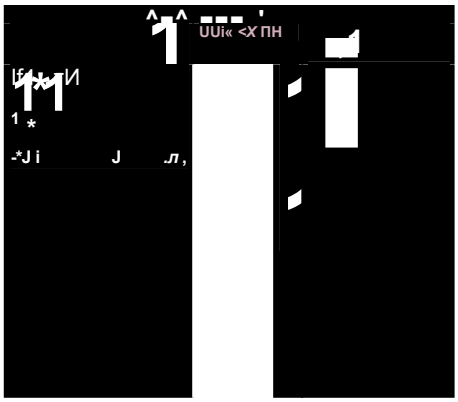

Nevenka i Hidehira pred Muzejom fresaka, juna 1987.

Hidehira i Nevenka u restoranu na Avali, ljeta u 1988.

Hidehira, Stevo i Nevenka prilikom večere u našem stanu, ljeto 1989.

Stevo i Nevenka večeraju u stanu sa Hidehirom Braču,
(on je snimao ovu sliku).

Vojkan, Stevo i Hidehira u Postirama na 1990. godine.

Stevo, Nevenka i Hidehira u našem stanu.

Stevo i Hidehira u našem stanu jedne godine od kada drugujemo.

Vojkan, Hidehira i Nevenka u našem stanu, 1991.

Nevenka i Hidehira u stanu Nevenke Petrić, na večeri, 1996. ili 1997. godine.

Stevo i Nevenka u Selevcu. Nevenka sječe gibanicu, na ručku je i Hidehira.

S lijeva: Nevenka, Stevo, Ljilja Glumac, ? Hidehira Kawahira na ručku u Sava-centru u Beogradu.

Hidehira Kawahira, sa Nevenkom i Stevom, gosti porodice Milosevic u vikendici na Jugovu kod Smedereva.

S lijeva: Hidehira, Nevenka, Ljubica Milosevic, Stevo. Milosevic, ljubazni domaćini, gostima su pokazali Smederevo, posebno staru srednjovjekovnu tvrđavu i okolinu.

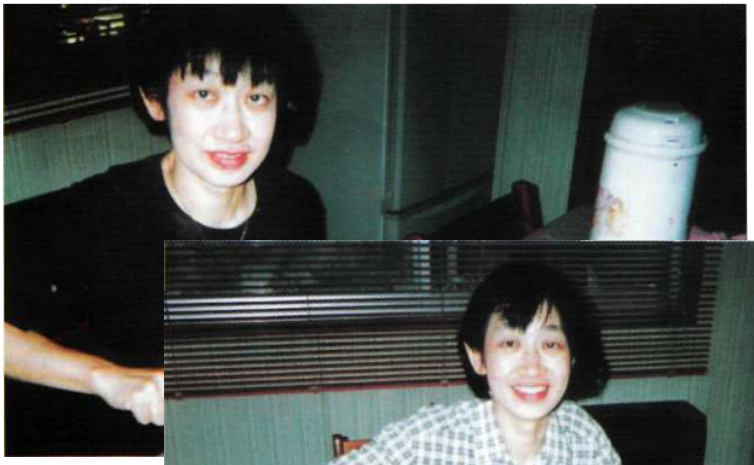

Hidehirina supruga Masako je u Japanu - Osaki primila Nevenkinu baklavu.

Hidehirina supruga je u Japanu - Osaki primila Nevenkine urmašice.

Stari prijatelji na okupu: Hidehira, Stevo, komšinica i Nevenka.

DESETA GLAVA

RAVNOPRAVNOST ŽENE I ODGOVORNO RODITELJSTVO

Međunarodni obrazovni kurs za učesnike iz zemalja u razvoju na temu "Ravnopravnost žene i odgovorno roditeljstvo". Organizatori: Fond UN za razvoj (UNDP) i Fond UN za populacione aktivnosti (UNFPA) / SFRJ; projekt YUG/88/P03, Sarajevo; Izvršilac Univerzitet u Sarajevu; godine održavanja: 1986, 1988, 1989, 1990. i 1991;

Direktor dr Nevenka Petrić.

Dr Nevenka Petrić, direktor prvog kursa UN (15.10-10.12.1986) „Ravnopravnost žene i odgovorno roditeljstvo" i Vida Tomšič, poznati politički radnik, predavač na kursu, sa polaznicima kursa, 16.10.1986. godine.

Polaznice kursa u restoranu.

Polaznice kursa u restoranu.

Na predavanju.

Rođendanska proslava polaznice kursa Fatme Magzoub iz Kaira.

/ Na proslavi plešu Nevenka Petrić, direktor i Bernica Ankra iz Gane.

Slavljenica sjedi u pročelju, a desno je njena prijateljica, također iz Kaira.

S lijeva: Florence Kirigi (Kenija), a desno Bernice Ankra (Gana).

Rođendanska proslava dr Martine Kololo (u ski roza bluzi), (Kongo)

Slavljenica dr Martine Kololo prima rođendan-poklon-knjigu od direktora dr Nevenke Petrić.

Govor slavljenice dr Martine Kololo na proslavi njenog rođendana.

Slavljenica sječe rođendansku tortu.

Dr Martine Kololo predaje poklon direktoru dr Nevenki Petrić.

Rođendanska proslava Martine još traje...

Lijepo raspoloženje je potrajalo...

Nazdravlja se za srećan rođendan.

I igra se...

Slavljenica sa predstavnicom iz Iraka.

Na predavanju.

Izlet na Igman. Razgledanje objekata Olimpijade najahorini.

Turistička posjeta Dubrovniku

Razgovor u Konferenciji za društvenu aktivnost žena Jugoslavije u Beogradu.

Polaznice iz Nikozije (Kipar) i Iraka.

Polaznice iz Etiopije, NR Kine i Poljske.

Polaznice iz Sirije, Bangladeša, Kenije i Gane.

'%». v. . i

Polaznice iz Etiopije, Sirije i Bangladeša.

Prijem za sve polaznice Prvog kursa UN u stanu Nevenke Petrić. S lijeva: Gensina Bugeja (Kipar), Kan Yun (NR Kina), Lamaan Salih (Irak), N. Yat Mohamed (Egipat) i Mary Udo Isong (Nigerija).

Dr Nevenka Petrić kao domaćica u svom domu u Beogradu.

Učesnice iz: Konga, Kameruna, Kenije, Gane i Bangladeša, ;ala u Sene. Nevenke toku prijema kod Petrić.

Nevenka Petrić i njen suprug Stevan sa učesni-cama Prvog kursa UN. S lijeva: predstavnice Portugala, Bagladeša, Poljske, Malte i Jugoslavije.

Grupa učesnica Prvog kursa UN u stanu Nevenke Petrić iz: Malte, Iraka, Sirije, Egipta, Gane i Portugala.

Danica Šašić, sekretar Savjeta za planiranje porodice Jugoslavije (SSPPJ) unosi kafu učesni-cama iz Bangladeša, Poljske, Malte i Jugoslavije.

Učesnice kursa UN iz Portugala, Kameruna i Bangladeša.

Učesnice kursa u stanu N. Petrić iz: Malte, NR Kine, Iraka, Sirije, Egipta^, Portugala i Bangladeša.

Učesnice kursa iz: Konga, Kameruna, Gane i Kenije u toku prijema u stanu N. Petrić.

Univerzitet u Sarajevu.

Dr Nevenka Petrić, uvodni govor na ceremoniji otvaranja Drugog kursa UN na temu „Ravnopravnost žene i odgovorno roditeljstvo", UNFPA/SFRJ Međunarodni kurs UN održan 7 27.11.1988

Gospodin Radomir Burić pozdravlja učesnike Drugog kursa UN i sve prisutne u ime UNDP/UNFPA, Predstavništva u Beogradu.

Pozdravni govor dr Safeta Serifovića, ministra za spoljne poslove SRBiH.

Dr Nevenka Petrić iznosi kraći program rada Drugog kursa UN.

Sa svečane ceremonije otvaranja Drugog kursa UN.

Prof, dr Berislav Topić pozdravlja polaznike Drugog kursa UN u ime Univerziteta u Sarajevu.

S lijeva, prvi red: Tatjana Vidović, ?, Nevenka Selimović, Zorka Klemen-Krek i Vida Tomšič.

Vida Tomšič pozdravlja polaznike Drugog kursa UN.

sa Koktel prilikom otvaranja Drugog kursa UN.

Grupa polaznika i direktor Drugog kursa UN drugaricom Vidom Tomšič.

Grupa polaznika Drugog kursa UN-a na koktelu.

- Dr Nevenka Petrić drži predavanje na Drugom kursu UN.

Gospođa Tanja Vidović drži predavanje na Drugom kursu UN.

Polaznici su postavili dosta pitanja predavaču Vidi

S lijeva: polaznice iz Gane, Malte, Meksika

Prof, dr Wanda Stojanovska učesnica

Fuozi a Abd o Saee

Učesnici Drugog kursa UN u Republičkoj konferenciji SSRN BiH u Sarajevu.

Posjeta Republičkom zavodu za statistiku u Sarajevu.

Polaznici Drugog kursa UN na razgovoru u Republičkom zavodu za međunarodne veze i saradnju Bosne i Hercegovine.

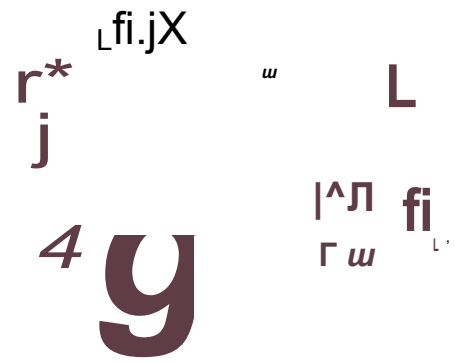

Polaznice Drugog kursa UN iz Jemena, Poljske i Etiopije.

Polaznici Drugog kursa UN iz Sirije i Jemena.

Polaznice Drugog kursa UN iz Etiopije, Meksika, Poljske i SR Makedonije

Prof, dr Slobodan Logo, prorektor Univerziteta u Sarajevu, govori na završnoj monji Drugog kursa UN.

Gospođa Ana Maria Martine, advokat, iz Meksika prima diplomu.

Dr Nevenka Petrić na završnoj ceremoniji predaje diplome polaznicima.

Gospođa Fouzia Abdo Saeed Saleh iz Jemena prima diplomu.

Direktor Drugog kursa UN, dr Nevenka Petrić ,oprašta se završnim govorom sa polaznicima i saradnicima.

Pred polazak na radni program u Sarajevu.

Prof, dr Mirjana Vuković, prorektor, Branimir Ljubičić, generalni sekretar

Drugarica Vida Tomšič i dr Nevenka vrijeme predavanja Tomšičeve.

Prof, dr Rade Delibašić i Nevenka Petrić za vrijeme predavanja Delibašića.

Univerziteta u Sarajevu i prof, dr Petar Mandić.

Branko Minić i drugi učesnici Kursa za vrijeme predavanja.

Dr Nevenka Petrić drži predavanje.

Prof, mr Ciro Rakić i dr N. Petrić za vrijeme Rakićevog predavanja.

Dr Nevenka Petrić drži predavanje.

Večera u čast rođendana g-đe Fanzia Abdo Saeed Saleh's iz Jemena.

Večera organizovana za rođendan g-đe Fanzia Abdo Saeed Saleh's iz Jemena. Momir Kapor i Nevenka Petrić na ovoj večeri.

цн^ ^

G-đa Yiannoula Antoniou iz Nikozije, Kipar.

U posjeti jednoj porodici u Sarajevu (Viktorije Glavaš) - učesnici kursa UN Ana Maria Martinez iz Meksika i Mehmet Kontas iz Turske sa Natašom, kćerkom u porodici Glavaš.

Viktorija i Nataša Glavaš sa prof, dr Wandom Stojanovskom iz Poljske.

Učesnice kursa sa Viktorijom Glavaš UN Nevenkom Petrić.

S lijeva: predsjednik i sekretar Konferencije za društvenu aktivnost žena Jugoslavije Zofka Klemen-Krek i Zorica Raičević na otvaranju Drugog kursa UN.

Grupa učesnika kursa sa direktorkom N. Petrić u razgledanju Sarajeva.

Učesnici Drugog kusra UN u razgledanju tere na Olimpijade najahorini.

Posjeta Opservatoriji Univerziteta u Sarajevu.

Prorektori Univerziteta u Sarajevu dr Mirjana Vuković i dr Slobodan Logo i direktor Drugog kursa UN dr Nevenka Petrič na oficijelnoj večeri povodom završetka Drugog kursa UN.

Na svečanoj večeri.

Učesnici Drugog kursa UN Ana Marija Martinez iz Meksika i Mehmet Kontas iz Turske igraju na svečanoj večeri.

Učesnica Drugog kursa UN prof, dr Wanda Stojanovska igra sa Miloradom Mićom Bašićem, sekretarom Univerziteta i ujedno sekretarom Drugog kursa UN.

Učesnici Drugog kursa UN na svečanoj završnoj večeri.

Branko Minić, učesnik iz Prištine i Ljubica Coneva iz Skoplja.

Na Završnoj svečanosti dr Nevenka Petrić predaje diplomu mr Borki Princip.

Dr N. Petrić predaje diplomu A. M. Martinez iz Meksika.

Dr N. Petrić predaje diplomu Antonu Berishaj iz Prištine.

Dr N. Petrić predaje diplomu Yannoula Antoniou iz Nikozije, Kipar.

Prof, dr Wanda Stojanovska prima diplomu od dr Nevenke Petrić. Na slici je i Branimir Ljubičić, generalni sekretar Univerziteta u Sarajevu.

G-đa Ljubica Coneva prima diplomu.

G-da Fantaya Avash prima diplomu.

G-đa A. M. Martinez u vozu na putu za stanu N. Petrić u Beogradu - A. M. Martinez i Beograd.

Na prijemu svih učesnika Drugog kursa UN u Nevenka.

Domaćica Nevenka Petrić, Fanzia Abdo iz Jemena i Ljubica Coneva iz Skoplja.

Grupa učesnica sa N. Petrić i njenim suprugom Stevanom Lalićem.

Nevenka Petrić sa dragim gostima.

G-đa Svetia Mateeva iz Bugarske, prof, dr Wanda Stojanovska iz Poljske i Nevenka Petrić razgovaraju na prijemu kod Nevenke.

Treći međunarodni kurs UN za učesnike iz zemalja u razvoju, Sarajevo, 8—28.11.1989. naziv Kursa na zidu u sali Rektorata Univerziteta u Sarajevu.

Dr Nevenka Petrić pozdravlja učesnike Trećeg kursa UN i goste na ceremoniji početka kursa.

Prof, dr Slobodan Logo, prorektor Univerzite-ta u Sarajevu, pozdravlj a učesnike i goste na ceremonij i početka Trećeg kursa UN.

Drug Živko Babić pozdravlja učesnike i goste na ceremonij i početka Trećeg kursa UN.

^^^^^-

Drugarica Danica Šašic pozdravlja učesnike i goste u ime Saveznog savjeta za planiranje porodice Jugoslavije.

S lijeva: Nada Šaranovic, predsjednik KDAŽJ, prof, dr Slobodan Logo i prof. dr. Mirjana Vukovic, prorektori Univerziteta u Sarajevu na ceremoniji početka Trećeg kursa UN.

Prof dr Ljubomir Berbero-vić, rektor Univerziteta u Sarajevu i drN.Petrić na koktelu povodom otvaranja Trećeg kursa UN. Drugarica

Učesnici Trećeg kursa UN prvog dana rada.

sa predavačima

Učesnici Trećeg kursa UN na istom ručku

Almasa Kajtes, prof, dr S. Logo, prorektor i dr N. Petrić na svečanom ručku poslije otvaranja rada Trećeg kursa UN.

Drugarica Nada Saranovic, predsjednik KDAZJ Jugoslavije drži predavanje.

G-đa Manna Hishe Cebru, Etiopija i dr Elizabet Mama Angulu, Nigerija, za vrijeme predavanja.

Prof, dr Risto Tubić i prof, dr Dmitar Mirčev na plenarnoj sjednici poslije predavanja.

Dr Luka Todorović drži predavanje.

Drugarica Nuna Germović, Viki Semler, dr Renata Siemienska Zochowska iz Poljske i G-đa Vickie Semler, međunarodni predavač iz Njujorka (UN), drži predavanje.

Fadia Daghistani iz Sirije na operskoj predstavi u Pozorištu u Sarajevu.

Prof, dr Petar Mandić drži predavanje.

Učesnici Trećeg kursa UN u studijskoj posjeti Osnovnoj školi "Borisa Kovačević" u Sarajevu.

Prof, dr Nila Stanulović, psiholog, drži predadaje
vanje.

G-đa Margarita Daiton Paiomo iz Meksika

predavanje o potrebi rada na kompjuterima.

Prof, dr Nenad Kecmanović, rektor, sa g-đom Dr N. Petrić pozdravlja prof, dr Nenada Kecmanovića, rektora Univerziteta u Sarajevu.

Spomenkom Beus, prevodiocem i dr Nevenkom Petrić.

Prof, dr Nenad Kecmanović drži predavanje.

G-đa Fatuma eno-Hassan, ambasador Somalije, drži predavanje.

G-đa Danica Primorac, predsjednik^Vrhovnog Vrhovnom suda Bosne i Hercegovine i dr Neverika Petrić.

Učesnici Trećeg kursa UN u posjeti sudu BiH.

Prof, dr Ljubomir Berberović, rektor Univerziteta u Sarajevu drži predavanje.

Učesnice Amal Basha, Jemen, Pavlina Boškovs-ka, Jugoslavija, Intisar Khyami i Faia Daghistani iz Sirije u pauzi između predavanja.

Učesnice Trećeg kursa UN u obilasku planinskih terena zimske Olimpijade.

.1

^^h LI

Učesnice Trećeg kursa UN na kratkom predahu u hotelu "Igman".

Učesnice Trećeg kursa UN pažljivo prate preda-Prof. Maca Jogan iz Ljubljane drži predavanje. vanje...

Učesnici Trećeg kursa UN u posjeti Skupštini grada Sarajeva u razgovoru sa drugom Stevom Profesor Zvonimir Stenak drži predavanje. Vasiljevićem.

Prof, dr Slobodan Logo drži predavanje.

Prof, dr Nada Sofranić-Ler drži predavanje.

G-đa Amal Basha, Jemen i dr Ause Gulsen Ceuhun, Turska, na proslavi njihovog rođendana.

Svečana večera u hotelu "Beograd" povodom rođendana dvije učesnice Trećeg kursa UN.

U posjeti porodici u Sarajevu.

U posjeti porodici u Sarajevu - najmlađi član porodice Arlena Mitrović sa gostima.

Na sastanku jedne od radnih grupa.

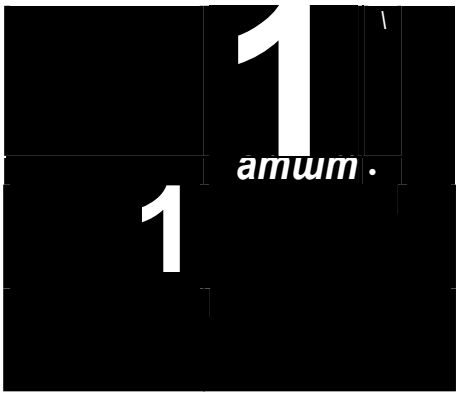

Drugarica Tatjana Vidović na plenarnoj sjednici Trećeg kursa UN.

Dr Renata Sieminska Zochowska, polaznica iz Poljske, čita izvještaj.

Razgovor sa drugaricom Nadom Saranović o pitanjima društvenog položaja žene u Jugoslaviji.

Posjeta učesnika Trećeg kursa UN Domu starih sa radom u Sarajevu.

Direktor Doma starih upoznaje goste Doma starih.

Dr Nevenka Petrić i prof, dr Petar Mandić za vrijeme završnih razgovora sa učesnicima u cilju provjere znanja.

Formalna večera povodom završetka Trećeg kursa UN koju je priredo prof, dr S. Logo.

Dr N. Petrić poželila je nove uspjehe u radu učesnicima Trećeg kursa i srećan put u njihove zemlje.

Završna svečanost za podjelu diploma učesnicima Trećeg kursa UN - prorektor Slobodan Logo govori; gđa Margarita Palo, iz Meksika i dr N. Petrić.

G-đa Margarita Palomo iz Meksika govori na završnoj svečanosti u ime svih učesnika.

G-đa

prima
G-đa Itisar Khyami iz Sirije prima diplomu.

G-đica Pavlina Boškovska iz Jugoslavije

čestitke za diplomu.

Posijedni snimak učesnika sa nekoliko predavača.

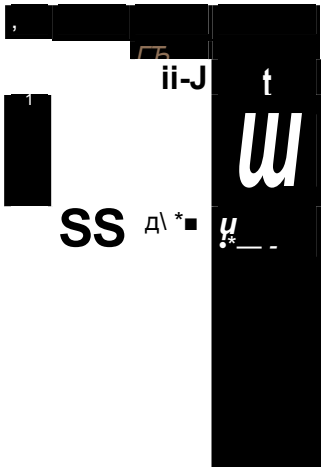

U posjeti u stanu dr Nevenke Petrić u Beogradu .

U posjeti u stanu dr Nevenke Petrić, Beogradu.

Mr Laila Ahmed Mokhtar el Okby, dr N. Petrić u dr Danuta Markowska.

Sklopljena su brojna prijateljstva, učesnicama Trećeg kursa UN

Nevenka

Uvodni govor dr Nevenke Petrić na ceremoniji otvaranja Četvrtog kursa UN, održan 07-28.11.1990.

Prof, dr Slobodan Logo, prorektor Univerziteta u Sarajevu, govori na ceremoniji otvaranja Četvrtog kursa UN.

Drugarica Jasmina Pašaiić u ime Ministarstva inostranih poslova SRBiH pozdravlja rad Četvrtog kursa UN.

Dr Nevenka Petrić drži prvo predavanje na engleskom jeziku. Većina predavača na predavanjima govorili su na engleskom jeziku.

Dr Nevenka Petrić za vrijeme svog predavanja.

Gospodin Costante Muzio, predstavnik Fonda UN za razvoj u Beogradu, pozdravlja učesnike i goste Četvrtog kursa UN.

Gospodin Costante Muzio sa učesnicima i predavačima Četvrtog kursa UN.

G-đa Ana Maria Martinez, polaznik Drugog kursa, sada predavač na Četvrtom kursu UN -drži predavanje.

Prof, dr Nenad Kecmanović, rektor Univerziteta u Sarajevu, drži predavanje.

Dr Dragana Avramov drži predavanje.

G-đa Hilal Shama-Eddin drži predavanje.

Dr S. Logo, prorektor Univerziteta u Sarajevu i dr N. Petrić sa dva učesnika-predavača na Četvrtom kursu UN.

Prof, dr Zoran Pajić drži predavanje.

Prof, dr Nada Sofranić-Ler drži predavanje.

Prof, dr Petar Mandić drži predavanje.

Za vrijeme predavanja učiteljice u Osnovnoj "Borisa
školi "Borisa Kovačević".

Studijska posjeta osnovnoj školi Kovačevič"- govori prof, dr Petar Mandić.

Dr Nevenka Petrić drži predavanje.

G-đa Karmen Spiteri sa Malte, učesnik Drugog kursa UN, na Četvrtom kursu UN - drži predavanje.

G-đa Diana Leticia Alvares, iz Meksika, drži predavanje.

Grupa učesnika Četvrtog kursa UN u Operi sa direktorkom dr N. Petrić u sredini...

Učesnici Četvrtog kursa UN u posjeti Skupštini grada Sarajeva.

Prijem u Udrženju pravnika BiH.

Studijska posjeta TV Sarajevo.

Gospodin Danko Mandić obučava učesnike Četvrtog kursa UN u radu na kompjuteru.

Studijska posjeta učesnika Četvrtog kursa UN Kompjuterskom centru.

Učesnice Četvrtog kursa UN na panel diskusiji.

Dr Nevenka Petrić i g-đa Spomenka Beus.

Učesnici Četvrtog kursa UN na panel diskusiji.

Drug Branimir Ljubičić, ekspert za pravna pitanja, drži predavanje.

Prof, dr Ljubomir Berberović, drži predavanje.

Učesnici i direktor N. Petrić Četvrtog kursa UN na planinskim olimpijskim borilištima u okolini Sarajeva.

Mali predah na izletu.

Grupa učesnika pred hotelom "Igman".

Učesnici najednom od vikenda na planini.

Učesnici najednom od vikenda na planini...

Učesnici u posjeti tipičnoj jugosiovenskoj porodici u Sarajevu (porodica Glavaš).

Mile Glavaš i njegova unuka Arlena sa gostima.

U posjeti se razgovara po grupama.

Prof, dr Mandić i dr Nevenka Petrić za vrijeme evaulacije - provjere znanja na završnom sastanku sa učesnicima.

Zvanična večera koju je priredio prof, dr Slobodan Logo, prorektor Univerziteta u Sarajevu.

Prof, dr S. Logo pleše sa g-đom Leticijom Alvares, učesnicom iz Meksika.

Prof, dr S. Logo, prorektor, govori na završnoj svečanosti Četvrtog kursa UN.

Dr Nevenka Petrić, direktor, govori na završnoj svečanosti Četvrtog kursa UN.

Dr Nevenka Petrić, direktor Četvrtog kursa UN, predaje diplomu g-đi Asegedesh Eshete iz Etiopije.

Učesnici i nekoliko predavača po završetku Četvrtog kursa UN u Sali Univerziteta u Sarajevu.

Prijem u stanu dr Nevenke Petrić za sve učesnike Četvrtog kursa UN — prijateljstva su sklopljena...

Prijem u stanu dr Nevenke Petrić za sve učesnike Četvrtog kursa UN — prijateljstva su sklopljena...

Prijem u stanu dr Nevenke Petrić za sve učesnike Četvrtog kursa UN — prijateljstva su sklopljena. Za vrijeme prijema u stanu Nevenke Petrić već su započela opraštanja među polaznicima...

Prijem u stanu dr Nevenke Petrić traje...

Prijem u stanu dr Nevenke Petrić privodi se kraju.

Na kraju, razgovor pred rastanak.

G-đa Ana Maria Martinez sutradan po prijemu na kafi kod Nevenke Petrić. S njima je i Nevenkin sin Vojislav.

Na slici Nevenka Petrić piše izvještaj o radu Četvrtog kursa UN (Izvještaj ima 20 strana) sa 38 priloga (ukupno 430 strana). Poslije ispraćaja polaznika svih pet kurseva Nevenka Petrić piše izvještaj o radu.

Dr Nevenka Petrić, direktor Petog kursa UN -uvodni govor na ceremoniji povodom početka rada Petog kursa UN, održan 5-26.06.1991.

Prof, dr Mirjana Vuković, prorektor Univrziteta u Sarajevu, pozdravlja učesnike Petog kursa UN u ime Univerziteta u Sarajevu.

Gosti na otvaranju Petog kursa UN.

Takođe gosti na otvaranju Petog kursa UN.

Dr Nevenka Petrić, direktor i prof, dr Petar Mandić, član Radnog tima kursa drže prvi radni sastanak sa učesnicima Petog kursa UN.

Posjeta učesnika Petog kursa UN Republičkom zavodu za međunarodnu saradnju i veze u na
Sarajevu.

Dr Nevenka Petrič drži - uvodno predavanje

Petom kursu UN.

Učesnici Petog kursa UN na panel diskusiji.

Dr Vickie Semler, međunarodni predavač UN, drži predavanje (izvršila je evaluaciju rada svih pet kurseva UN sa veoma pozitivnom ocjenom).

PgTY J SARAIVC

Dr Dmitar Mirčev drži predavanje i dr Nevenka Petrič.

Dr Karmen Spiteri sa Malte, učesnica na Drugom kursu UN, sada predavač.

Grupa učesnika Petog kursa UN u Operi - sa njima su (čuče) direktor dr Nevenka Petrić i sekretar Milorad Mica Basic'.

Dr Dragana Avramov drži predavanje.

Grupa učesnika Petog UN u Operi s direktorom kursa dr Nevenkom Petrić.

Prof, dr Nenad Kecmanović, rektor Univerziteta u Sarajevu, s direktorom i učesnicima pred održavanje predavanja na kursu.

Dr Nevenka Petrić sa polaznicima Petog kursa na izložbi slika u Sarajevu.

Dr Rajko Igić drži predavanje.

Učesnice na panel diskusiji.

Tri učesnice drže kraća ogledna predavanja.

Grupa učesnica Petog kursa UN sa Vickie Semler i dr Nevenkom Petrić.

Nevenka Petrić drži predavanje.

G-đa Perpetua Gumbo drži predavanje.

Plenarna sjednica. Poslije predavanja.

Jedna od radnih grupa.

Tri prijateljice u kafani na Baščaršiji — s lijeva: Perpetua, Nevenka i Karmen.

Posjeta učesnika Petog kursa UN Kompjuterskom centru „Nebojša Kovačević".

Učesnici u Kompjuterskom centru. U prvom redu: Dragana Nešković, Nevenka Petrić, Jadranka i dr,

Prof, dr Zoran Pajić drži predavanje.

Dr Presskiia Nweck, polaznica Petog kursa, na kratkoj obuci u radu na kompjuteru.

Radna grupa.

Posjeta džamiji u Sarajevu.

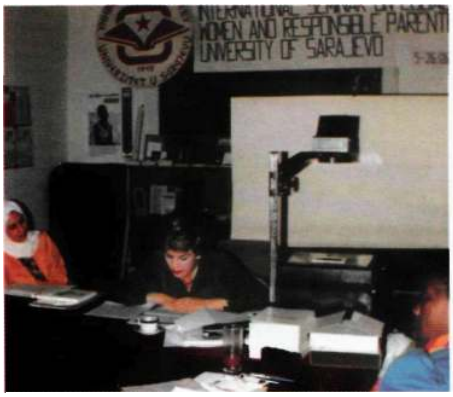

Zubeyde Ozanozu, učesnica Petog kursa UN, govoru sa domaćicom Viktorijom Glavaš (prva drži predavanje.

Posjeta učesnika porodici u Sarajevu - u raz- s lijeva).

Grupa učesnica sa Nevenkom Petrić u posjeti porodici.

Republički ministar za obrazovanje dr Nihad Hasic priredio je prijem za učesnike Petog kursa UN.

Učesnici na prijemu kod ministra.

Na planinu Igman učesnici razgledaju olimpijs ka borilišta.

Polaznici na predavanju

Proslava musliman-skog praznika Bajrama (Bayram Party).

Učesnici na predavanju

Radna grupa.

Dvije polaznice drže predavanje na istu temu -zajedno: Gabrijela Rivera (Meksiko) i Elena Damjanova (Bugarska).

Na izvoru Bosne Nevenkom Petrić. učesnice sa direktorom

Dr Hasan Musemić, direktor Republičkog fonda za dječiju i socijalnu zaštitu sa N. Petrić, direktorom Petog kursa UN.

Grupa učesnika Petog kursa UN na predavanju.

^^^ШmШФ*Jш1Ш^Ч I^MIF тГ -

Rođendanska svečanost g-đe Quartey iz Gane.

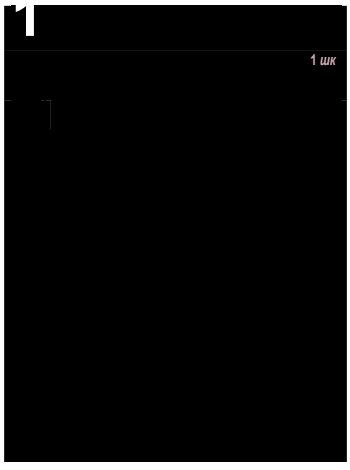

Posjeta osnovnoj školi u Sarajevu .

Prof, dr Lidija Andolšek drži predavanje.

Grupa učesnika prije početka svečane oproštajne večere Petog kursa UN.

G-đa Ernestina Wasterfall, iz Zimbabve govori na svečanoj

Student Muzičke akademije svira na svečanoj večeri.

Detalj sa svečane večere.

Viki Sernler (iz UN), dr Nevenka Petrić, prof, dr Petar Mandić — završna diskusija sa učesnicima Petog kursa UN — provjera znanja.

Tatjana Vidović, Petar Mandić, Nevenka Petrić, Radomir Burić - Rasprava o međunarodnoj mreži međunarodnih kurseva na temu "Ravnopravnost žene i odgovorno roditelj stvo" u zemljama u razvoju.

Učesnici Petog kursa UN pred zgradom Rektorata Univerziteta u Sarajevu.

Prof, dr S. Logo, prorektor, govori na završnoj ceremoniji Petog kursa UN.

Oproštajni govor dr Nevenke Petrić, direktora Petog kursa UN, na završnoj ceremoniji-

G-đa Suraiya Hakim govori u ime učesnika Petog kursa UN završnoj ceremoniji.

Prijem u stanu dr Nevenke Petrić' u Beograd

Za vrijeme prijema u stanu dr Nevenke Petrić u Beogradu.

DJELIMIČAN PRESJEK AKTIVNOSTI NEVENKE PETRIĆ 1973-1999. GODINE

U SFRJ je od 1973. godine održano dvadesetak savjetovanja na temu "Humanizacija odnosa među polovima i odgovorno roditeljstvo", populaciona politika i si. Kako je Neven-ka Petrić imala određenu ulogu u toj aktivnosti navodimo samo nekoliko podataka, viđenih kamerom, radi ilustracije, njenog učešća u toj aktivnosti.

Na jugoslovenskom savjetovanju na temu: "Izgradnja društvenih stavova o populacionoj politici u Jugoslaviji", održanom 26, 27. i 28.09.1973. godine, Nevenka Petrić imala je referat „Društveno-politički aspekt razvoja planiranja porodice u Jugoslaviji", str. 406-414. u Zborniku radova na temu savjetovanja, Beograd, 1974.

Najugoslovenskom savjetovanju na temu: "Ostvarivanje ustavnog načela o pravu čovjeka da slobodno odlučuje o rađanju djece", održanom 20, 21. i 22.11.1974. na Ble-du, Nevenka Petrić imala je *Uvodnu riječ* (str. 9-15) i referat „Vaspitanie i obrazovanje mladih za humane, ravnopravne i odgovorne odnose među polovima - izrazito je društvena funkcija" (str. 290-297) u Zborniku radova na temu savjetovanja, Beograd, 1974. godine.

Najugoslovenskom ■ savjetovanju na na temu: "Zadaci visokog školstva na humanizaciji odnosa polova", održanom u Splitu 18,19. i 20.12.1975. godine Nevenka Pe-trićje imala uvodnu riječ "Polazne osnove i cilj savjetovanja" (str. 14-21) i referat "Nekoliko elemenata u vezi sa marksističko-lenjinističkim pristupom pravu čovjeka na slobodno odlučivanje o rađanju djece" (str. 38-49) u Zborniku radova na temu savjetovanja, Beograd, 1977.

Na jugoslovenskom savjetovanju na temu: "Zadaci pedagoških akademija na humanizaciji odnosa između polova", održanom u Herceg Novom 20. i 21. maja 1976. godine, Nevenka Petrić imala je *Uvodnu riječ* (str. 16-27) i referat "Naglašena uloga vaspitno-obrazobne komponente u ostvarivanju prava čovjeka na slobodno odlučivanje o rađanju djece" (str. 98-104). u Zborniku radova na temu savjetovanja, Beograd, 1978. godine.

Na jugoslovenskom savjetovanju na temu "Srednje i više medicinske škole u akciji na humanizaciji odnosa polova i sprovođenju zadataka zdravstva u planiranju porodice", održanom 19. i 20.05.1977. u Prištini, Nevenka Petrić imala je *Uvodnu riječ* (str. 14-25) i koautor je sa još tri koautora za predmet *Sociologiju* (str. 29-32) u Zborniku radova na temu savjetovanja, Beograd, 1977. godine. Učesnici savjetovanja ispred crkve Bogorodice Ljeviške u Prištini. (Nevenka druga s desna, prvi red.)

U kraćoj šetnji po Ohridu sa učesnicima jugo-slovenskog savetovanja na temu "Pravni aspekt ostvarivanja ustavnog prava čovjeka da slobodno odlučuje o rađanju djece", koje su organizo-vali Savjet za planiranje porodice Jugoslavije i Udruženja pravnika Jugoslavije, 6. i 7. oktobra 1977. godine u Ohridu.

U kraćoj šetnji po Ohridu. Na jugoslovenskom savjetovanju na temu "Pravni aspekt ostvarivanja ustavnog prava čovjeka da slobodno odlučuje o rađanju djece", održanom 6. i 7.10.1977. godine u Ohridu, Nevenka Petrić imala je *Uvodnu riječ* (str. 16-25) i dva referata koja su objavljena u zborniku radova na temu savjetovanja, Beograd, 1978. godine. S desna: Nevenka sa dr Aleksandrom BeTuhan, sociologom iz Zagreba.

Radno predsjedni-štvo savetovanja u Ohridu-s lijeva: prof, dr Živojin Aleksić, Kata Lahtova, Vida Tomšić, prof, dr Vo-jislav Bakić, Nevenka Petrić i Duško Geor-gijev, Ohrid, 6. i 7.10.1977. godine.

Na jugoslovenskom savjetovanju na temu "Briga o djeci u jugoslovenskom socijalističkom samoupravnom društvu", održanom 17. i 18.05.1979. godine u Cavtatu (kod Dubrovnika), Nevenka Petrić imala je *Uvodnu riječ* u svojstvu predsjednika Organizacionog odbora ovog savjetovanja (str.l 1) i referat "Interes djece je u centru pažnje ostvarivanja ustavnog prava,čovjeka da slobodno odlučuje o rađanju djece". Štampana je publikacija na srpskom i engleskom jeziku. Radno predsjedništvo. S desna: Ngvenka Petrić, dr Aleksandra Beluhan, Zora Serbedžija i Zage Grujevski.

Na zajedničkoj sjednici Saveznog odbora Sindikata radnika u djelatnostima vaspitanja i obrazovanja, nauke i kulture i Savjeta za planiranje porodice Jugoslavije na temu: "Humanizacija odnosa među polovima i odgovorno roditelj-stvo - integralni dio vaspitanja i obrazovanja mladih na svim nivoima školovanja", održanoj 20. maja 1981. godine u Beogradu, dr Nevenka Petrić podnijela je *Uvodno izlaganje* (str. 6-13) i referat "Humanizacija odnosa među polovima i odgovorno roditeljstvo" (str. 42-51). Objavljeno u publikaciji "Zadaci Sindikata radnika u delat-nostima vaspitanja i obrazovanja, nauke i kulture u oblasti humanizacije odnosa među polovima i odgovornog roditeljstva kao integralnog dijela vaspitanja i obrazovanja mladih na svim nivoima školovanja", Beograd 1982. godine.

Na jugoslovensko savjetovanju na temu „Uključivanje sadržaja o humanizaciji odnosa među polovima u programe pedagoško-psihojoških disciplina za obrazovanje pedagoga i psihologa", održanom 9. i 10.11.1978.U Ilidži-Sarajevo, Nevenka Petrić podnijela je *Uvodno izlaganje* (str. 20-37) i refe-rat "Humanizacija odnosa polova integralni dio dokumenata jedanaest kongresa KPJ, odnosno SKJ (str. 279-292). u Zborniku radova na temu savjetovanja, Beograd, 1980. godine. Štampanje i zbornik radova na engleskom jeziku (sa djelimičnim skraćivanjima).Objavljenoje uvodno izlaganje Ne-venke Petrić "Integration of the contests on huma-nization of relatuons between the sexes and responsible parenthood into pedagogic and psihoio-gical programmes is the integral part of the struggle for universiti reform on the line of contsistent achievement of the decisions passed on the Eleventh congress of the Ligue of communists of Yugoslavia.(str. 15-39), Belgrade 1980.

S lijeva: prof, dr Dragomir Mladenović, prof, dr Stevanka Ferenčević-Nikašinović, Nevenka Petrić, Didara Dukadžini-Đorđević, Gordana Zu-njić i dr. Učesnici savjetovanja po završetku rada na večeri.

Savjet SK SSRNJ za planiranje porodice Jugoslavije u saradnji sa Savezom društava socijalnih radnika Jugoslavije, Jugoslovenskom konferencijom za socijalnu djelatnosti i dr., organizovao je zajedničku sjednicu na temu: "Uloga socijalnog radnika u ostvarivanju ustavnog prava čovjeka da slobodno odlučuje o rađanju djece", održanu 11.11.1981. godine u Beogradu. Na ovom skupu dr Nevenka Petrić podnijela je uvodno izlaganje "Uloga socijalnog radnika u ostvarivanju ustavnog prava čovjeka da slobodno odlučuje o rađanju djece "(str. 3-6). u publikaciji "Uloga socijalnog radnika u ostvarivanju ustavnog prava čovjeka da slobodno odlučuje o rađanje djece", Beograd, 1982. godine.

U okviru naučnog projekta "Sistem i program stručnog obrazovanja i usavršavanja nastavnika za rad u području planiranja porodice" održanje naučni skup 21. i 22. prosinca 1979. godine u Zagrebu na temu "Interdisciplinarni pristup humanizaciji odnosa među spolovima". Na ovom naučnom skupu dr Nevenka Petrić imala je *Pozdravnu riječ* (str. 10-11) u svojstvu ko-ordinatora u realizaciji projekata koji su finansirani sredstvima Fonda UN za populacione aktivnosti u SFRJ i uvodni referat "Subjektivne snage jugosloven-skog socijalističkog samoupravnog društva u borbi za marksistički pristup odnosu polova" (str. 17-31). u Zborniku radova na temu naučnog skupa, objavljen om u Zagrebu, 1981. godine.

Na zajedničkoj tematskoj sjednici Savjeta SK SSRNJ za planiranje porodice Jugoslavije i odgovarajućih oblika djelovanja za planiranje porodice republičkih i pokrajinskih konferencija SSRN i Savez udruženja pravnika Jugoslavije u sardnji sa Savezom zajednica zdravstvenog osi-guranjajugoslavije, održanoj 4.10.1982. godine u Beogradu razmatrana je tema "Rezultati ostvarivanja društvenih stavova o pravnim aspektima ustavnog prava čovjeka da slobodno odlučuje o rađanju djece". Dr Nevenka Petrić imala je *Uvodnu riječ* (str. 4. i 5) u publikaciji sa ove tematske sjednice objavljenoj na temu skupa, Beograd, 1982. godine.

Tematska zajednička sjednica Savjeta SK SSRNJ za planiranje porodice Jugoslavije, Savjet za planiranje porodice RK SSRN Crne Gore i odgovarajući oblici republičkih i pokrajinskih konferencija SSRN u saradnji sa Stalnom konferencijom zavoda za unapređivanje vaspitanja i obrazovanja na temu "Dosadašnji rezultati na unošenju sadržaja o humanizaciji odnosa među polovima u nastavne programe na svim nivoima školovanja djece i omladine" održana je 28.09.1983. godine u Nikšiću. Dr Nevenka Petrić na ovoj sjednici podnijela je referat "Osvrt na dostignuti stepen integracije sadržaja o humanizaciji odnosa među polovima i odgovornom roditeljstvu u planove i programe vaspitanja i obrazovanja" (str. 89-91) u publikacija na temu ovog tematskog zajedničkog skupa objavljena je u Beogradu 1983. godine.

Univerzitet "Veljko Vlahović" u Titogradu, Nastavnički fakultet-Nikšić, naučnoistraživački projekat "Nastavni programi i vaspitanje za humane odnose među polovima i odgovorno rodi-teljstvo u školama SR Crne Gore . Projekat fi-nansiran sredstvima Fonda UN za populacione aktivnosti (1981-1984 godine). Dr Nevenka Pe-trić dala referat u dijelu zbornika radova -teorijski prilozi: "UN i planiranje porodice kao osnovno ljudsko pravo" (str. 27-48), objavljenom u Zborniku, Nikšić 1984. godine; pisala je i recenziju po završetku ovog projekta. Isti zbornik radova sa rezultatima rada preveden je na engleski jezik i objavljenje iste godine u Nikši-ću u kome je rad dr Nevenke Petrić štampan u dijelu Zbornika radova "Teaching Programmes and Education for Relations Between the Sexes and Responsible Parnethood in the Schools of SR Montenegro", Part Two i Teoretical Contributoopns: Nevenka Petrić, Ph. D. "The UN and Family Planning as an Elementary Human Right, pp.37-73.

U okviru naučnoistraživačkog projekta "Masovni mediji i odnosi među polovima", fmasiranog i sredstvima Fonda UN za populacione aktivnosti, objavljena je publikacija pod istim nazivom u Banjaluci, 1986. godine. U svojstvu koordinatora u radu na realizaciji svih projekata u SFRJ, u čijem finansiranju je učestvovao Fond UN za populacione aktivnosti, dr Nevenka Petrić je dala prilog za tu publikaciju "Humanizacija odnosa među polovima kao integralni dio borbe za oslobođenje čovjeka i rada u SFRJ" (str. 5-25).

Na jugoslovenskom savjetovanju na temu "Po-pulaciona politika u jugoslovenskom socijalističkom samoupravnom društvu", održanom u Beogradu 5. i 6.06.1984. godine, dr Nevenka Petrić imala je "Uvodno izlaganje za prvo tematsko područje" (str. 17-24) i referat za ovo područje "Aktueliziranje Maltusove populacione teorije danas se više ne može ni postavljati" (str. 29-46). Objavljen je zbornik radova na temu savjetovanja, Beograd, 1986. godine.

Pedagoška akademija u Banjaluci, Naučnoistraživački projekat "Masovni mediji i humanizacija odnosa među polovima", Zbornik radova, Banjaluka 1989. Dva priloga dr Nevenke Petrić u II dijelu: "Društvene i teorijske pretpostavke": 1. Društvene osnove, 1.1. Nevenka Petrić: "Ujedinjene nacije, populaciona politika i planiranje porodice", str.41-54; 1.3 Nevenka Petrić: "Planiranje porodice, slobodno roditeljstvo i humanizacija odnosa među polovima.", str. 57-69.

Uvodno izlaganje dr Nevenke Petrić na temu „Ujedinjene nacije, populaciona politika i planiranje porodice", na naučnom simpozijumu „Masovni mediji i humanizacija odnosa među polovima", Banjaluka 1980. godine. Ovo predavanje je štampano, kako je naprijed već rečeno.

Okrugli sto na Televiziji Beograd na temu planiranje porodice Jugoslavije. U sredini učesnici: akademik prof, dr Vojislav Šulević, predsjednik Saveta za planiranje porodice Jugoslavije dr Neven ka Petrić, urednik TV Beograda Svetolik Mitić i dr.

Raspravama okruglim stolom: akademik prof, dr Vojislav Šulević, predsjednik Saveta za planiranje porodice Jugoslavije, dr Nevenka Petrić i urednik TV Beograda Svetolik Mitić

Seminari u organizaciji Ministarstva prosvete i Ministarstva za brigu o porodici Vlade Srbije na temu: "Uloga i zadaci srednje škole u vaspitanju mladih za humane odnose, planiranje porodice i odgovorno roditeljstvo." Održano je 14 seminara po regionima Srbije.

Na prijedlog Savjeta za planiranje porodice Savezne Republike Jugoslavije pokrenuta je inicijativu kod Ministarstva prosvjete Republike Srbije da se održi kurs za prosvjetne radnike u svim regionima na temu "Vaspitanje mladih za humane odnose među ljudima i planiranje porodice". Kad je došlo do realizacije angažovala su se dva ministarstva - Ministarstvo prosvjete i Ministarstvo za brigu o porodici Republike Srbije. Ovaj projekat trajao je oko tri godine, a kurseva za nastavni kadar održano je oko 20 utvrđenim regionima u periodu od 1996. do 1999. godine. Na svim kursevima dr N. P održala je uvodno predavanje o slijedećem kompleksu pitanja: planiranje porodice u svijetu i kod nas; Ujedinjene nacije: ravnoprvnost žene, populaciona politika i planiranje porodice;humanizaoja odnosa među ljudima u radu, društvu i u porodici. Na slici izlaganje dr Nevenke Petrić na jednom od predavanja na kursu "Vaspitanje mladih za humane odnose među ljudima i planiranje porodice".Za ovu temu tim predavača u svojstvu autorskog tima pripremio je i knjigu-udžbenik za unapređenje nastavnih programa u ovoj oblasti.

Dr Nevenka Petrić drži uvodno izlaganje na temu „Omladina i humanizacija odnosa među po-lovima"na republičkom savjetovanju Saveza socijalističke omladine BiH u Sarajevu, 9.04.1986. godine (sa slajdovima).

Radno predsjedništvo kursa. S desna: mr Senka Mazić, direktor, dr Miroslava Rašević i dr Nevenka Petrić

Dr Nevenka Petrić drži uvodno izlaganje na Prvom seminaru. Uvodno izlaganje održala je na svih 14 seminara.

Na večeri: akademik Miloš Macura i mr Senka Mazić, direktor seminara

Na seminaru u časovima odmora, predavači. S lijeva: Eleonora Vlahović, mr Senka Mazić, dr Nevenka Petrić i dr Anđelka Đeletović (28. maj 2006)

Za večrom, s lijeva: Prof, dr Miloš Banićević, dr Nevenka Petrić i dr Anđelka Đeletović

Sa suprugom Nevenkom i Stevan Lalić Petrić prisustvuje na jednom od ovih seminara.

Neke aktivnosti u opštini Kotor-Varoš i u

Banjaluci i

Dr Nevenka Petrić, glavni i odgovorni urednik i Mile Trkulja, general u penziji, predsjednik Redakcionog odbora monografije "Opštine Kotor-Varoš i Skender-Vakufu NOB od 1941-l945.go-dine"

S lijeva: dio Redakcionog odbora Monografije: Ilija Slavnić, Nevenka Petrić, Mile Trkulja, Duško Josipović i Omer

Redakcioni odbor Monografije "Opštine Kotor-Varoš i Skender-Vakuf u NOB-u od 1941-1945". Predsjednik Odbora Mile Trkulja, general u penziji, stoji u trećem redu, prvi s lijeva; glavni i odgovorni urednik dr Nevenka Petrić, u prvom redu čuči.

S lijeva: prva osoba nepoznata, Jovanka Trkulja, Hajrija Krvavac, Mika Arsenić i Dušanka Borić. Dio Redakcionog odbora poslije sastanka u restoranu.

Drugarice iz Odbora za izdavanje Monografije. U prvom redu s lijeva: Živka Kukolj, Nevenka Petrić, Ankica Bubić i Hajrija Krvavac; drugi red Kata Bubić, Viktorija Glavaš, Dušanka Borić i Vuka Gnjatić i dr.

Redakcioni odbor za izdavanje Monografije, 1983. godine.

S lijeva: Milan Vukmanović, profesor istorije, redaktor, Viktorija Glavaš, Momir Kapor, Nevenka Petrić... Sa sjednice Redakcionog odbora Monografije "Opštine Kotor-Varoš i Skender-Vakuf u NOB od 1941-1945". Kotor-Varoš, 1986.

Dr Nevenka Petrić je održala govor na mitingu povodom proslave 27. jula, Dana ustanka naroda Bosne i Hercegovine, u Šipragama 27.07.1980. godine na tradicionalnom zboru za Dan ustanka BiH, koji se u Šipragama održava svake godine. Na slici s lijeva: Jusuf Skorup, Nevenka Petrić, Mika Arsenic, Stevo Lalić-Petrić i Hajra Krvavac.

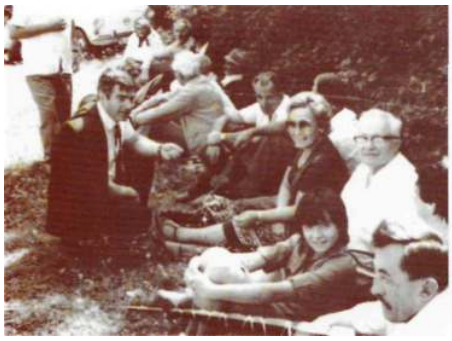

Nevenka Petrić, poslije govora na zboru na Soli-lama u Borju, povodom Dana borca, 4.07.1977. sa prijateljima, poslije uobičajenog posluženja u prirodi (jagnjetina, sir i si.)

S Lijeva: Dane Borić, ?, Mesud Imamović, Dušan *Duško* Borić, Anto Marić, Miso Popović, Nevenka Petrić, Dragoje Ražić, Mile Trkulja i dr. Poslije sjednice Opštinske konferencije SSRN Kotor-Varos.

Na proslavi Dana oslobođenja Kotor-Varoša, 24.04.1982. na tribini, Nevenka Petrić je druga s lijeva.

Dr Nevenka Petrić je zakopala prvi kramp na asfaltiranju puta Maslo-vare-Pribinić; Nevenka (s tašnom) stoji sa Mesudom Imamovićem, predsjednikom Opštinskog odbora SSRN Kotor-Va-roš (u sredini).

Nevenka Petrić i Ankica Bubić u kući Velje Smi-ljića i porodice,4u Maslovarama.

U Banjaluci na proslavi Dana oslobođenja Banjaluke, 22.04.1980. godine. S lijeva: Ljubin-ka Preradović, Nevenka Petrić, Nikica Tauš, Vida

S lijeva: Nevenka Petrić, Veljin sin, Ankica Bubić, Veljina supruga u Maslovarama u kući porodice Smiljić.

Neke aktivnosti posle političkih promjena u SFRJ

Osnovan je Savezni savjet za planiranje porodice SRJ, 30.03.1992. Prof, dr Dragomir Mladeno-vić izabran je za predsjednika, a dr Nevenka Pe-trić za potpredsjednika i Danica Šašić za sekretara. S desna: akademik Miloš Macura, dr Nevenka Petrić, prof, dr Dragomir Mladenović, Danica Šašić i dr.

Proslava 11. krajiške divizije, 9.maj 2003. S lijeva: Dragan Kolundžija sa suprugom Dušankom, dr Nevenka Petrić, Mile Trkulja, general u penziji-

Pred spomen-pločom boraca 5. krajiške divizije koji su poginuli u borbi za oslobađanje Beograda 20.10.1944. godine. S lijeva: Milan Daljević, general u penziji, ?, Dušan Vujatović, general u penziji, Mira Morača, Milutin Morača, general-pukovnik u penziji i dr.

Pred spomen-pločom borcima 5. krajiške divizije koji su poginuli u borbi za oslobađanje Beograda, oktobra 1944. godine. Prvi red, s desna: Dragan Kolundžija, Nevenka Petrić, Mira Morača, Milutin Moraća, Marko Zec i dr.

Proslava 11. krajiške divizije. Nevenka Petrić četvrta s desne strane, 9. maj 2003. godine.

Proslava 11. krajiške divizije. Nevenka Petrić s desna, ? govornik, Dana Milosavljević, narodni heroj i dr. Sa proslave 9.maja 2003. godine.

PROMOCIJE KNJIGA DR NEVENKE PETRIC

Promocija knjige-doktorske disertacije Nevenke Petrić "Čovjekove slobode, rađanje, samoupravljanje", 29.10.1981. na Međunarodnom sajmu knjiga u Beogradu, 1980. Promotori: prof, dr Dušan Breznik i dr Luka Todorović.

Izlaganje prof, dr Vasilija Kalezića na istoj promociji "Kap rose na cvetku"

Promocija tri knjige poezije Nevenke Petrich u Domu vojske Jugoslavije, 10.10.1994, autorsko izdanje. Promotori, s lijeva: Dragan Kolundžija, Srba Mitrović, Molorag Gončin, Mira Alečković, Momir Kapor, autor Nevenka Petrić i Irana Cerović, recitator, čitala poeziju.

Promocija knjige N. Petrić "Kap rose na cvetku", izabrane i nove pjesme, priredio Srba Mitrović, održana na Međunarodnom sajmu knjiga u Beogradu, 26.10.1997. u Kotor-Varošu i Banjaluci, 21.04.1981. Promotor: prof, dr Vasilije Kalezić, Mira Alečković, Dragan Kolundžija i dr.

Promicija knjige „Biobibliografija dr Nevenke Petrić, 1945-1995" -istovremeno i 50-godišnjica rada Nevenke Petrić, 10. 04. 1997.
Priredio mr Vojislav Lalić-Petrić, izdavač „Radnička štampa" Beograd, 1997.

S lijeva: autor dr Nevenka Petrić i voditelj promocije Milorad, književnik

Radno predsjedništvo-promotori: s lijeva direktor Jugoslovenskog bibliografskog instituta dr Radomir Glavački, Dragan Kolundžija, književnik, dr Luka Todorović, dr Nevenka Petrić, Milorad Gončin, književnik, Danica Abramović, istoričar umjetnosti i Predrag Veselinović, director "Radničke štampe", izdavača ove knjige.

Predrag Veselinović u svojstvu direktora izdavača „Radničke štampe" i organizatora promocije pozdravlja sve prisutne.

Veselinović podnosi referat.

Promotor
Predrag

Promotor dr Luka Todorović podnosi referat.

Promotor Danica Abramović, podnosi referat.

Akademik Radonja Vešović, književnik, go · vori na promociji.

Momir Kapor govori na promociji.

Vico Dardić, prvi s lijeva na promociji je čitao poeziju Nevenke Petrić i kraće izvode iz promovisane knjige.

Posjetioci na promociji: mr Dušanka i dr Jovan Boberić, komšije.

Biljana Stanković, predstavnik Ministarstva za brigu o deci Srbije i Voja Hadžistević, bio zajedno s Nevenkom u istoj četi u 1. bataljonu 4. KNOP odreda.

Tri predstavnika Saveza književnika Jugoslavije

S lijeva: Božica Kehler, Branka Babić i Danica Mulutinović; drugi red: profesor dr Dragomir Mladenović sa dva unuka

S lijeva: Milisav Bojić, predsjednik SUB NOR-a Jugoslavije i Viktor Kučan, general pukovnik u penziji. Drugi red Bosa Uskoković i Nada Miladinović.

S lijeva; Dušanka Kolundžija, Boro Đukić Radmila Bugarski.

S lijeva: Borjanka Popović - Cica i dr; drugi red, s desna: Slavko i Ljubica Milosevic, Nevenkina i Stevina prijatelj i prija, snahini roditelji.

S lijeva: akademik Radonja Vešović, Danica Nešić, književnik, Dana Milosavljević, narodni heroj i dr.

S lijeva; Savo Lučić, Mile Davidović i Radovan Draskovic - Nevenkini prijatelji, radili zajedno u Opštini Stari grad. Drugi red: Danica Šašić i Jelka Ilić.

S desna; Mile Trkulja i Momir Kapor, govornici iz publike, Svetko Kačar i Osman Zubović..

S lijeva; Duška Pantović, Dušan Duško Vujatović, general u penziji i Dragana Nešković.

Milutin Morača general-pukovnik u penziji sa suprugom Mirom.

Predrag *Pečo* Veselinovic" prvi predaje cvijeće Nevenki Petrić.

Vaso Pešterac, predsjednik Saveza pisaca Srbije čestita Nevenki.

Nevenka potpisuje knjige.

Stevo Lalić-Petrić, Nevenkin suprug i Mile Trkulja, general u penziji, porodični i lični prijatelj.

Nevenka potpisuje knjigu: Dušan Vujatović i kolega.

S lijeva: Nevenkini bliži prijatelji Stanimir Lazarevic', Dragana Nešković i Dana Milosavljević.

S lijeva: Mila Đorđić, prvoborac i Duška Pantović, književnik i jedna od urednica u RTS-u.

Promocija prve knjige "I zvijezde smo dosezali", Revolucionarni omladinski pokret Banjaluke, 1919-1949, održana 17. novembra 2001. u Banjaluci u Međunarodnom pres-centm

S lijeva, promotori: Bozo Radman, učesnik u predratnom naprednom radničkom pokretu, prvoborac, Vlado Kecman, književnik, prvoborac, Mira Makivić, književnik, dr Nevenka Petrić, autor knjige, Ranko Pavlović, književnik, Zoran Kalinić i Branislav Cerketa.

Publika na promociji - četvrti s lijeva Anto Marić.

Promotori sa dijelom publike
Publika - četvrta s lijeva Vida Karabegović, Mira Stojanović, Edhem Džabo Kampo i dr.

Publika na promociji.

Mr Pero Đaković, profesor, Maslovarčanin, čestita Nevenki i predaje cvijeće.

Dr Aleksandar *Šaša* Sjerikov, sin Stjepana Sj eri kova, Nevenkinog učitelja u osnovnoj školi u Maslovarama, čestita, zatim Ankica Ladan i dr.

Mira Stojanovič čestita autoru Nevenki. Desno od nje je Duško Borić, Igmanac iz 1. proleterske brigade, Nevenkin komšija iz Maslovara.

Stojan Zvonar, profesor iz Banjaluke, čestita autoru Nevenki Petrić.

Čestitanja traju...

Promocija prve knjige dr Nevenke Petrić "1 zvijezde smo dosezali", Revolucionarni omladinski pokret Banjaluke 1919-1949. g., održana 12.12.2001. u Banjaluci. Promotori, s lijeva: Bozo Radman, Vlado Kecman, Mira Makivić, Nevenka Petrić, autor, Ranka Pavlović, književnik

Promocija druge i treće knjige dr Nevenke Petrić "1 zvijezde smo dosezali, Revolucionarni omladinski pokret srednje Bosne 1941-1945", održana u Banjaluci 27.02. 2004.

Promocija druge i treće knjiga dr Nevenke Petrić "I zvijezde smo dosezali", Revolucionarni omladinski pokret srednje Bosne 1941 - 1945, održan 17.02.2004. g. u Beogradu

Promocija druge i treće knjige dr Nevenke Petrić "1 zvijezde smo dosezali, Revolucionarni omladinski pokret srednje Bosne 1941-1945. održana je u Banjaluci, 27.02. 2004, u Međunarodnom prescentru.

**Promocija prve knjige dr Nevenke Petrić „I zvijezde smo dosezali"
Revolucionarni omladinski pokret Banjaluke, 1919-1949. održan
12.12.2001. u Beogradu**

Promotori, s lijeva: akademik Radonja Vešović, dr Slavoljub Cvetković, autor Nevenka Petrić, prof, dr Miodrag Zečević, predstavnik izdavača i prof, dr Vasilije Kalezić.

Govori prof, dr Vasilije Kalezić.

**Promocija 2. i 3. knjige „I zvijezde smo dosezali"
Revolucionarni pokred srednje Bosne, 1941-1945**

Vico Dardić čita poeziju Nevenke Petrić na promociji.Promocija 2. i 3. knjige „1 zvijezde smo dosezali" u Beogradu, 17.02.2005.

Promocija 2. i 3. knjige „I zvijezde smo dosezali" u Maslovarama, održana 26.02.2004, voditelj Ranko Tovilović, direktor Osnovne škole "Petar Petrović Njegoš".

Promotori, s desna: Bojan Petković, Mile Trkulja, general u penziji, RankoPavioić, autor Nevenka Petrić i Mira Makivić i mr Petar Đoković, književnik.

Završna riječ Nevenke Petrić - zaiivaljivanje promotorima na izlaganju i publici u Maslovarama koja se odazvala pozivu.

Promocija 2. i 3. knjige „I zvijezde smo dosezali" Revolucionarni pokred srednje Bosne, 1941-1945 u Banjaluci 27.02.2005.

S lijeva: Gordana Skenderić i Dijana Romić, pjesnikinje iz Banjaluke, čitale su poeziju. Nevenka Petrić se zahvaljuje Blagoju Gajiću na pozdravnoj riječi i čestitkama.

Publika na promociji.

Promotori, s lijeva: Bozo Radman, Mira Makivić voditelj, autor Nevenka Petrić, Blagoje Gajić predsednik SUBNOR-a RS i Ranko Pavlović, književnik

Nevenka Petrić se zahvaljuje promotorima, SUB-NOR-u Republike Srpske i grada Banjaluke na organizaciji promocije i svima prisutnima koji su došli na promociju, kao i recitatorima.

Promocija druge i treće knjige dr Nevenke Petrić "I zvijezde smo dosezali, Revolucionarni omladinski pokret srednje Bosne 1941-1945" u Doboju 28.02.2004. u Domu vojske Republike Srpske, Doboj.

Prije početka rada grupa učesnika promocije, na čelu sa Marinkom Gojkovićem, posjetila je Partizansko groblje i položila vijenac. Slijeva na desno prvi red: Marinko Gojković, predsjednik Opštinskog odbora SUBNOR-a Doboj, dr Nevenka Petrić i Mile Trkulja, general u penzij; dr Tihomir Gligorić i dr.

Nevenka Petrić polaže vijenac na Spomenik palim borcima u NOR-u.

Odavanje pošte palim borcima u NOR-u minutom ćutanja.

Promotori, s lijeva: dr Tihomir Gligorić, Marinko Gojković, voditelj promocije, autor dr Nevenka Petrić i Mile Trkulja.

Poslije izlaganja promotora, kao i prisutnih iz publike dr Nevenka Petrić se zahvalila promotorima i svima govornicima na doprinosu da se knjige potpunije sagledaju i ocjene, kao i recitatorima njene poezije tokom promocije.

Po završetku promocije organizatori su priredili ručak za promotore i goste. Predsjednik SUBNOR-a Marinko Gojković nazdravlja autorki Nevenki Petrić i želi joj još novih knjiga.

Promocija druge i treće knjige dr Nevenke Petrić "I zvijezde smo dosezali", Revolucionarni omladinski pokret srednje Bosne 1941-1945", u Kotor-Varošu 23. aprila 2005.

Prije početka promocije, autor Nevenka Petrić u prijateljskom razgovoru sa komšijom iz Maslovarajotanovićem, sinom pokojnog Marka i Branom Stojanović, poslanikom u Skupštini Republike Srpske.

Predsjednik Opštinskog odbora SUBNOR-a Kotor-Varoš Jovo Trnjak pozdravlja prisutne u ime SUBNOR-a, izrazivši zahvalnost autoru Nevenki Petrić za trilogiju "I zvijezde smo dosezali", odnosno na doprinosu punijoj afirmaciji NOR-a i ljudi, posebno omladine na području srednje Bosne.

Promocija je započela sa "Odom radosti", evropskom himnom na Betovenovu muziku, koju su otpjevali đaci Osnovne škole "Sveti Sava" iz Kotor-Varoša.

S lijeva stoje (za vrijeme pjevanja himne): autor dr Nevenka Petrić, promotori Ranko Pavlović, književnik, Radenko Čupić, načelnik Opštine Kotor-Varoš, Mesud Imamović, voditelj promocije, Advan Hozić, književnik i prof, dr Branislava Perović.

Publika na promociji u Kotor-Varošu.

Gospodin Radenko Čupić, načelnik Opštine Kotor-Varoš, pozdravio je prisutne i autora, osvrnuvši se kratko na knjige i poželio je autoru još novih knjiga.

Prof, dr Branislava Perović, promotor, govori na promociji.

Ranko Pavlović, književnik, govori na promociji.

Promotor Advan Hozić, književnik, govori na promoriji.

Dr Nevenka Petrić govori na kraju, u svojstvu autora i zahvaljuje se svima učesnicima na njihovom doprinosu u radu promocije, kao i publici koja se odazvala pozivu da prisustvuje promociji.

Radenko Čupić, načelnik Opštine Kotor-Varoš, dao je ručak za promotore, autorku knjiga i pozvane goste, u hotelu "St. Petar" u Kotor-Varošu.

Promocija druge i treće knjige dr Nevenke Petrić "I zvijezde smo dosezali", Revolucionarni omladinski pokret srednje Bosne 1941-1945, u Kneževu 25. aprila 2005.

Načelnik Opštine Kneževo dr Boro Škeljić, prije promocije, primio je promotore, autora knjiga i predstavnike SUBNOR-a. U sredini - načelnik Opštine dr Boro Škeljić, desno autor Nevenka Petrić i promotor prof, dr Branislava Perović.

Predsjednik Opštinskog odbora SUBNOR-a Todor Dukić, prije početka promocije, primio je promotore, autora knjiga i dr. U sredini Todor Dukić, lijevo Nevenka Petrić, Ante Marić, Bojan Petković i dr.

Početak promocije. S lijeva: promotori mr Pero Đaković i Todor Dukić, autor Nevenka Petrić i prof, dr Branislava Perović.

Rad promocije su vodili Svetozar Tozo Đurić i Simeun Raljić, članovi Opštinskog odbora SUBNOR-a, potomci boraca NOR-a. Oni su i čitali poeziju i odlomke iz knjiga Nevenke Petrić.

Dr Boro Škeljić, načelnik Opštine Kneževo, govori na promociji.

Detalj sa promocije.

Za govornicom je prof, dr Branislava Perović, promotor.

Za govornicom je Bojan Petković koji je pročitao izlaganje promotora Mile Trkulje, koji zbog bolesti nije mogao doći.

Za govornicom je mr Pero Đaković

Dr Nevenka Petrić, autor knjiga, govori na kraju promocije i zahvaljuje se svima na doprinosu u radu promocije.

Po završetku rada grupa učesnika promocije bila je gost u Opštinskoj biblioteci Kneževa. S lijeva: dr Boro Skeljić, načelnik Opštine Kneževo, prof, dr Branislava Perović, dr Nevenka Petrić, Strajo Crnomarković i bibliotekarka.

Drugari iz ratnih dana - Nevenka Petrić i Todor Dukić u ugodnom razgovoru.

Učesnici promocije, s lijeva: prvi red: Todor Dukić, Branislava Perović, Nevenka Petrić, dr Boro Škeljić, Bojan Petković (sa štapom), Viktorija Glavaš i dr.

Drugari iz ratnih dana s lijeva: Todor Dukić, Nevenka Petrić i Bojan Petkoviću u kanjonu rijeke Ugar. Dr Boro Škeljić priredio je ručak za autora, promotore i goste.

Između dvije promocije u Kotor-Varošu i Kneževu, 24.04.2005. prijtelji na okupu! U Banjaluci u "Kaštelu", s lijeva: Bojan Petković, Viktorija Glavaš, Branislava Perović, Nevenka Petrić i Ante Marić. S desna: Bozo Radman, Grozda Bilanović, Dušanka Bilbija i Branka Bjelajac.

ODMORI, PORODIČNA TURISTIČKA PUTOVANJA, VIKENDICE

Nevenka s grupom Beograđana na Hvaru 1950. godine, prva s desna.

Neven ka na Hvaru 1954. godine ljetovala sa dr Šterić

Nevenka na Hvaru 1957. godine

Nevenka na Hvaru, I960, godine, sa sestrom Viktorijom, zetom Milom i sestričinom Natašom

Nevenka na Hvaru 1959. godine

Nevenka na etovanju na Rabu s prijateljima iz Beograda, 1961. godine

Nevenka u Rogaškoj Slatini, 1964, prva s lijeva

Nevenka i Stevo na Zlatiboru 1969. godine.

Stevo pred hotelom.

Skijanje na Tari 1980.

Nevenka prva s lijeva, Vojkan čuči i Stevo na sankama.Ko-paonik, 1982.

Turističko putovanje u Sovjetski Savez, 1987.

Nevenka i Stevo ispred crkve u Moskvi.

Nevenka u šetnji u Moskvi.

, , .. ,

Nevenka i Stevo u šetnji pored rijeke u Moskvi.

Krstarenje po rijeci Dnjepar 14-27.07.1990.

Nevenka i Stevo šetaju po Odesi.

Nevenka, Dara Đorđević i saputnica pred spomenikom Neznanom junaku u Odesi

Dara Đorđević, Nevenka, Stevo i saputnica u ^$_{etn}$jj odesom.

Krstarenje po rijeci Volgi brodom „Konstantin Feđin", avgusta 1990.

Nevenka i Stevo u Moskvi pred polazak na krstarenje

S lijeva: Nevenka, Boško Baškot: i Stevo. Stevo i Boško su igrali šah tokom cijelog krstarenja.

Nevenka u Saratovu, na gradskom trgu.

Nevenka pred zgradom porodice Uljanovih, Lenjinovih roditelja.

Na izletu sa grupom Rusa, saputnicima u brodu na krstarenju - Nevenka treća s lijeva.

Šetnja po Saratovu -s lijeva: Stevo, Nada, Boško Baškot i Nevenka

'.na kraJu. novi štimung: Nevenka i Nada đuska-Ju u baru broda "Konstantin Fađin".

Oproštajno veče uz šampanjac u baru broda, pred završetak krstarenja - s lijeva: Boško Baškot, Nada, Nevenka,Slovenac, Slovenka i Nataša, Ruskinja iz Moskve

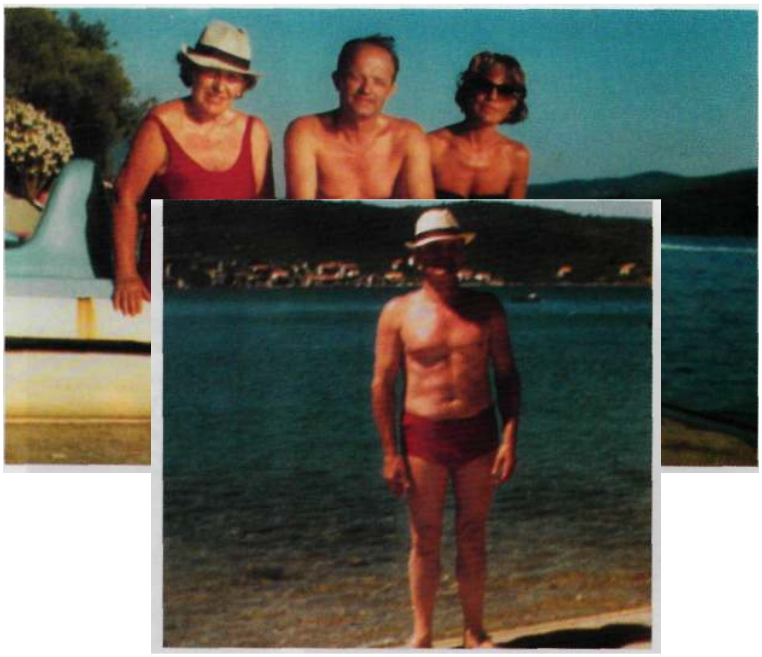

Ljetovanje na Ostrvu cveća, septembra 1990. Nevenka i Stevo sa poznanicom iz Valjeva.

Stevo na plaži Ostrva cveća.

Na planinarenju na Kosmaju - Nevenka druga s desna.

Vikendice

Vikendica u Postirama, sagrađena 1970.

Mara Radić, prijateljica i komšinica sa Nevenkom u Postirama.

Nevenka sa komšijama i prijateljima Ristom i Zagom Antunović, 1972.

Nevenka sa Zagom Antunović, na terasi vikendice, pored rascvjetane trešnje, na Prvi maj 1980.

Stevo i Nevenka sa prijateljicom Draginjom Terzic, vlasnicom i osnivačem Likovne galerije porodice Terzic u Banjaluci, kojaje bila naš gost u Postirama, u ljeto 1980.

Stevo čeka kolegu da igraju šah, na plaži u Postirama.

Na terasi u Postirama - s lijeva: teta Mery Popović, Nevenka i Mara Radić u prijatnom razgovoru.

Još jedna kafa - s lijeva: Smilja Petrić, Nevenka kafu sipa, teta Mery Popovic', dr Ljilja Đurđević i suprug Mile sa djetetom Dejanom i Vojkan, sin Nevenke i Steve.

Mara Radić i Nevenka Petrić u posjeti kod komšija dr Vere i njenog supruga Voje Kovača, i

Nevenka i Stevo na postirskom suncu .

Srećni trenuci: mama Nevenka sa sinom Vojkanom, jula 1983. u Postirama.

Nevenka i Stevo u Postirama na terasi, jednog divnog sunčanog dana!

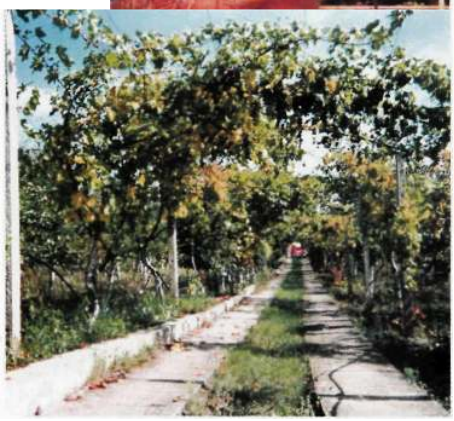

Prilaz kući pored dozrelog grožđa.

Nevenka i Stevo pred vikendicom u Selevcu, 1985.

Jedan pogled na rezultate Stevinog rada u poljoprivredi: Hidehira i Nevenka na terasi, 1987.

Nevenka sa prijateljem Hidehirom Kavahirom iz Japana (Osake), 1987. godine.

Vojkan u vikendici u Selevcu.

Roditelji snahe Nine Ljubica i Slavko Milosevic sa Nevenkom i Stevom.

U isto vrijeme gost je i Hidehira Kavahira.

Plodovi Stevinog rada u gajenju voća: Hidehira i Nevenka.

Vojkan, Ljubica, Nevenka, Slavko i Stevo jednog ugodnog dana na terasi u Selevcu.

Porodična proslava sklapanja braka Nine i Vojkana, Selevac, agust 1995: pečenje praseta i jagnjeta su momci već završili!

Zatim su se pridružile: Nina, Ljubica i Nevenka.

Gozba počinje!

fe. ML.

d

Približava se kraj!

Ćaskanje dok se čeka kafa!

Poneko se zamorio: to je najmlađi - Vojkan!

A, Nina razgleda pečenjaru.

Još jedna kafa u hladovini ispod bora.

Društvo odlazi: Vojkan.

Prijateljica Dragana Nešković i Nevenka u Selevcu na terasi.

Nevenka i Dragana Nešković beru breskve.

Rade po cijeli dan...

Stevo i Dragana još rade.

Sin Vojkan i mama Nevenka beru voće pred polazak kući.

Prve drage komšije
z Beograda, gosti u
Selevcu: s desna
Nevenka, Smilja
Koprivica, Radmila
Bugarski i Smiljina
sestra Mirjana Pop
ović.

Nevenka i Stevo kod prijatelja Ljubice i Slavka Miloševića, u vikendici na Jugovu.

S lijeva: Nevenka, Hidehiro Kusakava i Stevo kod prijatelja Miloševića, 24.09.1996.

A SADAJOS NEKOLIKO FOTOGRAFIJA
Pogled iz posebnog ugla

Najljepši predah u radu ■ Nevenka za klavirom u stanu, Beograd, 1957.

Ili malo igre sa mačkom Misom, velikim avanturistom (živio 1953-1960).

Mnogo godina poslije - Nevenka pored svog portreta, rad profesora Grgića u Banjaluci, završen 8.10.1998.

Poslije dugog rada na kompjuteru, baš ovdje se slatko zaspi... Naročito u toku gledanja filma, u sitne sate... Bolje je otići na vrijeme spavati u krevetu...

Završni rad na prvoj knjizi trilogije "1 zvijezde smo dosezali", 2001. godine ...

"Ukradeni snimak" - završni rad na prvoj knjizi trilogije "1 zvijezde smo dosezali"

Nisi me, valjda, slikao ovakvu?

Već su sitni sati. Ali.

Kad se knjiga završi prvo se slavi sa suprugom Stevom...

I, onda, odlazak u prirodu kad god je moguće...

I, onda, preko okeana... Dvije izvrsne, veoma zapažene plesačice u San Francisku: unuka Inčica i baka Nenka, oktobra 2005. godine.

"Dve gracije", prijateljice - Inčica i baka Nenka, oktobra 2005. Redovno se dopisuju. Već je dogovoren zajednički odlazak na predstave u pozorište "Boško Buha", juna 2006.

Opet "Dvije gracije" - Viktorija i Nevenka u stanu Nine i Vojkana u San Francisku.

Proslava 40. godišnjice braka Nevenke i Steve. 7.10.2006. u San Francisku.

Snaha Nina i svekrva Nevenka - nije samo na slici tako. Prijateljice su!

Dvije princeze - velika Ina i mala - lutka u naručju!

Radost susreta — s lijeva: Vojkan, domaćin pozdravlja goste: Viktorija, Nevenka i Mitrovići — Arlena, Nataša i Spomenko

Radost susreta u Beogradu, kad Vojkan dođe kući! S lijeva: Nevenka, Stevo i Vojkan u restoranu „Maximilijanum" u Beogradu

S dragim prijateljima vrijeme se ne gubi, Postaje se bogatiji. S desna: akademik Radonja Vešović, Danica Abramović, Anka Daus - Crna u stanu Nevenke Petrić

Prof, dr Rade Aleksić, stari prijatelj iz ratnih dana, u šali reče: "Lako je Tebi, Nevenka, da radiš mnogo. Nov radni sto, nov kompjuter..."

Neven i Nevenka spremni za još jednu šetnju...

A pred štampanje nove knjige čitaju se samo naslovi u novinama...

Vojislav Lalić-Petrić u svom stanu u San Francisku sa mamom Nevenkom i tetkom Viktorijom, oktobra 2005.

A sada sve ispočetka... Radi se na novom projektu...

Prijatan susret u Narodnom pozorištu u Beogradu, 22. 05. 2006; s lijeva: Mara Šljivić, dr Nevenka Petrić i dr Galetin-Smith Rada; drugi red Mery Rolon, Claudia Alegrett, Viktorija Glavaš i dr Branislava Orlandić

] Inčica se spremila za još jednu šetnju

Dva momka pred ogledalom - unuk Neven i deka Stevo

I danas, poslije napornog rada, nakon pedesetak godina ovo je najljepši odmor.

Magični Neven je najmlađi član u porodicama: Popović, Petrić, Milosevic i Lalić. Na dan kad je ovo napisano, 2.04.2006. napunio je deset mjeseci. Da li će neko, kad za to dođe vrijeme, nastaviti da radi na izdavanju nove fotomonografije naše porodice?. Ko to zna?! A, možda će to biti baš Neven?!

A, pošto je juna 2006. godine u Meksiku rođen mali Jovan Duran Kapor, sin Tatjane Kapor i Juana Durana Schiaffmo možda će to uraditi baš on.

TREĆI DIO

BIOGRAFIJE

vJd početka rada na pripremama za objavljivanje monografije *Sto pedeset godina moje porodice 1855-2005* predviđene su i biografije za znane pretke Natalije Popović, udate Petrić i Vase Petrića, zatim za Nataliju i Vašu Petrića i njihove sedmoro djece. Za tri člana porodice od znanih predaka, Milku i Stojka Petrića, roditelje Vase Petrića i Gospu Popović, majku Natalije Popović, udate Petrić, ne raspolažemo fotografijama koje su, kao i mnogo šta drugo, propale zbog raznih divljanja i pljački u Prvom i Drugom svjetskom ratu. Ipak, biografije su napisane i za njih, kao i za još dvije Stojkove supruge Maru i Stanu i to zbog prezentacije cjelovitijih podataka.

Za sve sačuvane fotografije o Natalijinim znanim precima i njenom životu prije udaje možemo zahvaliti, prije svega, Jeleni *Jelki* Popović, Natalijinoj polusestri. Ona je živjela u Banjaluci, pa je uspjela da sačuva određen broj fotografija, ali, nažalost, među njima nije nađena nijedna fotografija Natalijine majke Gospe Popović.

Imajući sve to u vidu, kao i prikupljen materijal i dostupne podatke za fotomonografiju, napisane su biografije za slijedeće članove porodica Popović i Petrić:

a) znane pretke Natalije Popović, udate Petrić - njenog djeda Panteliju *Pantu* Popovića, oca Dušana Popovića i majku Gospu Popović;

b) znane pretke Vase Petrića - oca Stojka i majku Milku, kao i još dvije Stojkove supruge Maru i Stanu, odnosno dvije Vasine maćehe;

c) Nataliju i Vašu Petrića;

d) njihovo sedmoro djece: Viktoriju, Radojku, Dušanku, Nevenku,
Vojislava, Smilju i Gordanu i

e) Natalijinog i Vasinog unuka Vojislava Lalić-Petrića i njegovu suprugu
Ninu Lalić (sina i snahu Nevenke Petrić-Lalić i Steve Lalić-Petrić).

Monografija *Sto pedeset godina moje porodice (1855-2005)* sadrži 18 biografija.

DJED, OTAC I MAJKA NATALIJE POPOVIĆ, udate PETRIĆ

PANTELIJE *PANTO* POPOVIĆ, djed Natalije Popović, udate Petrić

(Zvornikl838-17.jun 1912)

Pantelije *Panto* Popović je rođen 1838. u Zvorniku, a umro je 17. juna 1912, kad je napunio 74 godine. Imao je samo jedno dijete - sina Dušana.

U Zvorniku je imao razrađenu sajdžijsku radnju. Popravljao je satove, pravio nove i s njima trgovao, u čemu je, po predanju u porodici, bio veoma uspješan. Imao je razrađene trgovačke poslove u Gracu, Beču, Solunu i Travniku i dr. Postoji i pisani izvor o radu Pante Popovića dok je živio i radio u Zvorniku, u knjizi - fotomonografiji Zorana Ivanovića,[1] profesora istorije u Gimnaziji u Zvorniku - *Zvornički spomenar.*

Kad je njegov sin Dušan, natporeznik, po potrebi službe bio premještan (Tešanj, Doboj, Kotor-Varoš, Banjaluka), s njim se selio i Pantelije, postoje bio udovac. U mjestu gdje se doselio, otvarao je sajdžijsku radnju i nastavljao uspješno da radi.

Panto je u svojoj struci, prema saznanju u porodici, bio veoma dobar majstor. Ima indicija daje zanat, a možda i odgovarajuću školu, završio u Beču ili Gracu. Između ostalog, napravio je sat na Sahat-kuli u Doboju, koji je radio od početka 20. vijeka sve do posljednjeg građanskog rata u Bosni i Hercegovini, devedesetih godina (1991-1995), kada je Sahat-kula srušena. Sat je postojao duže od 80 godina, a prestao je da radi po višoj sili, zbog rušenja Sahat-kule. Sličan je uradio i u Tešnju ugradivši svoj sat u Sahat-kulu.

Pantelije je godinama skupljao stare, zidne i druge satove, tako da je sakupio bogatu kolekciju. Ljubav prema sajdžijskom poslu prenijeo je i na sina Dušana, koji se tim poslom bavio kao hobijem cijelog života posvećujući mu sve svoje slobodno vrijeme. Poslije rada u kancelariji, u posebnom prostoru u stanu bavio se sajdžijskim poslom, pa je mnogim prijateljima i komsijama popravljao satove, davao stručne savjete i si. Sajdžijskim poslom bavila su se još dva člana porodice Popović - Dušanov sin Bogdan i Bogdanova kći Draga.[2]

Iz Dušanova dva braka Pantelije *Panto* je imao četvoro unučadi: Milana, Bogdana i Nataliju iz Dušanovog prvog braka sa suprugom Gospom i Jelenu *Jelku* iz Dušanovog drugog braka sa suprugom Pelagijom. Kako se njegov sin Dušan, ubrzo poslije smrti prve žene Gospe, ponovo oženio njegova nova supruga

[1] Zoran Ivanović, *Zvornički spomenar,* „Prometej", Novi Sad 2002, drugo dopunjeno izda
nje. U dijelu „Zvornički trgovci i zanatlije" (56), u drugom redu stoji: „SAJDŽIJE: Srećko Menić,
Panto Popović, Anto Đurić."

[2] Bogdan i Draga su se tim poslom bavili profesionalno u Beču, prethodno završivši, sva
ko u svoje vrijeme, Višu sajdžijsku školu u Gracu.

Pelagija Spasojević nije bila mnogo naklonjena djeci iz prvog braka. Tada je djed Pantelije više preuzeo brigu o troje unučadi iz sinovljevog prvog braka i njihovom školovanju. Unučad je mnogo volio i značajno je učestvovao u njihovom podizanju, prvo svojom ljubavlju, a i finansijski u njihovom školovanju, odnosno osposobljavanju za život. Kad su unučad završila osnovnu školu, djed Panto ih je, u sporazumu sa roditeljima, usmjeravao i vodio na dalje školovanje.

Kako je imao dobre poslovne veze u Gracu i u Beču, Panto je starijeg unuka Milana upisao u eksportnu akademiju u Gracu, a unuka Bogdana, mlađeg tri godine, kasnije je upisao, takođe u Gracu, u Višu sajdžijsku školu. Bogdan je u školi u Gracu za diplomski rad napravio veći zidni sat, koji je po završetku škole poklonio djedu Panti za njegovu kolekciju satova, u znak zahvalnosti za djedovu brigu dok je bio na školovanju. Po smrti oca, sin Dušan je naslijedio očevu kolekciju satova. Poslije Drugog svjetskog rata taj sat dospjeo je u posjed Bogdanove sestre Natalije, kao i još jedan veoma star i lijep sat.[3]

Unuku Nataliju *Natu* djed Panto je upisao u Višu djevojačku školu u Banjaluci, koju je završila sa odličnim uspjehom. Za vrijeme školovanja stanovala je kod gospođe Kolarević, profesorke te škole koja je studije završila u Beču. Kako se unuci Milan i Bogdan po završetku školovanja nisu vratili u roditeljsku kuću već su se uključili u samostalan život, to je Natalija, u vrijeme odrastanja, odnosno školovanja, posebno zbog lošeg odnosa maćehe Pelagije prema njoj, imala najviše ljubavi i nježne brige od djeda Pante. Natalija je najviše osjećala tegobe nevoljenog pastorčeta i njen je život bio sličan životu Pepeljuge, opisanom u istoimenoj pripovjeci „Pepeljuga".

Angažovanje djeda Pantelije *Pante* u školovanju i usmjeravanju u životu troje Dušanove djece iz prvog braka bitno je uticalo, u najboljem smislu riječi, na njihov budući život. Natalijina djeca, kojima je Pantelije *Pante* bio pradjed, mnogo su o njemu slušala sve najbolje od majke Natalije.

DUŠAN Pantelije *Pante* POPOV1Ć

(Zvornik, 7. jul 1870 - Banjaluka, 22. januar 1952)

Dušan Pantelije Popović rođen je u Zvorniku 7. jula 1870, a umro u Banjaluci 22. januara 1952. Završivši školovanje počeo je da radi u poreskoj upravi u Zvorniku. Po potrebi službe iz Zvornika je prvo premješten u Tešanj, a potom u Doboj, Kotor-Varoš i Banjaluku, gdje je penzionisan. Pored uže porodice sa njim je u domaćinstvu živio i otac Pantelije *Panto.*

Dušan se ženio dva puta. U Zvorniku se prvo oženio Gospom, s kojom je imao troje djece, rođene u Zvorniku:

[3] Taj stari djedov, odnosno pradjedov sat danas se nalazi u posjedu njegove praunuke, autorke ove knjige, Nevenke Petrić. Moja porodica i ja uživamo slušajući ga kako ravnomjerno otkucava sate - i danas kao da je nov. Zatim, od ujaka Bogdana dobila sam na poklon sat - diplomski rad njegove kćerke Drage, koja je takođe završila Višu sajdžijsku školu u Gracu.

- Milan, rođen 19. maja 1896, a umro 7. marta 1965. u Teslicu
- Natalija, rođena 10. avgusta 1897, a umrla 28. maja 1978. u Beogradu
- Bogdan, rođen 1899, a umro 26. marta 1972. u Beču.

Kad mu je umrla prva žena Gospa Dušan se oženio Pelagijom Spsojević iz Doboja s kojom je imao samo jednu djevojčicu Jelenu *Jelku.* Ona je rođena 1906. u Kotor-Varošu, a umrla je 11. maja 1977.[4] u Banjaluci.

Kako je Dušan mnogo putovao i često bio odsutan, osim majke Gospe o djeci se mnogo brinuo i djed Pantelije *Panto* Popović, a još više kada je Pelagija postala maćeha Dušanovoj djeci. Sva Dušanova djeca su po završetku osnovne škole nastavila školovanje. Posebno se djed Pantelije angažovao kada je došlo vrijeme da unučad krenu u srednju i druge škole, koje nisu postojale u mjestu njihovog stanovanja. Bio je veoma preduzimljiv i sa unučadi je zajedno birao škole koje su oni želili, pa ih je vodio u mjesta gdje su mogli da ih završe. Djed Pantelije je, sa sinom Dušanom, brinuo i o finansijskom aspektu njihovog školovanja. Ali, kako nam je naša majka Natalija pričala, njima su najslađe bile pare koje im je djed davao „ilegalno", bez znanja oca Dušana, a posebno maćehe Pelagije.

Sin **Milan** je završio eksportnu akademiju u Gracu, a po odsluženju vojske i vojno učilište u Deru (Mađarska). Ostavši na službi u vojsci u mađarskim gradovima Deru i Šopronu, poslije nekoliko godina postao je kapetan I klase u austrougarskoj vojsci. Izlaskom iz vojske prešao je da radi u civilstvo, u Rafineriju drveta u Teslicu, kao komercijalni direktor. Tu se oženio sa Meri (Mery). Usvojili su djevojčicu Maru, kćerku Merine sestre, kojoj su Milan i Meri, uz sve, pružili i mnogo ljubavi.

Kćer **Natalija** *Nata,* po završetku osnovne škole, upisala je Višu djevojačku školu u Banjaluci. Za vrijeme praznićnih i drugih raspusta, a posebno ljetnjih, koji su najduži, maćeha je Nataliju šikanirala na razne načine. I kada je Nata završila školu i zaposlila se kao činovnica u Gruntovnici u Kotor-Varošu, njena maćeha je i dalje bila krajnje neprijatna u odnosu prema njoj.

Bogdana je po završetku osnovne škole djed prvo odveo u Beč kod svojih poslovnih partnera da završi sajdžijski zanat. Poslije toga završio je i Višu sajdžijsku školu u Gracu, a potom je uz finansijsku pomoć djeda Pantelije otvorio sajdžijsku radnju u Beču. Uskoro se oženio sa Gusti, koja je rodila kćer Dragu. Kako je došlo do razvoda braka, Draga je data u porodicu da brine o njenom podizanju. U međuvremenu Bogdan se oženio sa Poldi i Draga je vraćena u porodicu, kada je poslije osnovnog školovanja trebalo da nastavi dalje školovanje. U tom periodu završila je i Višu sajdžijsku školu u Gracu i profesionalno je radila u sajdžijskoj radnji i prodavnici kod oca Bogdana u Beču.

[4] Podaci za Jelenu Popović navedeni su na osnovu izvoda iz matične knjige umrlih opšti-ne Banjaluka, br. 01-202-438, izdatog 7. septembra 2005.

Jelena *Jelka* je po završetku osnovne škole završila Žensku stručnu školu u Banjaluci i postavljena je za nastavnicu u istoj školi, gdje je penzionisana.

Milan je prvi otišao od kuće na školovanje i tako se, u stvari, „otisnuo od kuće" u samostalan život, poslije čega se nije vraćao da živi s porodicom. Poslije tri godine, Bogdan se takođe „otisnuo od kuće" i ni on se više nije vraćao u roditeljski dom (prvi put je došao u Jugoslaviju 1956. godine). Prema Nataliji, koja se školovala u Banjaluci pa je sve raspuste provodila kod kuće, Pelagija je bila izrazito neugodna i nepravedna. Tih nedaća Natalija se oslobodila tek kada se udala, 1918. godine. Zato je djed Panto posebno brinuo o unuci Nataliji, od prvog dana kada je ostala bez majke, kao i tokom školovanja u Višoj djevojačkoj školi u Banjaluci, odnosno sve dok je bio živ, štiteći je od maćehine zlovolje. Umro je 17. juna 1912. kad je Natalija spremala maturu u posljednjoj godini školovanja u Banjaluci.

Kada je Natalija završila Višu djevojačku školu, 1912. godine, vratila se u roditeljsku kuću. Međutim, poslije kraćeg vremena morala je da pobjegne od kuće, ne mogavši više da izdrži maćehinu torturu. Tada, kao i svaki put kad je bježala od kuće, vraćala se u kuću svoje profesorke Kolarević, pošto je stanovala kod nje tokom cijelog školovanja u Banjaluci. Ostavši da stanuje kod profesorke Kolarević, sredstva za život zarađivala je davanjem instrukcija slabim đacima, pošto je bila odlična učenica. Tako je kuća njene profesorke za Nataliju postala pravo utočište, sve dok udajom nije stekla vlastiti dom.

Posljednjih 5-6 godina života, vjerovatno od 1945. ili 1946. godine, Dušan je, sa kćerkom Jelkom, živio u stanu kćerke Natalije i unuke Nevenke Petrić u Banjaluci (u Štrosmajerovoj 5/1). Od četvoro dece, imao je devetoro unučadi koje je volio, a i pomagao, kada je to bilo potrebno.

Umro je u Banjaluci 22. januara 1952, napunivši 81 godinu.

GOSPA POPOV1Ć

(Zvornik, oko 1876/77 - oko 1903/04)

Gospa je rođena oko 1876/77. godine u Zvorniku. Za Dušana Popovića udala se 1895, kada je imala oko 19 godina. U braku sa Dušanom rodila je troje djece u Zvorniku: Milana, 19. maja 1896, Nataliju, 13. avgusta 1997. i Bogdana 1899. godine.

Poslije 1899. godine Dušan Popović je premješten u Tešanj, a ubrzo zatim, opet po potrebi službe, iz Tešnja u Doboj, gdje je živio sa porodicom.

Gospa je bila nježnog zdravlja. Pošto je za poslove u domaćinstvu bila obezbjeđena pomoć, ona je sve snage i svu ljubav ulagala u podizanje svoje djece.

U domaćinstvu Dušana i Gospe Popović živio je i Dušanov otac Pantelije *Panto.* On je svojoj unučadi posvećivao mnogo pažnje i ljubavi, a kako su djeca odrastala sve se više uključivao u pitanja njihovog daljeg školovanja po završetku osnovne škole.

Kada je rodila treće dijete, Bogdana, 1899, Gospa je naglo počela da poboljeva i u periodu 1902-1903. godine je umrla.

Kako je otac Dušan preko cijelog dana bio zauzet na poslu, bila je angažovana osoba da vodi domaćinstvo i da brine o djeci. Ali, tada je posebno došla do izražaja briga Gospinog svekra, odnosno djeda Pantelije *Pante* o unučadi i njegova velika ljubav prema njima, a naročito njegova briga o mlađima - koji su gubitak majke teže osjećali - Nataliji i Bogdanu.

Angažovanje djeda Pantelije *Pante* oko unučadi tek je došlo do izražaja kad se otac Dušan oženio Pelagijom Stefanović iz Doboja, koja pastorčad u svome braku nije prihvatila tako da im, bar koliko je to moguće, zamjeni majku. Pogotovo se brinuo o unucima od 1906. godine, kad je Pelagija postala majka, rodivši djevojčicu Jelenu *Jelku* u Kotor-Varošu, gdje je Dušan bio premješten iz Doboja.

STOJKO I MILKA PETRIC, OTAC I MAJKA VASE PETRICA

STOJKO PETRIĆ, otac Vase Petrića

(Han-Kola na Manjači, 1865 - Obodnik, Kotor-Varoš, 20. januar 1918)[5]

Rođen je (po porodičnom predanju[6]), na Manjači 1865. godine. Kao dječak od nepunih šest godina doveden je[7] iz Han-Kola, sa Manjače, u Obodnik (srez Kotor-Varoš), da bude u najmu kod bega,[8] koji je imao trgovačku radnju u Obodniku, na samoj tromeđi - raskrsnici, pošto iz Obodnika ceste idu u tri

[5] Stojko je umro 20. januara 1918. u Obodniku, u 52. godini, prema izvodu iz MKU (matične knjige umrlih), Matičnog ureda u Obodniku, Kotor-Varoš, str. 183, br. 4/4 - koji mi je dostavljen na moje traženje 24. juna 2005.

[6] 1 opštinske matične knjige i stare vjerske matične knjige za područje Han-Kola, sa podacima o rođenim, vjenčanim i umrlim, spalili su nešto četnici a nešto partizani tokom Drugog svjetskog rata. U Matičnom uredu za Han-Kola kažu da su četnici palili zato da partizani ne bi mogli, na osnovu dokumentacije iz tih knjiga, da vrše mobilizaciju muške omladine u svoje redove, a partizani zato da četnici ne bi mogli vršiti mobilizaciju omladine u svoje redove. Samo na osnovu predanja u porodici se zna da je po prethodnom dogovoru sa begom, koji je imao trgovačku radnju i zemljišni posjed u Obodniku (Kotor-Varoš), Stojko došao iz Bronzanog Majdana u Obodnik. Danas se samo može pretpostaviti da je Stojko rođen u nekom od sela Bronzanog Majdana, odnosno ne zna se odakle je doveden da bi iz Han-Kola poslan u Obodnik. Prema sadašnjim podacima u matičnim knjigama Matičnog ureda u Han-Kolima uopšte ne postoji porodica sa prezimenom Petrić, a kako ne postoje knjige iz perioda kada je Stojko rođen, ne može se utvrditi ni da li je postojala porodica Petrić.

[7] Stojko je tada imao nepunih šest godina, pa su ga stavili u sepet na konja i tako je sti
gao u Obodnik, vjerovatno 1870.

[8] „U Bosanskom ustanku iz 1875-78. došla je do izražaja provala seljačkih masa u poli
tiku. Njihovi pokreti odigrali su značajnu ulogu u rušenju Turske imperije i njenom izgonu s
evropskog kopna. Isto je tako neuspeli pokret od 1875. ostavio bogatu baštinu u našoj nacio-

smjera: Maslovare-Teslić-Doboj, Šiprage-Travnik i Kotor-Varoš-Banjaluka, pa je ta lokacija bila idealna za trgovinu. Kako je beg pored trgovine imao i veći zemljišni posjed, Stojko je kod gazde doveden da čuva stoku, a za tako unajmljene dječake plaćalo se po pogodbi, odjednom za godinu dana, odnosno od Mitrovdana do Mitrovdana.[9] Kada je Stojko porastao da bi mogao biti šegrt u trgovini, gazda ga je prebacio na učenje trgovačkog zanata, pošto je uočio da je Stojko brz, snalažljiv, pa tako i upotrebljiviji i korisniji za trgovinu od prvobitne namjere da čuva stoku. Radeći u trgovini bio je veoma okretan i, poslije obaveznog perioda šegrtovanja, u istoj trgovini postao je kalfa. Kada je istekao rok za kalfu, imao je sve kvalifikacije za samostalan rad. Kako je u to vrijeme gazda počeo da poboljeva ponudio je Stojku da postanu ortaci. U vrijeme kad je Stojko radio kao ortak sa gazdom trgovina je cvjetala. Obavljane su značajne trgovačke transakcije sa dobrim profitom, tako da je Stojko sticao dobru zaradu i za gazdu i za sebe, pošto je izvjesno vrijeme radio skoro sam, zato stoje gazda bio bolestan.

Poslije nekoliko godina gazda je umro, pa su njegova braća ponudila Stojku da mu prodaju i gazdinu polovinu trgovine. Kako je Stojko već imao sredstva da je to mogao kupiti, on je postao vlasnik cijele trgovine. Jednoga dana došla su gazdina braća da presele bratovljevu ženu i djecu i, kako je prilika bila povoljna, našle su se pare, pa je Stojko postao vlasnik i kuće i zgrada na okućnici, kao i nešto zemlje u okruženju tog posjeda.

Pošto je već bio iskusan trgovac dobro je razvijao poslove. Uskoro je, 1894. godine, njegova trgovina, među prvim na srezu Kotor-Varoš, registrovana i uknjižena u sudske knjige. Tako su se pred Stojkom otvorili novi horizonti u varljivom trgovačkom poslu.

Postavši vlasnik trgovine (na veliko i na malo), svih zgrada na okućnici i nešto zemlje, Stojko je odmah počeo graditi veliku i impresivnu kuću na sprat na tromeđi pored sliva rječice Kruševice u Vrbanju, pa se stalno čuo žubor vode,

nalnoj istoriji, čija žetva još dugo nakon završetka ustanka nije bila pokupljena. Sjedne strane, ustanak 1875. ostvario je poduhvat za državno preustrojstvo rta Balkanskom' poluostrva na nacionalnoj osnovi, a s druge strane, napravio je takav potres u socijalnim odnosima Bosne da će dugo vremena nakon njega svi socijalni pokreti na bosanskom selu, kao i politički planovi koji su se na ove pokrete nadovezivali, izgledati kao blede obnove velikih obračuna iz 1875-78." Milorad Ekmečić, *Velikfris-točna kriza. Ustanak u Bosni 1875-78,* treće izmjenjeno izdanje, Beograd 1996,19.

[9] Mitrovdan je pravoslavni praznik sveti Dimitrije, u narodu prozvan Mitrovdan, koji se
slavi 8. novembra. Isti ugovor sklopio je moj otac Vaso sa jednom katoličkom porodicom u Ora
hovi (selo odmah pored Obodnika, preko rijeke Vrbanje), kada je uzeo u najam dječaka Iliju da
čuva krave. On je taj posao obavljao po pogođenim uslovima od Mitrovdana 1934. do Mijrov-,
dana 1938. godine. Ilijini roditelji su jednom godišnje primali novčanu nadoknadu, a Ilija je po
red čuvanja krava na ispaši čistio štale za krave i konje. Pored novčane nadotknade za rad sta
novao je u Vasinoj kući, hranio se sa njegovom porodicom i dobijao je obuću i odjeću. Kako je
u Vasinoj kući bilo djece Hijinih godina - malo više ili malo manje, Ilija se'.u slobodnom vreme'
nu, zajedno sa nama, Vasinom djecom, igrao po dvorištu i široj okolini. U svemu se ponašao kao
daje član porodice, a i mi djeca tako smo ga tretirali, učili da sve što smo mi učili u školippa je

znao čitati i pisati, računati i si. ■■■

a bio je i divan pogled na prirodu u okruženju. Zgrada je imala tri ulaza: u trgovinu, koji je bio reprezentativan, u gostionicu i u kuću (privatni dio).[10]

Lumpovanje u ovoj gostionici bilo je pitanje prestiža. Pošto u širem radijusu nije bilo sličnog mjesta, poslije dobro obavljenih poslova bogati trgovci stokom, drve-tom itd., organizovali su lumperajke sa prijateljima. Ponedeljkom, pazarnim danom na pijaci u Kotor-Varošu, kad trgovci obave dobro posao, pokupili bi svoje prijatelje, cigansku muziku i dr. i po pet-šest fijakera je stizalo iz Kotor-Varoša u Obodnik, u Stojkovu gostionicu, pa se ponekad lumpovalo i po nekoliko dana (među ostalim zgradama oko Stojkove kuće bio je i tzv. konak).[11]

Prve trgovine na području tadašnjeg sreza Kotor-Varoša registrovane su posljednjih godina 19. vijeka - od 1884. do 1894, kada su unesene u zvanične sudske knjige na ime 11 trgovaca, o čemu navodimo pregled po godinama u kojim su registrovane, kako bi se bolje sagledala Stojkova pozicija u trgovini u to vrijeme:[12]

Kotor-Varoš

1.	Vaso Todić	registrovao trgovinu	1884. i 1901.
2.	Josif Nojfeld.....	"	1890.
3.	Hadži Muharem Karaselimović...		1891. i 1907.
4.	Hadži Bećir Selimović	"	1892.
5.	Bećir Hadžiselimović		1892.
6.	Mile Spasojević	"	1892.
7.	Husein Zaimović		1902.
8.	Ivan Mišić	"	1902.
9.	Spasojejovetić	"	1902.
10.	Atif Hadžiselimović	"	1902.
11.	Mujaga Dizdar	"	1904.
12.	Mustafa Dizdar	"	1911.[13]

[10] Pored trgovine i gostionice u prizemlju je bila kuhinja sa dvije velike ostave, velika (dugačka) gostinska soba i Stojkova soba (danas bi se reklo radna soba), a na spratu desetak (možda i više) manjih soba. To govorim na osnovu priča svojih roditelja. Kada sam bila djevoj čica između 11-13 godina, u toj kući niko više nije stanovao, a mi djeca smo trčali kroz nju, igrali se žmurke, penjali se na sprat, odakle je bio lijep pogled na ušće rječice Kruševice u Vr- banju i na okolinu. Još je bilo i više zgrada okolo. U gostinskoj i Stojkovoj sobi bilo je divnih ni ša, sa rezbarenim drvetom, uvučenih duboko u zid. I u kuhinji su postojale niše, ali jednostav nije. Gledano iz današnje perspektive gotovo bi se moglo reći da savremeni elementi za plaka- re ili tzv. švedsku kuhinju, po ljepoti i praktičnosti skoro da nisu ispred tih starih rješenja.

[11] Takav običaj je imao i Stojkov sin Đorđo koji je bio student u Gracu, ali to je prakti- kovao kada je već postao propali student. On bi bio u jednom fijakeru sa dva-tri prijatelja, u dru gi fijaker bi stavio štap, u treći šešir, a u četvrti ciganski muziku. Tako se radilo dok je bilo pa ra u izobilju, poslije Stojkove smrti 1918, pogotovo poslije diobe između njegove djece.

[12] Osnovni podaci o vremenu kada su registrovane prve trgovine na srezu Kotor-Varoš (1884-1914, ukupno 29), kada su unijete i u sudske knjige, preuzeti su iz Uvoda knjige *Opštine Kotor-Varoš i Skender-Vakuf u NOB-u 1941-1945,* Kotor-Varoš 1985, 21-22, koji je napisao

Milan
Vukmanović, poznati istoričar iz Banjaluke.

[13] *Bosnischer Bote* 1899,195 i 1916, 208.

Imljani

1. OmerŠiprag ..... " 1890.
2. Spasoje Jovetić - Savo Tomić 1910[14](od 1911. posebno[15]).

Obodnik

1. Stojko Petrić ..... " 1894.[16]

Orahova

1. Ibrahim Karabegovi ..... 1903.
2. MehmedBešić..... " 1914.
3. Sejfo Bradarić ..... " 1914.
4. Milan Gajić..... " 1914.[17]

Plitska

1. SmajoEvlić ..... " 1902.
2. Derviš-efendija Pličanić..... " 1902.[18]

Skender Vakuf

1. Mićo Crnomarković ..... " 1890.
2. Vaso Kukolj ..... " 1890.
3. Bego Špica ..... " 1890.
4. Bego Zaimović.[19]

Šiprage

1. Omer Špica ..... " 1902.[20]

Vranića

1. Šerif Mehmedović ..... " 1892.[21]

Zabrđe

1. Vaso Todić-Đorđe Štula, trgovina i mehana " 1911.[22]

[14] *Bosnischer Bote* 1916, 28 i *Bosansko-hercegovački kompas,* 324 i 361.

[15] *Bosnischer Bote* 1899, 195 i 1916,
208.

[16] /b/đ., 217, odnosno 346.

[17] *Ibid.,* 218, 326.

[18] *Ibid.,* 220,311 i 348.

[19] *Bosnischer Bote* 1899, 105 i *Bosnischer Bote* 1916, 226; *Bosansko-hercegovački kompas,*
304,331 i 361.

[20] *Bosansko-hercegovački kompas,* 361.

[21] *Bosnischer Bote,* 1899,105.

[22] *Bosansko-hercegovački kompas,* 363.'

Dakle, od 1884. do 1914. godine, odnosno do početka Prvog svjetskog rata, registrovano je i unijeto u sudske knjige na ime navedenih trgovaca ukupno 27 trgovina, odnosno 27 trgovaca. Stojko Petrić, trgovac, registrovan je među prvih 11, u 1894. godini. Od 1894-1902, narednih osam godina, nije registrovan nijedan novi trgovac na srezu Kotor-Varoš, tako da je sve do 1902. bilo samo 11 trgovaca, koji su prvi registrovani. To je bila odlična situacija za njihov poslovni prosperitet, do pojave nove grupe trgovaca na srezu Kotor-Varoš 1902. godine.

Tek 1902. godine registruje se novih 8, a potom 1903. samo 1,1904. opet samo 1, pa tek 1910. novi 1, zatim 1911. nova 2 i 1914. novih 3 - odnosno od 1902. do 1914. registrovano je još 16 novih trgovaca.

Trgovanje samo 11 trgovaca na cijelom srezu 1884-1902, dakle tokom 18 godina, za ovu grupu trgovaca bilo je svojevrsno preimućstvo u postizanju poslovnog uspjeha. Kako je od 1902. do 1904. registrovano novih 10 trgovaca, a od 1904. do 1914, na području sreza Kotor-Varoš, još samo šest novih trgovaca, sve govori da je navedenih 11 trgovaca koji su prvi registrovali svoje trgovine, zaključno sa 1894. godinom, imalo veoma povoljne uslove za brže razvijanje poslova. To je trajalo sve do početka Prvog svjetskog rata, 1914. godine, a nije jenjavalo ni u ratu, naročito u prve dvije ratne godine.

Sve to svakako je išlo na ruku i Stojku Petriću, trgovcu na tromeđi u Obodniku, pa je on ostvarivao veoma dobar poslovni uspjeh.

Stojko je ubrzo postao i vlasnik većeg kompleksa plodne zemlje i to, pored ostalog, i na osoben, iako ne tako rijedak način, tipičan za vrijeme propadanja feudalnog sistema i narastanje mlade buržoazije - trgovačke klase.

Stojko se ženio tri puta - Milkom, Marom i Stanom.

Prvi puta oženio se kad je napunio 20 godina, 1886, Milkom, starom 19 godina, rođenom 1867. u poznatoj trgovačkoj porodici u Banjaluci. Milka je u braku sa Stojkom živila šest godina i rodila je dvoje djece.

Djeca Milke i Stojka Petrića

Milka Petrić je prvo rodila Dragicu, u Banjaluci, 1887. godine, kad je imala 20, a Stojko 21 godinu. Tri godine kasnije rodila je drugo dijete u Obodniku, Vašu, 23. aprila 1890, kada je ona imala 23, a Stojko 24 godine. Umrla je 14. maja 1892. u Obodniku. Sin Vaso tada je imao samo 2 godine i 21 dan. Kad je Milka umrla, napunivši tek 25 godina, njena kćer Dragica preminula je sutradan po majčinoj smrti, 15. maja 1892, u šestoj godini. Sudeći po nekim saznanjima u to vrijeme harala je tzv. španska groznica, pa najvjerovatnije su i njih dvije umrle kao žrtve te epidemije.

Poslije Milkine prerane smrti Stojko je preduzeo mjere da se ponovo oženi, kako bi nova supruga preuzela brigu o Vaši, Stojkovom dvogodišnjem sinu. Drugi put se oženio Marom, rođenom 1873, koja je imala 19 godina i bila

šest godina mlađa od pokojne Milke. Vjenčali su se krajem 1892. godine i u braku dobili osmoro djece, koja su sva rođena u Obodniku. Od njih dvoje djece je umrlo u djetinjstvu.

Djeca Mare i Stojka Petrića

Sofija Petrić, udata Popović, a u drugom braku udata Mlađenović, kćer Stojka i Mare, rođena u Obodniku, 1893 - umrla u Zenici 1974. U prvom braku Sofija je imala sina Dušana *Duška,* dok je u drugom braku sa protom Dušanom Mlađenović imala dvije kćeri Dragicu *Seku* i Milu. Živjeli su u Kotor-Varošu, a poslije Drugog svjetskog rata prešli su u Zenicu.

Jovanka Petrić, rođena 1895. u Obodniku, a umrla 24. aprila 1907,[23] takođe u Obodniku, kad je napunila 12 godina. Mara je rodila ovo dijete kad je imala 29 godina.

Anđa Petrić, udata Prokopić, rođena u Obodniku, 16. novembra 1896.[24] Udala se za Dragu Prokopića u Banjaluci i s njim je imala jednu kćerku - Veru Prokopić. Ubrzo je ostala udovica.[25] Živila je u Banjaluci sa skromnom penzijom, pa je izdavala sobe đacima i tako obezbjeđivala sredstva za život. Između ostalih kod nje su stanovali Viktorija, kćerka njenog polubrata Vase Petrića i dvije kćerke njene sestre Sofije, Dragica i Mila. Godine 1948. preselila se u Sarajevo gdje je stanovala sa porodicom Viktorije i Mile Glavaša, u kojoj je pomagala u podizanju tek rođenog djeteta Nataše Glavaš. Kada je porodica Glavaš otišla iz Sarajeva u Srbac, a potom u Bosanski Brod, ona je ostala da živi u Sarajevu. Umrla je i sahranjena u Sarajevu na sarajevskom groblju „Bare".

Đorđo Petrić, rođen u Obodniku, 2. maja 1898. Bio je student u Gracu, ali nije završio studije. Vodio je boemski život. Nije se ženio. Dobio je tuberkulozu i umro je sa navršenih 29 godina, 13. jula 1928. u Obodniku.[26] Obodnikje bio njegovo stalno prebivalište do smrti.

[23] Navedeno na osnovu dopisa Matičnog ureda u Obodniku, Kotor-Varoš, u stvari, odgo
vora na moju molbu u kojoj sam tražila podatke za članove porodice, pisanog 24. juna 2005, sa
potpisom matičara Milorada Miljanovića (u daljem tekstu: Odgovor Matičnog ureda iz Obodni-
ka, Kotor-Varoš u slučaju da nema izvod iz matične knjige rođenih (umrlih).

[24] Navedeno na osnovu izvoda iz matične knjige rođenih, izdatog od Matičnog ureda iz
Obodnika, Kotor-Varoš, 24. jun 2005, br. 200-81/2005.

[25] Saznanja o životu djece Stojka Petrića, kao i njegove treće supruge Stane dobila sam
u užoj porodici, a stekla sam ih i lično kada sam bila na školovanju u Banjaluci od školske
1938/39. do početka Drugog svjetskog rata (tada sam imala 11-13 godina). Pouzdano je da su
svi bolje živjeli dok su imali novčana sredstva dobijena diobom, pošto se Stojko Petrić vratio iz
koncentracionog logora u Aradu u drugoj polovini 1916, odnosno kada se on razbolio, 1918,
pa je najvjerovatnije ta dioba tada izvršena.

[26] Svi podaci za Đorđa Petrić su navedeni na osnovu izvoda iz matične knjige rođenih,
izdatog od Matičnog ureda Obodnik, Kotor-Varoš, br. 200-82/2005, 24. jun 2005.

Mileva Petrić, rođena 13. februara 1900. u Obodniku. Umrla je iste, 1900. godine, 5. decembra, u osmom mjesecu života.[27]

Vladimir *Vlado* Petrić, rođen 10. februara 1902.[28] u Obodniku. U kući roditelja živio je do 1929. godine gdje se oženio Zorkom. Od rane mladosti radio je kao rudar u Rudniku kamenog uglja u Maslovarama. Bio je jedan od osnivača Tamburaškog orkestra i Fudbalskog kluba u Maslovarama. Ovaj klub je bio jedna od sekcija organizacije „Soko", osnovane u Maslovarama 27. aprila 1930. Bio je veoma aktivan i u Tamburaškom orkestru, kao i u fudbalu i u drugim sportskim sekcijama koje su postojale u okviru „Sokola" sve do svojih zrelih godina. Daje živio u očevoj kući sve do 1929. godine vidi se iz matičnih izvoda njegove dvoje djece. Sin **Slobodan** rođen je u Obodniku 7. novembra 1927, što se vidi iz izvoda matične knjige rođenih i sin **Vojislav,** takođe rođen u Obodniku 26. septembra 1929, koji je umro u ranoj mladosti. Ostalo četvoro djece rođeni su u Maslovarama: **Milorad,** rođen 3. avgustal932, **Miroslav,** rođen 8. novembra 1934, **Dušan** *Duško* rođen 12. maja 1937. i **Mirjana,** rođena 1. novembra 1940. **Vlado** je umro u Banjaluci ubrzo poslije Drugog svjetskog rata.

Vukosava *Vukica* Petrić, udata Zeljković, a u drugom braku udata Samardžić, rođena je 14. februara 1908.[29] godine u Obodniku. Udala se veoma mlada za Dragu Zeljkovića iz Ličkog Petovog Sela i rodila je sina **Svetozara** *Svetka,* rođenog 1927. godine. Sa prvim mužem se razišla ubrzo poslije udaje, a razvela se znatno kasnije. Vukica je učesnik NOR-a i, pored ostalog, bila je sekretar Opštinskog narodnooslobodilačkog odbora Kotor-Varoš. Poslije Drugog svjetskog rata živjela je i radila u Kotor-Varošu. Dugo godina bila je aktivista u organizaciji Crvenog krsta u Kotor-Varošu, kao i na nivou Bosne i Hercegovine. Po potrebi službe premještena je u Sarajevo, gdje je stupila u drugi brak sajankom Samardžićem. U ovom braku nije imala djece. Umrla je 1993. godine u kolektivnom smještaju u Mataruškoj Banji, kao izbjeglica iz Sarajeva.

Rajko Petrić, rođen 7. aprila 1910.[30] u Obodniku, gdje je živio sve do odlaska na kovački zanat u Maslovarama. Živio je u Maslovarama i radio u Rudniku kamenog uglja kao kovač. Kako nije još bio oženjen, živio je u

[27] Svi podaci za Milevu Petrić su navedeni na osnovu izvoda iz matične knjige rođenih,
izdatog od Matičnog ureda Obodnik, Kotor-Varoš, br. 200/83/2005, 24. jun 2005.

[28] Podaci za Vladu Petrić navedeni su na osnovu izvoda iz matične knjige rođenih, izda
tog od Matičnog ureda Obodnik, Kotor-Varoš, br. 200-84/2005, 24. jun 2005, kao i dva izvoda
iz matične knjige rođenih za dvoje djece Vladu i Zorku, rođenih u Obodniku - Slobodana Petri-
ća, br. 200-88/2005, 24. jun 2005 i Vojislava Petrića, br. 200-89/2005, 24. jun 2005.

[29] Podaci za Vukosavu *Vukicu* Petrić, udatu Zeljković, a u drugom braku udatu Samardžić,
navedeni su na osnovu izvoda iz matične knjige rođenih, Obodnik, Kotor-Varoš, br. 200-
85/2005, 24. maj 2005.

[30] Podaci za Rajka Petrića navedeni su na osnovu izvoda iz matične knjige rođenih, na
kome je i bilješka o datumu smrti, Obodnik, Kotor-Varoš, izdatog pod br. 200/86/2005. 24. ju
na 2005.

domaćinstvu Vase Petrića sa njegovom porodicom. U toku NOR-a bio je sarad-nik i učesnik Narodnooslobodilačkog rata. Poslije oslobođenja živio je u Banjaluci, gdje je radio u Ložionici u Predgrađu kao kovač. Oženio se Maricom Andrukovski, Čehinjom,[31] 21. avgusta 1947. u Banjaluci. Nisu imali djece. Umro je 17. marta 1995. u Banjaluci, kad je navršio 85 godina života.

Druga supruga Stojka Petrića, Mara Brkić, udata Petrić, majka osmoro navedene djece, umrla je kada je navršila 41 godinu, 19. aprila 1914. u Obodniku, gdje je i sahranjena.

Pred početak Prvog svjetskog rata, 1914, Stojko je sa najstarijim sinom Vašom zakopao po jedan ćup zlatnih dukata u dvorištu svoje kuće s namjerom da se po završetku rata svakom njegovom djetetu da po jedan ćup, kako bi imali s čime da krenu u samostalan život. Vaso, njegov najstariji sin, trebalo je da to preda svojoj polubraći i polusestrama u slučaju da on strada u ratu. Kao najstarijeg sina, odredio ga je za izvršioca ove odluke, zato što je Vaso od vojne komisije za regrutaciju proglašen nesposobnim za vojsku, pošto mu je jedna noga bila malo kraća. Kao dječak je pao s konja i pozlijedio nogu,[32] pa nije ni vojsku služio, niti je poslan na ratište sa svojom generacijom iz koje su svi mladići mobilisani i upućeni na bojišta Prvog svjetskog rata.

Početkom Prvog svjetskog rata, 1914. godine, Stojka Petrića su kao viđenijeg čovjeka - trgovca i veleposjednika, austrougarske vlasti odmah uhapsile i poslale u Arad (Rumunija), po zlu čuveni koncentracioni logor. U članku gospođe Mire Mitrović[33] je veoma plastično predstavljeno kako su viđeni Srbi slati u Arad i u kakvom stanju su se vratili, pa navodimo samo kratak izvod:

„Okupatorske vlasti i pored toga što protiv popa nisu imale ništa osim sumnje, ipak su ga docnije, kao uglednog sveštenika koji ima veliki uticaj u narodu, internirali 1914. godine u čuveni logor Arad. Od tada potiču ovi stihovi:

U Arad odlazi kolona lancima vezanih osuđenika.
U zadnji čas vlast riješi da im priključi još jednog buntovnika
Vezanog na brzinu samo s konja skinutim konopom.
Komandir popuni posljednji red narodnim tribunom Perom popom.
Nijema je tišina; kolona ide u noći na daleki put.
Čuje se samo koraka bat i popa Pere vedar i bodar glas:
Na svim osuđenicima lanci i šrafi,
Samo popo Pera korača u kanafi!

[31] Podaci o vjenčanju Rajka Petrića navedeni su na osnovu izvoda iz knjige vjenčanih op-
štine Banja Luka, br. 01-201-241, Banja Luka, 3. mart 2006.

[32] Na regrutaciji ljekari su utvrdili tu činjenicu i na osnovu toga Vašu Petrić oslobodili
vojnih obaveza, iako se njegov nedostatak uopšte nije primjećivao u svakodnevnom životu.

[33] Mira Mitrović, *Pero Mitrović-Popović sveštenik - prota,* „Pravoslavni blagovjesnik," Božić
2001, br. 7, 12, list za misiju arhijerejskog namjesništva zvorničkog, Srpska pravoslavna crkve
na opština Zvornik.

Po oslobođenju, 1918. godine vratio se pop Pero kući sav u ritama, zarastao u kosu i bradu, sjenka od čovjeka - ličio je na prosjaka.

Toga dana popadija Marija je hranila u dvorištu svoje omiljene „rotelein" kokoške sa kojima je u teškim ratnim danima prehranila djecu... Na kapiji se pojavio neznanac i kokoške su se razbježale. Popadija ljuta što joj neznanac rastjera kokoške stade pred njega i obrati mu se „Koga vi tražite?" Kada je neznanac progovorio shvatila je i pala mu u naručje. Djeca su se, takođe, razbježalajerga nisu prepoznala. Iscrpljen i obolio u logoru poživiojejoš neku godinu. Na samrtničkoj postelji obilazili su ga drugovi, prijatelji, rodbina i njegov narod..."[34]

Austrougarske vlasti su slanjem viđenijih ljudi (narodne tribune, sveštenike, trgovce, učitelje i si.) u logore htjeli da se obezbjede da se tokom rata u pozadini ne podigne narodni ustanak protiv njih, kao okupatora i si. U isti logor u Arad bio je poslan i Dušan Mlađenović, prota u Kotor-Varošu, suprug Stojkove kćeri Sofije Petrić i mnogi drugi.

Dajemo još jedan primjer u kome se govori o tome kako je narodni trubun toga vremena, dr Đorđe Lazarević, rođen 24. juna 1887. u Zvorniku, poslan u Arad. On je ujesen 1913. izabran za narodnog poslanika grupe Petra Kočića, pa se preselio u Sarajevo. ,Još kao advokatski pripravnik sarađivao je u Kočićevoj *Otadžbini.* U ljeto 1914. uhapšen je u Gacku, sproveden u Mostar, a odatle u logor u Arad. Iz Arada je preveden u Tuzlu, a odatle u Zvornik kao taoc za cijelu tuzlansku oblast... U noći od 19. do 20. jula 1915. godine nestao je a da se ni do danas ne zna ni kud ni kako..."[35]

Iznoseći ove primjere želimo istaći bar nekoliko detalja o tome kako je u to vrijeme austrougarska vlast otpremala u logor Arad ljude koje je htjela da ukloni iz njihove sredine, jer su mogli iz patriotskih razloga ugroziti interese Austro-Ugarske.

U vrijeme dok je Stojko Petrić bio u koncentracionom logoru u Aradu, njegov sin Vaso je vodio sve poslove u trgovini, na imanju i u domaćinstvu, sa pozitivnim bilansom i dobrom zaradom do povratka oca iz logora, sredinom 1916. godine. Kako i pod kojim uslovima je Stojko Petrić došao iz Arada sredinom 1916? Postavljano je i pitanje da li je vraćen da bude talac za područje šire od njegovog mjesta ili slično, ali o tome nema pouzdanih podataka. U logoru je proveo dvije i po godine. Po saznanju u porodici, izašao je prije kraja rata zahvaljujući snalažljivosti sina Vase. On je našao korumpirane austrougarske oficire, koji su bili nadležni i mogli su uticati da Stojka puste iz logora prije završetka rata, odnosno da živ stigne kući.

[34] *Mi.*

[35] Dr Živko Nježić, *Dr Đorđe Lazarević,* u knjizi Zorana Ivanovića „Zvomički spomenar",
Novi Sad 2002,158.

Kad je počeo Prvi svjetski rat, 1914, Vaso je imao 24 godine i uveliko je sa ocem radio u trgovini i vodio druge poslove. Tada je mlađih od Vase bilo šestoro polusestara, odnosno polubraće, od kojih troje-četvoro više nisu bili tako mladi. To se vidi iz slijedećih podataka: Sofija, 21. godinu, Anđa 18, Đorđo 16, Vlado 12, dok su Vukica (6) i Rajko (4) još bili djeca.

Poslije povratka iz logora Stojko se oženio po treći put, Stanom Jovanović,[36] rođenom 1888. u Rebrovcu pored Banjaluke (mlađom 22 godine). S njom je dobio sina **Nikolu,** koji je rođen 4. marta 1917. Kada je ovo Stojkino najmlađe djete rođeno, njegov najstariji sin Vaso imao je skoro 26 godina. Tolika razlika u godinama između najstarijeg i najmlađeg sina u jednoj porodici bila je veoma rijetka. To je uticalo i na odnose u toj porodici i ostavilo trag na odrastanje i vaspitanje djece, a posebno na Vašu, kao najstarije Stojkovo djete. Poslije Stojkove smrti njegova treća žena ostala je da živi na imanju sve dok nije sin Nikola trebalo da krene u osnovnu školu. Tada je prešla u Banjaluku. Kada je potrošeno sve stoje u diobi pripalo njoj i sinu Nikoli, živjela je u Banjaluci od izdavanja sobe za stanovanje samcima, pretežno đacima.

Djeca su stasala. Pored Vase, kao najstarijeg sina, koji je već dvije godine ranije sa ocem vodio veliki dio poslova u trgovini i na imanju, još nekoliko Stojkove djece su bila dorasla da krenu svojim putem. Kćer Sofija je 1914. imala 21 godinu, a udala se prije početka rata. Kćer Anđa početkom rata imala je 18 godina i udala se tokom rata. Sin Vlado zaposlio se u Rudniku uglja u Maslovara-ma, a sin Đorđo, koji je jedini bio na školovanju u Banjaluci, početkom rata imao je 16 godina i pohađao je šesti razred gimnazije. U školskoj 1917/18. godini upisao se na Univerzitet u Gracu. Zajedno sa Đorđom u Gracu je bilo nekoliko studenata iz njegovog kraja. Niko od njih nije bio vrijedan student već su, kao sinovi begova, odnosno bogatih trgovaca ili veleposjednika, novac trošili ne polažući ispite.

I za vrijeme raspusta vodili su raskalašan život po Banjaluci i okolini, ali i u Stojkovoj gostionici gdje se točilo piće. U njegovom konaku, u dvorištu, ostajali su danima lumpujući, hraned se, spavajući i si. Ti mladi begovi iz okoline, koji su vodili razuzdan život, vremenom su kod Stojka propili dio ili cijelo očevo imanje. Kako nisu imali novca u gotovini oni su, obično za jednu noć ili u vi-šednevnom lumpovanju, potrošili jedan zaselak ili cijelo selo za koje su imali ta-

[36] Podaci za Stanu Jovanović unijeti su na osnovu izvoda iz matične knjige rođenih op-štine Banjaluka, gdje je zavedena pod br. 25 za godinu 1955, kada je upisano njeno rođenje. Ovaj dokument je izdat pod br. 01-200-25 u opštini Banjaluka, 3. marta 2006. U izvodu vidi se daje Stana rođena 30. januara 1888. u Banjaluci, od oca Jovanović Trivuna i majke Đekićjoke i postoje naknadni upisi i bilješke: „Zaključila brak dana 02.03.1917. u mjestu Zalužani sa Petrić Stojkom i pri tome uzela prezime muža Petrić. Upisano u matičnu knjigu vjenčanih Zalužani u 1917. godini."

pije na vlasništvo nad kmetovima. Umjesto odgovarajućeg iznosa novca oni su Stojku predavali te tapije. Poslije prenosa vlasništva u Zemljišnom uredu (gruntovnici) u Sreskom načelstvu u Kotor-Varošu, uz prisustvo tih mladih begova (koji su propili svoje imanje ili neko drugo vlasništvo) i Stojkovog zastupnika, oni su manje-više ostajali bez tapija na zemlju, odnosno kmetove. Stojko je vremenom posjedovao toliko tapija na zemlju da je automatski stekao zvanje (titulu) bega. U porodici se zna daje Stojko postao beg. U Kotor-Varošu su ga tr-govci-begovi oslovljavali kao bega Stojka, a podatak o tome se nalazi i u sudskom dokumentu priloženom u ovoj knjizi.[37]

Sin Vlado je početkom rata imao 12 godina. Ostao je dosta dugo da živi u očevoj kući u Obodniku - 27 godina, ali znatno prije preseljenja iz očeve kuće u Koloniju Rudnika kamenog uglja u Maslovarama, gdje je dobio stan, on je već bio zaposlen u rudniku.

Vukosava *Vukica* pred početak rata imala je 6 godina. Prvi puta udala se sa 16 godina, ali se ubrzo razvela. Kako je njena najstarija sestra Sofija tada bila u drugom braku, sa protom Dušanom Mlađenovićem u Kotor-Varošu, on je išao u Petrovo Selo, gdje je Vukica živjela u porodici Zeljković. Na kraju, doveo ju je da živi kod sestre Sofije gdje je ostala sve do Drugog svjetskog rata i do stupanja u Narodnooslobodilačku borbu.

Najmlađi Stojkov sin Rajko, iz drugog braka sa ženom Marom, kad je počeo rat imao je 4 godine. Ostao je dugo u roditeljskoj kući u Obodniku, a kad je izučio kovački zanat zaposlio se u Rudniku kamenog uglja u Maslovarama gdje mu je već radio stariji brat Vlado. Rajko je tada prešao u kuću polubrata Vase u Maslovarama, gdje je živio sve do oslobođenja, 1945. godine.

Stojko Petrić je živio godinu i po dana posle povratka iz logora u Aradu. Njegov život se završio 20. januara 1918,[38] u 52. godini. Sahranjen je na groblju u Obodniku. Tada je njegov najstariji sin Vaso imao 27 godina, a najmlađe dijete sin Nikola samo 11 mjeseci.

Saznanja o životu i radu Stojka Petrića zasnovana su, prije svega, na kazivanju Vase i Natalije Petrić nama, njihovoj djeci, zatim, na nekoliko zvaničnih dokumenata, na primjer o registraciji njegove trgovine u registru Sreskog suda u Kotor-Varošu, 1894. godine, na nekoliko sudskih spisa i upravnih akata u kojima se

[37] U obrazloženju, između ostalog, stoji: „Hibić Meho iz Večića ... kao navod opravdane nje
gove molbe nudi provođenje dokaza saslušanjem Zebe Petra pok. Matoša iz Večića na okolnost, daje
pok. Stojko Petrić kao beg obećao sve zemlje njemu dati..." Načelstvo sreza Kotor Varoškog, broj:
9508/39 od 9. februara 1940. god. - Odluka Načelstva sreza Kotor Varoškog (navedeni tekst sadržan
je u prilogu br. 3/c uz knjigu) u vezi molbe Hibića Mehe iz Večića, podnijete 29.08.1938. god. broj.
6690//38..." Ovo bi se moglo dalje istraživati, jer je zanimljivo i svakako nije bila masovna pojava, pa
se nadamo da će u nekom narednom radu biti o tome više podataka.

[38] Navedeno na osnovu odgovora Matičnog ureda iz Obodnika, Kotor-Varoš u dopisu od
24. juna 2005, str. 2, pošto sam zamolila da mi pošalju sve podatke kojima raspolažu o Stojku
Petri ću.

Stojko spominje, na kazivanjima njegovih savremenika djeci Vase i Natalije Petrić, W kazivanjima nekoliko knezova, takođe Stojkovih savremenika i dr.

U relativno kratkom životu, Stojko Petrić je živjeo i radio pod dvije okupatorske vlasti. Kako je rođen 1866. godine, još je trajala turska okupacija Bosne i Hercegovine. Uskoro je buknuo poznati bosansko-hercegovački ustanak, 1875-1878, kada je sloboda bila na dalekim vidicima. Ustanak je poslije tri godine u krvi ugušen. On je tada još bio dijete (9-12 godina). Potom dolazi novi okupator - Austro-Ugar-ska monarhija, koja je okupirala Bosnu i Hercegovinu od 1878. do 1918. godine. Tako je cijeli život i radni vijek Stojko živio u okupiranoj zemlji. Kad je počeo Prvi svjetski rat, 1914, imao je 48 godina i od samog početka rata robijao je u austrougarskom logoru u Aradu. Kako se vidi, živio je zaista u jednom veoma teškom vremenu.

Ipak, Stojko je bio uspješan čovjek. Postao je kolos koga su tada svi viđeniji ljudi u širokom radijusu trgovačke mreže toga vremena poštovali i s njim uspješno poslovno sarađivali. Njegov uspjeh je utoliko veći kad se uzme u obzir da se on u svome životu počeo boriti sasvim sam, kao petogodišnje dijete, moglo bi se reći odbačen od svoje porodice, što u to vrijeme nije bio rijedak slučaj u siromašnim slojevima. Kao petogodišnji dječak koga su u Obodnik donijeli u sepetu, na konju, iz Han Kola, počeo je da se bori za goli opstanak sasvim sam. Sigurno je pripadao veoma siromašnoj porodici sa mnogo djece, u kojoj je bio jedan od prekobrojnih, stoje tada, kao i decenijama prije i poslije, bio čest slučaj na selu u porodicama sa mnogo djece, koje su teško sastavljale kraj sa krajem. Njegova porodica gaje kao petogodišnja-ka dala u najam da se bori i snalazi u životu. Tada se nije ni razmišljalo da se tako poslano dijete u svijet jednom vrati u svoju porodicu. 0 veoma teškim uslovima života u bosanskom selu u to vrijeme pisao je najviše Petar Kočić, narodni tribun sa Zmijanja.

Za sada nema podataka da Iije Stojko uspostavio kontakt sa porodicom kada se sam uspješno izborio ne samo za svoj opstanak, već i za opstanak i prosperitet svoje brojne porodice.[39]

Stojko[40] je bio tipičan predstavnik mlade, narastajuće buržoazije u vrijeme propadanja feudalizma i njegovih institucija u Bosni. U životu se žilavo i zna-

[39]1 sada su u toku istraživanja o životu i radu Stojka Petrića.

[40] Nekoliko ljudi koji su poznavali moga djeda Stojku Petrića kad su mene vidjeli prvi put kao djevojčicu od 10 do 12 i kasnijih godina, rekli su mi da mnogo ličim na njega. Kad sam već bila u partizanima neke starije ličnosti koje sam upoznavala u nekim selima koja su graviti-rala prema Obodniku, obično knezovi u selu, koji su Stojka lično poznavali, takođe su mi to govorili. 1 moja majka Natalija, koja je djeda Stojku upoznala kao njegova snaha i koja je živila u Stojkovoj kući neko vrijeme do odlaska u Maslovare, više puta mije rekla, u raznim fazama moga života, da mnogo ličim na djeda Stojka, ne samo po izgledu, već i po nekim osobinama, ma-nirima i si. Moram danas da priznam, kad god mi je tako nešto rečeno, nekako sam se osjećala sposobnijom, u datom momentu, u odnosu na svoje okruženje. Valjda s obzirom na opravdanu ili, možda, neopravdanu identifikaciju s mojim djedom Stojkom - što je zavisilo od toga iz koga je ugla gledano.

lački borio za sve prednosti i šanse koje mu je pružalo njegovo vrijeme - jedno toliko nemilo vrijeme. I, sudeći po svemu, iskoristio ih je u relativno kratkom životu. Živio je samo 52 godine.

MILKA PETRIĆ, prva supruga Stojka Petrića, majka Vase Petrića

(Banjaluka, 1867 - Obodnik, 14. maj 1892)

Milka Petrić, prva žena Stojka Petrića, majka Dragice i Vase Petrića, rođena je 1867. u poznatoj banjalučkoj trgovačkoj porodici u Banjaluci. Udala se 1886. kada je imala 19, a Stojko 20 godina. U braku je rodila dvoje djece.

Dragica, njihovo prvo dijete, rođena je 1887. u Banjaluci, kad je Milka imala 20, a Stojko 21 godinu.

Poslije tri godine rođenje Vaso, njihovo drugo dijete, 1890, kad je njegova majka imala 23, a otac 24 godine.

Milka je umrla dvije godine poslije drugog porođaja, 14. maja 1892. u Obodniku, kad je Vaso imao samo dvije godine (i 21 dan). Sutradan, poslije majčine smrti, umrla je i njena kćer Dragica, 15. maja 1892, u šestoj godini, Vasina starija sestra. Sudeći po nekim saznanjima, u to vrijeme harala je tzv. španska groznica, pa su najvjerovatnije i njih dvije umrle kao žrtve te epidemije.

Tako je Vaso, poslije smrti majke Milke i sestre Dragice, ostao Stojkovo jedino dijete iz njegovog prvoga braka. Otac Stojko je preduzeo mjere da se ponovo oženi, da bi nova supruga preuzela brigu o Vaši, dvogodišnjem djetetu.

Poslije smrti majke Milke, Vašu je podizala maćeha Mara, druga žena Stojka Petrića, koja je nastojala da Vaši zamjeni majku. Rodila je osmoro djece, od kojih je dvoje umrlo u mladosti, ali trebalo je podizati ostalih šestoro, tako da se to na određen način odražavalo na Vasin život u ranoj mladosti.

Vaso je odrastao u očevoj kući do polaska u osnovnu školu. Pošto tada nije postojala osnovna škola ni u Obodniku ni u Maslovarama, otac gaje dao na školovanje u Banjaluku, kod roditelja svoje prve žene Milke, Vasine majke. Tako je Vaso osnovnu školu završio u Banjaluci 1897-1901, stanujući kod bake i djeda, roditelja svoje majke Milke, u imućnoj banjalučkoj trgovačkoj porodici. Po završetku osnovne škole upisan je u Gimnaziju u Banjaluci i završio je drugi razred, 1903. godine. Tada je prekinuo dalje školovanje po odluci oca Stojka, koji je smatrao da njegov sin prvenac, koji je bio već u četrnaestoj godini, treba da bude uz njega i da se što prije osposobi za samostalno vođenje trgovačke radnje, kao i za druge poslove na očevom zemljišnom posjedu.

Rana smrt Vasine majke Milke odrazila se na njegov život i odrastanje, ali njegov odlazak u Banjaluku u kuću majčinih roditelja, gdje je proveo od 7. do 14. godine, bio je svojevrsna kompenzacija, u emocionalnom smislu, zbog rano izgubljene majke.

MARA BRKIĆ, udata PETRIĆ, druga supruga Stojka Petrića

(Banjaluka, 1873 - Obodnik, 19. april 1914)

Mara Brkić, udata Petrić, druga žena Stojka Petrića, rođena je 1873. godine u Banjaluci, od roditelja Ilije i Anđelije Brkić.

Stojko se ponovo oženio ubrzo poslije Milkine prerane smrti, krajem 1892, prije svega zato da bi nova supruga preuzela brigu o Vaši, njegovom dvogodišnjem sinu. Vjenčao se sa Marom Brkić, starom 19 godina, mlađom od prethodne supruge Milke šest godina. Imali su osmoro djece, koja su sva rođena u Obodniku, a od kojih je dvoje umrlo u djetinjstvu.

Djeca Stojka i Mare Petrić

- Sofija rođena u Obodniku, 1893 - umrla u Zenici;
- Jovanka rođena 1895. u Obodniku, a umrla 24. aprila 1907, takođe u Obodniku, kad je napunila 12 godina;
- Anđa rođena u Obodniku, 16. novembra 1896 - umrla u Sarajevu 1984;
- Đorđo rođen u Obodniku 5. maja 1898-umro 13. jula 1928. u Obodniku sa navršenih 29 godina, gdje je i sahranjen;
- Mileva rođena 13. februara 1900. u Obodniku, a umrla 5. decembra 1900. Živjela je samo 8 mjeseci;
- Vlado rođen 10. februara 1902. u Obodniku, a umro u Banjaluci ubrzo poslije Drugog svjetskog rata;
- Vukosava *Vukica* rođena 14. februara 1908. u Obodniku, a umrla 1994. u Mataruškoj Banji, gdje je živjela kao izbjeglica;
- Rajko rođen 7. aprila 1910. u Obodniku, a umro 17. marta 1995. u Banjaluci kad je napunio 85 godina.

Sudeći po svemu, Mara je kao maćeha nastojala da Vaši zamjeni majku. To se može zaključiti i po tome stoje Marina sestra Savka Brkić,[41] udata Kuljić, između dva svjetska rata više godina dolazila na ljetovanje u Maslovare u kuću Vase Petrića, kao njegova tetka, pa smo je i mi, Vasina djeca, svi zvali „tetka Savka". Ona je bila udata za trgovca Boška Kuljića u Banjaluci. Činjenica daje i dalje, poslije Marine smrti, kao Vasina tetka po majci s njim njegovala fine odnose govori i o tome u kakvom je sjećanju Vaši ostala maćeha Mara.

Mara je umrla 19. aprila 1914, kada je navršila 41 godinu. Sahranjena je u Obodniku.

[41] Savka Brkić, udata Kuljić, rođena je 1887. u Banjaluci, od oca Ilije i majke Anđelije Brkić, a umrla je 20. decembra 1958. Bila je udata za Boška Kuljića, trgovca u Banjaluci (Hercegovca), koji je umro prije Drugog svjetskog rata. Podaci navedeni na osnovu izvoda iz matične knjige umrlih opštine Banjaluka, pod red. br.718 5 za godinu 1958; izdat pod br. 01-202-718 u Ba-njaluici, 7. septembra 2005.

STANA JOVANOVIĆ, udata PETRIĆ, treća supruga Stojka Petrića

(Banjaluka, Rebrovac 30. januar 1888 - Banjaluka, 12. januar 1968)

Početkom Prvog svjetskog rata Stojko je opet ostao udovac pošto je njegova druga supruga Mara preminula 19. aprila 1914. Čim je počeo rat kao viđe-niji čovjek - trgovac i veleposjednik, od austrougarskih vlasti odmah je uhapšen i poslan u koncentracioni logor u Arad (Rumunija). Iz logora se vratio sredinom 1916. godine. Sa Stanom Jovanović, od oca Trivuna Jovanović i majke Joke, rođene Đekić iz Banjaluke, svojom trećom suprugom, Stojko se vjenčao 2. marta 1917.[42]u mjestu Zalužani. Stana je imala 29 godina i bila je mlađa 22 godine od Stojka koji je imao 51 godinu. Tada je Stojkovo i Marino najmlađe dijete imalo 6 godina, a najstariji, Vaso, 26 godina. Naredne, 1917. godine sa Stanom je dobio sina **Nikolu,** [43] koji je rođen 4. marta 1917. u Obodniku, tako da je razlika između najmlađeg i najstarijeg Stojkovog djeteta bila 27 godina.

Kako je Stojko umro 20. januara 1918. godine, u braku sa Stanom bio je nepunih 11 mjeseci. Ostavši rano udovica sa malim djetetom, poslije muževlje-ve smrti Stana se, poslije izvjesnog vremena, odselila u Banjaluku, a i ostala Stojkova djeca su postepeno odlazila iz očeve kuće. Prva je otišla Sofija zbog udaje, zatim Anđa, takođe zbog udaje, a potom Vaso, već oženjen Natalijom, koji se preselio u Maslovare i stanovao je u komšiluku u porodici Ausić, dok je gradio svoju kuću. Kad su potrošena sredstva od naslijeđa, Stana je živila od izdavanja sobe samcima, pretežno đacima.

Moj prvi kontakt sa bakom Stanom bio je krajem avgusta 1938. godine u Banjaluci, gdje me je majka dovela i upisala u 1. razred Ženske građanska škole trgovačkog smjera. Prethodno je bilo dogovoreno da stanujem kod bake Stane i zbog toga što je moja starija sestra Dušanka već stanovala kod nje i pohađala istu školu. Za naše stanovanje i hranu roditelji su plaćali u naturi i novcem, a pored nas dvije još dva đaka su bili na stanu i hrani - Dušan Savić *Duško* i Marko Pejčinović, a uskoro je došao i Markov mlađi brat Boro. Stani je to bio jedini prihod, sve dok sin Nikola nije stasao za zaposljenje. Kad smo mi bili kod bake, Nikola je u Vojsci Kraljevine Jugoslavije služio u mornarici (to je trajalo dvi-

[42] Datum zaključenja braka između Stojka Petrića i Stane Jovanović, sklopljenog u Zalu-
žanima 2. marta 1917, unijet je kao naknadna bilješka u izvodu iz matične knjige rođenih, izda-
tog od opštine Banjaluka, u kome se navodi da je pod rednim brojem 25, za godinu 1955, izvr
šen upis rođenja Stane Petrić (što govori da je tada taj podatak preuzet iz neke mnogo starije
matične knjige rođenih), izdatom pod br. 01-200-25, 3. marta 2006.

[43] U izvodu iz matične knjige rođenih za Nikolu Petrić, od 24. februara 2006, izdatom
od opštine Banjaluka, vidi se daje rođen 4. marta 1917, od oca Stojka i majke Stane Petrić (Pe-
kezović). U ovom dokumentu u dijelu podataka o njegovoj majci Stani Petrić, u zagradi, pored
prezimena Petrić navedeno je i prezime Pekezović. To je zanimljiv podatak, ali o tome, za sa
da, ništa ne znamo. Izvod iz knjige rođenih izdala je opština Banjaluka, br. 01-200-8, 24. febru
ar 2006.

je ili više godina), tako da je ona tada ostala bez sinovljevog prihoda i živjela je veoma skromno.

Kad se po povratku iz vojske Nikola zaposlio kao vozač u Banjalučkom autobuskom preduzeću, živjela je malo bolje. Kako se on uskoro oženio Marijom Cifer (6. aprila 1940), odmah se odvojio iz majčinog domaćinstva i tako je Stana i dalje živjela sama. Umrla je 12. januara 1968, navršivši 80 godina. Njen sin Nikola je živio samo godinu duže od majke. Iznenada je umro u Banjaluci, 6. januara 1969, u 52. godini.[44]

Da bi se bolje razumjelo u kakvom vremenu i uslovima života i rada su živjeli moj pradjed Panto Popović (1838-1912) i djedovi Dušan Popović (1870-1952) i Stojko Petrić (1866-1918) sa porodicama, dajemo kraći presjek iz studija dvojice Banjalučana - narodnih tribuna Petra Kočića i Vase Pelagića, koji su se cijelog života studiozno bavili tom problematikom i objavljivali radove, boreći se za društvene promjene i poboljšanje uslova života svoga naroda. Za savremenike u raznim strukturama aktuelne vlasti bili su ubitačan korektiv toga vremena. Posebno su se bavili agrarnim pitanjem, jer je više od 90% stanovništva živjelo od rada na zemlji u sistemu koji je bio krajnje eksploatatorski. Oni su se aktivno borili koliko je to bilo moguće u datim uslovima za svoje ideje, a Petar Kočić posebno u Saboru Bosne i Hercegovine u Sarajevu.[45] U širim izvodima dajemo njihov kritički sud o tom burnom vremenu - kada su glave padale nizašta, kada se od težaka zemlja otimala na najsuroviji način i kada je, u uslovima propadanja feudalizma kao društvenog sistema, životni cilj mlade buržoazije koja je beskrupolozno nadirala bio samo interes, što nije kuriozitet samo moga kraja - srednje Bosne, već je pratilo propadanje feudalizma u svim zemljama. Prezentujuci sve to namjera nam je da, stavljajući svoju porodicu, odnosno njene najstarije članove u kontekst tih zbivanja, bolje sagledamo njihov život i rad.

Petar Kočić je studiozno istraživao društveno-ekonomska kretanja, posebno na bosanskom selu u užim dijelovima srednje Bosne, postoje kao narodni poslanik u Saboru Bosne i Hercegovine u svojim, već daleko poznatom govorima o propadanju bosanskog seljaka, iznosio konkretne, poražavajuće podatke.[46] 0 položaju raje za vrijeme turske okupacije, a položaj težaka na selu se bitno nije promjenio ni austrougarskom okupacijom Bosne i Hercegovine, Petar Kočić između ostalog, kaže:

[44] U izvodu iz matične knjige umrlih, izdanom od opštine Banjaluka br. 01-202-14 od 3.
marta 2006, stoji da se u toj knjizi pod rednim brojem 14 za godinu 1969. vodi daje Nikola Pe
trić umro 6. januara 1969. u Banjaluci.

[45] *Sabrana djela Petra Kočić,* knj. 1, priredio i predgovor napisao Niko Miličević; knj. II, pri
redio i pogovor napisao Todor Kruševac, Svjetlost, Sarajevo 1951; *Govori u Saboru* (O prenosnim
taksama pri otkupu kmetova, 77, *Agrarna politika bosanske vlade,* 97, Agrarno pitanje, 112 i dr.).

[46] *Ibid.*

Izvodi iz govora „Agrarno pitanje"

„Ali prije nego što pređeni na sadašnja naše stanje, vratiću se na časak u ono daleko doba kad našu otadžbinu osvojiše ratoborne Osmanlije.[47]

Svuda gdje se Turci javiše kao osvajači razoravaju oni stare institucije i oduzimahu svaku vrijednost starim pravima. Sva osvojena zemlja postajala je neograničena svojina sultanova, i on je s njom mogao raspolagati kako je htio i želio...

Jedan sultan ima pravo da raspolaže sa svima zemljama, osvojenim oružjem u ruci, i sa svima koristima koje bi se zadobile od neprijatelja državnih. Sultan može pokorenu zemlju razdati ratnicima u zijamete[48] *i timare ili je dati muslimanima pod destinu. Ovo su posljednje takozvane zemlje desetinske (ušrije).*

U oblastima koje bi se dragovoljno pokorile, a često i u krajevima koji su oružjem osvojeni, mogao je sultan zemlju ostaviti njenim starim vlasnicima pod uslovom ili da plačaju danak odsjekom ili danak prema njihovim godišnjim prihodima. To su takozvane zemlje danaćne ili haračke, na primjer, Vlaška ili Mol-davska.

Kada se sasvim ugasila nezavisnost srpskih država u XIV i XV vijeku, velike je vlastele sa baštinskim pravom, naročito po jugoistočnim zemljama, bilo malo. Te je vlastele nestalo sa propašću stare države, ili seje docnije sklonila u strane zemlje ispred turske vlasti.

U Bosni i Hercegovini priličan se je broj vlastele odmah poslije osvojenja isturčio, i zemlje su im po pomenutim turskim pravilima ostale u rukama kao zemlje desetinske u rukama muslimana. Te isturčene vlastele, po svemu izgleda, da nije bilo mnogo, jer putnici s početka XIX vijeka spominju u Bosni samo 48 nasljednih begova. Konstatujući ovo, hoću odmah da utvrdim još dvije stvari: prvo, da među današnjim muslimanskim posjednicima ima vrlo veliki broj uzurpatora, tj. bivših zijametlija i timarlija, koji su državnu zemlju, datu im na uživanje, pretvorili u baštinu, i drugo, da to nisu potomci isturčene bosanske vlastele, iako se oni, u posljednje vrijeme, otkadaje počeo nešto življi razgovor o agrarnom pitanju u javnosti, na to stalno pozivaju. Da je spahija mnogo bilo u Bosni, vidi se već po tome stoje sultan Sulejman, nazvan El-kanuni - tj. zakonodavac, morao donijeti i zakon kojim je uređeno davanje spahijama i garantovan pod izvjesnim uslobima stalan opstanak težaka na zemlji koju su obrađivali. Taj se njegov za-

[47] Ovaj izvod iz Kočićevih djela je njegov govor *Agrarno pitanje,* održan u Saboru Bosne
i Hercegovine (Turci su pokorili Bosnu i Hercegovinu 1463. i bila je pod njihovom okupacijom
415 godina sve do 1878. godine kada je ju je okupirala Austro-Ugarska, ali i dalje su u domenu
agrara ostali već uspostvljeni odnosi za vrijeme turske okupacije. Austrougarska okupcija traja
la je 40 godina, tako da je okupciona vlast trajala ukupno 455 godina - sve do oslobođenja,
1918.

[48] Ibid., *Izabrani spisi* IV Rečnik (303); u daljem tekstu dajemo Kočićev prevod manje po
znatih riječi - zijamet, zijanćeras - štetočinski.

kon zove: „Kanun-namei-livai-Bosna", sastavljen je 973. godine od Hedžre (1565. g. po našem računanju).

Ovaj zakon koji je Francuz Belen sa turskoga na francuski preveo, ima nekoliko odredaba koje su, bez sumnje, uticale i na docnije agrarno „zakonodavstvo". Tako, na primjer, ima jedan paragraf koji veli:

1. *„Zemlje na koje urođenici imaju nasljedstvo označavaju se imenom baštine" (u turskom: „baštene").*
2. *„Za zimi ili raju očevinska je baština 25 aspri, tj. 3 aspre više nego za muslimane i zove se ispindž (ropski danak)".*
3. *Svaka zemlja koju raja ima na tesaruffu državu ili na uživanje) ne može se bez pristanka spahije ni prodati ni drugom kome dat.*
4. *Zemlja svakoga mutesarifa (držaoca, uživaoca) koji bi umro ili bi ga nestalo, ostaje djeci njegovoj.*

Ne ostane li djece, već samo stric, zemlja će preći na nj pošto plati spahiji što pripada za tapiju i što će odrediti dobri ljudi muslimani. Ne pristane li na to stric, spahija će zemlju dati kome hoće, jer se svi ostali rođaci smatraju kao tuđini.

5. *„Sin maloljetan nasljediće dobro oca svoga i neće mu trebati ponavljati tapije, pošto mu je očevina (mulki-mevrus). Zemlju će spahija dati nekom trećem da je radi dok onaj maloljetnik ne doraste, a tada će mu se predate očevina. Maloljetnik može potražiti svoja prava kroz 10 godina pošto postane punoljetan."*
6. *Nikakvo zemljište, ustupljeno raji po tapiji, neće se uzimati iz ruku držaoca, osim ako ga taj isti ne bi obrađivao kroz 3 godine."*

Ovo su nekolike odredbe iz sultan-Sulejmanovog zakona za Bosnu, iz kojih se jasno vidi jaka tendencija turskog zakonodavca da zajamči zakonskim putem stalan nasljedan opstanak rajin na zemlji, koju raja zirati i obrađuje. Da se raja nasljedno utvrdi na zemljištu, diktovali su fiskalni razlozi, a ne ljubav prema raji od strane turskog zakonodavca. Raja je morala stalno rabotati i snabdjevati životnim namirnicama i drugim potrebama spahije i njihove vojnike, koji su neprekidno, često puta godinama, ratovali. Na spahijama i njhovoj vojsci počivala je snaga turskog carstva, pa zato je trebalo njihove izdržavaoce, raju, utvrditi na zemlji, kako bi materijalno izdržavanje spahije i spahijske vojske bilo što bolje, stalnije i pouzdanije.

Zakonom „Kanun-namei-livai-Bosna", koji je uglavnom kodifikovanje dotadanjih agrarnih običaja, udaren je prvi put zakonski temelj nasljednom kmetskom pravu, i prema tome jedna je gruba neistina, koju voli i gospodin ministar Burijan da ponavlja, da je kmetovski odnošaj prost zakupnički odnošaj. Respektovanje dotadanjih agrarnih običaja, fiskalni i državni razlozi prinudili su turskoga zakonodavca da zajamči težaku nasljedno pravo na zemlju koju obrađuje. U ovome zakonu treba tražiti izvor kmetovskom pravu, a ne u docnijim kojekavim zakonima i „međusobnim pogodbama", koje je diktovala neobuzdana sila i nasilje jačega.

Ovaj je zakon vrijedio i za ono nekoliko isturčenih bosanskih plemića, jer su oni samo ptomjenili vjeru i mjesto hrišćanskog kralja počeli su da služe turskog sultana i da ratuju za nj kao god i spahije, timarlije i zijametlije...

Osim nomenklature pojedinih mjesta i krajeva, imamo mi i pismenih dokaza: berate na zijamete i timare... Navešću samo dva. Jedan je izdat Daud-be-gu, djedu poznatog turskog istoričara Pečevije (sigurno punokrvnog bosanskog plemića!) sa datumom od 27. šabana 902 godine od Hedžre, ili 1. maja 1497. g., dakle, na 34 godine poslije osvojenja Bosne. Drugi je berat dat sinu mu, Dža-fer-begu, bez datuma. Daud-begov berat glasi: „Carski berat na zijamet, dat Daud-begu. Ova sjajna i carska tugra, kojoj neka priteče u pomoć blaga milost Svevišnjeg, izdata je evo zašto. Daud, dika njemu ravnijeh, neka bi mu slava bila za navijek, koji nosi ovu carsku i previsoku zapovijest, dobio je ovaj srećni i neodoljivi dio. Tebi se predaje, počinjući od 27. šabana ove godine (1. maja 1497) timar za koji će njegovi dosadašnji držaoci biti naknađeni drugdje a koji se nalazi u sandžaku Bosni i koji je obrazovan promjenom zemalja Balije, sina svijetlog Jaja-paše i zemalja Ahmeta ijusufa. Iz svijeh tih dijelova, koji su već u tvojim rukama, načinjen je zijamet koji će nositi 5000 akči (aspri)[49].

I pošto si o teskeri[50] plemenitog emira Jakub-paše, rumelijskog beglerbe-ga, ti nadostojniji, najsposobniji i najzaslužniji, povjeravam ti i dajem ove zemlje ovako kako je ovdje obilježeno..."

Berat Džafer-bega, alaj-bega bosanskog, glasi: „Ovo pismo izdaje se po ovom što ide. Pošto su niže imenovana sela ostala prazna, jer su zamjenjena drugima Vejsal-oglu Ali-begu, i pošto je Visoka Porta naredila da se dadu u državi-nu Daud-beg-oglu Džafer-Čelebiji držaocu, koji nema do 4986 akči, njegovo veličanstvo, knez nad vitezima vjere, kojemu carstvo neka je za navjek, odobrilo je da mu se isti timar preda. Po sili carske zapovjesti, a računajući od danas ovaj će timar pripadati Džafer-begu pod pogodbom da on sa svoje strane uredno po tejteru ispunjava svete dužnosti i terete pobjednih vojnika. Toga radi, da mu ni-ko ne pravi smetnje i da ga niko ne uznemiruje u njegovoj državini."

Ovi su berate važni i zanimljivi dokumenti. Iz njih se vidi šta su bila spa-hijska dobra, timari i zijameti, dalje se jasno vidi kako su se njihovi držaoci mijenjali i kako ti držaoci nisu bili domaći sinovi, kako bi se to danas kazalo, nego stranci, Azijati.

Kao stoje poznato, prvi je sultan Murat uveo spahijski sistem, a ukinuo gaje 1839. god. sultan Abdul-Medžid, i ujedno je naredio da od tad sva prava koja su spahije imale na državnim zemljama pripadnu državi. Spahijski sistem nije ništa drugo nego lenski sistem, ali se on ipak dosta razlikuje od zapadnog lena. Na zapadu se davalo leno bez obzira na njegov prihod, a na istoku seje vodilo računa koliko koji timar ili zijamet tačno godišnje daje prihoda. Timari su

[49] akči (aspri) - novca

[50] teskera - objava, potvrda

bila manja spahijska dobra i davali su godišnje od 3.000 do 20.000 (upravo 19.999), a zijameti od 20.000 do 100.000 akči. Ovih timara i zijameta, obrazovanih od državne zemlje date samo na uživanje, bilo je mnogo u Bosni. Turci se svakako, kao praktičan ratnički narod, nisu mogli osloniti na ono nešto isturče-nog bosanskog plemstva i povjeriti mu upravu novoosvojene zemlje, nego su, kao što se vidi iz spomenutih berata, postavljali svoje ljude za vojskovođe i službenike, dajući im u Bosni za njihovo izdržavanje timare i zijamete.

Tek su se docnije, kad je popustila i oslabila centralna vlast i snaga turskoga carstva, osilili domaći sinovi i prigrabili svu vlast u svoje ruke. Do sultana i njegova vezira apsolutno niko nije ništa držao. Prema takvom stanju stvari spahije su listom prelazile na stranu moćnog begovata, i ugledajuć se na nj, pretvarali su sultanove zemlje u nasljedna dobra, asimilujući se sasvim sa domaćim elementom. U to vrijeme opšte anarhije malo je spahija ostalo vjerno sultanu i njegovim naređenjima. To je sjajno doba bosanskog begovata, i ono je najsnažnije izraženo u narodnoj pjesmi:

Bojičiću, bojiš li se koga?
Boga malo, a cara nimalo, Za
vezira ni abera nemam, A za
pašu ko za doru moga.

Bosanski begovat sa baštinskim pravom bio je zaražljiv primjer ne samo za spahije bosanske nego i za čitave čopore muslimanskih odmetnika, koji su se kretali iz Bosne, da u Beogradskom pašaluku i drugim balkanskim zemljama stvaraju sebi čitluke. Ovu je pojavu utvrdio g. Stojan Novaković u svom djelu „Tursko carstvo pred srpski ustanak"...

U Bosni je dalje bilo zemalja koje su bile prave baštine (turski baštene), neograničena vlasništva samih onih koji su ih neposredno ziratili. Prema antropogeografskim i etnografskim ispitivanjima, koja sam vršio po metodi odličnog našeg naučenjaka draj. Cvijića, konstatovao sam daje sav kraj između Vrbasa i Sane, na jug do planine Crna Gore, na sjever do planine Kozare, bio jedno vrijeme slobodan, autonoman.

Taj se kraj zvao Zmijanje, Kol-Zmijanje. Kol turski znači straža, odjeljenje vojske. Zmijanje spominje kao oblast turski geograf iz XVIII vijeka Hadži kalfa ili Čatib-Čelebija. Isti pisac spominje i današnju Podrašnicu, na kojoj se obično skupljala turska vojska i odatle polazila u boj. Hadži Kalfa izrično navodi da u ovom kraju stanuju Srbi.

Zmijanje je u svom južnom kraju krševito i neprohodno, i izgleda daje pri najezdi turskoj dalo živog otpora.

Daje ovo istina, kazuje nam, pored ostalog, i izvještaj putnika s početka XVI vijeka (1530. godine), Slovenca Benedikta Kuripešića, koji spominje daje u Bosni bilo dosta koji su se ljuto borili protiv osvajača, i nisu im se htjeli predati dok im Turci nisu priznali neka prava, između kojih Kuripešić navada pravo da

mogu ostati u svojoj staroj vjeri. U Kurpašića ima jedna dragocjena napomena, koja se odnosi na ovu oblast: „I dođoše drugoj vodi, koja se zove Sanka, gdje su na malenom brežuljku dva pusta razorena gradića: Klanenac i Lisinac, a na lijevoj strani duž rijeke Sane diže se vrlo visoko dugo i kamenito brdo, kome je Klemenac (današnji Kremenac), a pod brdom je mjesto. Prema istoku su opet dva gradića Szekollour (Sokolovo Gnijezdo, današnji Perića Grad u selu Sokolovo, kotar ključki) i Gursen, i tu stanuju mnogi martolozi i ovčari" (Rad jugoslavenske akademije, 56, str. 153).

Riječ martolozi, ili pravo armatoli, mnogo nam kazuje. Šta su to martolozi? Martolozi su bili hrišćani vojnici u turskoj vojsci, i to poglavito pogranični ili planinski vojnici. Njihov je zadatak bio ili da brane granicu ili da čuvaju drumove na planinama kuda prolaze putnici i carska vojska. Kao što sam unaprijed spomenuo, Podrašnica je bila zborno mjesto turske vojske. Pored ostalog, to se vidi i iz pjesme pokojnog Kapetanovića Ljubuška „Boj pod Banjomlukom 1 737. godine", koju je napisao crpući podatke iz turske istorije.

Tu se pjeva:

Ko god može pušku podignuti,
Nek sve iđe na carevu vojsku, Na
zeleno polje Podrašnicu, Onđe
ćemo tertib učiniti Kako ćemo na
vlahe udriti.

Zmijanjski martolozi vršili su vojne dužnosti, i zato su im Turci potvrdili njihove baštine i dali im kao neku autonomiju. Gosp. St. Novaković u svojoj knjizi „Tursko carstvo pred srpski ustanak" str. 171. veli:

„Od starine je bio običaj, daje baština dužna vojevati. Kad su Turci u početku, izuzetno od svog opšteg postupanja, htjeli na izvjesnim mjestima i iz naročitih razloga da potvrde baštinu, oni su to činili u namjeri da za svoju upotrebu zadrže za baštinu vezane ranije usluge gdje im se to svidjelo".

Dakle, zmijanjski martolozi, koje osvajači nisu mogli lako pokoriti, pogodili su se s novim gospodarima da čuvaju drumove kud prolazi vojska i da pomalo vojuju kad ih pozovu. Tradicija kaže da su Zmijanjci s Turcima udarili na Bihać i oteli ga od Kaura, njih 70 sa knezom Obradom. Na osnovu pogodbe, prvi zmijanjski knez Ratko, ili prema narodnoj pjesmi Rajko od Zmijanja, dobio je od sultana ferman sa zlatnom turom kolik mutap na Zmijanje i zlatnu sablju. Sudio je on. Turci se u prvo vrijeme nisu ni u šta mješali. Zmijanjci nisu ništa plaćali, štono se veli: Ni caru harača, ni popu kolača. Bili su zadrti i vrletni ljudi, pravi gorštaci. Knez Ratko sjedio je u selu Ratkovu, u današnjem ključkom kotaru, koje je po njemu tako i prozvano. Docnije, kako se čini iza pada Bihaća (1592), njihova je autonomija propala. 1 sva je zemlja poizotimana izuzev sela Ratkova. Nad Zmijanjem preuzeli su sudaniju Turci i na današnju kasabicu Sitnicu pao je aga Sitnica, čije je pravo prezime Čolaković, kako ga zove jedan austrijski vojni

špijun, koji je godine 1718, proputovao kroz ove krajeve. Ratkovčani su se dugo i očajno borili za svoje baštine, za svoju zemlju sa pojedinim begovima i agama.

Njihova je borba jedna krvava epopeja ijedan snažan dokaz koliko je silna ljubav i privrženost prema rodnoj grudi. Naročito se je na Ratkovo navalilo poslije 1839. godine, kada su ukinuti spahiluci. Glave su padale, surgun[5)] za sur-gunom otpremanje u Anadol i Vidin, ali su oni junački izdržali sve navale i stari Osman Šerif Topal-paša, uz posredovanje srpskog kneza Mihajla i Cavre Vuč-kovića-Krajišnika, potvrdio im je baštine na osnovu carskog fermana, koji su oni brižljivo i junački održali u svojim rukama pored sveg iznuđivanja od pojedinih aga i begova.

Timar, onaj naprijed spomenuti kompleks sela, nije se mogao održati. Ovaj kompleks sela činio je u prvo doba jednu cjelinu sa Zmijanjem. Docnije, kad je propala zmijanjska autonomija, od njega je obrazovan jedan timar...

Kad su ukinute spahije 1839. godine, težaci su dobili obavještenje iz Carigrada da dadu nešto u carsku kesu, pa će zemlja postati njihova svojina. Mnogobrojne age skočiše i ukmetiše sav Timar, izgovarajući se da su oni njihovi kmetovi. Samo seje nekoliko kuća očuvalo, i to su današnji slobodni težaci.

Ovdje ću učiniti jednu malu digresiju.

Prema svome dvomjesečnom savjesnom i detaljnom ispitivanju i na osnovu bilježaka stranih pisaca, utvrdio sam da je stanovništvo oblasti Zmijanja nesumnjivo starosjedilačko. Da su današnje kmete i slobodne težake zatekli Turci, a ne da su se oni doselili odnekud poslije osvojenja Bosne, kao što je to izvolio tvrditi gospodin Mustaj-beg Mutevelić u „Musavatu" i gospodin ministar Burijan u svom govoru koji je držao 10. oktobra 1910. g. u odboru austrijske delegacije. Iz ove oblasti naseljena je Krajina s one strane Sane. Isto ovo važi i za srednju Bosnu, kao i za krajeve s desne strane Vrbasa. I u tim krajevima u velikoj masi žive starosjedioci, kao, na primjer, u Milan-Knežini pod planinom Čemernicom kod Skender-vakufa. I ova oblast Mitan-Knežina imala je, kao i Zmijanje, svoju autonomiju, ali je mnogo ranije izgubila. Stari su mi ljudi kazivali da su bili nekad svoji i da je njihov knez Milan hodio sultanu u Carigrad u poslovima svoje knežine...

Iz naprijed spomenutih različitih pravnih odnošaja u zemljištu, razvilo se na različite načine današnje agrarno stanje. Baštine pojedinih isturčenih begova ostale su i dalje nasljedne; spahijske zemlje, timare i zijamete, uzurpirale su spahije za svoje nasljednike i proglasile se za čitluk-sahibije. Slobodni težaci su većinom silom ukmećeni i porabоćeni.

Na jednim mjestima je silan spahija čibukom zabilježio dokle je njegovo, na drugim je mjestima Murat-paša jali kakav kajmakam izdavao sam sebi tapije na tuđu zemlju, a u nekim slučajevima su slobodni težaci sami zamolili kakvog

[51] surgun - protjerivanje

zenđila[52] i ugledna bega da ih prizna kmetima, da ih brani od zulumćara, da vežu konje u njegovoj avliji pazarnim danom, a oni će njemu davati malenkost jednu u maslu i jajima itd. I na taj način sve stoje bilo hrišćanskog uha moralo je postati kmet.

Svi kmeti bili su obavezni davati caru desetinu, agi, spahiji, devetinu i raditi u begluk tri dana u sedmici. Kao sve, možda i dobre socijalne ustanove u turskoj državi, tako su i ovu ustanovu rada na begluku izopačile objesne i neposlušne spahije i njihove subaše. Kmet i kmetica morali su šta bilo raditi ona tri dana, pa makar i vratima škripeti ili prenositi, recimo, pijesak s jednog mjesta na drugo. Osim toga, na beglučištima dešavale su se i takve stvari koje su veoma osjetno vrijeđale najintimnije osjećaje.

Malo pomalo dodijale su pritužbe zbog beglučenja, pa su turske vlasti, nešto iz svoga merhameta,[53] a još više pod pritiskom Evrope, riješile da se begluče-nje ukine. Onda je vezir Tahir-paša sazvao 1848. godine u Travnik skupštinu kmetskih i aginskih zastupnika, i iznio im prijedlog Blistatelne Porte da se beglu-čenje odmah one godine ukine, a kao ekvivalent agama da se dade neka odšteta. Ta odšteta da bude davanje trećine mjesto devetine za sedam godina. Poslije sedam godina daje beglučenje isplaćeno trećinom i da se više nikako uvesti ne može, a davanje devetine stupa opet na snagu.

Kmetski zastupnici iz Posavine i iz onih krajeva gdje je pravoslavni i katolički elemenat bio jače zastupljen od muslimanskog, nisu pristali na predlog Visoke Porte. Ali svi renitentni zastupnici bili su po Tahir-pašinoj zapovjedi išibani, pa su sjutradan i oni pod utiskom šiba pristali na pašin prijedlog. Paša im je sladio tu novu ustanovu da će tako brzo proći koliko je potrebno čovjeku da popuši sedam lula lijepa duvana.

Ali, prije nego stoje prošlo sedam godina, umro je Tahir-paša naprasno, na tajanstven način, kao što obično umiru turske paše, i age su okrenule vječito kupiti trećinu, kao da su to pravo stekle takozvanom dosjelošću, čega ne poznaje tursko pravo. Zbog toga je nastala buna po svima krajevima Bosne, i od onda se nije utišala do okupacije. Kmeti su slali deputacije u Beč i Carigrad, age su tu-žakale kmete i njihove zastupnike i objeđivale ih velikom izdajom. Tako je mnogi deputirac mjesto pravde u Carigradu našao surgun[54] u Anadolu ili su ga pojele ribe u Bosforu.

Kao jedno palijativno sredstvo izdala je Visoka Porta 14. safera 1276. (12. septembra 1859) Safersku naredbu, na koju su, tobože, pristale obje zainte-resovane stranke.

Međutim, ta naredba, koju je mogao napisati i izdati samo neznalica bosanskih odnošaja, bila je eklatantan dokaz da Turska nije kadra upravljati zemljom koju ne poznaje, i da će uskoro nastati druga sudija.

[52] zenđila - bogata

[53] merhamet - milost

[54] surgun - progon, protjerivanje

/ ova druga sudija došla je s puno nepoznavanja zemlje i naroda. Poslala je ljude nesposobne i nevjeste da rješavaju teške socijalne probleme, a stoje najgore, svi su ti ljudi pokazivali i dokazivali svoju privremenost u ovoj zemlji i nisu se trudili da stvore nešto od trajne vrijednosti stoje korisno za zemlju i narod.

Mjesto velikih državničkih reformi, oni su uveli krpež u ovu jadnu zemlju, mjesto rušenja i zidanja, oni su stare pukotine kao djeca zamazivali blatom i pljuvačkom, kako u svemu, tako i u ovom kardinalnom pitanju o posjedu zemlje. Gruntovni zakon pronašao je, ne znam po kakvom ludom uzoru, da su vlasnici zemlje (erazi-mirija)[55] oni koji imaju samo neku tražbinu ili kakav neznatan dio prihoda te zemlje. U svakom uljuđenom društvu pravi vlasnik ima potpuno i neograničeno pravo raspolaganja sa svojom zemljom. On smije uzorat! kad hoće, posijati šta hoće, on može ograditi i razgraditi, i uopšte voditi ekonomiju po svojoj miloj volji. Gruntovni zakon načinio je samo onoga vlasnikom koji ima samo pravo pripitati šta si posijao i koliko ti je rodilo, a to će čovjek dobričina kazati i komšiji, i putniku, i namjerniku, i svakom ko pripita.

U turskim zakonima ima dobrih socijalnih ustanova. Dobra je socijalna ustanova ramazanskog zakona, koja je, po svoj prilici, preuzeta iz šerijata indirektno iz Mojsijevih knjiga, daje vlasnik sve zemlje bog, odnosno njegov namjesnik, car ili država, i daje predana na uživanje onome koji je obrađuje i zirati. Pargraf38. ramazanskog zakona izričito propisuje da se zemljište koje se tri godine uzaseb ne obradi ima oduzeti od posjednika, i prodati na licitaciji onome koji hoće i zna da ga zirati. I dan danas ne može nijedan takozvani vlasnik u Bosni prodati svoje zemlje drugom dok na to ne pristine zemaljska vlada po svom punomoćniku.

Ali sve ove dobre ustanove, rđavim i aljkavim provođenjem i tumačenjem, ostale su proste formalosti. Je li zemaljska vlada u ovo trideset i nekoliko godina igdje ikom oduzela komad zemlje stoje ne obrađuje, i predala drugom koji je željan zemlje?! Zbog aljkavog provođenja dobrih i zbog neukidanja rđavih ustanova u ovom pitanju nastupila je opasnost i ekonomska nevolja i za kmete i za age, naročito za male sitne age, koje isključivo žive od haka.

Ovdje ću dati u suhim ciframa sliku kmetsko-aginskih odnošaja u svom izbornom kotaru banjolučkom, koju sam izradio po zvaničnim podacima što ih je agrarni odbor dobio od zemaljske vlade. U banjalučkom kotaru ima 95 katastralnih opština. Samo u jednoj - selu Lokvarima - nema kmeta. Ovo se je selo prije 15 godina otkupilo. U ostale 94 opštine ima 4.367 kmeta, tj. kmetskih porodica, i to 3.494 pravoslavna kmeta, 826 katoličkih i 47 muslimanskih, ili u procentima: 80% pravoslavnih, 18,29% katoličkih i 1,08% muslimanskih kmeta. Spahija ima 671, i to: muslimana 545, pravoslavnih 85, katolika 35 i Jevreja 6, ili u procentima: muslimana 81,22%, pravoslavnih 12,67%, katolika 5,21% i Jevreja 0,90%. Od 671 age ima ih 430 ili 64% od cjelokupnog broja aga koji nemaju više od 500 dunuma zemlje. Od 500 do 1000 dunuma

[55] eraz, mirija - danak, porez

ima ih 108; od 1000 do 1500 ima ih 44; od 1500 do 2000 ima ih 30; od 2000 do 2500 ima ih 10; od 2500 do 3000 ima ih 12; od 3000 do 3500 ima ih 6; od 3500 do 4000 ima ih 3... od 10.000 do 15.000 ima ih 4; od 16.000 ima 1; od 24.000 ima 1, i od 40,000 ima 1 (Ferhad-pašin vakuf).

U okrugloj cifri, u banjoluČkom kotaru ima svega kmetovskog zemljišta; 609,000 dunuma, i to: oranice i bašče 470.000 dunuma ili 77,29%, šume 110000 dunuma ili 18,7%, pašnjaka 13,000 dunuma ili 2,16%, livade 12.000 dunuma ili 1,97%, od poreza slobodnog zemljišta 3600 dunuma Hi 0,60%.

Ovo 609.000 dunuma kmetskog zemljišta pritiskuje težak i nemilosrdan teret od 1,300,000 kruna duga...

Samo je slobodan zemljoradnik na slobodnom zemljištu uvjeren da će plodove njegova rada, naročito što se tiče melioracije na posjedu, uživati ne samo on nego i njegovi potomci, djeca njegova...

U interesu cijele zemlje treba da se kmetovski odnošaji ukinu. Onda će porasti produktivnost zemlje, biće jednostavniji promet sa zemljištem, moći će se lako otvarati komunikacije i stvarati meliracione zadruge.

Uopšte, ukidanjem ovih odnošaja udaren bi bio temelj za napredovanje težaka, a po njima i cijele zemlje u svim pravcima, stoje pod današnjim prilikama apsolutno nemoguće.

Naposljetku,... apelujem na sve one koji iskreno ljube svoju zemlju, da porade na tom kako bi se što prije riješili kmetovsko-aginski odnošaji, jer sam duboko, preduboko uvjeren da su jedino slobodni težaci kadri da odbrane našu dragu otadžbinu od tuđinske navale, od ekonomskog i političkog zavojeva-nja nemilih stranaca, koji svom silom teže da od naše zemlje načine jednu „ge-mischte Provinz". Jedino su stalni i okućeni težaci kadri da čuvaju na Krajini stražu, bez promjene dokle je Krajine."[56]

Da bi bar malo dočarale uslovi u kojima je živio narod Bosne i Hercegovine poslije okupacije Bosne i Hercegovine od strane Austro-Ugarske monarije, navešćemo i nekoliko odjeljaka iz Izabranih spisa Vase Pelagića:[57]

Kako je išlo sa okupacijom Bosne i Hercegovine[58]

Bosna i Hercegovina dobile su - okupaciju Austro-Ugarske pod suverenitetom sultana.

Sa novom gospodom vlasnicima narod je dobio nove nesreće.

[56] Petar Kočić, *Sabrana djela,* knj. III.

[57] *Pisci Bosne i Hercegovine,* Vaso Pelagic, Izabrani spisi, knj. I, 123.

[58] „Vaso Pelagić (1838-1899) bio je izvanredna ličnost, sasvim izuzetna pojava u životu
naroda Bosne i Hercegovine u drugoj polovini devetnaestog vijeka.. Čovjek neobične energije,
snažnog temperamenta, upornog i nesalomljivog karaktera, on je nekoliko decenija vršio zna-

Iz rada Berlinskog kongresa vidi se da je zvanima Rusija još odavno nudila Austro-Ugarskoj da obadvije pokrajine okupira (zauzme), ma daje desetinu spomenica dobila od Bosanaca da oni neće ove okupacije.

Kongres je naredio da Rusija svoju okupacionu vojsku iz Bugarske mora povući za 9 mjeseci, počinjući od dana kada je ugovor potpisan, a za Austrougarsku okupaciju ne veli ništa. Nego ona (Austro-Ugarska) sama od sebe veli u proklamaciji koju je izdala narodu, dolazeći u Bosnu godine 1878. jula mjeseca, da ulazi kao prijatelj, da zavede red i poredak, a ne kao neprijatelj da osvaja. Ta okupacija nemila je bila ne samo Bosancima i uopšte Srbima, već i Mađarima i Talijanima, pa i svima slovenskim narodima..."[59]

Austrija kao civilizator u Bosni i Hercegovim

„Sa dolaskom te okupacije došlo je i novo razorenje ovih pokrajina; jer bosanski muhamedanci odmah pri prelazu austrijske vojske u Bosnu protestirali su prvo pismeno i usmeno, a zatim naskoro i oružanom rukom protiv okupacije. Otpor taj pokazao je svijetu plitkoumni rad državne gospode, mudrih diplomata. Član te mudre evropske vlade, grof i austro-ugarski ministar Andraši, rekao je berlinskom kongresu da će Bosnu i Hercegovinu okupirati sa dva bataljona ijednom muzikom. A kad vojska uđe u Bosnu i naiđe na strahovit otpor, videlo se kako diplomate neuviđavno tvrde i ono što ne znaju. Da se te male pokrajine okupiraju moralo se upotrebiti 200.000 vojnika, jer ustanak bijaše buknuo u svoj Bosni i Hercegovini protiv okupacije. Ustanici su u obadvije pokrajine prije svega oborili i od česti poubijali svu vrhovnu političku i vojničku upravu tursku kao ljude koji se drže sultanove politike, pa proglasili u Sarajevu privremenu vladu, sastavljenu od hrišćana i muhamedanaca. Bosna je narodna, a ne sultanova koji nas prodaje Švabi - uzvikivali su oni. Kogod se protivio ustanku, određen je na smrt. Tek ovom prilikom bijahu se hrišćani i muhamedanci prilično izmirili i složili. U Sarajevu na skupštini koja je držana u Begovoj džamiji bratski su se dogovorili i hrišćani i muhamedanci o načinu kako da se odupru okupaciji. Tad su govorili besjede Hadži-Jamaković i Hadži-Lojo u kojima su rekli da „od sada u Bosni nema raje, već samo braće Bosanaca; ko hrišćanina rajom nazove, određen mu je kuršum u glavu". Ijedni i drugi bili su odmah naoružani i za odbranu spremljeni.

Doduše, Bosanci su vazda branili otadžbinu svoju i samostalnost od spolj-njeg nasrtanja. I sad ovo učiniše muhamedovci sa silnom energijom, te time po-

tan uticaj na svoju zaostalu sredinu, pročuo se daleko izvan granica svoje domovine, razvivši aktivnost koja začuđuje svojom raznolikošću. Pelagić je bio rođeni revolucionar, čovjek koji borbeno prilazi životu, hvata se s njim u koštac, trpi i podnosi udarce i poraze, da ni jednog trenutka ne izgubi svoj zadivljujući optimizam, svoju fanatičnu vjeru u snagu narodnih masa". Iz studije Slavka Mičanovića o autoru Vaši Pelagiću, *Pisci Bosne i Hercegovine.*

[59] *Pisci Bosne i Hercegovine,* Vaso Pelagić, Izabrani spisi knj. 1,8- 24.

gaziše kongresne odluke koje su sve velesile potpisale. Majušna Bosna, šaka ljudi, diže ruku protiv moćnih diktatora Evrope.

U tuzlanskom sandžaku, u Lijevnu, u gornjoj Hercegovini i jugoistočnoj Bosni i mnogi pravoslavni hrišćani su se borili uporedo sa muhamedancima protiv okupacione vojske. Doduše, hrišćani su se odmah predavali čim je okupaciona vojska nadvladala i davali izgovor kao da su kao da su se, bajagi, bez volje oružja prihvatili.

Srpski ustanici u Tiškovcu položili su oružje pred austrijskom vojskom pod ovim uslovima:

1. *Daše narodu ostavi pravo da sam sobom bira sve činovnike sudske, politične i ostale koji narodu ma u kojoj struci potrebni budu. Oni moraju biti domoroci ili bar narodni jezik i njegove potrebe znati;*
2. *da se odmah po svršetku okupiranju Bosne i Hercegovine narodna vojska od domorodnih sinova obrazuje i izučava kroz sve vrijeme okupacije;*
3. *da se odmah po svršetku okupiranju sazove Narodna skupština koja će se o blagostanju i napretku naroda brinuti. Sve stalne zakone i uredbe ona treba da propiše i odobri;*
4. *da se narodnim jezikom i ćirilskim pismenima i u državnim poslovima posluje i služi;*
5. *da se narodu oprosti dacija (davanja) bar za pet godina da bi se tako od propasti oporavio, i da se svima iseljenicima garantuje slobodan povratak u otadžbinu, da im se učini nužna pomoć, da se o državnom trošku mogu zakućiti i do prve ljetine preživiti;*
6. *da se spahije i spahiluci ukinu, ali nikako ne na trošak naroda, i*
7. *da se najživlja briga polaže oko podizanja kulture i prosvjete, koja je zbog apsolutizma dojakošnje države zaostale.*

Obraćamo pažnju čitalaca na ovu izjavu: kako je napisana dostojanstveno, bez ikakva udvaranja...

1 vlada turska - Porta jednako je tražila od Austro-Ugarske određene uslove za okupaciju, jer se bojala aneksije - temeljnog zauzeća ovih pokrajina.

Muhamedanci Bosne i Hercegovine ne tražiše nikakvih uslova, no zaključiše da se odlučno bore dok Austro-Ugarsku ne odbiju od granica svoje postojbine, pa ma sami izginuli. Odluku svoju počeše vršiti. Užasna se borba zametnu na sve strane. Okupaciona vojska, idući na Sarajevo, žestoko je bila poražena oko Tuzle, Gračanice, Doboja, Maglaja iŽepča. Ustaši tuzlanskog sandžaka, razbiv okupacionu vojsku kod Tuzle, gonili su jedno krilo čak preko Gračanice do Doboja, a drugo krilo kroza svu Posavinu do Save...

I u Krajini su se vodili žestoki bojevi oko Bihaća, Lijevna, Varcar-Vakufa, Jajca, Kladuše, Podzvizda, Vranograča; u Banjaluku i Gradišku ušla je bila austrijska vojska mirno, ne naišav ni na kakav otpor; no docnije u Banjaluci se zametne između Krajišnika s više strana iz Krajine okupljenih, i austrijskih vojnika krvava bitka, kojom je prilikom spaljena sva banjalučka čaršija i inače grdna šteta stanovnicima nanesena; na nekoliko nedjelja poslije paleži u Banjaluci, spaljena je gotovo sva i gradiška čaršija. Ostale varoši, na kojima se bojak bio, oštećene su u manjoj mjeri.

Ne *mnogo s manjom odvažnošću i čvrstoćom odbijali su i hercegovački Turci...*

Kako su se junački borili Bosanci, vidiće čitalac iz dopisa o strahovitom boju u Sarajevu od 1878, koji je jedan očevidac napisao u novine, i koji evo ovako taj strahoviti boj opisuje:

„Dokle ja, vrlo potrese svom strahotom stoje pred očima mojim, beležim držćući ove retke, dotle je biser Bosne, ponosno Sarajevo, ogrezlo u krvavu boju, od koje se kloni pogled čovekov. U ognjenom crvenilu vide se krovovi kućni, zidine gradske, kube-ta na mošejama, plamen se izvija iznad limom pokrivenih slemena bezistana, proždrljivo liže plamen uz visoka tanka minareta i crveni zraci ogledaju se u bistrim talasima Miljacke, te se čoveku čini da gleda kako se pred njim talasa krvava reka.

I ulice su krvave, krvave su kuće, palate, hramovi; krvlju su poprskana svaka kućna vrata, svaki prozor. Krvavi su po sobama patosi, zidovi. Krvlju su obojeni vodovodi, oluci, fenjeri po ulicama, i krv kaplje sa cveća, žbunja po baštama izgaženim i divljoj borbi.

Sarajevo je austrijske vojske; ali ga je skupo iskupila potocima najbolje svoje krvi. ..

Svaki kvart, svaka ulica, svaka kuća, bese se učinila u tvrđavu, tu se borilo sa strahovitim, pomamnim besnilom, s besprimernim preziranjem smrti... Ali najogorčeniji boj i pokolj bese kod careve džamije i kod džamije begove... Sa sviju prozora, iz tre-mova ukrašenih šedrvanima i stubovima, sa sjajnih krovova od beloga lima sipalo se smrtonosno olovo na redove austrijskih vojnika. A na platformu stoji vod ustanički, ble-do kao mramor lice uokvireno mu mrkom bradom, u desnici mu gola dimišćija, te s ponosito uzdignutom glavom upravlja bitku. ..Toče biti sam Hadži-Loja, besni, neukrotivi fanatik, koji je ovde kod svetij hramova rukovodio potonji najstrahovitiji. Dugo se boj kovitlao nerešivo, dok najposle ne stiže žudno očekivana pomoć. S burnim, gromovitim „ura", koje nadvija i samu divlju bojnu huku, jurnuše na protivnika staroislužene regimente Molinarijeva, sakes-majningenska, Franc-Karlova, štajerski i hrvatski strelci, s razvijenim zastavama, s oborenim bajonetom, a konjanici odjahaše konje, pa se s karabinima u ruci pridružiše pešadiji, što bese jurišala. S neodoljivom navalom, s užasnom žestinom, upravo da rečem, s neobuzdanim besnilom učini se ovaj napad, i tako snažan bese, da ne mogoše više odoleti plemenskom i verovnom mržnjom razdražene čete ustaške, koje su strašno desetkovane čelikom i olovom. One otstupiše, ali boreći se...

Sarajevo je austrijsko, krvavo gaje izvojevala, skupo platila. Golem je broj ustaških leševa... Ali i Austrijanci su izgubili dosta skupih glava... Puno je ranjenika u bolnici, u guvernerskoj palati, po dugačkim izukrštanim hodnicima delala i mnogobrojnim drugim zgradama.. .Postoje prekinuta borba, do mraka pogubljenje veći broj ljudi koji su se s oružjem u ruci borili protiv austrijskih trupa...

Gotovo s takvim istim junaštvom i požrtvovanjem, ustanici su još dugo borbu vodili po ostalim krajevima Bosne, dok ne bejahu koje nadmašnijom silom okupacionom savladani... Zbog tako očajničkog otpora ustaničkog, morala je austrijska vojska, ma daje imala preko 200.000 vojnika, ratovati još četiri mjeseca dok je imala u svojim rukama Bosnu i Hercegovinu do rijeke Lima, Drine i varoši Foče. Utrđena, stara Austrija morala je tu stati i novopazarski okrug ostaviti za zgodnija vremena...

Dakle, dogodilo se ono što se naprijed moglo predvidjeti: velika austrijska vojska rastjerala je malene ustaške čete i posjela cijelu Bosnu i Hercegovinu... A je li Austrija ovakva kakva je danas, sposobna da izvrši ovu civilizatorsku ulogu?...

Poznato je da u Bosni i Hercegovini vlada feudalno-spahijski sistema. Kad su Turci pokorili Bosnu, podjelili su svu zemlju kao spahiluke među „zaslužne" vojnike, glavare i isturčeno srpsko plemstvo. Pokoren narod ostao je da argatuje na spahijskoj zemlji kao spahijsko roblje i izmećari. Taj se odnošaj održao i do danas. Sva najbolja zemlja u Bosni i Hercegovini pripada begovima. Prvi i možda najglavniji civilizatorski korak Austrougarske trebao bi da se sastoji u ukidanju ovih srednjevječnih ekonomskih odnošaja koje je stvorilo nasilje i nasilje ih održavalo toliko vjekova. Sve begovske spahiluke valjalo bi bez naknade ustupiti narodu koji sad kao spahijsko roblje radi na njima, a spahijama ostaviti samo onoliko zemlje, koliko je dosta jednoj seoskoj porodici da uz sopstvenoruč-no obrađivanje zemlje može otuda pošteno živiti. 0 tome da narod otkupljuje tu zemlju od spahija ili na ma koji god način daje nadoknađuje, ne bi trebalo da bude ni riječi, jer ako ko ima što da nadoknađuje, to bi cijelo begovi imali da naknade narodu što su toliko vijekova skidali prihode sa tuđe zemlje koju su silom oteli od naroda. Umjesto ove ci-vilizatorske mjere mi vidimo gdje austrijske vlasti, povraćajući natrag izbjegle Bosance, staraju se da ih dovedu u one iste odnošaje spram spahija u kojima su živili i prije; dalje, u svim proklamacijama Austrija se obećava da će poštovati sve postojeće imovne odnošaje, a car je hercegovačkoj deputaciji zadao svečanu riječ u Budimu da će čuvati i štedi-ti sva prava begova - spahija, a okupacija je bajagi radi toga i učinjena da se ti nepravedni odnošaji poništе. Austro-Ugarska, dakle, priznaje kao zakonite i umjesne sve one ekonomske odnošaje koji su nasilno stvoreni u Bosni i Hercegovini.

Kao god stoje Austrija priznala daje ekonomski poredak zakonit, tako je isto priznala da je zakonit i politički turski poredak. Ona je usvojila sve turske zakone, a gdjegod je mogla zadržala je i turske činovnike. 1 kad Austrija priznaje, usvaja i prak-tukuje dalje cio, kako ekonomski, tako i politički turski poredak, pa je čak i turske organe zadržala, onda nastaje pitanje kakvog smisla ima ta cijela okupacija i u čemu se to upravo sastoji ta civilizacija što je Austrija donosi?"[60]

Gledano iz savremene perspektive zanimljivo je mišljenje Meše Selimovića o tom žestokom otporu muslimana austrougarskoj okupaciji: „Otpor muslimana austrijskoj vojsci 1878. takođeje čežnja za uspostavljanjem oskudne istorije. Muslimani su se zaista borili protiv austro-ugarske okupacije, ali ta borba nije oslobodilačka, ona je veličanstvena ali očajnička, tragična, bezizgledna, unaprijed izgubljena. Oni su se borili protiv povjesnih fantoma, protiv davnog istorijskog udesa koji ih je religijom vezao za okupatora, odvojivši ih od njega svim ostalim, i od raje, svoje braće po hvi. (Kad bi me zdravlje poslužilo nekoliko godina, rado bih to vrijeme posvetio muslimanskom otporu 1878. dignutom iz posebnog istorijskog očajanja: mogla bi to da bude šekspirovska drama o jednom svijetu koji nije mogao sebi pomoći, ma šta daje tada učinio)".[51]

[60] Vaso Pelagic, *Austrija kao civilizator u Bosni i Hercegovini,* Pisci Bosne i Hercegovine, Iza
brani spisi, knj.!, 204.

[61] Mesa Selimović, *Sjećanja,* Sabrana dela, „Sloboda", Beograd 1977, 25, fusn. 1.

Stavljajući rodonačelnike naše porodice, odnosno njene najstarije članove u kontekst svih tih zbivanja bila nam je namjera da bolje razumijemo njihov život i rad. Oni su živjeli od polovine 19. do polovine 20. vijeka i nastojali smo da sagledamo njihove težnje i njihov život u tom vremenu. Posebno smo željeli da bliže sagledamo težnje, život i rad rodonačelnika naše porodice - pradjeda Pante Popovica i djedova Stojka Petrića i Dušana Popovica, koji su živjeli i pod turskom upravom i pod austrougarskom okupacijom Bosne i Hercegovine. Poznato je da su Turci 1463. godine pokorili Bosnu i Hercegovinu i daje bila pod njihovom okupacijom 415 godina sve do 1878, kada ju je okupirala Austro-Ugarska monarhija, ali i dalje su u oblasti agrara ostali odnosi uspostavljeni za vrijeme turske okupacije. Austrougarska okupacija trajala je 40 godina, tako daje Bosna i Hercegovina pod okupacionom vlašću bila u kontinuitetu 455 godina - sve do oslobođenja 1918, kada se, izgubivši rat, Austro-Ugarska monarhija raspala.

Kako je pradjed Panto rođen 1838. godine, on je pod turskom upravom živio duži dio života - 40 godina. U tom periodu je završio zanat (s obzirom na stručni nivo znanja ima indicija da je zanat, a možda i neku školu završio u nekom većem mjestu od tadašnjeg Zvornika, pošto je neizvjesno da li je u mjestu gdje je živio mogao da se spremi za svoju struku), stekao je sajdžijsku radnju, oženio se i dobio sina Dušana, rođenog 1870. godine, što znači daje cijeli taj period živio pod turskom upravom.

Pod austrougarskom okupacijom živio je i radio 34 godine, sve do smrti 1912. Iz istorije se zna da su austrougarskoj okupaciji 1878. godine u Bosni i Hercegovini u većini gradova i mjesta, muslimami - muhamedanci, a manjim djelom i hrišćani pružili organizovan i žestok otpor. Taj otpor bio je vrlo jak među prvima u Tuzli, ljeta 1878, u kojem je učestvovalo i 450 ustanika iz Zvornika.[62] Nema podataka daje moj pradjed bio jedan od ustanika, pogotovo što hrišćani nisu masovno učestvovali. Ali, kako je tada bio već zreo čovjek, to nije isključeno.

I pored teškog života pod dvije okupacije, među radostima koje je imao moj pradjed Panto svakako su i njegova unučad, koje je volio, usmjeravao u životu i pomagao. Najdragocjenije što im je dao bila je njegova velika ljubav, a oni su mu to višestruko uzvratili.

Moj djed po ocu, Stojko Petrić, rođen 1866, pod turskom upravom živio je 12 godina, bio je još dijete - a pod austrougarskom okupacijom 40 godina. Kako je već istaknuto, ništa bitno se nije promjenilo dolaskom austrougarske okupacije. Austrija je priznala zakonitost ekonomskog i političkog poretka kakav je bio pod turskom upravom, usvojivši i sve turske zakone. Čak je, gdje god je mogla, zadržala i turske činovnike - tako da se u društveno-ekonomskom i

[62] Zoran Ivanović, *Zvornički spomenar,* drugo dopunjeno izdanje, *Prometej,* Novi Sad 2002, odeljak *Zvornik kroz istoriju,* 12.

političkom životu ništa bitno nije promjenilo. U takvim uslovima, Stojko se probijao kroz život, nezavisno od toga pod čijom je upravom živio, lako nije živio dugo, znao je odlično da iskoristi šanse koje su mu se pružile i u životu je postigao mnogo više nego što se u njegovom slučaju moglo očekivati, s obzirom na vrijeme u kome je živio. Odmah poslije objave Prvog svjetskog rata, okupacione vlasti poslale su ga u koncentracioni logor u Arad. U preteškim uslovima života logoraša, sanjao je slobodu svoje zemlje i radovao joj se! Ne dočekavši oslobođenje, umro je 20. januara 1918, sa navršene 52 godine života.

Moj drugi djed, po majci, Dušan Pante Popović, rođenje 1870. godine. Za vrijeme turske uprave bio je dijete, kao i u vrijeme početka austrougarske okupacije. Bio je jako blage naravi, a po završetku osnovne škole, a, vjerovatno i Muške građanske škole, postavši službenik - natporeznik u poreskoj upravi, u administraciji okupacione vlasti, bio je vrlo vrijedan, sposoban i smjeran radnik i, kao takav, veoma cjenjen. Često je premještan po potrebi službe. Kada je premješten u Banjaluku tu je ostao do penzionisanja. Kako je relativno dugo živio, dočekao je oslobođenje, odnosno 1918. godinu i istjerivanje okupatorske austrougarske vojske.

U novoosnovanoj državi -Jugoslaviji živio je još 34 godine. Umro je 1952. u 83 godini.

I dvije supruge Stojka Petrića živile su pod obe uprave - turskom i austrougarskom. Milka je umrla sa 25 godina, a živila je pod obe uprave - pod turskom 11, a pod austrougarskom 14 godina. Mara je pod turskom upravom živila samo 5 godina, a pod austrougarskom 36. Treća Stojkova supruga Stana živila je samo pod austrougarskom upravom 30 godina, a u Kraljevini Jugoslaviji i Jugoslaviji poslije Drugog svjetskog rata ukupno 50 godina.

Supruga Dušana Popovića, Gospa Popović, pod turskom upravom živila je oko 11 godina, a pod austrougarskom oko 24, pošto je umrla mlada, u svojoj 35. godini. Druga supruga Dušana Popovića Pelagija živila je samo pod austrougarskom upravom nešto preko 30 godina, a potom u Kraljevini Jugoslaviji oko 20 godina, postoje umrla 1938. godine.

S obzirom na društveni položaj žene u vrijeme obe okupatorske uprave, do 1918. godine, moji ženski preci bili su u izrazito podređenom položaju suprugu, stihijno su rađale djecu, živeći, prije svega, za biološku reprodukciju porodice, pa su prevashodno bile okupirane rađanjem i podizanjem djece. Dvije supruge - Stana Petrić i Pelagija Popović živile su i u Kraljevini Jugoslaviji, ali, iako ni tada nije bitno izmjenjen društveni položaj žene, njih dvije nisu više „bile u obavezi" da rađaju. Prva stoga što joj je suprug Stojko Petrić umro, a druga iz zdravstvenih razloga.[63]

[63] Pelagija Popović je imala medicinsku intervenciju, poslije koje više nije mogla rađati. Godine 1938. umrla je od karcinoma.

NATALIJA POPOVIĆ, UDATA PETRIĆ, VASO PETRIĆ I NJIHOVO SEDMORO DJECE

NATALIJA Dušana POPOVIĆ, udata PETRIĆ

(Zvornik, 10. avgust 1897[64]- Beograd, 28. maj 1978)

Rođena je u Zvorniku u činovničkoj porodici, u braku Gospe i Dušana Pan-telije Popovića. U vjerske knjige Crkvene opštine Zvornik o rođenju Natalije Popović zabilježeno je sljedeće: Red. br. - 33; Datum - 10. avgust 1897; Ime i pol - Natalia, žensko; Roditelji - Dušan Popović, žena Gospa; Vjera - pravoslavna; Zanim. - Oficial (službenik); Mjesto - u Zvorniku, kuća Nr. 218; Brak - bračno; Sveštenik - protojerej Dragomir V. Ostojić; Kum - Simo R. Popović iz Zvornika.

U knjizi Zorana Ivanovića *Zvornički spomenar*[65], u dijelu „Znamenite zvorničke porodice" (str.I 14-230) objavljene su fotografije iz života i rada članova tih porodica.

Među njima je i porodica prote Dragomira V. Ostojić,[66] sveštenika koji je Nataliju krstio u crkvi, sina zvorničkog prote iz austrougarskog perioda Vasilija Ostojića, koji je bogosloviju završio u Beogradu, 1866. godine. Sa suprugom Anđom imao je petoro djece, a prota Dragomir V. Ostojić je jedno od njih. U spomenutom „Zvorničkom spomenaru" nalazi se više podataka o toj porodici, pa smo i mi preuzeli nekoliko fotografija. Među njima je i Dragomirova sestra, Jela Ostojić (1874-1963). Bila je jedna od prvih književnica u Bosni za vrijeme Austro-Ugarske monarhije i veoma cjenjena i priznata između dva rata.

Isto tako i porodica krsnog kuma Natalije Popović Sime R. Popovića je među znamenitim porodicama u spomenutom spomenaru. U odeljku spomenara „Potomstvo Riste Popovića", između ostalog, kaže se: „Dosadašnja saznanja upućuju na zaključak da su Risto i Mićo Popović braća. Risto, ugledni trgovac, imao je šestero djece: pet sinova i kćerku Anu, koja je bila udata za Ristu Ristića. Od sinova Jovo je bio najstariji (1850), Đorđo je bio oženjen Grkinjom Teofanom Lazarodis, Niko (1857), Pero, nije imao potomstvo i Simo

[64] Na osnovu izvoda iz matične knjige rođenih Narodnog odbora Zvornik, sreza Zvornik,
okruga Tuzla, str. 16, tek. br. 63/1897, Natalija Popović rođena je 10. avgusta 1897 (upis izvr
šen iz starih vjerskih knjiga). Ovaj izvod je izdat 15. decembra 1952. na molbu Natalije Petrić.
Na našu molbu Crkvenoj opštini Zvornik primili smo faksom stranicu iz Matične knjige krštenih,
u kojoj se pod rednim brojem 33 vodi, takođe, daje Natalija rođena 10. avgusta 1897. u Zvor
niku. Međutim, decenijama su njena djeca organizovala proslavu njenog rođendana 13. avgusta
1898, a tako se vodilo i u Natalinoj ličnoj karti.

[65] Zoran Ivanović *Zvornički spomenar,* „Prometej", Novi Sad 2002.

[66] *Ibid.,* 170.

(1865). Simo R. Popović, Natalijin krsni kum (1865.1937), trgovac, bio je oženjen sa Štakom Kojdić iz Brčkog s kojom je imao četvoro djece Slavka (1902), Marina - Mara (1889-1966), Desanka - Desa (1900) ijovankajoka (1894), koja se 1921. godine udala za Čeha Ernesta Joakimstalera, grad. činovnika.[67]

Osnovnu školu je pohađala u Kotor-Varošu, postoje njen otac bio upravo premješten u to mjesto. Višu djevojačku školu, koja je trajala pet godina, pohađala je u Banjaluci i uspješno završila 1913. godine, pred početak, kao i za vrijeme Prvog svjetskog rata. Nastava se odvijala na njemačkom jeziku, pošto je još tada trajala okupacija Austro-Ugarske. Natalija je bila odlična učenica, a posebno je imala talenta u oblasti slikarstva, literature, jezika i dr. Njeno detinj-stvo nije bilo lako, pošto je njena majka Gospa rano umrla, tako da je nije ni upamtila, a otac Dušan se uskoro oženio Pelagijom Spasojević iz Doboja. Svoje maćehe Pelagije Natalija se nije sjećala po dobru, jer je od prvih dana dolaska u kuću pokazivala netrpeljivost prema sve troje pastorčadi.

U kući Natalijinog oca najveću ljubav prema djeci, pored oca, gajio je njihov djed po ocu, Pantelije.[68] Nataliji i dvojici njene braće donosio je razne ponude da ih obraduje, s njima je provodio mnogo vremena, pričao im je priče i događaje iz starih vremena i si. Njenu braću, Milana i Bogdana, po završetku osnovne škole djed je odveo na dalje školovanje. Starijeg unuka Milana upisao je u eksportnu akademiju u Gracu, a poslije odsiuženog vojnog roka, Milan ostavši da radi u vojsci jjostaje kapetan 1 klase u austrougarskoj vojsci u kojoj je bio u službi u Deru i Sopronu u Mađarskoj. Napustivši vojsku prešao je da radi u civilstvu i zaposlio se u Fabrici destilacije drveta u Teslicu. Kako je govorio njemački i mađarski, radnu karijeru je završio kao afirmisan stručnjak za komercijalne poslove u Teslicu.

Natalijin brat Milan bio je delegat na Vukovarskom kongresu KPJ i na to je bio veoma ponosan.

Mlađeg unuka Bogdana djed Panto je odveo u Beč kod svojih poslovnih partnera, gdje je prvo završio sajdžijski zanat, a potom nastavio školovanje za-vršivši i Višu sajdžijsku školu u Gracu. Za otvaranje Bogdanove sajdžijske radnje u Beču djed Pantelije se dosta angažovao, uključujući i finansijsku podršku. Bogdan je veoma uspješno poslovao i cijeli život je proveo u Beču. Kada je poslije Drugog svjetskog rata uspostavljen kontakt između Bogdana i porodice Na-talije Petrić, Bogdan je često isticao kako među svojim mušterijama ima i dva člana iz habzburške porodice, na šta je on bio ponosan, a objektivno to je nešto govorilo o njegovoj stručnosti - na veoma konkurentnom bečkom tržištu.

Kad je Natalija završila osnovnu školu, odlučeno da ide u Višu djevojačku školu u Banjaluku i smještena je kod profesorke te škole, gospođe Kolarević. Cijelog života Natalija je govorila sve najbolje svojoj porodici o vremenu koje je

[67] *Ibid.,* 178-179. (Svi navedeni podaci u ovom dijelu preuzeti iz navedene knjige Zorana
Ivanovića.)

[68] Pantelije Popović je rođen 1838. u Zvorniku, a umro je 17. juna 1912.

provela na školovanju u Banjaluci postoje taj period, na određen način, možda bio najbolji u njenom životu. Tada su njena njena braća već bila na školovanju, izvan Doboja, odnosno Kotor-Varoša u kojim je živjela njihova porodica, tako da su joj veoma nedostajala, s obzirom na situaciju u kojoj je bila zbog raznih pakosti koje joj je činila njena maćeha.

Polaznice Više djevojačke škole po završetku školovanja radile su obično kao učiteljice ali, postoje već bio počeo Prvi svjetski rat, Natalija je već počela da pomalo zarađuje instruirajući đake. Ostala je u stanu kod svoje profesorke, koja joj je zamjenila majku - pošto su i dalje bili zaoštreni odnosi sa maćehom.

Početak Prvog svjetskog rata, odmah poslije objavljivanja rata Srbiji od strane Austro-Ugarske (pismom upućenim redovnom poštom 28. jula 1914), zatiče je u Banjaluci. Bilo je to vrijeme velikih političkih previranja - patriotskih manifestacija u Bosni i Hercegovini u uslovima austrougarske okupacije, a posebno u vrijeme prvog „veleizdajničkog" procesa (od ukupno pet), koji je održan marta 1915, pred Okružnim sudom u Banjaluci, a u kome se sudilo 27-ci đaka Gimnazije[69] u Banjaluci, dvojici njihovih profesora i direktoru, kao i nekolicini građana, koji su značajnije ispolja-vali patriotska raspoloženja. I drugi „veleizdajnički" proces, koji je počeo 3. novembra iste godine u prostorijama sale sadašnjeg bioskopa „Kozara" u Banjaluci, pred ratnim sudom, 156-ci Srba, od kojih su veliki broj bile mlađe osobe, pa čak i maloljetnici koji su pohapšeni još u avgustu 1914,[70] jako je uzburkao patriotska osjećanja građana Banjaluke, ali i znatno šire, a posebno mladih, kao i banjalučkih intelektualaca. Mlada Natalija, sa svojim prijateljima iz škole, bila je veoma angažovana u tim dešavanjima. Ovo suđenje nazvano je Veliki banjalučki veleizdajnički proces protiv članova pokreta, popularno nazvanog „Mlada Bosna". Ubrzo su svi izvedeni na optuženičku klupu. Banjalučka inteligencija sprovela je akciju prepiske sa uhapšenicima. Natalija se dopisivala sa jednim banjalučkim maturantom. Vidjeli su se nekoliko puta uz prisustvo stražara u Crnoj kući u Banjaluci, ali to dvoje mladih ljudi se iskreno zavolilo i njihova je prepiska poprimila još jednu dimenziju. Natalija je učestvovala i u javnim demonstracijama, pisala pisma i drugim zatvorenicima, poznatim i nepoznatim, kako bi im olakšala čemerne zatvorske dane. Taj vid komunikacije sa zatvorenicima patriotima bio je šira pojava, koju su podsticali patriotski raspoloženi inte-

[69] Podatke o životnoj dobi optuženih navodimo i na osnovu kazivanja Natalije Popović auto
ru, koja je za vrijeme tih događanja bila učenica Više djevojačke škole (po završetku Prvog svjetskog
rata udatoj Petrić. Natalija je majka autora Nevenke Petrić). U to vrijeme bila je razvijena akcija me
đu progresivnom banjalučkom omladinom da se pišu pisma optuženim, radi moralne podrške. Ta
ko su učenice pisale mlađim osuđenicima-đacima, a među njima je bila i Natalija. Bilo je veoma dir
ljivih iskaza u toj prepisci, naročito u vezi sa šesnaestoricom osuđenih na smrt.

[70] Presude su izrečene 22. aprila 1916. Osuđeno je 98, a 53 je oslobođeno zbog nedostatka
dokaza, dok su tri lica umrla u toku procesa. Sud je šesnaestoricu osudio na smrtne kazne, a 82 na
vremenske kazne 2-20 godina (među njima je bio i dr Branko Čubrilović osuđen na 16 godina te
ške robije). Ova presuda je šokantno odjeknula u Banjaluci, posebno među omladinom u školama,
fabrikama, ali i u svijetu. Pod pritiskom svijetske javnosti, osuđenici su pomilovani. Oba „veleizdaj
nika" procesa održana u Banjaluci ostavila su dubok trag, posebno kod mlade generacije u smislu
razvijanja antiokupatorskih i slobodoljubivih stremljenja u tadašnjem tmurnom, ratnom vremenu u
okupiranoj zemlji. U znak zahvalnosti u Banjaluci je jedna od značajnijih ulica nazvana po španskom

kralju Alfonsu XIII (nadam se da je i danas isti naziv te ulice).

lektualci, prvaci političkih partija i dr., koji su u raznim vidovima organizovali otpor austrougarskoj okupaciji.

Presudom od 22. aprila 1916,16 lica je osuđeno na smrt vješanjem, 53 je oslobođeno, a ostali su osuđeni na vremenske kazne. Pod pritiskom svjetske, kao i domaće javnosti, a u toj aktivnosti posebno se istakao španski kralj Alfons XIII, smrtne kazne su zamijenjene vremenskim. Među njima je bio i maturant s kojim se Natalija dopisivala. Nakon izvjesnog vremena ova romansa, ponijeta patriotizmom i razdraganom mladošću, prekinuta je, pošto je tadašnji život mladih u Banjaluci bio ispunjen novim događanjima.

Od završetka Više djevojačke škole, u kojoj se nastava odvijala samo na njemačkom jeziku, Natalija je i dalje stanovala kod profesorke Kolarević, izdržavajući se davanjem časova slabim đacima. U to vrijeme nekoliko puta je posjetila očevu kuću u Kotor-Varošu, ali je poslije kraćeg vremena ponovo napuštala pošto nije mogla izdržati maćehinu torturu. Svaki put se vraćala kući profesorke Kolarević - to joj je bilo jedino pravo utočište sve dok nije stekla vlastiti dom, a to se dogodilo uskoro.

Prvi svjetski rat je harao na sve strane. Mobilisano je sveukupno muško stanovništvo koje je bilo obavezno da ide u rat. Tako se Nataliji pružila prilika da se zaposli u Kotarskom zemljišnom uredu (gruntovnici) u Kotor-Varošu u kome je počela raditi kao činovnica. U to vrijeme bila je epidemije tzv. španske groznice i mnogo stanovništva razbolilo se i masovno umiralo. I Natalija je bolovala, ali preživjela je i nastavila raditi u gruntovnici. Tada je njen mlađi brat Bogdan, završivši školovanje u Beču, već imao sajdžijsku radnju, a mlađi brat Milan bio je kapetan I klase u austrougarskoj vojsci na dužnosti u mađarskom gradu Deru. S njima se stalno dopisivala, ali nijedan brat nije mogao daje za vrijeme rata posjeti u Kotor-Varošu, tako da Natalija nije mogla da nađe oslonac u rješavanju problema u svojoj porodici. Otac Dušan, u čijoj kući je stanovala, bio je pod punim uticajem Natalijine maćehe, odnosno druge supruge Pelagije.

Pred završetak Prvog svjetskog rata Natalija se udala[71] za Vašu Petrića, sina Stojka Petrića, bogatog trgovca i veleposjednika iz Obodnika, koji je imao osmoro djece (troje je umrlo u ranoj mladosti), od kojih je Vaso bio najstariji.

[71] Pred završetak Prvog svjetskog rata organizovane su mnoge svečanosti, posebno večernje gdje se omladina veselila, igrala i plesala. Natalija je bila na jednoj večernjoj priredbi u Kotor-Varošu, poslije koje je bio ples. Dok je plesala sa izabranikom svoga srca Zivkom Todi-ćem, sinom trgovca iz Kotor-Varoša, Sofija Mlađenović, Vasina polusestra a inače popadija, tada udata u Kotor-Varošu za protu Dušana Mlađenovica, zamolila ju je da na trenutak izađe iz dvorane. Tako su tada prethodno pripremljeni svatovi ukrali Nataliju, što se u to vrijeme i na taj način radilo, i prisilno je smjestili u fijaker. U fijakeru je sjedila između Sofije i još jedne žene, ali i sa dva muškarca, Vasina prijatelja, kako bi bila spriječena da eventualno pobjegne. U drugom fijakeru je bio Vaso sa tri prijatelja. Tako je Natalija krenula u kuću Stojka Petrića, oca Vase Petrića u Obodnik. Potom je opaljen metak iz puške i tako je Natalija „smaknuta", kako se tada to nazivalo, odnosno stvarno je ukradena, kako bi, poslije vjenčanja postala supruga Vase Petrića. Za nju je u Stojkovoj kući bila pripremljena gostinska soba i tu su je čuvale Vasine polusestre do vjenčanja, da ne bi pobjegla svojoj kući. Tada je bio takav običaj, a ako bi ukradena djevojka uspjela da pobjegne prije nego što pukne svatovska puška, smatralo se da se, u stvari, nije ništa ni dogodilo. Ali, pošto je puška pukla prije nego što je Natalija uspjela da pobjegne, dje-

Bila je to prisilna udaja, kao dug vremenu u kojem su živjeli mladi toga vremena, pa tako i Natalija i Vaso.

Prije ovog događaja, za vrijeme rata, Vaso je kao najstariji Stojkov sin vodio trgovinu i razgranate trgovačke poslove, kao i cjelokupno gazdinstvo svoga oca Stoj-ka koga su austrougarske okupatorske vlasti, među ostalim viđenijim ljudima, čim je počeo rat, internirale u koncentracioni logor u Arad (Rumunija). Iz logora se vratio polovinom 1916. godine, zahvaljujući korumpiranosti mjerodavnih lica u austrijskoj vlasti, sa kojim je Stojkov sin Vaso sredio da mu puste oca.

Kako je pred završetak Prvog svjetskog rata došlo do diobe u velikoj porodici Stojka Petrića, Natalija i Vaso su se odvojili i osnovali svoje domaćinstvo u Maslova-rama. Tu su organizovali poljoprivrednu proizvodnju na svojoj zemlji, dobijenoj diobom, a nešto kasnije, kada su izgradili kuću, otvorili su i svoju trgovinu.

Natalija je po prirodi bila optimista. Radovala se završetku kuće, jedno-spratnice, sa tri spoljna ulaza. S lica zgrade bila su dva ulaza - glavni za trgovinu, sa širokim dvokrilnim vratima i drugi za kafanu sa posebnim odjeljenjem za točionicu pića. Iz dvorišta je porodica ulazila u prostor za privatne potrebe, koji se sastojao od prizemlja i sprata. Prvo se ulazilo preko 12 stepenica na prostranu verandu, koja je cijela bila izgrađena od drveta, a čiji je manji dio prema spolja bio u malom duborezu. U proljeće, ljeto i jesen na verandi prepunoj lozica i cvijeća bio je drveni sto sa stolicama. Od šarenog pamučnog materijala sa-šiveni su stoljnjak, zavjesice i jastučići.To je bilo mjesto gdje su prvo dočekivani gosti izuzev po zimi. Na desnoj strani verande bio je toalet, pravo sa verande ulazilo se u hodnik, a iz njega u kuhinju sa ostavom. Iz hodnika se drvenim stepenicama išlo na sprat (govorilo se boj), na kome su bile tri prostrane sobe - primaća[72], koja se zvala vizitna, uvijek lijepo namještena i spremna za goste i

vojka nije više smjela ni pokušavati da se otme i bježi i takav događaj je prihvatala kao svoju sudbinu. Nju su i dalje sa dvije strane držali za ruke i u jednom momentu, pošto još nije ni znala za koga je ukradena, neko je ispred dvorane iz koje je izvedena, poslije pucnja puške pred iznenađenom masom glasno povikao: „Ukradoše djevojku Nataliju Popovićku za Vašu Petrića". Taj neko je prethodno za to bio dobro nagrađen, pošto je to bio način da se javnosti saopšti koja je osoba ukradena. Dok su se fijakerom vozili prema Obodniku (od Kotor-Varoša do Obod-nika je 13 km) pratioci su joj saopštili za koga je ukradena, hvalili su budućeg supruga, govorili su o njegovoj porodici, posebno o ocu kao veoma imućnom i dobrom čovjeku i si. Ipak, i kad je dovedena u mladoženjinu kuću, dobro je čuvana od strane članova porodice budućeg supruga, da ne bi pobjegla svojoj porodici. Tadašnji običaj je bio da do vjenčanja budući suprug „ne izlazi na oči" budućoj supruzi, tako daje zajednički život počinjao tek poslije vjenčanja.

[72] U ovoj sobi bila su dva prozora srednje veličine sa ukusnim bež zavjesama. U cijeloj sobi sve je bilo pokriveno vezenom garniturom (vez krstići) sa ornamentima izrađenim odgovarajućim bojama vunice: prekrivači za sećije i sto, draperije na prozorima preko zavjesa, milje na kredencu, mali prekrivači za stolice itd. Na zidovima su bili gobleni, koje su po motivima Vila-ra radile Natalijine kćeri. U jednom uglu sobe bila je ikona sv. Nikole, krsne slave porodice Pe-trić, koja se svake godine slavila uz prisustvo sveštenika Mirka Obradovica i supruge Dobrile, prvih komšija, kuma Nede Bojica, koji je bio krsni kum za 5-ro djece, a inače knez u našoj kući najbližem selu Raštani, Jovana Jotanovića, kneza u svome selu Jotanovići i još nekoliko knezova iz sela. U kući Vase i Natalije Petrić krsna slava nikada nije bila posna, već uvijek sa prase-tom, ćurkom, sarmom, itd. stoje za sve zvanice bilo sasvim normalno.

dvije spavaće sobe (noću se za spavanje koristila i tzv. vizitna soba). Na spratu je bio i ogroman hodnik sa dva veća udubljenja, lijevo i desno od stepenica, koja su se koristila na razne načine - po potrebi stavljani su i kreveti. Veliki podrum je bio duboko ukopan u zemlju, sa ogromnim drvenim buradima za rakiju, a rjeđe za vino. U njemu je držana hrana - po nekoliko kanti svinjske masti i ulja, kačica travničkog sira, razno povrće u turšiji, pekmezi, voće ukuvano sa šećerom, sirovo voće u slami (jabuke, kruške i dr.), orasi, lješnici itd.

U kuhinji je bio veliki zidani šporet koji je na gornjoj površini, iznad ploče za kuvanje, imao prostor na kome su djeca (poslije sankanja i si.) mogla da se zgriju. Porodica je objedovala za ogromnim stolom u kuhinji. Za eventualne potrebe postojala je i tzv. sofra, drveni sasvim nizak okrugao sto za kojim se sjedilo na klupicama ili tronošcima, a manja djeca na jastucima. Ona je obično korišćena za nas djecu, a posebno kad dođu i djeca iz komšiluka.Ostava u koju se ulazilo iz kuhinje uvijek je bila puna slatka od raznog voća, od ružinih latica i si., uvijek je bilo dosta suvog mesa (tzv. vješalica, suvih mesnatih kobasica, šarene slaline, šunki i si.). Kuhinja se ribala svako veče po završenom poslu. To je radila prvo Marija, žena koja je cijeli dan radila kod nas, a uveče odlazila svojoj kući (blizu je stanovala), a posebno kada je sve do pred Drugi svjetski rat radila u kući djevojka Danica. Natalija je kuću održavala po tadašnjim standardima. Na primjer, po zidovima kuhinje su bile prikucane izvezene, obično jednobojnim tamnoplavim ili crvenim koncem, bijele tzv. krpe, veličine 60 x 80 cm, na kojima su vezom bile prezentovane poruke ili dosjetke, ponekad sa aluzijom na urednost domaćice. Ako ih je u kuhinji bilo 3-4 sadržaji na njima bili su tematski povezani.

Za 15 godina (1920-1935) Natalija i Vaso su stekli sedmoro djece (dvoje, Mirjana i Kornelija, umrlo je u prvim mjesecima života). U periodu između dva svjetska rata, dugom 23 godine, Natalija je sa suprugom Vašom vodila poslove i u trgovini i na imanju, rađala je i podizala djecu i, koliko su joj dozvoljavale obaveze, angažovala se na prosvjećivanju stanovništva, posebno ženskog, na unaprijeđenju zdravstvene zaštite u životu porodice, naročito u vezi sa rađanjem djece, širila je osnovna znanja o savremenoj zdravoj ishrani i si.

U 1941. godini, sa suprugom Vašom i djecom: Viktorijom, Radojkom, Du-šankom, Nevenkom, Vojislavom i Smiljom (najmlađe dijete Gordana 1941. imala je samo 5 godina), uključila se u Narodnoslobodilačku borbu. I prije organi-zovanja prve partizanske jedinice u našem kraju u planini Borje, odmah poslije okupacije bila je uključena u brojne aktivnosti: primanje i prenošenje povjerljivih informacija koje su tada, preko ustanovljene veze, stizale iz Banjaluke od Ni-kice Pavlića, istaknutog antifašiste i pripadnika revolucionarnog omladinskog i radničkog pokreta u Banjaluci, Viktoriji Petrić-Kapor, Vaši Petriću i Vaši Kaporu (zetu Natalije i Vase Petrića, koji je sa suprugom Viktorijom i djetetom Ljiljom tada stanovao u porodičnoj kući Natalije i Vase Petrića u Maslovarama); straža-rila je prilikom održavanja prvih sastanaka u kući ili na imanju Vase Petrića, kao

i na drugim mjestima sa povjerljivim mještanima iz Maslovara i si. Samo nešto malo kasnije, spremala je i otpremala hranu prvoj partizanskoj grupi[73] najelov-ku u Borju, šila je veš za prvu partizansku jedinicu u Maslovarama, zajedno sa starijom djecom pravila je zavoje od posteljine, isjecala crvene partizanske zvijezde od odgovarajućeg crvenog materijala i dr. za partizane u planini Borje, pošto je to bio jedini amblem boraca od početka stvaranja partizanskog pokreta, pa sve do oslobođenja zemlje, 1945. godine, a i znatno kasnije. Kako je već 1941. osnovana prvo Ambulanta, a potom Partizanska bolnica na planini Borje,[74] kuvana je i otpremana veća količina hrane za tu Bolnicu. Prihvatane su i otpremane poruke na naznačeno mjesto, kao i partizanski kuriri na konak i hranu, prije nego što su Maslovare postale slobodna teritorija (15. decembra 1941), a posebno poslije itd.

Pored tih brojnih aktivnosti u kojim je učestvovala u Maslovarama gdje je živjela, a i zahvaljujući toj naglašenoj antifašističkoj aktivnosti, 1943. godine birana je za člana prvog Sreskog narodnooslobodilačkog odbora za srez Kotor-Varoš, u tada oslobođenom Kotor-Varošu,[75] na Osnivačkoj sreskoj Skupštini Narodnooslobodilačkog odbora za Kotor-Varoš, održanoj 26. avgusta 1943. u oslobođenom Kotor-Varošu. Na prvoj Okružnoj konferenciji Antifašističkog fronta žena (AFŽ) za okrug Banjaluka - Kotor-Varoš (okrug Banjaluka je tada kraće vrijeme nosio taj naziv), održanoj 19. avgusta 1944. u Osnovnoj školi u Gra-bovici, izabrana je za predsjednicu Okružnog odbora Antifašističkog fronta žena za okrug Banjaluka - Kotor-Varoš.

U Narodnooslobodilačkoj borbi Natalija je izgubila troje djece, muža i zeta: Radojku, 20-godišnju djevojku, koja je umrla od upale žuči pošto ni na širem području tadašnje slobodne teritorije nije bilo ljekara ni osnovnih uslova da bi

[73] Prvih dana avgusta 1941. krenulo je 6 naoružanih boraca iz Maslovara, sa tavana su-
šane za šljive Vase Petrića, gdje su boravili desetak dana kada su se povukli u punu ilegalnost.
To su Momir Kapor i brat Vlado, Dragan Bubuć i brat Milan i Brane Morača i brat Milan koji su
otišli naTisovac. Poslije ove grupe na Borju je bila druga grupa u drugoj polovini avgusta 1941,
koja je krenula sa Borja na Tisovac 27. avgusta 1941. i stigla na Tisovac 31. avgusta 1941, u ko
joj su bili Ratko Brodeta, Adem Hercegovac i Vojo Mitrov sa još 15 boraca. U grupi su, između
ostalih, bili Mara i Zorica Mitrov, majka i sestra Danka Mitrova, Rade i sin Milorad-Braco Radić,
ukupno 18 boraca, Nevenka Petrić, / *zvijezde smo dosezali,* knj. 2, Beograd 2004, 148.

[74] Koncem oktobra 1941. u selu Liplje, opština Maslovare, osnovana je prva Ambulanta
Drugog krajiškog narodnooslobodilačkog partizanskog odreda (2. krajiškog NOP odreda), koju
je vodio Gojko Agramovic, borac iz Banjaluke. Pored njega prva bolničarka je bila Fanika Bubid
iz Maslovara. Poslije upornog bombardovanja od strane ustaške avijacije iz Banjaluke, Ambulan
ta je premještena u Borje blizu kuće, odnosno imanja Branka Jotanovića, gdje su sagrađene no
ve barake za ranjenike i bolesnike, osoblje Bolnice, Zaštitnicu i magazin, a nešto dalje i za smje
štaj Odreda i dr.

[75] Kotor-Varoš je tokom NOR-a napadan 13 puta, a oslobađan samo 4 puta, uključivši i
konačno oslobođenje 24. aprila 1945.

se mogla izvršiti operacija,[76] a u Kotor-Varoš, u kome je bila neprijateljska posada, kao borac NOR-a nije mogla biti upućena. Umrla je na svoj rođendan, 20. februara 1942; Dušanku, takođe 20-godišnju djevojku, koju su zaklali četnici, oktobra 1944. u Blatnici kod Teslica i supruga Vašu Petrića, starog 53 godine, koji se kao borac 4. krajiškog NOP odreda razbolio od pjegavog tifusa u Partizanskoj bolnici u Palivuku, gdje je i umro i sahranjen u zajedničku grobnicu, 26. maja 1943.

Kada je došlo oslobođenje Natalija je imala 46 godina. I dok su se svi radovali slobodi, ona je bila obuzeta tugom za izgubljenom djecom, suprugom i zetom Vašom Kaporom. Na imanju je bila sama sa najmlađom kćerkom Gorda-nom, desetogodišnjom djevojčicom, i dvoje male unučadi, Ljiljom i Ljubom Ka-por. Sin jedinac Vojislav *Vojo* (16 godina) bio je tada borac Uzlomačkog odreda, a kasnije Zaštitnice Komande mjesta u Maslovarama, a tri kćerke koje su preživjele rat bile su na dužnostima van Maslovara. Kad je naišao tzv. četnički valjak sa četnicima iz Srbije i Crne Gore, koji su bježali na Zapad ispred snaga Narod-nooslobodilačke vojske, oni su lako razbili malobrojnu Zaštitnicu Komande mjesta u Maslovarama, sastavljenu pretežno od novomobilisanih boraca. Kad se u toj borbi Natalijin sin jedinac.Vojislav *Vojo,* našao sam u okruženju četnika i kad je pružajući otpor potrošio svu municiju, bacio je pod sebe bombu da živ ne bi pao u njihove ruke. Narednog dana Natalija se sama, sa komšinicomjoze-finom Bubić (čiji je sin Đoko takođe bio u Zaštitnici), uputila da traži sina Voju, u okolini gdje je vođena borba. Našla ga je tek u sumrak dana, na brdu iznad svoje kuće, na Maslovarskom groblju, prepoznavši prvo kovrdže njegove plave loknave kose na rascvjetalom glogovom grmu. U svoju pregaču pokupila je posmrtne ostatke svoga sina, koliko je uspjela da ih nađe. Istog dana potpuno je posjedila, a sutradan je sa nekoliko komšija sahranila svoga jedinca, sina Voji-slava.

Poslije tog tragičnog događaja, Natalija se sa dvoje male unučadi i najmlađim djetetom Gordanom odmah preselila u Banjaluku. Život je tekao dalje. Živjela je još 33 godine, prvo u Banjaluci (11 godina), do 1956, a potom u Beogradu (22 godine) do kraja života (1978). U cijelom tom periodu uvijek je bila op-hrvana tugom za izgubljenom djecom, a posebno za sinom Vojom, koga je izgubila u prvom mjesecu slobode u tek oslobođenoj zemlji, 30. maja 1945. U svome životu kao čovjek i roditelj imala je mnogo i životnih radosti i tuga. Ali, ipak, preovladale su velike tuge. Neprebolne. Prevelike za jednu majku.

Natalija je imala bogat život. Bila je okružena svojom djecom, koju je jako volila, a djeca su joj ljubav uzvraćali na isti način. Sa suprugom Vašom bori-

[75] U to vrijeme, krajem 1941. i početkom 1942, u Partizanskoj bolnici u Borju, u kojoj je i Radojka bila bolničarka, upravnik bolnice bio je Gojko Agramović, koji je do dolaska u partizane bio činovnik u Higijenskom zavodu u Banjaluci, odnosno nije ni bio zdravstveni radnik.

la se da njihova djeca, po završetku osnovne škole, nastave školovanje u Banjaluci, stoje uspjevala i pored raznih teškoća materijalne prirode.

Prevazilazeći i uspone i padove u svom životu, Natalija je, uz sve nedaće koje su je pratile, bila potpuno ostvarena ličnost. Imala je maćehu koja joj je bila sve više nego što joj je bila naklonjena. U vreme njenog odrastanja obično se na dalje školovanje ženske djece po završetku osnovne škole nije ni pomišljalo, a pogotovo u relativno skromnoj činovničkoj porodici sa još dvoje muške djece koju je trebalo školovati u drugom mjestu. Ipak, Natalija je uspjela da završi Višu djevojačku školu i stekne obrazovanje koje joj je u životu mnogo značilo, posebno u podizanju i vaspitanju svoje djece.

Izuzetno mnogo je čitala, prije svega zahvaljujući razmjeni knjiga sa obrazovanijim mještanima u tadašnjim Maslovarama, koje su bile razvijenija varošica. U Maslovarama je već 1916. godine otvoren Rudnik kamenog uglja, pa je bilo tehničke inteligencije koja je u rudniku radila. S pojedinim od njih razmjenjivala je knjige, a pored toga i sa porodicom Stjepana Sjerikova, učitelja u Osnovnoj školi, a naročito s njegovom suprugom Draginjom, zatim sa sveštenikom Mirkom Obradovićem i njegovom suprugom Dobrilom i dr. U Sokolani u Maslovarama su postojale tri biblioteke i to: „Prosvjete", „Gajreta" i „Napretka" i čitaonica, koja je bila pretplaćena na tri dnevna lista i si. Natalija je uporno nastojala da i od prijatelja iz Banjaluke pribavlja knjige za čitanje, pa je i u tom pogledu pozitivno uticala i na svoju djecu.

Jedan presudan događaj, međutim, doprinijeo je daje u kući Natalije i Vase Petrića bilo dosta knjiga, pa su svi članovi porodice, u zavisnosti od uzrasta, dosta čitali. To je, ujedno, Nataliji bila bitna podrška u njenom nastojanju da sva njena djeca zavole čitanje. Naša majka Natalija, prvih godina braka, igrala je lutriju Srpskog kulturno-prosvjetnog društva „Prosvjeta"[77] u Sarajevu, čiji je predsjednik tada bio Vasilj Grdžić. Dobila je prvu nagradu u vrijednosti 1.000 dinara (što je tada odgovaralo iznosu od oko 1.000 US S). Da bi se mogla dopremiti ta nagrada u Maslovare, u Teslić su poslana konjska kola i dovezeno je nekoliko sanduka sa knigama, pa je to značajno doprinijelo da su Natalija, kao i njena i Vasina djeca, u svojoj kući imali i dobru i vrijednu biblioteku.

Za Nataliju i Vašu Petrića, u vezi sa podizanjem i vaspitanjem djece, Mo-mir Kapor, istaknuti društveni radnik u Banjaluci i šire u Bosni i Hercegovini, Na-talijin i Vasin saborac iz NOR-a, između ostalog, rekao je: „Kao roditelji svoju djecu su upućivali, prije svega, na rad i naučili ih da rade. Svih sedmoro djece pokazali su se kao vrlo vrijedni. Naročita zasluga pripada majci Nataliji što je kod djece razvila sklonost prema knjizi, postoje i sama mnogo čitala, kao i pre-

[77] Mjesni odbor *Prosvjete* osnovan je u Kotor-Varošu 18. novembra 1909. Rad je obustavljen za vrijeme Prvog svjetskog rata, a obnovljenje 3. marta 1919. Članova *Prosvjete* bilo je u selima: Grabovica, Imljani, Kruševo Brdo, Maslovare, Obodnik, Perčin, Rodohova, Siprage, Ske-ljići, Vlatkovići, Vrbanjci i Zabrđe.

ma intelektualnom radu. Visoke moralne vrijednosti roditelja prenijele su se i na njihovu djecu, pa se to pozitivno odrazilo i na njihov razvojni put".[78] Mile Tr-kulja, general JNA u penziji, rodom iz opštine Čelinac, koja je susjedna opština sa srezom Kotor-Varoš, takođe Natalijin i Vasin saborac iz NOR-a, kao i nekoliko njihove djece, za Nataliju i Vašu Petrića rekao je slijedeće:

„... Nevenkina majka Natalija bila je učiteljica, a otac Vaso se bavio trgovinom i zemljoradnjom. Svoju djecu vaspitavali su i odgajali u patriotskom duhu i pravom odnosu prema radu. Sva djeca su se školovala, a za vrijeme školskog raspusta radila su na imanju, pomagala roditeljima u trgovini i dr..."[79]

Natalija je, živeći stalno u Beogradu od 1956, 13. avgusta 1977. proslavila posljednji rođendan u Postirama, navršivši 80 godina, u krugu većine članova porodice. Tom prilikom njen 11-godišnji unuk Vojislav *Vojkan,* (koji je dobio ime po Natalijinom sinu jedincu Vojislavu *Voji,* odnosno po svom ujaku) predao joj je ujutro, uz prvu kafu, 80 divnih crvenih ruža, svježe nabranih toga jutra u rasadniku Zemljoradničke zadruge u Postirama.

Dok je ležala u Vojnomedicinskoj akademiji, teško oboljela, u ime Skupštine opštine i Opštinskog odbora SUBNOR-a Kotor-Varoš, posjetila ju je delegacija i donijela joj na poklon lijepu umjetničku sliku H. Muhovića, rađenu 1975. godine, sa motivom srednjovjekovnog grada Bobasa i kanjona istoimene rijeke u Kotor-Varošu.

Natalija je umrla 28. maja 1978. u Beogradu. Sahranjena je na Centralnom groblju u Beogradu. Na njenu sahranu takođe su došli predstavnici Opštine Kotor-Varoš - Opštinskog odbora SUBNOR-a Dragoje Ražić, predsjednik i Opštinskog odbora SSRN Kotor-Varoš, predsjednik Mesud Imamović, koji je Nataliji održao posmrtni govor.

Posmrtni govor održao je i Dušan *Duško* Josipović, jedan od prvoboraca opštine Maslovare. On je napisao i nekrolog Nataliji Petrić u *Kotorvaroškom Ustu.*[80]

Poslije sahrane Natalije Petrić njene kćeri su odlučile da se od majčinih novaca kupi televizor u boji „Rudi Čajevac" i preda Socijalno-gerijatrijskom centru u Banjaluci. Opštinski odbor SUBNOR-a u Banjaluci, u ime pokojne Natalije Petrić, predao je „Poklon partizanske majke", kako je ta mala prigoda zabilježena u *Glasu,* 15. juna 1978. godine. U toj prilici Dušan *Duško* Borić, predsjednik Opštinskog odbora SUBNOR-a Banjaluka, imao je prigodno izlaganje.[81]

Za društveno angažovanje u Narodnooslobodilačkoj borbi i doprinos koji je dala u poslijeratnoj izgradnji, Nataliji nije ukazana društvena pažnja ni za-

[78] Momir Kapor, *Nevenka Petrić - dijete borac i politički radnik,* u *Dr Nevenka Petrić Biobibli-*
ografija 1945-1995, priredio za štampu mr Vojislav Lalić-Petrić, Radnička štampa, Beograd 1997,
21-25 (ukupno 372 str.).

[79] Mile Trkulja, general JNA, *Nevenka Petrić moj saborac i prijatelj,* u *Dr Nevenka Petrić Bio-*
bibliografija 1945-1995, priredio za štampu mr Vojislav Lalić-Petrić, Radnička štampa, Beograd
1997,31-35.

[80] Dušan *Duško* Josipović, *In memoriam Natalija Nata Petrić,* Kotorvaroški list, godina IV,
br. 43-44, Kotor-Varoš, septembar-oktobar 1978, 6. Tekst nekrologa nalazi se u Prilozima.

[81] *Primjeri darodavaca - poklon partizanske majke,* Glas, Banjaluka, 15. jun 1978, 6.

hvalnost. Nije dobila nikakvo odlikovanje, odnosno društveno priznanje, što se očekivalo u Natalijinom okruženju, u njenoj porodici, među poznanicima i prijateljima. Izuzimamo i veoma cijenimo pažnju koju su Nataliji ukazali opštinski odbori SUBNOR-a i SSRNBiH za Kotor-Varoš. Ali, tada je ona već bila u predsmrt-noj agoniji i nije bila svijesna događanja oko nje.

1 stara ruka, jedina na svijetu
Najtoplija ruka pod zvijezdama tu je,
Spušta se na zlato, na mrtvoga
sina, Da ga još jednom pomiluje.

Branko Ćopić

Nevenka Petrić[82]

MAJKA

Neposredno posle bitke tišina je
nesnosna. Svako nešto iščekuje. Većina u
četi bdije Da sazna ishod, al danas je
vijest nejasna. I majka Natalija se brižno
raspituje.

Vojislav joj poginu, svojim srcem je osjetila.
Kršan momak, do rata đak, sad
šesnaestogodišnjak. „Nije ga teško naći" -
rekoše, „nije igla". Dok traži sina na poprištu
bitke, zbunjuje je tišina.

Još se nada da će ga živa naći, ucvjeljena
majka. U suton dana, preneražena, na grani
gloga Sa užasom prepozna djelić sinovog
plavog uvojka. U pregaču sakupi ostatke
raznetog sina svoga.

Velikog momka, avaj, s lakoćom je prenijela.
Vihor rata već joj je odnijeo dva djeteta, muža, zeta.
Od očaja za jedinim sinom kosa joj za noć posta bijela.

Skrhana majka teško je podnosila svoju
tugu. Ozari se na kraju života, samo
jednom: Svog sina prepozna kao blistavu
dugu.

(Maslovare, 30. maj 1945)

[82] Autor svih pjesama u fotomonografiji je Nevenka Petrić, osim u dva slučaja. U pjesmi N. Petrić *Majka* uzeta su četiri stiha Branka Čopića kao uvod, a u pjesmi N. Petrić *Hrabri dječak Vojislav* takođe kao uvod uzeto je pet stihova Ljubivoja Ršumovića. Stavljajući nekoliko svojih pjesama na kraju pojedinih biografija vjerovala sam da i one, bar malo, bolje osvjetljavaju lik, odnosno trenutak obrađen u određenoj biografiji.

VASO Stojka PETRIC

(Obodnik, Kotor-Varoš, 23. april 1890 -
Palivuk, Kotor-Varoš, 26. maj 1943)

Rođen je u trgovačkoj porodici u Obodniku u braku Milke i Stojka Pe-trića, trgovca i veleposjednika u Obodniku.

Pošto su prilike u porodici imale bitnog uticaja na Vasin život, treba reći da se Vasin otac Stojko ženio tri puta: Milkom, Marom i Stanom, pa je potrebno to imati u vidu, kako bi se bolje istakle nekolike bitne činjenice za Vasin život u njegovoj ranoj mladosti.

Milka Petrić bila je prva žena Stojka Petrića, majka Dragice i Vase Petri-ća. Ona je rođena 1867. u poznatoj trgovačkoj porodici u Banjaluci. Za Stoj-ku Petrića se udala kada je imala 19 godina, 1886. godine, i od muža je bila mlađa smo jednu godinu.

Živeći u braku sa Stojkom 6 godina Milka je rodila dvoje djece:

Dragica je prvo dijete Milke i Stojka Petrića. Rođena je 1887. godine u Banjaluci, kad je Milka imala 20, a Stojko 21 godinu života. Vaso, drugo dijete Milke i Stojka Petrića, rođen je 23. aprila 1890, kad je njegova majka imala 23, a otac 24 godine. Kad je Milka umrla, 14. maja 1892. u Obodniku i njena kćer Dragica umrla je sutradan po majčinoj smrti, 15. maja 1892, u šestoj godini. Sudeći po nekim saznanjima u to vrijeme harala je neka epidemija, pa su, najvjerovatnije, i njih dvije - majka Milka i njena petogodišnja kćerka Dragica, postale žrtve te bolesti. Kad je umrla Milka je imala samo 25 godina, a Vaso je tada imao samo dvije godine (2 god. i 21 dan). Tako je u prvom braku Stojka Petrića sa Milkom Vaso, poslije smrti svoje majke Milke i sestre Dragice, ostao jedino dijete iz očevog prvog braka. Uskoro poslije rane smrti njegove majke Milke, otac Stojko je preduzeo mjere da se ponovo oženi, da bi njegova nova supruga preuzela brigu i o njegovom sinu jedincu, dvogodišnjem Vaši.

Mara Brkić, udata Petrić, druga žena Stojka Petrića, rođena je 1873, a umrla je kada je navršila 41 godinu, 19. aprila 1914. u Obodniku.

Stojko se oženio Marom krajem 1892, pola godine posle smrti prve supruge Milke. Mara, nova supruga, imala je tada 19 godina i bila je šest godina mlađa od pokojne Milke u vrijeme kada je Milka umrla. Mara je zatekla Vašu, pastorče, koje je podizala i u porodici nikada nije bilo komentara o tome da se prema pastorčetu Vaši nedolično odnosila. U braku sa Stojkom Mara je rodila osmoro djece u Obodniku, od kojih je dvoje umrlo u ranoj mladosti.

Mara je umrla poslije 22 godine života u braku sa Stojkom u Obodniku, napunivši 41 godinu - 19. aprilal914, tako da je Stojko ostao opet udovac. Vaso je tada imao 24 godine, što govori da je Mara, njegova maćeha, igrala bitnu ulogu i u njegovom odrastanju, iako opterećena svojom brojnom djecom.

Djeca Mare i Stojka Petrića, polusestre i polubraća Vase Petrića:

- Sofija
- Jovanka je umrla u 12. godini
- Anđa
- Đorđo Mileva je umrla u 8. mjesecu života
- Vlado
- Vukosava *Vukica*
- Rajko.

Dakle, Mara je imala ukupno osmoro djece, a djevojčice Jovanka i Mileva su umrle već kao djeca.

Kako je Stojko bio u koncentracionom logoru Austro-Ugarske u Aradu (Rumunija) dvije i po godine, gdje je kao viđeniji Srbin i trgovac bio zatvoren od početka Prvog svjetskog rata 1914, kad se vratio, polovinom 1916. godine, ponovo se oženio trećom suprugom Stanom Jovanović iz Banjaluke.

Poslije ženidbe Stojko je živio sa Stanom u svojoj kući u Obodniku u brojnoj porodici. Ta Stojkina ženidba nije od odraslije djece u porodici pozdravljena. Prvo i jedino dijete u ovom braku Nikola rođenje 4. marta 1917. u Obodniku. U braku sa Stojkom Stana je živjela nešto preko dvije godine. Poslije Stoj-kove smrti nastavila je da živi u Obodniku, a u Banjaluku se odselila kad je Nikola trebalo da krene u osnovnu školu. Još se imalo para od diobe i život se odvijao manje-više dobro. Kad je Nikola napunio godine za polazak u vojsku, poslanje u mornaricu Vojske Kraljevine Jugoslavije, postoje bio izrazito lijepo razvijen mladić.

Kad je Stojko umro, 20. januara 1918, njegov sin Nikola je tada imao samo 11 mjeseci, a Vaso, Stojkov najstariji sin, 27 godina. Kako za ondašnje, tako pogotovo za današnje vrijeme, toliki razmak između rađanja djece u istoj porodici, bez obzira koliko se puta ženio otac te porodice, bio je veoma rijedak, skoro nezamisliv. Tolika razlika u godinama između najstarijeg i najmlađeg djeteta u istoj porodici ostavila je trag na odrastanje i vaspitanje djece, a posebno na Vašu, kao najstarije dijete.

Vaso je živio u očevoj kući prvih sedam godina, do polaska u osnovnu školu. U vrijeme kada je trebalo da krene u školu, otac Stojko gaje dao na školovanje u Banjaluku, kod roditelja svoje prve supruge Milke, odnosno Vasine majke. Tako je Vaso osnovnu školu završio u Banjaluci 1897-1901, stanujući kod bake i djeda po majci. Po završetku osnovne škole upisan je u prvi razred Gimnazije u Banjaluci i završio je dva razreda, 1903. godine. Tada je prekinuo školovanje po odluci oca, koji je smatrao da njegov sin prvenac, koji je bio već u četrnaestoj godini, treba da bude uz njega u trgovini, kako bi se što prije potpuno osposobio za samostalno vođenje trgovačke radnje, kao i za druge poslove na velikom zemljišnom posjedu.

Kad je počeo Prvi svjetski rat, 1914, Vaso je imao 24 godine i uveliko je sa ocem radio u trgovini i u drugim poslovima. Tada je od Vase mlađih poluse-stara, odnosno polubraće bilo šestoro, od kojih njih nekoliko više nisu bili tako mladi. To su: Sofija (21. g.), koja je 1914. bila već udata; Anđa (18 g.), koja je sa ruskim oficirom (inženjerom, koji je tokom Prvog svjetskog rata, kao zarobljenik, gradio željezničku prugu Banjaluka - Kotor-Varoš - Obodnik - Maslovare) krenula vozom za Rusiju. U Zagrebu su mjenjali voz i dok su bili u hotelu, on joj je pokupio sav novac (vjerovatno dobijen prilikom diobe u porodici) i nestao, odnosno otišao za Rusiju bez nje. Ali, ona se uskoro udala za Dragu Prokopića iz poznate porodice sa Kozare. Đorđo je tada imao 16 godina i bio je jedini od Stojkove djece koji je pohađao Gimnaziju. Kad je završio Gimnaziju u Banjaluci, studije je nastavio u Gracu; Vlado, 12 godina, koji je tada bio na izučavanju zanata; Vukica (6) i Rajko (4) su još bili mala djeca.

Kako Vaso nije služio vojsku zbog manje povrede noge,[83] iz istog razloga nije bio pozvan ni da ide na ratište u Prvom svjetskom ratu da se bori na strani Austro-Ugarske. Ali, kako je već rečeno, austrougarska vlast je njegovog oca Stojku među prvima uhapsila i poslala u koncentracioni logor u Arad (Rumuni-ja), tako daje Vaso, kao najstariji sin, morao da preuzme rukovođenje trgovačkim poslovima i trgovačkom radnjom, kao i poslove na poljoprivrednom posjedu i to u ratnim uslovima, sve do povratka oca iz logora u drugoj polovini 1916. godine.

Kada je već na pomolu bio završetak Prvog svjetskog rata,[84] mjestimično su već organizovane svečanosti povodom toga, pa je Vaso odlučio da se osamostali od svoje velike porodice i da se oženi. To je sproveo na neobičan način koji se tada praktikovao, mada se ne bi moglo reći daje i tada bio uobičajen. Običaj je bio, ukoliko roditelji ometaju, iz njima poznatih razloga, sklapanje braka dvoje mladih koji to žele, da se mladić i djevojka dogovore i da mladić u zakazano vrijeme dođe sa svojim prijateljima „ukrasti" djevojku i da na taj način eli-minišu neslaganje roditelja, kada su oni prepreka za sklapanje braka. U sličnim slučajevima mladi su se dovijali na različite načine uvijek sa namjerom da putem navodne krađe djevojke postignu svoj cilj.

Kad je Vaso Petrić odlučio da se ženi Natalijom Popović iz Kotor-Varoša, za koju je samo čuo da je dobra djevojka, da je školovana i zaposlena kao činovnica u Gruntovnici itd., našao je načina daje samo izdaleka vidi i plan je napravljen - iako je lično nije poznavao.

[83] Kad je imao petnaestak godina pao je s konja i povrijedio nogu pa, iako nije hramao,
komisija u Austro-Ugarskoj nije ga primila da služi vojsku. Iz istog razloga nije bio mobilisan ka
da je počeo Prvi svjetski rat u koji su pozivani svi mladići koji su služili vojsku.

[84] Prvi svjetski rat je završen primirjem, 11. novembra 1918. Dok pišem ove redove da
nas je upravo 11. novembar 2005, tačno 87 godina od primirja po završetku Prvog svjetskog ra
ta i taj se jubilej obilježava u Parizu, na čelu sa šefom države Žakom Širakom, u Atini, u Beogra
du...

Preduzeo je sve potrebne mjere. Ukrao je djevojku Nataliju Popović sebi za suprugu, sa jedne svečanostu u Kotor-Varošu, dok je plesala sa mladićem[85] na jednoj od spomenutih svečanosti pred završetak Prvog svjetskog rata, a po prethodno napravljenom scenariju. Vaso je to izveo sa polusestrom Sofijom, tada udatom u Kotor-Varošu za protu Dušana Mlađenovića, kao i 2-3 prijatelja, koji su učestvovali u krađi djevojke.

Kada su Nataliju doveli u kuću Stojka Petrića stalno su je držali zaključanu u gostinskoj sobi da ne pobjegne. Kako je Vaso bio Stojkov najstariji sin i uz to mladi gazda, očekivalo se da će se pripremiti velika i bogata svadba. Međutim, na zahtjev Natalije svadba je bila skromna, ali samo relativno skromna, pošto se ispod tzv. gazdinskog minimuma nije moglo ići.

Izvjesno vrijeme poslije vjenčanja Natalija i Vaso su stanovali u Stojkovoj kući. Kako je živjela u skromnoj činovničkoj porodici kod oca, odnosno u skromnoj profesorskoj porodici u Banjaluci, Natalija je bila zapanjena načinom života i izobiljem potrošnih dobara u toj kući. Poslije vjenčanja Nataliji, kao supruzi najstarijeg Stojkovog sina, predata je veza sa mnogo ključeva za pojedine prostorije u kući, za razne ostave, ambare...Pošto je Stojko bio zemljoposjednik i beg, kmetovi su u uobičajenim vremenskim intervalima masovno donosili u Stojkovu kuću sve stoje po utvrđenim pravilima trebalo begu donositi. Ostave i ambari su se prolamali od kačica sira, kajmaka, meda, orasa, lješnika, žita, pasulja... Kako je Stojko imao utvrđene puteve za tržište sve stoje prelazilo potrebe domaćinstva kuće Petrić, išlo je na trgovinu. Ta i druga roba odlazila je na sigurno tržište - kako nakupcima specijalizovanim za pojedine robe tako i drugim.

U kući Stojka Petrića Natalija je lijepo primljena. Ali, već poodrasla Stoj-kova djeca sa izvjesnim podozrenjem su gledali na Vasinu izabranicu i, između ostalog, bilo je i pokušaja izvjesnog omalovažavanja, podmetanja i si. Stojko je, međutim, svoju prvu snahu prihvatio otvorena srca. Očinski i kao prijatelj. S vremena na vrijeme s njom je duže razgovarao i povjerio joj je da, kao malo pismenija osoba, vodi neke poslovne knjige -jednostavno knjigovodstvo, postoje od

[85] Mladić s kojim je Natalija tada plesala bio je njena prva i jedina ljubav, izabranik za ceo život - Živko Todić iz Kotor-Varoša, sin poznatog trgovca Vase Todića, koji je prvi trgovac na srezu Kotor-Varoš koji je registrovao svoju trgovačku radnju, 1884. godine, a 1911. je zajedno sa Đorđom Štulić registrovao svoju radnju u Kotor-Varošu (Zabrđu), trgovinu i mehanu. Zivko (Vase) Todić bio je Vasin sin, koji je tada važio kao bogat trgovac. Živko je tada bio zaposlen u Banskoj upravi u Banjaluci, a kasnije je premješten u ministarstvo u Beograd. Te noći kad je Natalija ukradena za Vašu Petrića, iz dvorane je izašlo nekoliko plesača da vide gdje se to puca, a među njima i Živko koji je čuo kad je neko povikao „Ukradena je Natalija Popovicka!" Negdje je zabilježeno da se te noći Živko Todić toliko napio od tuge da su ga prijatelji u zoru odnijeli kući. Saznavši da Vaso Petrić radi na Perčinu, na liferaciji drveta, dok se u Maslovarama gradila kuća za Vašu i Nataliju, Živko je dva puta dolazio u Maslovare i nagovarao Nataliju da pođe s njim u Beograd, tj. daje i on ukrade, a da advokati srede razvod braka sa suprugom Vašom. Međutim, Natalija je svoju udaju prihvatila kao svoju sudbinu i odbila je ovaj primamljivi predlog.

svih u kući bila najpismenija. Tako se Natalija počela prilagođavati na okruženje u Stojkovoj kući, na Obodnik, koji je bio posebna zabit u kojoj je, pored Stoj-kove kuće, bilo još najviše 2-3 kuće i to tek kad se gradila željeznička pruga prema Maslovarama.

Najstariji Stojkov sin Vaso, živeći u brojnoj porodici koju su u priličnoj mjeri rastrzavali individualni interesi većine članova, počeo je razmišljati da se osamostali sa imovinom koja bi mu pripala diobom očevog imanja sa polubra-ćom i polusestrama, kako bi sa suprugom Natalijom mogao osnovati odvojeno domaćinstvo. Namjera mu je bila da otvori svoju trgovinu, kao i da organizuje poljoprivrednu proizvodnju na svojoj zemlji. Poslije diobe u kući Stojka Petrića Natalija i Vaso prešli su u Maslovare i prvo su živili u kući porodice Ausić u Maslovarama, dok nije bila sagrađena njihova kuća.

Vaso je morao da i sam počne zarađivati dok mu se pravila kuća. To je bilo vrijeme velike eksploatacije drvne građe na prostorima gdje je živio, pa se i on za to opredijelio. Tek krajem prve decenije 20. vijeka kapitalistički privredni tokovi su dosegli i do Kotor-Varoša, prije svega u djelovanju trgovačkog kapitala, a zatim je prodirao i industrijski kapital, zainteresovan, prije svega, samo za šumsku industriju. Tada je i sa sreza Kotor-Varoš, Austro-Ugarska već bila organizovala masovan izvoz drveta i druge robe.[86] Kada je strani kapital pokazao više interesa za iskorišćavanje šuma u Bosni, 1915. osnovano je Bosansko dioničko društvo za iskorišćavanje drveta i pogon parnih pilana *Bosna-Holzc,* kao dio Dioničarskog društva za iskorišćavanje drva sa sjedištem u Zagrebu. Pojavili su se veliki zakupci ogromnih kompleksa šuma. Tako je pravo iskorišćavanja dobio i banjalučki trgovac, preduzetnik i industrijalac Lazar Milić, sa pravom na izvoz 1,007.000 m^3 jelovog i omorikinog drveta i 574.000 m^3 bukovog drveta.[87]

U tom periodu građena je pruga Banjaluka - Kotor-Varoš - Maslovare, duga oko 50 km, koju su pretežno gradili ruski zarobljenici.[88] Tada se radilo na eksploataciji velikih površina šuma u Šipragama, Maslovarama, Grabovici - Per-činu, na udaljenosti oko 100 km, pa je šumska željeznica jednim krakom išla i u smjeru visoke Grabovice (Perčin). Tu je bila i uspinjača (čekrk) i tako su izvla-čeni i spuštani vagoneti na visini od 800 metara, a drvna građa je izvožena u Austriju.[89] Vaso Petrić je u tim poslovima vidio svoju šansu. Okupio je grupu

[86] Zajedničko ministarstvo finansija u Beču odobrilo je 4. jula 1911. da se osnuje Šum
ska uprava *Vrbanja* sa sjedištem u Šipragama, koja je obuhvatala djelove kotara Kotor-Varoš i
Travnik i šume Šumske uprave Pribinić u Tešnju. Šumska uprava *Vrbanja* započela je rad 1. ok
tobra 1911, kao i Šumska uprava *Ugar.* ABiH, ZMF-9773/BH od 4. jula 1911.

[87] *Sarajevski list,* 144, 6. jul 1911.

[88] *Sarajevski list,* br. 178/1916. i br. 135, 156, 204 i dr. za 1918.

[89] *Opštine Kotor-Varoš i Skender-Vakuf u NOB-u 1941-1945,*19; Milan Vukmanović, *Društve-*
no-političke prilike u periodu austrougarske okupacije i između dva svjetska rata, 25.

radnika i zakupio veći dio posla na eksploataciji šume, zaposlivši se kao predu-zimač za liferaciju drveta. Radio je na poznatim radilištima za sječu drvne građe u tom kraju - na Djevojačkoj ravni i na Perčinu, organizujući otpremu drveta prema potpisanim ugovorima i nastojeći da zaradi što više,[90] pošto je imao visoke troškove zbog gradnje nove kuće i zgrada na okućnici u Maslovarama. Sve to vrijeme Natalija je živjela u Maslovarama u susjednoj kući porodice Ausić.

Svoju trgovačku radnju otvorio je 1920. godine u novosagrađenoj kući, kada se rodilo i prvo dijete Viktorija. Pored rada u trgovini organizovao je poslove na poljoprivrednom imanju, čija je površina bila preko 500 dunuma. Uz sve to, a sudeći po više indicija, Vaso je postavljen za načelnika opštine u Maslovarama, u vrijeme kada je, poslije popisa stanovništva 21. januara 1921, na srezu Kotor-Varoš osnovano, umjesto dotadašnjih 17 malih, mjesnih opština, samo sedam opština i to: Kotor-Varoš, Maslovare, Skender-Vakuf, Šiprage, Vagani, Vrbanjci i Zabrđe. Poslije okupacije Bosne i Hercegovine, 1878, godine, u opštinama su umjesto tzv. glavara postavljani načelnici i dodjeljivan im je po jedan bilježnik. Tako je i Vaso Petrić obavljao i dužnost načelnika, odnosno predsjednika[91] opštine od početka dvadesetih godina 20. vijeka za opštinu Maslovare sve do ulaska Hitlerove okupatorske vojske u Kraljevinu Jugoslaviju, 1941. godine, odnosno do osnivanja tzv. Nezavisne Države Hrvatske, kada je razriješen te dužnosti. Na tu dužnost tada je postavljen Josip Karlović, koji je do početka rata u Maslovarama dugo bio predradnik u Rudniku uglja, a osnivanjem NDH se otkrilo daje bio zakleti ustaša, i to znatno prije 1941. godine.

Vaso je istovremeno bio i predsjednik Crkvene opštine Srpske pravoslavne crkve (SPC) u Maslovarama i u tom svojstvu se mnogo angažovao u sakupljanju sredstava za izgradnju maslovarske crkve, za kupovinu zvona[92] i dr. Na toj dužnosti bio je dugi niz godina, sa prekidima. U jednom periodu predsjednik Crkvene opštine bio je Nedo Bojić (on je bio kum na krštenju nekoliko djece Vase i Natalije Petrić). Kada su ustaše, 1941. godine, naredile da građani srpske nacionalnosti moraju tu crkvu srušiti i kad je skinuto zvono, Vaso je imao značaj-

[90] *Narodni glas,* br.l 1,19. jun 1920.

[91] U tom dosta dugom periodu na čelu opština su bili načelnici, a u nekom periodu pred
sjednici. Iz jednog dokumenta se vidi daje Vaso Petrić 1935. godine bio predsjednik opštine
Maslovare (dokument: Opština Maslovare, br. 1008/35, 2. septembar 1935. u Maslovarama. *De*
kret za gosp. Dušana Šebića, delovođu opštine Maslovarske u Maslovarama... Pretsednik opšti
ne: Vaso Petrić (potpis mastilom) štambilj Opštine na kome piše: *Opština maslovarska srez Kotor-*
varoški (ćirilicom i latinicom i grb Kraljevine Jugoslavije). Faksimil dokumenta nalazi se u Prilo
zima.

[92] Samo dvije fotografije Vase Petrića koje su sačuvane posle četničkih pljački po ku
ći tokom NOR-a, su sa dopremanja zvona u crkvu Maslovare. Na slikama se vidi veća povor
ka pripadnika SPC, a na njenom čelu Vaso Petrić (u kožnom kaputu i šeširu) koji drži veliku
srpsku zastavu. Odmah iza njega su volovska kola sa zvonom, a zatim ostali učesnici sveča
ne povorke.

nu ulogu da se ono već iste noći kada je skinuto sakrije i sačuva,[93] pa je i danas u crkvi u Maslovarama.

U braku sa suprugom Natalijom stekao je za 15 godina (1920-1935) sedmo-ro djece: Viktoriju, Radojku, Dušanku, Nevenku, Vojislava, Smilju i Gordanu. Godine 1920. prvo je rođena Viktorija, a 1935. posljednja je rođena Gordana. Rođeno je još dvoje djece koja su umrla uskoro poslije rođenja i to: Kornelija rođena 1921 (između Viktorije i Radojke) i Mirjana rođena 1923 (između Radojke i Dušanke).

U obrađivanju zemlje Vaso je u cijelom kraju prvi kupio gvozdeni plug, zatim mašine: sijačicu, kopačicu, mašinu za vršenje pšenice (tzv. trijer) i druge, a neke mašine dobijao je od države kao ogledna sredstva za rad u poljoprivredi, kako bi se na taj način stimulisali imućniji težaci da kupuju nova sredstva za rad na svojim imanjima.

Djeca su odrastala i po završetku osnovne škole produžavala školovanje u Banjaluci (Viktorija, Radojka, Dušanka i Nevenka) da se koliko-toliko obrazuju, iako uvijek nije doticalo dovoljno novca da se iškoluju (s obzirom na visoke poreze i razne namete koji su se tada morali plaćati državi, kao i dugoročne sudske parnice koje je otac Vaso vodio u sporovima oko vlasništva na pojedinim parcelama zemlje sa nekoliko osoba, uključivši i nekoliko članova najuže porodice,[94] pošto je postavio cilj da od polubraće i polusestara - a niko od njih nije se bavio poljoprivredom - otkupi svu zemlju koja je bila vlasništvo njegovog pokojnog oca Stojka). Kada su se, po završetku školovanja u Banjaluci, dvije kćeri zaposlile -Viktorija ujesen 1935. i Radojka, 1. januara 1938, materijalna situacija je bila nešto poboljšana, postoje pred sam rat na školovanju u Banjaluci bilo samo dvoje djece (Dušanka od 1936. i Nevenka od 1938).

Za Vašu Petrića vođenje agrarnih sporova na sudovima i drugim institucijama vlasti bila je rak-rana njegovog života. Njegova namjera da od polubraće i polusestara otkupi zemlju koju su od oca diobom dobili, što mu se činilo vrlo jednostavno pošto niko od njih nije bio poljoprivrednik, pokazala se nerealna, odnosno skoro nemoguća. Sporove je vodio kako sa porodicom, tako i sa drugim licima od kojih su neki, kao bivši kmetovi Stojka Petrića, prisvojili zemlju, iako je pravno postala vlasništvo Vase Petrića. Dvije decenije je imao ozbiljne probleme sporeći se po sudovima i drugim institucijama,[95] kako bi ostvario svo-

[93] Vaso Petrić je sa odbornicima Crkvene opštine organizovao da se zvono sakrije u gu
sto šipražje i, kako su ustaše bile zauzete svojim problemima, nisu vodile veću istragu o nestan
ku zvona. Zatim, nastavilo se sa rušenjem zvonika, ali se, iznenada, s tim stalo. Uskoro, 14. de
cembra 1941, ustaško-domobranska posada, pod svakodnevnim pritiskom partizanskih snaga iz
okruženja Maslovara, morala je da napustiti Maslovare, zajedno sa građanima koji su iz drugih
krajeva došli da rade u rudniku, a koji se nisu osjećali bezbjedno u Maslovarama.

[94] Sestre Sofija i Anđa (a možda i neki drugi članovi porodice).

[95] Vaso Petrić je imao veliku dokumentaciju o agrarnim sporovima koje je vodio na više
mjesta od 1921/1940. godine. Međutim, kako je u Drugom svjetskom ratu između ostalog i ona
propala, slučajno je sačuvana samo pet dokumenta, iz kojih dajemo najkraće izvode.

ja prava polazeći od toga da, pošto je pravda na njegovoj strani, samo putem rasprava i izvođenjem dokaza, prilažući pismenu dokumentaciju i obezbjeđuju-ći svjedoke - to može i postići. Iako je sporove počeo voditi već 1921. pa sve do 1940. godine i mada je većina presuda u sudovima ili odluka Sreskog načel-stva srez Kotor-Varoš donijeta u njegovu korist, on ipak sve do 1940. ništa nije realizovao. Iz sačuvanih samo pet dokumenta navodimo neke izvode, primjera radi. U dokumentu Upravnog suda u Sarajevu br. 288-6/1931. stoji: „U ime njegovog veličanstva kralja...donosi presudu kojom odbija Hibić Mehu iz Veči-ća...", tako da je Vaso ovom presudom trebalo da uđe u posjed osporenog agrara. Ali, kako to nije postignuto, tek 1935. godine Sresko načelstvo u Kotor-Va-rošu pod br.12814/33 donosi odluku, 21. novembra 1935, u kojoj, između ostalog stoji: „Hibić Meho iz Večića dužan je predati u posjed i slobodno raspolaganje nekretnine upisane u gr..ul.br.121,150,181,248 i 361 k.o.Večići, Petrić Vaši i drugovima u roku od 14 dana, pod prijetnjom prisilnog uvađanja po izaslaniku ovoga sreza o trošku i na račun pomenutog Hibića…"

„Načelstvo sreza Kotorvaroškog, Broj: 9508/39 od 9. februara 1940. g. Odluka, Molbi Hibić Mehe iz Večića podnesenoj 29-V1I1-1938. g. broj... i ponovljenoj molbi od 20-111-1939. broj... kojom moli obnovu postupka u sporu protiv Petrić Vase i dr. ne daje se mjesta i molba kao na zakonu neosnovana odbija se.-...Obrazloženje, Hibić Meho...kao navod opravdanje njegove molbe nudi provođenje dokaza saslušanjem Zebe Petra pok. Matoša iz Večića na okolnost daje pok. Stojko Petrić kao beg obećao sve zemlje njemu dati. ... Sresko načelstvo ocenjujući vrednost ponuđenih novih dokaza... ne može udovoljiti iz ovih razloga. Dokaz preslušavanjem svedoka Zebe Petra nije moglo uvažiti iz razloga što je svedok Zeba Petar preslušan u prvostepenom postupku rješava-nja ovoga beglučkog spora baš na ponuđene činjenice. Saslušanje toga svedoka imala je na raspoloženju i drugostepena rešavajuća vlast Kraljev, banska uprava Vrbaske banovine kao i Upravni sud koji je po tužbi Hibića Mehe donio svoju presudu...

Kako molitelj nikakovih novih dokaza ni činjenica ne navodi, a kako se u slučaju njegove molbe ne može primjeniti ni propis paragraf 2 Zakona o izmje-nanma i dopunama zakona koji se odnose na agrarnu reformu u bivšoj B. i H. od 15-IX-1933. godine, jer je ovaj beglučki spor definitivno meritorno pravosna-žno riješen, s tih razloga i cit. zakonskih propisa navedenih u tenoru odluke molba Hibića Mehe imala se odbaciti.-

O prednjem se ima izvestiti ovom odlukom molitelj

1.) Hibić Meho iz Večića,
2.) Petrić Vaso i dr. iz Maslovara;
3.) Sreski sud u Kotor Varošu, radi brisanja gruntovne zapreke. -

Sreski načelnik: Iv. Dujić"

U molbi Vase Petrića od 2. jula 1940. on moli Sresko načelstvo „...na osnovu odluke tog načelstva od 9. februara 1939. godine, br. 9508/39 i Rešenja Kraljevske banske uprave od 14. juna 1940. godine broj: 3699/40, molim naslov da mi dosudi hakove za protekle godine (od 1921) na moju zemlju koju drži Hi-bić Meho iz Večića ..., te da mi se moja zemlja preda u posjed..."

U molbi Vase Petrića Kraljevskoj banskoj upravi u Banjaluci, od 12. novembra 1940. traži se rješenje uvođenja u posjed na četiri sporna mjesta, a među njima opet je i Hibić Meho... sve ispočetka, pošto donijete presude na najvišim instancama nisu sprovedene... Vaso završava svoju molbu ovako: „Vjerujem da će ovo biti moj poslednji vapaj, te da će naslov ovoj mojoj molbi u susret izaći i udovoljiti joj u najskorijem vremenu, te u tom očekivanju unapred se najučtivije zahvaljujem." Ništa od svih tih zahtjeva nije riješeno [96]. Već u aprilu 1941. godine i u Kraljevini Jugoslaviji, napadom Hitlerove Njemačke 6. aprila 1941. godine, počeo je Drugi svjetski rat. Nijedna od silnih presuda i odluka nije realizovana. Vaso Petrić je tokom dvadesetak godina imao visoke troškove oko tih agrarnih sporova. Patio je zbog neefikasnosti administracije da sprovede vlastite presude, odnosno odluke, a s njim i cijela porodica. Svi članovi porodice su znali za ime Mehe Hibića iz Večića, pošto, iako je svaki put Meho dobio negativno rješenje, u obnovljenom postupku sve se ponavljalo da bi se opet došlo na isto - da on opet dobije negativno rješenje, ali u novom zahtjevu on uvek navodi stare, već odbačene dokaze i sudski ili neki drugi proces traje, advokati uzimaju pare itd...

Sve se završilo tako da Drugi svjetski rat nisu preživjela četiri člana porodice Petrić, a od toga i dva muška člana - Vaso i sin Vojislav. Kako se poslije rata niko od preživjelih članova porodice Petrić (majka Natalija i četiri kćeri) nije bavio poljoprivredom, agrarna reforma je oduzela svu zemlju Vase Petrića koju je posjedovao, ili skoro svu. U toj zemlji nisu bile parcele oko kojih se Vaso Pe-

[96] U prilogu ovoga teksta, zbog šire informacije, daju se prekucani sačuvani samo pet dokumenata:

a) Upravni sud u Sarajevu, Presuda, Adm. br. 288 - 5/1931. god. od H.aprila 1932. god.

b) Načelstvo sreza Kotorvaroškog, broj: 12814/33 od 21. novembra 1935. u Kotor-Va-rošu, *Odluka.* Hibić Meho iz Večića dužan je predati u posjed i slobodno raspolaganje nekretnine upisane ... Petrić Vaši i drugovima u roku od 14. dana...".

c) Načelstvo sreza Kotorvaroškog, Broj: 9508/39 od 9. februara 1940. g. Odluka, "Molba
Hibić Mehe iz Večića podnesenoj 29-VIII-1938. g. broj... i ponovljenoj molbi od 20-111-1939. broj... kojom moli obnovu postupka u sporu protiv Petrić Vase i dr. ne daje se mjesta i molba kao na zakonu neosnovana odbija se.-

d) Petrić Vaso iz Maslovara moli da mu se se dosude hakovi od zemlje i da mu se zemlja
preda u posjed, Sreskom načelstvu u Kotor Varošu. Podnijeta 2. jula 1940. godine

e) Petrić Vaso iz Maslovara moli za likvidaciju agrarnih sporova (ukupno četiri agrarna
spora), podnijeta Kraljevskoj banskoj upravi Vrbaske banovine, Agrarni odsek, 12. novembra 1940.

trie sporio dvadesetak godina i koje su presudom na svakom suđenju njemu date, ali to nikad nije ostvareno.

Gledano iz današnje perspektive, Vaso Petrić je u svojim prvim samostalnim koracima u trgovini i drugim poslovima bio tipičan predstavnik mlade, tek stasale sitne buržoazije u veoma siromašnom kraju, kakav je tada bio srez Ko-tor-Varoš, a, nažalost, ni danas ne spada u razvijeniju sredinu. U početku mu je krenulo dobro, ali razvojem kapitalizma i u tim krajevima, Vaso je, iako i sam dio te nastupajuće klase na društvenoj pozornici, vremenom postajao njegova žrtva. Jer, žestoko je počeo osjećati protivrječnosti sistema i u svom poslovanju. Posebno teško mu je padao nehuman odnos pojedinih sestara i braće, postoje od svih želio da otkupi njihovu zemlju, naslijeđenu od oca Stojka. Ukoliko je više želio da otkupi tu zemlju, utoliko je toj zemlji cijena više rasla, ne objektivno na tržištu, već zbog ličnog stava vlasnika. Posebno je sa sestrom Sofijom imao problema. U stvari, Vaso je skupo plaćao cilj svoga kreda: Otkupiti svu očevu zemlju od braće i sestara od kojih se niko nije bavio poljoprivredom. Iako se oko dvije decenije nosio sa tom preokupacijom, smrt gaje pretekla. Ta njegova velika želja ostala mu je neispunjena!

Godine 1939. Vasina najstarija kćer Viktorija udala se za Vašu Kapora, rukovodioca Nabavno-potrošačke zadruge sa prodavnicom mješovite robe u Rudarskoj koloniji u Maslovarama. Uskoro su počeli dolaziti njegova braća Momir i Vlado, koji su u Banjaluci bili organizovani u revolucionarnom omladinskom, odnosno radničkom pokretu, tako da su, između ostalih aktivnosti, znatnu pažnju posvećivali i Vaši Petriću, kako bi mu „otvorili vidike" sa marksističkog stanovišta na ak-tuelnu političku situaciju, kako u tadašnjoj Jugoslaviji, tako i u Evropi u kojoj je Drugi svjetski rat već bio počeo. Neposredno pred rat u Jugoslaviji, u Maslovarama je gostovao Klub banjalučkih akademičara (KAB) sa raznovrsnim programom, što je imalo značajnog uticaja, posebno na mlade. Pošto se uskoro očekivao rat, Vlado Ka-por, brat Vase Kapora (zeta Natalije i Vase Petrića), u to vrijeme organizovao je u Sokolskom domu u Maslovarama omladinsko takmičenje u gađanju puškom. U ambulanti Rudnika, Banovinski odbor Crvenog krsta Drinske banovine organizovao je tromjesečni tečaj za dobrovoljne bolničarke i bolničare, 1939. godine, za oko 25 djevojaka i nekoliko mladića, kojim je rukovodio dr Vladimir Čukac, ljekar iz Kotor-Va-roša, koji je inače svake srijede dolazio da ordinira po nekoliko časova u toj Ambulanti. Uz stručnu obuku ovi tečajevi su korišćeni i za podsticanje antifašističkog ras-položenja polaznika, pošto je u Evropi Hitler već bio pokorio nekoliko zemalja, a približio se i Jugoslaviji.

U tom burnom vremenu, i pored političke angažovanosti i opšte zabrinutosti, kako u porodici Petrić, tako i u Maslovarama i šire u Jugoslaviji i svijetu, Vaso Petrić je u trenucima odmora posebno volio da seta u svom najmlađem voćnjaku-šljiviku, koji je sam, uz pomoć radnika i dvoje svoje djece, s velikom ljubavlju podizao i njegovao. Voćnjak se nalazio preko ceste Banjaluka -Teslić, koja je bila između šljivika i porodične kuće. Tada je obično, šetajući po voćnjaku, pjevao stare gradske pjesme, a posebno „Ajde Kato, ajde zlato", „Bolujem ja, boluješ ti" „Milkina kuća na kraju" i dr.

U svojoj trgovačkoj radnji Vaso Petrić je radio 20 godina, sve do njemačke okupacije, 6. aprila 1941, odnosno do uspostavljanja tzv. Nezavisne Države Hrvatske, odmah poslije njemačke okupacije Kraljevine Jugoslavije. Tada mu je zatvorena trgovina, pošto su mu ustaše prethodno oduzele najvrijedniju robu, zato stoje bio trgovac srpske nacionalnosti.

Već u 1940. i 1941. godini, prije početka rata, Momir Kapor i Branislav *Brane* Morača dolazili su godišnje dva puta u Maslovare kod Vase Kapora, Mo-mirovog brata i Viktorije Petrić, udate Kapor, i svakodnevno su posjećivali i Vašu Petrića. Drugim riječima, svakodnevno su s njim „politički radili", pošto se već znalo da će doći do ustanka protiv okupatora. Čim je osnovana NDH Vaso Petrić je, sa zetom Vašom Kaporom, Momirom Kaporom i Branom Moračom, a uskoro im se pridružio i Dragan Bubić (član KPJ od avgusta 1941. kad je pobjegao iz njemačkog logora u Doboju, iz koga je dva puta bježao) koji je već bio uključen u pripreme za podizanje ustanka 1941. godine u Bosanskoj krajini. Zajedno su počeli da organizovano pripremaju ustanak 1941, angažujući se u sakupljanju oružja po selima opštine Maslovare, zatim sakupljanju vojničke odjeće, koju su ostavljale jedinice Vojske Kraljevine Jugoslavije i dr. U okviru te aktivnosti Vaso Petrić je, sa dvije mlađe kćeri, u krumpiristu svoje bašte, u aprilu zakopao dvadesetak pušaka, a na drugom mjestu sakrio je puna konjska kola vojne opreme. Kad je prolazila Vojska Kraljevine Jugoslavije, povlačeći se pred neprijateljem kroz Maslovare, masovno je ostavljala u jarcima pored ceste oružje i vojnu opremu. Jednom čak i puna kola vojne odjeće, obuće, šatorskih krila, čuturica za vodu i dr. koja su Vaso i saradnici sakrili. Nešto kasnije, zajedno sa mnom, zakopao je svoj vojnodržavni pištolj, u šumici zvanoj Grabik, u neposrednoj blizini naše kuće, uvivši ga u voštano platno, a prije zakopavanja stavio gaje u kožnu đačku torbu svoje najstarije kćeri Viktorije. Kad je za to došlo vrijeme sve što je sakriveno dobro je došlo, a kola sa vojnom opremom su pronašli čobani i skoro sve raznijeli za svoje potrebe.

Prvih dana avgusta 1941. iz Maslovaraje krenulo 6 boraca na Tisovac (braća Momir i Vlado Kapor, braća Brane i Milan Morača koji su se do toga polaska krili na imanju Vase Petrića na tavanu sušane za šljive i braća Dragan i Milan Bubić, naše prve komšije).

Kako je bila uspostavljena veza sa organizatorima ustanka u Banjaluci, posebno sa Nikicom Pavlićem, istaknutijim aktivistom revolucionarnog radničkog pokreta u Banjaluci, često su njegovim posredstvom stizale direktive iz Banjaluke za akcije koje je trebalo voditi.

Početkom avgusta 1941, Ivica Mažar, tada sekretar Oblasnog komiteta SKOJ-a i član Oblasnog komiteta KPJ za Bosansku krajinu, došao je u pratnji Vlade Kapora i Milana Bubica u okolinu Maslovara, u zaselak Budžak i tu je održao sastanak sa Vašom Petrićem i Vašom Kaporom. Između ostalog razgovarano je o osnivanju opštinskog revolucionarnog političkog odbora za opštinu Maslovare, te o prihvatu veće grupe partizana koja je trebalo uskoro da dođe i da postane jezgro za osnivanje prve partizanske čete u planini Borju. U stvari, radilo

se o dolasku tek osnovanog Drugog krajiškog NOP odreda (osnovan 28. avgu-sta 1941) za područje Banjaluka-Maslovare, na čijem čelu su bili komandir Dragan Bubić i politički delegat Rade Ličina, od koga će kasnije nastati Borjanski odred, odnosno Maslovarska partizanska četa.

Opštinski revolucionarni politički odbor za opštinu Maslovare, poslije dolaska Ivice Mažara, koji je dao određene direktive kako da se pripremi osnivačka skupština, osnovan je na skupu povjerljivih mještana, održanom 7. septembra 1941. na Maslovarskom groblju, odmah po dolasku na Borje 2. krajiškog NOP odreda 1. čete za Bosansku krajinu. Skupu su prisustvovali Dragan Bubić, komandir i Rade Ličina, politički delegat Odreda, a sa njima i Milorad Mirković, borac toga Odreda, član KPJ, koji je u partizane došao iz Teslica. Ovom skupu prisustvovalo je oko 60 odbornika iz pojedinih sela i zaselaka opštine Maslovare, na kome je Vaso Petrić izabran za predsjednika, a Vaso Kapor za sekretara Opštinskog revolucionarnog političkog odbora za opštinu Maslovare. Tako su tada u Maslovarama postojala dvije opštinske vlasti, koje su u partizanskim krugovima nazivane - partizanska i ustaška. Za tada osnovanu tzv. Partizansku opštinu bilo je mnogo posla. Na Borju je trebalo sagraditi baraku za smještaj Bor-janske čete i dvije barake za potrebe Partizanske bolnice na Borju, a za sve njih organizovati snabdjevanje hranom, drvima, petrolejom, sanitetskim materijalom i dr.

Uskoro su započele pripreme za napad partizanskih snaga na Maslovare, koji je pripreman za 24. septembr 1941, u čemu se, pored vojnih faktora, dosta angažovao i Opštinski revolucionarni politički odbor. U zaseoku Petrušići, pored potoka Ukevac (blizu kuće Natalije i Vase Petrića), uveče pred sam napad, rukovodstvo 2. NO partizanskog odreda - Dragan Bubić, komandir, Rade Ličina, politički komesar i dr., imalo je sastanak na kome su bili Vaso Petrić, Vaso Kapor, Ibrahim Tabaković i Petar Žmara, gdje se u detalje raspravilo koje zadatke treba da preuzme Opštinski revolucionarni odbor, a to su: organizovati ljude da, kada se zauzmu Maslovare, budu na raspoloženju Odredu za prenošenje raznih materijalnih rezervi i ranjenih boraca u Bolnicu u Borje, zatim da se odrede ljudi koji će biti na izviđanju, da prate ispred boraca Odreda da li će iz Ko-tor-Varoša naići neprijateljske snage, kao pomoć vojnom garnizonu u Maslovarama i dr. Napad na Maslovare, izvršen 24. septembra 1941. u 6 časova ujutro, nije uspjeo, a poginula su dva borca - Dragan Bubić, komandir 2. NOP odreda, odnosno Borjanskog odreda, kako je tada već bio dobio naziv i Milorad Mirković, komunista, borac toga Odreda iz Teslica.

Poslije neuspjelog napada na Maslovare, neprijateljska posada u Maslovarama bila je stalno pod okruženjem i pritiskom partizanskih snaga. Voz na usko-tračnoj pruzi, koji je saobraćao između Banjaluke i Maslovara, prije svega zbog Rudnika kamenog uglja u Maslovarama, kao i zbog izvoza drvne građe u ino-stranstvo prema ranije sklopljenim ugovorima sa velikim stranim firmama, prestao je da saobraća zato stoje Opštinski revolucionarni politički odbor nekoliko puta uzastopno organizovao težake iz okolnih sela da na nekoliko mjesta

poruše prugu. Pruga nije mogla da se popravi i tako je pod snažnim pritiskom partizanskih snaga neprijateljska posada iz Maslovara morala da se povuče u Banjaluku 14. decembra 1941, sa priličnim brojem civila - rudarskih radnika sa njihovim porodicama, pretežno Slovenaca i nešto manje Zagoraca iz Hrvatske. Tako su Maslovare postale slobodna teritorija, a Opštinski revolucionarni politički odbor Maslovara preuzeo je svu odgovornost vlasti u opštini Maslovare, koja je tada cijela bila na slobodnoj partizanskoj teritoriji, pa je u novim uslovima Vaso Petrić, kao predsjednik Odbora, bio veoma angažovan.

U novim uslovima Opštinski revolucionarni politički odbor imao je pune ruke posla. Brojne aktivnosti su nastavljene, sada u novim uslovima - na slobodnoj teritoriji, sve do 7. aprila, kada je noću, između 6. i 7. aprila u Borjanskoj, odnosno Maslovarskoj partizanskoj četi (u međuvremenu je opet promjenjen naziv čete), izbio četnički puč. Tada su na zvjerski način ubijeni: politički komesar Maslovarske čete Idriz Maslo, Vera Vinterhalter,[97] poznati revolucionar i publicista iz Beograda, inače supruga Vilka Vinterhaltera, takođe poznatog revolucionara omladinskog i radničkog pokreta u Banjaluci i Beogradu i publiciste, a oboje su bili uključeni u revolucionarni rad, kako u Banjaluci, tako i u Beogradu. Vera je u to vrijeme bila na političkom radu u Partizanskoj bolnici u Borju, a poslije napada četnika na tu bolnicu, nekoliko boraca proletera, koji su bili muslimani, nisu ubijeni, postoje prikrivena činjenica da su muslimani, pa su se sada nalazili u Ambulantu pri Maslovrskoj četi u Maslovarama. Ali, prilikom ovog puča i oni su ubijeni, zato što se otkrilo da su muslimani, kao i Vejsil Me-sić, musliman, civil, tada zarobljenik koji se zatekao u partizanskom zatvoru kao zatvorenik, a on je ubijen zato što je bio sin poznatog maslovarskog ustaše Halila Mesića.[98] Četnici su i njega zaklali.

U nastaloj političkoj situaciji prestao je da djeluje Opštinski revolucionarni politički odbor za Maslovare, a Vaso i cijela njegova porodica proganjani su i zatvarani od strane četnika. I pored teških uslova za dalje političko djelovanje, za vrijeme četničke vlasti kuća Vase Petrića je bila mjesto za prihvat partizanskih kurira; primane su vijesti direktno od ilegalnog partizanskog pokreta iz Ba-

[97] Vera Vinterhalter je bila politički radnik u Partizanskoj bolnici na Borju, a u Maslova
re je prešla poslije napada četnika na ovu bolnicu (na Veliki petak pred pravoslavni praznik Vas-
krs, 1942). U tom četničkom napadu niko nije ubijen; pošto kad su četnici pitali da li ima neko
musliman, svi su složno odgovorili da nema, pa su 3-4 ranjenika-proletera, koji jesu bili musli
mani, poslije toga prebačeno u Ambulantu u Maslovare, a Vera je prešla s njima da ih njeguje.
Ubijena je pošto je neko među četnicima smatrao da je ona engleski špijun.

[98] Vejsil Mesić je sin ustaše Halila Mesića. Kada je poginuo Dragan Bubić, komandir Ma
slovarske čete, 24. septembra 1941, prilikom napada na Maslovare, Mesić je posmrtne ostatke
Dragana Bubica skrnavio uz izvikivanje najvećih uvreda za ljudsko dostojanstvo, skačući po Dra
ganu u rudarskim čizmama. Odmah po oslobođenju Banjaluke, on je ostvario pravo na invalid
sku penziju kao učesnik NOR-a pošto ga niko nije poznavao.U 1953, kada sam ja postavljena za
načelnika u Skupštini grada Banjaluke, odmah sam uočila njegovo ime, kao primaoca te pomo

ći, i invalidnina mu je oduzeta i morao je da vrati sve što je već bio primio.

njaluke, zatim prihvatani su pojedini partizani-zarobljenici, koje su četnici spro-vodili u četnički zatvor u Pribinić, a obavljane su i neke druge ilegalne aktivnosti. Kada se Đoko Perović, tada sekretar Okružnog komiteta SKOJ-a za srednju Bosnu, razbolio od pjegavog tifusa, prijatelji su ga dopremili do Liplja, a Vaso Petrić i Vaso Kapor su preko odgovarajućih ličnosti isposlovali dozvolu kod četnika da se Đoko prenese u kuću Natalije i Vase Petrića, a potom su organizova-ni ljudi koji su ga donijeli. Njegovala gaje, prije svega Natalija, Vasina supruga, uz pomoć sestara Fanike i Ankice Bubić, komšinica, koje su već imale iskustvo partizanskih bolničarki, zatim kćer Viktorija i dvije mlađe kćeri Dušanka i Ne-venka. Uskoro je i Duškojosipović, tada član Okružnog komiteta KPJ za srednju Bosnu, prihvaćen u kući Natalije i Vase Petrića, ali su ga nešto kasnije četnici za-robili kad je krenuo u svoje selo Dabovce, zaselak Kukavice.

Kada se čulo da prema srednjoj Bosni nastupa 1. proleterska divizija, četnici su u Maslovarama uhapsili sve pripadnike i simpatizere NOR-a. Čim su se čule topovske salve i približavanje partizanskih snaga, četnici su odmah zatvorili sve članove nekoliko partizanskih porodica u Maslovarama u svoj zatvor, koji je bio u podrumu zgrade Direkcije bivšeg Rudnika kamenog uglja u Maslovarama. Među njima su bili Natalija i Vaso Petrić i svi članovi njihove porodice - ukupno 11 (Vaso i Natalija, njihova djeca: Viktorija, 20, Dušanka, 18, Nevenka, 15, Voji-slav, 14, Smilja, 12 i Gordana 7 godina, zatim Vaso Kapor, zet, Viktorijin suprug i njihovo dvoje djece - Ljilja 3 godine i Ljubo, 6 mjeseci). Kada su snage 1. proleterske divizije stigle u srednju Bosnu, a potom se približile Maslovarama, oni su oba-vješteni da u četničkom zatvoru ima dosta aktivista i pristalica NOR-a. Tako su, 17. novembra 1942, iznenada opkolile zgradu Direkcije rudnika, u kojoj je bio zatvor u podrumu, a gore, na prvom spratu Štab Maslovarske četničke čete. U stvari, to je bila jedna manja jedinica - isturena prethodnica 3. krajiške proleterske brigade, o kojoj četnici nisu imali dojavu da dolazi i, sticajem tih srećnih okolnosti po zatvorenike, oni su banuli iznenada. Maslovarske četnike su rastjerali, a neke pobili i sve zatvorenike su oslobobodili iz četničkog zatvora. Među oslobodiocima je bio i Galib Fazlić, Kotorvarošanin, a kada su Petrići i zet Vaso Kapor stigli kući u kuhinji, pored šporeta, sjedio je i grijao se Mijalko Todorović *Plavi,* kako se tada već znalo,jedan od najvažnijih partizanskih vođa, a poslije se saznali daje on tada bio politički komesar Prve proleterske divizije, sa još nekoliko svojih drugova. Kad su oni došli u kuću, dočekala ih je Natalija Petrić, koja je upravo bila puštena iz zatvora (samo sat prije dolaska proletera), sa dvoje male unučadi, pa su je prispjeli partizani zatekli u kući. Svi mlađi Petrići, koji su upravo pristigli iz zatvora, u Mijalka su tada gledali kao u božanstvo - bio je u lijepoj uniformi, sa malim šalom ružičaste boje, koji mu je jako dobro pristajao. Od pretprljenog šoka u zatvoru, mlađi članovi porodice Petrić teško su mogli da se kreću. Sjedili su ukočeni i tek kasnije, kada su drugovi iz 1. proleterske divizije večerali i otišli, pokušavali su da „dođu k sebi", da stanu na noge.

Dolaskom većeg broja proleterskih jedinica, Maslovare opet postaju slobodna teritorija. Tada su Opštinski revolucionarni politički odbor opštine Ma-

slovare, kao i partizanski odbornici po selima te opštine, imali mnogo posla, a posebno je Vaso Petrić dobijao mnogo zadataka. Uskoro je Bolnica Prve proleterske divizije stigla u Maslovare i ranjenici i bolesnici su razmještenu po kućama, a u Vasinoj kući bio je i Štab 1. proleterske divizije i rukovodstvo Bolnice, a takođe i nešto ležećih bolesnika.

Jedan od najurgentnijih zadataka bile su političke pripreme za stupanje omladine u jedinice proletera. Trebalo je snabdjevati te jedinice odgovarajućim količinama hrane i drugim potrepštinama, a posebno za potrebe Bolnice 1. proleterske divizije, zatim obezbjediti vodiče za razne pravce kojim su se kretale te jedinice. Posebno težak i velik zadatak po broju angažovanih ljudi bilo je prenošenje veće količine zarobljenog oružja prilikom oslobađanja Teslica i obližnjih varošica, od Teslica do Šipraga i dalje itd.

Zima 1942/43. godine bila je veoma hladna, sa jako mnogo snijega. Kada je započela četvrta neprijateljska ofanziva, koja je obuhvatila široko područje Banije, Korduna, Like i Bosanske krajine, po naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ počelo je povlačenje proletera iz srednje Bosne prema tadašnjem pravcu kretanja Vrhovnog štaba.

Sa jedinicama 1. proleterske divizije iz srednje Bosne krenuli su svi istaknutiji politički radnici sa toga terena. Sa njima je krenuo i Vaso Petrić, 7. januara 1943, sa kćerima: Viktorijom, Dušankom i Nevenkom. Kada je obnovljen 4. krajiški NO odred, na smotri održanoj 3. februara 1943. na Petrovu polju, Vaso, kao i neki drugi predsjednici opštinskih revolucionarnih jjolitičkih odbora (Vid Nježić-Vijačani, Ljubo Janković i dr.), raspoređeni su pri Štabu 4. krajiškog NOP odreda, kao istaknuti politički radnici sa terena srednje Bosne i angažovani su za određene zadatke. Vaso je bio pretežno angažovan na intendantskim poslovima, posebno na prikupljanju hrane, pošto je na širokom području, kao stari trgovac, poznavao veći broj ljudi još od vremena kada je vodio trgovačke poslove svoga oca Stojka, za vrijeme Prvog svjetskog rata. U tadašnjim uslovima to je bilo dragocjeno, zbog velike nestašice hrane u tim, i inače, veoma pasivnim krajevima. Njegove tri kćeri bile su raspoređene u jedinice obnovljenog 4. krajiškog NOP odreda: Viktorija na agitaciono-propagandni rad pri Štabu 1. bataljo-na 4. krajiškog NOP Odreda, a dvije mlađe kćeri za sekretare aktiva SKOJ-a - Du-šanka u 2. četu, a Nevenka u 3. četu 1. bataljona 4. krajiškog NOP odreda.

Kako je tek obnovljeni 4. krajiški NOP odred dobio zadatak da na svojim rukama prenese Partizansku bolnicu 1. proleterske divizije od Imljana (Zlovari-ća-Vidovišta), gdje je bila smještena, pa preko Skender-Vakufa do Mrkonjić-Gra-da, to je sproveo 1. bataljon ovoga Odreda, a bili su mobilisani i mještani, kako odrasli, sposobni ljudi za ovako težak zadatak, tako i omladina. U zaštitnici ove kolone za prenos Bolnice bio je Kragujevački, odnosno 1. bataljon 1. proleterske brigade. Kolona sa Bolnicom Prve proleterske divizije krenula je iz zaseoka Vidovište, 8. februra 1943. Po četiri borca su nosila ranjenike i bolesnike, uvijek u istom sastavu, do Mrkonjić-Grada, po dubokom snijegu i izrazito hladnom vremenu. Vaso Petrić, možda najstariji (imao je 52 g.), u toj tužnoj koloni nosio

je nosila sa ranjenicima, kao i svi ostali borci, bez izuzetka. Ovaj naporan zadatak obavili su od 8. do 12. februara 1. bataljon 4. krajiškog NOP odreda i 1. ba-taljon, odnosno Kragujevački bataljon 1. proleterske brigade, koji je bio u zaštitnici, dok je 2. bataljon 4. krajiškog NOP odreda vršio obezbjeđenje i ostao je u Baljvinama da štiti prebacivanje Bolnice preko rijeke Vrbas i dalje kretanje Bolnice prema Mrkonjić-Gradu.

Na čelu kolone bio je načelnik Štaba Prve proleterske brigade Miladin Iva-nović. Prvoga dana prešlo se samo 7, drugog dana oko 14 kilometara i tek trećeg dana kolona je stigla u selo Baljvine i spustila se na rijeku Vrbas, odakle je trebalo splavom prevesti ranjenike, bolesnike i sve borce i angažovane težake i omladinu, koji su ih nosili. Rane na ramenima i plikove na rukama bilo je još teže podnositi zbog velike hladnoće, a rukavice su kod boraca bile prava rijetkost.

Od povratka Odreda iz Mrkonjić-Grada, poslije prenosa Bolnice 1. proleterske divizije, pa sve do smještaja Bolnice Odreda i Brigade u selo Očauš (od 13. februara do prvih dana marta 1943), bilo je dosta okršaja protiv Nijemaca, ustaša, domobrana (dvije bitke), a posebno protiv četnika. U svemu tome učestvovao je i Vaso Petrić. Ali, sve to vrijeme Vaso Petrić se i dalje u Odredu anga-žovao na intendantskim poslovima, pošto je u krajevima kroz koje je prolazio Odred poznavao viđenije ljude i preko njih rješavao probleme prikupljanja hrane za Odred. U vezi sa aktivnostima ove vrste, kao i drugim Vojo Stupar, tada politički komesar 4. krajiškog NOP odreda, u svojoj knjizi, kaže:

„Sa Odredom su, kao i do tada, bili članovi partijskog Povjereništva, a ta-kođe su na licu mjesta bili i svi ostali politički radnici, među kojima moram spomenuti Vida Nježića, Vašu Petrića, Boška Hadžića, Ljubu Jankovića, Mariju Ma-žar, Maru Mitrov, Branka i Vuku Gnjatić, Mihajla Pavlovića, Vida Kukolja..."[99]

Dešavalo se da se Vaso sretne sa nekom od svoje tri kćeri, kad su se mimoilazile kolone 2. i 3. čete i Štaba 1. bataljona u kojim su one bile raspoređene, sa Štabom 4. krajiškog NOP odreda, pri kojem je bio i Vaso Petrić. U tim prilikama bi nekom od svoje djece dao jednu jabuku ili kocku šećera, a kada je sa hranom bilo najteže davao bi komadić hljeba od zobenog brašna, naravno ukoliko gaje i on imao.Jednom prilikom, kada se u prolazu na Golom Brdu, na putu za Grabovicu, susreo sa najstarijom kćerkom Viktorijom, koja je tada bila u grupi za agitaciju i propagandu pri Štabu 1. bataljona 4. KNOP odreda, Vaso joj je rekao: „Eto, vidiš dijete, ja sam cijelog života priželjkivao da mi se rodi sin,[100] a, eto, vidiš, sva moja djeca su moji sinovi." Ili, pošto su njegove dvije mlađe

[99] Vojo Stupar, *Sjećanja i svjedočenja o NOB-u u srednjoj Bosni i Podgrmeču, 1941-1945,* Fo-
to Futura, Beograd 2004, 226.

[100] Kako je Natalija, supruga Vase Petrića, rodila muško dijete tek sedmo po redoslijedu
rađanja, Vaso je, kao stoje uobičajeno u našim kraju, govorio da se načekao da mu se rodi sin,
koji je i ostao jedinac u brojnoj porodici Vase i Natalije Petrić (i taj sin jedinac poginuo je u bor
bi protiv četnika, 30. maja 1945).

kćeri Dušanka i Nevenka počele da puše i, naravno, to su krile, ali jedino i samo od oca Vase, ponekad bi im, u tim kratkim susretima on dao kutiju cigareta (jer neko mu je, svakako, otkrio njihovu „tajnu"). Nije komentarisao činjenicu da one puše, već bi im kutiju tutnuo u džep, rekavši: „Dijete, kad zapališ, daj i svojim drugovima da zapale."

Od 27. februara, Odred i Brigada sa Bolnicom našli su se u obruču Nijemaca, ustaša i četnika, daleko nadmoćnijih. U toj situaciji, uz sve navedeno i bombardovanje iz aviona i iz teškog naoružanja na području Vijačana, naše snage uspjele su se izvući iz obruča, rastjerati četnike koji su ih nastavili pratiti u stopu i stalno pripucavati.

Kada je Bolnica donijeta i razmještena u selu Očauš, gdje je nadmorska visina bila preko 1000 m, pa je u to zimsko doba bio veoma visok snijeg i vrlo hladno - sve to je teško podnosila grupa političkih radnika pri Štabu Odreda, pošto su to (za tadašnje pojmove većine boraca) bili svi stariji ljudi - oko ili preko 50 godina (u stvari stariji za napore kojima su tada bili izloženi).

Istraživanjem nije utvrđeno gdje je Vaso Petrić bio za vrijeme četničkog napada na Bolnicu u Očaušu (20. februara), u kojoj je harao pjegavi tifus i gde je tada svaki drugi bolesnik umirao. Ali, pouzdano je utvrđeno daje oko 22-23. marta došao u Palivuk u Bolnicu da njeguje kćer Nevenku, koja je već od 24. februara bolovala pjegavi tifus i koja je bila stalno u agoniji. Visoka smrtnost bolesnika u Bolnici bila je povećana zbog veoma niskih temperatura, na visokoj nadmorskoj visini, u jeku zime, koja je bila znatno hladnija nego inače, zatim zbog potpunog nedostatka lijekova, hrane, pokrivača za bolesne itd.

Dva-tri dana po dolasku u Bolnicu u Palivuk Vaso je njegovao kćer Nevenku, izvodio je ispred kuće na blago proljetno sunce, daje umije i počešlja... Davao joj je malo hrane i vode... Tada se i on razbolio. Četnici opet napadaju Bolnicu i u Palivuku, 31. marta 1943. godine. Ali, tada su bolesni - u agoniji i Nevenka i njen otac Vaso. I u nesvjesti su prilikom prenosa Bolnice, sutradan, 1. aprila u Šiprage, a potom preko Petrova polja u Korićane. Na nosilima su i Vaso i Nevenka...Šta se dalje dešavalo sa bolesnim Vašom i Nevenkom obrađeno je u Zapisu - svjedočenju autorke o borbi Brigade i Odreda protiv nadmoćnijeg neprijatelja u uslovima epidemije pjegavog tifusa (polovina februara - kraj aprila 1943).

Sticajem ratnih okolnosti Bolnica je iz Šipraga prenijeta preko Petrova polja u Donje Korićane, zatim oko 7. aprila iz Koricana u Vitovlje, odakle je opet vraćena, sada u Gornje Korićane. Tu ostaje do 19. maja 1943, kada je Vaso prenijet opet u Palivuk - sa nešto više od 100 ranjenika i tifusara.

U selo Palivuk oko 20. maja 1943. Vaso stiže kao veoma težak bolesnik. Umro je poslije šest dana u ovom selu, 26. maja 1943, i sahranjen je u zajedničkoj grobnici sa ostalim umrlim bolesnicima od tifusa. Imao je 53 godine.

Na Partizanskom groblju u Šipragama grob Vase Petrića je simbolično obilježen, pošto je sahranjen u zajedničku grobnicu, pa se ne zna gdje su njegovi posmrtni ostaci. Kako su njegovu kćer Dušanku četnici zaklali u tom kraju, ok-

tobra 1944, a ni za njene posmrtne ostatke se ne zna gdje su, na istom Partizanskom groblju simbolično je obilježen i njen grob, koji se nalazi pored groba njenog oca Vase Petrića.

Nevenka Petrić

U ZATVORU

U memljivom smo podrumu, šćućureni u
uglu. Preplašeni. Pretučeni. U grču.
Čekamo. Kroz prozorčić vidimo stražarsku
cokulu. Tata, mama, deca i svi zatvorenici
strepimo.

Ulazi stražar s krvavim nožem. Koje na redu?!
Dok se to pitamo prolaze noći, dani.
Iz zatvora sa unučadi pustiše Mamu,
A Tata s nama i dalje osta. Al bese obmana

Da pustiće nas uskoro. Iznenada započe
boj. Partizani napadaju. Čujemo „Mi smo s
vama!" Bombe, mitraljeski rafali; viču
„Pucamo, stoj!" Delovi Treće proleterske
stigoše i k nama.

(Maslovare, 26. novembar 1942)

TATA

Za hranu Odreda domaćinski je brinuo.
Kćeri mu behu u trima četama. S
Viktorijom, Dušankom, Nevenkom i
ranjenike je nosio. Kao ranjen je. žuljevi na
rukama i ramenima.

Kad se u prolazu mimoilaze naše čete
Ponekad naiđe i Tata iz Štaba
odreda. I kad sretne neko svoje dete
Pruži mu jabuku il kocku šećera.

Negujuć Nevenku od tifusa bolesnu On se
razbole, a kćerku izleče. Umire.
Sahraniše ga u skupnu grobnicu U
proleće, hiljadu devetsto četrdeset treće.

(Palivuk, Šiprage, 26. maj

1943) 379

TATIN KREDO

Tata je bio dobar domaćin.
Kupovao je zemlju, živice krčio.
Za bolje sutra svoje dece sve je činio.
To bese njegov kredo. Tom srećom se opijao.
Učestvovao je u ratu, al oslobođenje ne dočeka.
Boreći se za slobodu borio se i za unapređenje
Položaja čoveka i uslova života na svom imanju.

Posle rata pobeda bese na njegovoj
strani, Pa tako i Tata posta pobednik.
Al, revolucija je imala nove zahteve:
Kolektivizacija, pre svega zemlje. Tako
pobednici očevu ostavštinu Oduzeše. I
njegovoj deci, borcima Revolucije,
koja rat preživeše.

SEDMORO DJECE NATALIJE I VASE PETRICA

VIKTORIJA Vase PETR1Ć, udata Kapor, a kao udovica udata GLAVAŠ (Maslovare, Kotor-Varoš, 19. septembar 1920 -)

Viktorija je rođena 19. septembra 1920. u Maslovarama, kao prvo dijete u braku Natalije i Vase Petrića.

Ime Viktorija nije uobičajeno na području gdje je rođena. Dao ga je djed po majci Dušan Popović. U vrijeme kada je rođena on je čitao knjigu o životu engleske kraljice Viktorije i tako je i ime dato. Prilikom krštenja Viktorije kum je bio Mića Baslać, u to vrijeme poznati banjalučki trgovac (kao što su bili Ko-ljević, Krstanović i dr.), a te veze sa banjalučkim trgovcima ostale su još iz vremena života i rada Stojka Petrića, poznatog trgovca na banjalučkom području, odnosno Viktorijinog djeda po ocu.

Osnovnu školu završila je 1931. godine. Produžila je školovanje u Banjaluci u Ženskoj građanskoj školi trgovačkog smjera, koju je završila 1935. godine. Zaposlila se u kancelariji opštine Maslovare sa 15 i po godina, jula 1935. Kasnije, 1. januara 1938, zaposlila se u Direkciji rudnika kamenog uglja u Maslovarama kao činovnica, gdje je radila sve do Drugog svjetskog rata, kad je i Rudnik prestao sa radom.[101]

[101] Kada je regulisala radni staž nije joj priznat rad u opštini Maslovare stoga što tada nije bila punoljetna.

Kao djevojčica bila je aktivna u organizaciji „Soko", još kao učenica Osnovne škole u Maslovarama, a poslije samo kao aktivista u „Sokolu" . Nekoliko puta je išla na sokolski slet koji se održavao u Banjaluci i Drvaru za cijelu Bosansku krajinu.

U toku djevojaštva družila se sa progresivno orijentisanim mladim ljudima. Radnici Rudnika uglja u Maslovarama, tridesetih godina prošlog vijeka, nisu imali svoju klasnu organizaciju (postojala je samo podružnica režimskih sindikata - Jugorasa). Nekoliko mlađih činovnika iz činovništva uprave Rudnika, koji su bili progresivnih političkih shvatanja, ili simpatizeri KPJ i naprednijih radnika zaposlenih u Rudniku kamenog uglja, razvijali su izvjesnu aktivnost u okviru Sokolskog doma, u raznim sekcijama, okupljajući maslovarsku omladinu i radnike. Najaktivniji među njima bili su: Dragan Bubić, radnik u elektrani, Nikola Dujić, jamski radnik, Milan Radić, rudnički električar, Ivan Galić, kovač u Rudniku, Dragan Mirić, rudarski lagumaš, Miko Altarac, Ibrahim Tabaković, obućar, Tonka Sauter, učiteljica, Vaso Kapor, upravnik Nabavno-potrošačke zadruge sa prodavnicom mješovite robe, Ladislavjambrišek, student iz Zagreba, činovnik u Upravi Rudnika i Smilja Macura, Banjalučanka, učiteljica, komunista. Viktorija je bila uključena u tu grupu aktivista i angažovala se u brojnim aktivnostima.

U Maslovare su počeli dolaziti i politički djelovati studenti iz Kluba banjalučkih akademičara (KAB-a) Momir Kapor (brat Vase Kapora) i Branislav *Brane* Morača, Banjalučanin, prijatelj Momira Kapora sa studija, a obojica su bili pripadnici revolucionarnog omladinskog i radničkog pokreta u Banjaluci, kao i na Univerzitetu u Beogradu. U 1940. godini, KAB je u toku zimskog studentskog odmora dao u Maslovarama priredbu i organizovao usmene novine. Vlado Kapor (takođe brat Vase Kapora), član SKOJ-a u Banjaluci, jednom prilikom kad je došao iz Banjaluke u Maslovare, u Sokolskom domu organizovao je takmičenje u gađanju puškom. Malo kasnije, Filip Macura (brat Smilje Macure, komunista), Banjalučanin, student Univerziteta u Beogradu, u predratnim godinama više puta je dolazio u Maslovare i, u datim okolnostima, politički je djelovao u toj sredini. Svi navedeni bili su mladi ljudi i njihovo djelovanje bilo je prvenstveno među mladima, ali ne samo među njima.

U to vrijeme u Maslovarama, dvije učiteljice - Smilja Macura i Tatjana Sauter *Tanja,* kasnije udata Martinović, komunisti po opredjeljenju,[102] a koje su tokom školovanja u Banjaluci bile uključene u revolucionarni omladinski i radnički pokret, organizovano su djelovale u Maslovarama, a sa njih dvije Viktorija je bila bliska prijateljica, saradnica. Tako je već u toku sazrijevanja sticala prva saznanja o ulozi i značaju revolucionarnog omladinskog i radničkog pokreta i

[102] Smilja Macura i Tatjana Sauter su u Banjaluci bile pripadnice komunističkog pokreta. Tatjana je borac NOR-a od 1941. i nosilac je „Spomenice 1941", a Smilja je tokom NOR-a bila u Srbiji; stalno je sarađivala sa NOR-om.

spoznavala je postepeno osnovne društvene zakone i potrebu revolucionarnog preobražaja društva. Njih tri su se kretale u krugu nabrojanih, progresivno ori-jentisanih ljudi, kao i u krugu tehničke inteligencije, koliko ih je tada bilo u Ma-slovarama, ali i među radnicima u širem smislu, putem navedenih mnogobrojnih masovno-političkih oblika djelovanja, a prije svega u Sokolskom domu.

Kako je u Maslovare počela organizovanije da stiže i lijevo orijentisana literatura čitane su knjige „Nolita" i drugih izdavačkih kuća i, na grupnim tribinama, vođene su diskusije o pročitanim knjigama, kao i o političkim događajima u zemlji i svijetu u tim ratnim vremenima, postoje Drugi svjetski rat u Evropi već bio počeo.

Tokom 1939. godine Viktorija se udala za Vašu Kapora u Maslovarama, ali i dalje je ostala zaposlena u Rudniku. Godine 1940. postala je majka djevojčice Ljilje.

U 1941. godini, poslije njemačke okupacije Kraljevine Jugoslavije, Viktorija se, zajdno sa suprugom Vašom Kaporom i ocem Vašom Petrićem, uključila u ilegalni rad u vezi sa pripremama dizanja ustanka u svom kraju. Bila je povezana preko kurira sa Nikicom Pavlićem, istaknutim pripadnikom revolucionarnog omladinskog i radničkog pokreta u Banjaluci koji je, u okviru priprema ustanka u Bosanskoj krajini, bio zadužen za dio srednje Bosne. Tako se u Maslovarama, u maju 1941, ubrzo razvila ilegalna mreža antifašista-rodolju-ba. „Koncem maja održan je u Maslovarama sastanak na kome su učestvovali Momir Kapor, Brane Morača, moj otac Vaso Petrić, Vaso Kapor i Petar Žmarić, rudar iz Maslovara. Tom prilikom je bilo dogovoreno da će se davati otpor NDH i okupatoru i kako i s kim u vezi s tim treba sarađivati... U maju i junu ova grupa svakodnevno se sastajala, najčešće u kući moga oca Vase Petrića (jer je bila udaljena od Rudnika i nalazila se pored ceste), zatim u našem šlji-viku, a kasnije na pravoslavnom groblju u Maslovarama itd."[103]

„U mjesecu junu uz pomoć Mile Luburića iz Kotor-Varoša, uspostavljena je veza s drugom Nikicom Pavlićem iz Banjaluke, od koga je dobijena direktiva da se prikuplja oružje i povezuje s ljudima koje treba pripremati za ustanak. U vezi s tim kod mlina moga oca, Vase Petrića, u početku jula 1941. održanje sastanak na kome su učestvovali Momir Kapor, Brane Morača, Vaso Petrić, Vaso Kapor, Duka Kalabić iz Maslovara i Dušan Jotanović iz Liplja. Dogovoreno je kako treba vršiti pripreme za ustanak i među narodom djelovati. Utvrđenje spisak lica od kojih bi se mogle tražiti puške - 12 lica..."[104]

U vezi sa Viktorijinom aktivnošću u toku NOR-a Đorđe Perović *Đoko* kaže:

[103] Viktorija Glavaš, *Maslovare u 1941. godini,* 6-7, Lična arhiva Nevenke Petrić.

[104] *Ibid.,* 7.

„Poznato mije daje Viktorija od početka ustanka u tom kraju bila uključena u aktivni rad u okviru narodnooslobodilačkog odbora. U tom odbora ona je izvršavala mnoge zadatke za Maslovarsku partizansku četu i Partizansku bolnicu u Borju. U njenoj kući nalazio se punkt za sabiranje oružja, hrane, odjeće, sanitetskog materijala i drugih potreba za partizansku jedinicu. Viktorija je neposredno učestvovala kao organizator prikupljanja ovih potreba, a zatim kao kurir u otpremanju do Čete i Bolnice. Uz to je, kao najpodesnija, umnožavala informativno-propagandni materijal i rasturala ga po okolnim selima... posle četničkih pučeva u centralnoj Bosni, do novembra 1942. godine, Viktorija je radila ilegalno po svim poslovima teritorijalno-partijskog rada. U to vrijeme lično sam učestvovao, po direktivi Oblasnog komiteta KPJ za Bosansku krajinu, u organizacionom uspostavljanju partijske veze iz Bosanske krajine sa njom, iz čega se vidi daje ona smatrana za jednog od nekoliko najpovjerljivijih lica u od četnika nemilosrdno terorisanim krajevima centralne Bosne. Poznato mi je da je Viktorija u tim teškim uslovima četničkog terora, kada je bila nekoliko puta hapšena i maltretirana od četnika, uspješno izvršavala partijske zadatke, pa smatram da se može reći daje to bio, možda, i najteži period njenog učešća u NOB.

Kada su jedinice 1. proleterske divizije, sa kojom smo došli ponovo u centralnu Bosnu drug Mile Trkulja i ja - oslobođenjem Maslovara oslobođena je i Viktorija iz četničkog zatvora. Tada je Viktoriju Okružni komitet KPJ primio za člana KPJ i postavljena je za sekretara partijske ćelije u Maslovara-ma..."[105]

U januaru 1943. Viktorija je stupila u obnovljeni 4. krajiški NOP odred i raspoređena je u Grupu za agitaciju i propagandu pri Štabu 1. bataljona toga Odreda. Uskoro ju je Okružni komitet KPJ za srednju Bosnu povukao iz Odreda na politički rad u Maslovare, odnosno odmah ju je poslao u Banjaluku, (u kojoj je tada bio neprijateljski garnizon), da uspostavi vezu sa ilegalnim pokretom NOP-a, odnosno sa organizacijom KPJ u Banjaluci, pošto su, u to vrijeme, veze Oblasnog komiteta KPJ sa banjalučkom organizacijom KPJ bile u prekidu. Viktorija se snašla za potrebne propusnice, kako bi mogla legalno ući u Banjaluku, a to joj je bilo utoliko lakše što je vodila svoje dvoje maloljetne djece na ljekarski pregled (starije dijete 3 godine, a mlađe tek prohodalo) koja su navodno bila bolesna, uz ogroman rizik da bude otkrivena, pa da strada ne samo ona, već i njeno dvoje maloljetne djece. Kako je uspjela doputovati u Banjaluku kod svekrve i svekra Milje i Damjana Kapora, odmah je počela

[105] Đorđe Perović *Đoko* je u srednjoj Bosni djelovao kao član Okružnog komiteta KPJ za srednju Bosnu i sekretar Okružnog komiteta SKOJ-a za srednju Bosnu. Citirani navod preuzet je iz izjave Đ. Perovića date Personalnoj upravi JNA, u svojstvu svjedoka za dobijanje *Spomenice 1941.* za Viktoriju Petrić-Kapor.

sprovoditi zadatak zbog koga je poslana u Banjaluku. Kuća u koju je doputovala tek je bila veliki rizik - veoma kompromitovana, pošto su njeni svekrva i svekar bili roditelji tri sina u partizanima (Vaso Kapor - Viktorijin suprug, Mo-mir Kapor, tada već na značajnom političkom položaju u Banjalučkom NOP odredu, koji je stalno operisao na domak Banjaluke i Vlado Kapor, partizan na Kozari, te dvije kćeri koje su obe tada bile u koncentracionom logoru u Staroj Gradiški, zbog agilnog djelovanja u ilegalnom antifašističkom pokretu u Banjaluci od prvih dana okupacije). Viktorija je poslije izvjesnog vremena uspostavila vezu sa Isakom Maglajlićem, tada sekretarom Mjesnog komiteta SKOJ-a i članom Mjesnog komiteta KP] u Banjaluci, poslije čega je Mjesni komitet primio i pismo Osmana Karabegovića iz Oblasnog komiteta KPJ za Bosansku krajinu, u kome ih obavještava da je Viktorija došla po njihovom zadatku, te da treba s njom da sarađuju. Od tada se saradnja između Viktorije i njih veoma dobro odvijala.

Kada je već uglavnom bila sprovela svoj zadatak, hitno je morala napustiti Banjaluku, pošto je preko veze obavještena da „streljački stroj" Nijemaca, u kvartu gdje je stanovala u Banjaluci, traži „Plavu" (Viktorijino ilegalno ime). Tad je, decembra 1943, Viktorija zatražila dozvolu da se vrati na slobodnu teritoriju i čim ju je dobila, jedne kišne noći, kuriri su je sa djecom uspješno prebacili na slobodnu teritoriju. Tako se srećno završila ova Viktorijina ilegalna operacija, koja je trajala od početka proljeća do decembra 1943, za koju se i onda, a pogotovo gledano iz današnje perspektive, može reći da je veoma nehumana, zato što je u sve bilo uključeno i dvoje maloljetne, nedužne djece, kojima se svakoga dana te operacije radilo o glavi - bez obzira ko je i u kom cilju ovu operacija planirao. Jer, Viktorija, kao vojnik Revolucije, zadatak je morala izvršavati, ali ne i djeca - upotrebljena za kamuflažu izvršio-ca te akcije.

Od povratka sa ilegalnog rada u okupiranoj Banjaluci do oslobođenja, Viktorija je bila na političkom radu u Maslovarama - kao sekretar mjesne organizacije KPJ, zatim Opštinskog komiteta KPJ za Opštinu Maslovare i, 1945. godine, kao član Biroa Sreskog komiteta KPJ za srez Kotor-Varoš.

Neposredno poslije oslobođenja, 1945, godine, raspoređena je na rad u Odjeljenje za kadrove Pokrajinskog komiteta KPJ za Bosnu i Hercegovinu, odnosno Centralnog komiteta SKJ za Bosnu i Hercegovinu, zatim na rukovodeće poslove u Ministarstvu zdravlja Bosne i Hercegovine, Predsjedništvu Vlade Bosne i Hercegovine. Pred penzionisanje radila je na poslovima socijalne zaštite djece i porodice u Bosni i Hercegovini i Federaciji.

Majka je dvoje djece iz braka sa Vašom Kaporom - dr Ljilja Kapor Đur-đević i Ljubo Kapor. Iz drugog braka sa Milom Glavašom ima kćer Natašu Glavaš- Mitrović. Baka je petoro unučadi i prabaka praunučadi Nikole i Jovana.

Nosilac je „Spomenice 1941." i drugih društvenih priznanja i odlikovanja. Živi u Sarajevu.

PARTIZANKA

Partizanka Viktorija pozvana je iz jedinice. Mora ići po zadatku u porobljenu Banjaluku U ralje neprijatelja, sa dvoje maloletne dece. Šta će, mora sprovesti tu opasnu odluku.

Stavila je šešir da liči na damu. Misli „Sta ako put preseku naši, zaseda?" Deca se čude šeširu, gledajući mamu. Njeno srce jest hrabro, al strah nadvlada.

Kad stigoše do cilja u okupiranu Banjaluku, Razne uniforme, mnoga vojska, A njeno starije dete stegnu pesnicu, viknu: „Smrt fašizmu! Ja sam partizanka!"

To ču ustaša. Smrknuto traži Opasnog „vinovnika". Gleda levo-desno. Decu spazi. Jedno je u naručju. Nakloni se elegantnoj mami elegantno.

(Banjaluka, juna 1943)

RADOJKA Vase PETRIĆ

(Maslovare, Kotor-Varoš, 20. februar 1922 - 20. februar 1942)

,

Radojka Petrić rođena je 20. februara 1922. u Maslovarama. Posle završene osnovne škole 1933. godini neko vrijeme provela je u Maslovarama, pomažući roditeljima u trgovini i na imanju. Kad je navršila 16 godina upisala se u Žensku domaćinsku školu u Banjaluci, koju je uspješno završila i zatim se zaposlila kao činovnica u opštini Maslovare 1. januara 1938.

Kao djevočica bila je aktivna u organizaciji „Soko", koja je u Maslovarama masovno okupljala mlade raznih uzrasta i bila veoma dobro organizovana. Pošto je organizacija „Soko" u Maslovarama osnovana 27. aprila 1930, Radojka je već od drugog razreda osnovne škole postala član. Jedan od značajnijih osnivača „Sokola" i njegov dugogodišnji starješina bio je Stjepan Sjerikov, dugogodišnji učitelj i upravitelj Osnovne škole u Maslovarama, pa su tako svi đaci bili u Podmlatku „Sokola". Kao učenica osnovne škole, Radojka je išla na slet u Banjaluku obično jedanput godišnje. Po njenom završetku bila je član Podmlatka u „Sokolu", pa je takođe išla nekoliko puta na sokolski slet koji se pretežno odr-

žavao u Banjaluci za cijelu Bosansku krajinu, ali i u drugim gradovima (Drvaru i dr.).

U toku djevojaštva Radojka se družila sa progresivno orijentisanim mladim ljudima. Nekoliko djevojaka iz Rudničke kolonije, djeca radnika, bile su joj bliske prijateljice, kasnije bliski prijatelji bili su joj drugovi koji su bili u Banjaluci uključeni u revolucionarni omladinski i radnički pokret (Fahret Dedić, koji je kad je počeo Drugi svjetski rat nešto kasnije postao sekretar Mjesnog komiteta KP] grada Banjaluke), pa je već u tom periodu, tokom sazrijevanja, sticala i prva saznanja o nepravdama u tadašnjem društvu u vezi sa položajem čovjeka, posebno proletera.

Kako je u Rudničkoj koloniji bilo dosta radnika i tehničke inteligencije to je doprinosilo bogatijem društvenom životu. U centralnom dijelu Rudničke kolonije nalazila se veća prostorija poznata pod nazivom „Sokolana", u kojoj su se odvijale mnogobrojne kulturne, sportske i druge aktivnosti, koje su okupljale pretežno omladinu. Tu su se održavale gimnastičke vježbe, povremeno priredbe, a u poslijepodnevnim časovima matinei sa igrankom, pošto je postojalo Tamburaško društvo, koje je učestvovalo u takvim i svim drugim sličnim prilikama. Tu se nalazila i čitaonica sa dva dnevna lista i radio-aparatom, zatim kafa-na, prilagođena radnom vremenu zaposlenih rudara i omladine, koji su radili u tri smjene. Ljeti su često organizovani masovni izleti na Solile, proplanak u Borju, u okloni Maslovara, gdje su organizovana razna takmičenja. Pored riječice Kruševice, pregrađivanjem toka, sagrađeno je kupalište sa skakaonicom i kabinama za presvlačenje, na kome se, u popodnevnim časovima, masovno kupala omladina. Pored kupališta ujesen 1936. sagrađeno je tenis-igralište na kome su igrale i Radojka i njena starija sestra Viktorija. Tenis-igralište u Maslovarama je bilo kuriozitet, postoje otvoreno prije tenis-igrališta u Banjaluci.

Poslije okupacije zemlje, 6. aprila 1941. i uspostavljanja tzv. Nezavisne Države Hrvatske, Radojka je ostala činovnica u opštini, dok je naš otac Vaso Pe-trić odmah razrješen dužnosti predsjednika opštine Maslovare, a za novog predsjednika postavljenje Ivan Karlović. U novim uslovima Radojka je svaki dan očekivala da će joj saopštiti da prestane sa radom. Dolazeći na posao u Rudničku koloniju,[106] gdje su bile premještene kancelarije opštine Maslovare, Radojka je imala mogućnost da upoznaje ljude u tim novim, ratnim uslovima života u Maslovarama. Ubrzo, posredstvom veze iz Banjaluke, upoznala se sa domobranom Mirkom Mrmoljom, puškomitraljescem u maslovarskoj domobranskoj po-sadi, inače ugostiteljskim radnikom iz Banjaluke, gdje je do rata bio i pripadnik revolucionarnog radničkog pokreta. Mrmolja je poznavao članove porodice Ka-por iz Banjaluke, kao pripadnike revolucionarnog omladinskog i radničkog pokreta, a Momir Kapor je u to vrijeme sa Branislavom *Branom* Moračom već bio

[106] Smještaj opštine Maslovare bio je u kući Vase Petrića vjerovatno od 1920. godine, a osnivanjem Nezavisne Države Hrvatske prebačen je u tzv. Koloniju Rudnika Maslovare.

u Maslovarama. Ubrzo se saznalo ko je Mirko Mrmolja, tako da je Radojka s njim otvoreno razgovarala da se uključi u prve ilegalne aktivnosti za Narodno-oslobodilačku borbu (NOB). Tako je on, u saradnji sa Radojkom, za NOB sakupljao oružje, municiju, sanitetski materijal i informacije obavještajnog karaktera o namjerama neprijatelja, davao lozinke maslovarskog domobranskog garnizona i dr.

U junu i julu počelo je sakupljanje municije i sanitetskog materijala za prvu naoružanu grupu partizana koja se nalazila u planini Borje, u čijem podnožju su Maslovare. U to vrijeme Radojka je još bila činovnica opštine, te je tako imala više mogućnosti da saobraća sa svijetom, bez posebne kompromitacije, pa je u svojoj kancelariji imala i sastanke sa Mirkom Mrmoljom. Od njega je do-bijala municiju, ručne bombe, sanitetski materijal, podatke ko će biti uhapšen itd. Majka Natalija ju je svaki dan sa zebnjom očekivala, u strahu da li će se uopšte vratiti iz kancelarije, zato stoje ona svaki dan u svojoj ručnoj torbici donosila municiju, bombe i dr. Kako je Radojkina mlađa sestra Nevenka tada bila djevojčica od 14 godina, nije bilo posebnog razloga da se u nju posumnja, pa je taj materijal Radojka po njoj slala kući. Nevenka je taj materijal nosila u praznoj kantici za mlijeko, postoje svako jutro mlijeko prethodno odnijela u stan već udate starije sestre Viktorije, koji se nalazio u neposrednoj blizini ustaške opštine. Sav prikupljeni materijal odmah je otpreman u Borje, u kojem je tada bila prva partizanska grupa pod rukovodstvom Ratka Broćete.[107] Jednom prilikom otpremila je svojoj kući pun sanduk ručnih granata za potrebe partizana..."[108] Aktivnost za Narodnooslobodilački pokret Radojka je sprovodila do posljednjeg dana svoga zaposljenja, postoje ipak, poslije kraćeg perioda rada za vrijeme NDH, dobila otkaz zato stoje bila Srpkinja. Pošto je tada postojala namjera da se veća grupa pripadnika srpske nacionalnosti iz Maslovara protjera za Srbiju a među njima cijela porodica Vase i Natalije Petrić, od Radojke kao činovnice njihove opštine zatraženo je da podnese molbu za prekid radnog odnosa zbog iseljenja.[109] Radojka je dobila otkaz 15. novembra i prestala je sa radom u opštini.

Tada je u Maslovarama vladala velika napetost, pošto je vojni garnizon već dugo vremena bio blokiran sa svih strana. Više nisu mogli primati ni sledo-

[107] Ratko Brodeta, poručnik Vojske Kraljevijejugoslavije, komandir prve partizanske gru
pe u okolini Maslovara do 28. avgusta 1941, kada su osnovani prvi odredi. Poslije na Borje do
lazi 2. partizanski odred na čelu sa Draganom Bubićem, Maslovarčaninom i Radetom Ličinom,
političkim delegatom. Ratko Brodeta je tada postavljen za komandira 4. partizanskog odreda, a
Vojo Mitrov za političkog delegata (na području oko Prnjavora, Motajice).

[108] *Opštine Kotor-Varoš i Skender-Vakuf u NOB-u 1941-1945,* monografsko izdanje grupe
autora, izdavač Radnički univerzitet Đuro Pucar Stari, Kotor-Varoš 1985, 223, fusn. 19.

[109] „Općinska uprava Maslovare, Br. 547/41 god., Maslovare, 15.11.1941. Na molbu Pe
trić V. Radojke iz Maslovare izdaje se ovo *Uvjerenje,* kojim se od strane ove Općine potvrđuje da
je imenovana bila uposlena u ovoj opštini od 1. januara 1938. g. pa sve do danas, i to u svoj
stvu kancelarijske pomodne sile...". Faksimil dokumenta daje se u Prilozima.

vanje hrane za vojsku, ni druge potrepštine. To je tako trajalo sve do 14. decembra 1941. Kako su Maslovare u dolini rijeke Kruševice a okolo su planina Borje i okruženje sa brdima, partizani su imali veliko preimućstvo u tome što su mogli kontrolisati svaki eventualni izlazak iz Rudničke kolonije. Jedini kontakt sa Kotor-Varošom i Banjalukom bio je, pored telefona, voz na uskotračnoj pruzi Banjaluka - Maslovare. Ali, čestim rušenjem pojedinih dijelova pruge i voz je sasvim prestao dolaziti u Maslovare. Tako se 15. decembra 1941. neprijateljska posada iz Maslovara definitivno povukla u Kotor-Varoš.

Radojka je bila aktivno uključena u prve dane djelovanja masovno-politič-ke organizacije Narodnooslobodilačkog saveza omladine Bosne i Hercegovine (NOSOBiH-a) od kada je osnovana, 15. decembra te godine. Prema prethodnom dogovoru sa tadašnjim političkim komesarom Maslovarske partizanske čete Idrizom Maslom, 19. decembra 1941. (na dan krsne slave Sv. Nikole, koja se tada posljednji put slavila u kući Natalije i Vase Petrića), Radojka je stupila u Ma-slovarsku partizansku četu u kojoj je bila sekretar Štaba Maslovarske čete i istovremeno bolničarka u Partizanskoj bolnici u Borju.

Poslove na koje je bila raspoređena kratko je obavljala. Kao činovnica lako je mogla obavljati te male administrativne poslove u počecima borbe.protiv fašista. Kako je bila završila kurs prve pomoći, koji je u Ambulanti Rudnika mrkog uglja u Maslovarama održao dr Vladimir Čukac za sve maslovarske omladinke, i u tome se dobro snalazila.

Prije nego što će se razboliti, Radojka je iz Bolnice, 26. januara 1942. sa naznakom B.r.e (znači Borje - to je naziv planine gdje se tada nalazila) napisala pismo mladom prijatelju, studentu Žigici. On je privremeno živio u Maslovarama sa mlađim bratom Urošem, u grupi Slovenaca koje su Nijemci 1941. godine protjerali iz Maribora u Maslovare, gdje je ostao do povlačenja garnizona iz Maslovara za Kotor-Varoš, odnosno Banjaluku. Pismo je napisano na hartiji sa zaglavljem Državni rudnik Banja Luka, pošto nije imala čistu hartiju. Između ostalog, u pismu Radojka poziva prijatelja da dođe u partizane da se zajednički bore za slobodu.[110]

Poslije teške prehlade, razbolila se. Nije bilo ljekara, pa se i ne zna prava dijagnoza njene bolesti. Na osnovu određenih indicija, bolest je počela jakom prehladom, a kad je već bila bolesna naglo se podigla da pomogne ranjeniku, koji je pao. Kad je to Radojka vidjela, ležeći i sama kao bolesnik, naglo je ustala i pri pokušaju da ranjeniku pomogne i ona je nezgodno pala. Od toga pada pa sve do smrti imala je teške bolove, a pretpostavljalo se daje tim padom došlo do povrede/upale žuči. U Kotor-Varoš se nije moglo ići, pošto se, zahvaljujući obavještajnoj službi (neprijatelja u redovima partizana i obratno) sve znalo ko je u partizanima, a pomoći joj se moglo, kako se u njenom okruženju vjerovalo, samo hirurškom intervencijom. Tako su dobronamjerni ljudi razgovarali u

[110] *Pismo Radojke Petrić Žigici* nalazi se u Prilozima.

Bolnici i sa porodicom. Upravnik Bolnice bio je Gojko Agramović, koji je prije dolaska u partizane bio činovnik u Higijenskom zavodu u Banjaluci, Tada na cijeloj slobodnoj teritoriji srednje Bosne nije bilo ljekara, a pogotovo hirurga sa odgovarajućim uslovima za operaciju. U dogovoru između Štaba Maslovarske čete i porodice odlučeno je da u Bolnicu dođe Radojkina mlađa sestra, 14-godi-šnja Nevenka, koja ju je njegovala uz pomoć bolničarki. Poslije nekoliko dana odlučeno je da se Radojka prenese na nosilima kući, pošto joj se nije mogla pružiti nikakva pomoć. Radojku je iz planine Borje nosilo četvoro komšija iz sela Raštana - išlo se ispod jela i omorika njenoj kući po dubokom snijegu. Neko vrijeme Radojka se smirila, pošto su privremeno bili prestali bolovi i izgledalo je daje umrla. Ali, to je kratko trajalo. Sve do kuće bila je u veoma teškom stanju. U takvom stanju bila je sve do smrti.

Umrla je 20. februaral942, na svoj dvadeseti rođendan. Na njenoj sahrani, lokalni omladinski hor pjevao je posmrtni marš „S tugom te pratimo mi u hladan grob..." Organizator njene sahrane, pored Maslovarske čete i porodice, bio je Đor-đe Perović *Đoko,* tada član Okružnog komiteta SKOJ-a za srednju Bosnu, inače zagrebački student-komunista u revolucionarnom omladinskom pokretu na Univerzitetu u Zagrebu, odakle je preko Kotor-Varoša po osiguranoj vezi stigao u Maslovar-sku četu. U nekoj prilici istaknuto je daje, vjerovatno, u srednjoj Bosni na ovoj sahrani prvi put pjevan posmrtni marš „S tugom te pratimo mi u hladan grob..." partizanskom borcu, u ovom slučaju, Radojki Petrić.

Kao aktivni učesnik antifašističkog pokreta od prvih dana okupacije zemlje, 1941. godine, Radojka je pokazala veliku hrabrost u ilegalnim uslovima rada. U partizane, odnosno u Stab Maslovarske čete iz svoje kuće otišla je sa političkim komesarom Čete Idrizom Maslom i Gojkom Agramovićem, upravnikom Bolnice, odnosno sa gostima koji su bili kod Vase Petrića na krsnoj slavi sv. Nikola. Iz Čete, koja je bila smještena u nekadašnjoj zgradi Direkcije rudnika, otišla je sa Gojkom Agramovićem, a tom prilikom u Bolnicu je odneseno i nekoliko ranjenika.

Natalija Petrić, Radojkina majka, o bolesti svoje kćeri, u članku objavljenom u zborniku *Žene Bosne i Hercegovine u Norodnooslobodilačkoj borbi 1941-1945,* kaže:

„ *Ne daj me majko, ja sam mlada - hoću da živim,* - to su bile posljednje riječi moje Radojke - partizanke, bolničarke u Borju, februara 1942. godine. Bila je u dvadesetoj godini, puna života, poleta, volje... Zima u 1942. godini bila je teška. Pored obaveza koje je imala i brige za ranjenike, Radojka je često po zadatku odlazila u sela, na masovne konferencije ljudi po okolnim selima, pa je dobila jaku prehladu. I teško se razboljela. Velika odgovornost kod svih naših boraca, tih prvih dana ustanka, bila je iznad svega, pa je takva bila i Radojka.

Jednom borcu bio je skinut gips sa noge. Nestabilan u hodu pao je. Mada i sama bolesna Radojka je potrčala za njim. Pri tome je nezgodno pala. Od toga pada povrijedila je žuč ili neki drugi unutrašnji organ. Bila je privezana za postelju.

U najkritičnijem momentu prenijeta je kući u Maslovare. Gledali smo je kako se muči, ali joj nismo mogli mnogo pomoći. Sam osjećaj da su joj to po-slednji trenuci života cijepao mije srce. Svi smo oko nje,ja, otac, sestre i brat. Tu su naši prijatelji i komšije. Sve to Radojka vidi i čuje.

Stalno sam nad njom i ona vidi kako suze iz mojih očiju kaplju. I njoj su tekle suze, život joj se gasio.

Kad sam se nadvila nad njeno izmoreno tijelo uhvatila me snažno oko vrata i povikala:

- Ne daj me majko, ja sam mlada - hoću da živim - njene su posljednje riječi.

To je bio prvi grob iz moje kuće i prvo moje dijete koje je nestalo, da bi u toku rata iz naše porodice bilo pet grobova. Ostala je nepomična na svome le-žaju kao daje zaspala, poslije teškog napora. Sa lica joj je nestalo grčeva. I mrtva mije izgledala nježna i lijepa."[111]

Nevenka Petrić

RADOJKA

Odlazi iz kuće lepa Radojka,
Prva u redove partizana,
Oprašta se od porodice
devojka, Svi brinu, ona
nasmejana.

Ide u borbu. Vodi je
prkos, Devetnaest joj je
godina. Porodici je
ponos. Za njom -
omladina.

Devetnaesti decembar, slava.
Ciča zima, četrdeset prva.^
Majčinim suzama odoleva,
Steže srce daje tuga ne
ophrva.

Ne prođe ni tri meseca Na
krilima njenih ideala, A čarolija
života se preseca -Duša joj
nežna odlutala.

„Majko ne daj da umrem
mlada" Poslednje reci behu
njene. Al majka se još
nada... Preteške li
uspomene!

(Maslovare, 20. februar 1942)

[111] Natalija Petrić, *Ne daj me majko, hoću da živim, Žene Bosne i Hercegovine u Narodnooslo-bodilačkoj borbi 1941-1945,* Sjećanja učesnika, Sarajevo 1977,315, Zbornik sjećanja, izdavač *Svi-jetlost,* Rukopis pripremio Institut za istoriju Sarajevo, redakcija: Zdravko Antonić, Nevenka Ba-jić, dr Drago Borovčanin, dr Rasim Hurem (glavni urednik) i mr Dubravka Škarica.

DUSANKA Vase PETRIC

(Maslovare, Kotor-Varoš, 4. oktobar 1924 - Blatnica, Teslić, oktobar 1944)

Dušanka je osnovnu školu završila 1936. godine u Maslovarama. Dalje školovanje je nastavila u Banjaluci u Ženskoj građanskoj školi trgovačkog smjera.

Po dolasku kući u Maslovare, na ljetnje ferije, otac je počeo daje uvodio u trgovinu, tako da je postepeno sve više preuzimala samostalno vođenje tih poslova sa orijentacijom da joj to bude profesija. Međutim, dolaskom rata očeva trgovina je zatvorena s obzirom da u tzv. Nezavisnoj Državi Hrvatskoj Srbi nisu smjeli imati svoju trgovinu.

Kako je u predratnom periodu društveni i kulturno-zabavni život u Maslovarama bio veoma razvijen i Dušanka je bila u to uključena. Bila je aktivna u Sokolskom društvu u kome su njegovane sve gimnastičke discipline i druge tjelesne vježbe u kome je okupljan veliki broj članova, svih starosnih dobi, kako iz Rudarske kolonije, tako i iz šire okoline Maslovara. U Maslovarama je bio aktivan i Tamburaški orkestor, koji je vodio Dominik Tvrz, mlađi,[112] (u kome su bila i naša dva strica Vlado[113] i Rajko, polubraća našeg oca Vase). Već i zbog toga Dušanka je, zajedno sa maslovarskom omladinom, bila uključena u sve aktivnosti, gdje je učestvovao i Tamburaški orkestar, a on je bio najhitniji faktor u cje-lokupnim kulturnim zbivanjima u Maslovarama.

Tadašnja kulturna i zabavna događanja bila su: kulturne priredbe, gdje je Dramska sekcija priredila neku dramu ili nekoliko skečeva, poslije čega su obavezno bile igranke, sa dodatnim zabavnim događanjima (tombola, izbor mis večeri, a na svetosavskoj zabavi na dan Svetog Save izbor mis godine i si.), večernja sijela (takođe sa igrankom i nekim društvenim igrama), matinea - poslijepodnevne igranke, gdje su i đaci mogli da učestvuju, teferiči, sa različitim, bogatim sadržajima (uz tamburaški orkestar igranka u prirodi, penjanje dječaka uz oguljeni drveni stub, namazan lojem, kako bi se došlo do vrijednije nagrade - neki predmet ili znatno veća novčanica), tombole za koje su imućniji građani davali dobrovoljne priloge itd. Omladinke - djevojke i djevojčice bile su dosta an-gažovane u tim aktivnostima, koje su, po pravilu, sve bile dobrovoljne. Dušan-

[112] Dominik Tvrz, mlađi, *Dono,* rukovodio je Tamburaškim orkestrom u Maslovarama,
koji je veoma uspješno djelovao i mnogo značio za kulturno-zabavni rad u Maslovarama, pet
naestak i više godina do 1941. godine. Dominik Tvrz, otac Dominika Tvrza, mlađeg, u Kotor-Va
rošu vodio je, takođe, Tamburaški orkestar i bio je dirigent pjevačkog hora, takođe u Kotor-Va
rošu. Postojanje ove dvije institucije u Kotor-Varošu davalo je osnovni pečat kuiturno-zabavnom
životu mjesta.

[113] Vlado Stojka Petrić, pored učestvovanja u Tamburaškom orkestru, bio je jedan od
osnivača Fudbalske sekcije u okviru društva Soko u Maslovarama. U Narodnom muzeju Opštine
Kotor-Varoš postoje fotografije sa osnivanja Fudbalske sekcije i Tamburaškog orkestra.

ka je u svemu tome tome učestvovala (možda naglašenije u dramskoj i recita-torskoj sekciji, a mlađa sestra Nevenka imala je glavnu ulogu u komadu „Snegu-ljica i sedam patuljaka", kao učenica 4. razreda osnovne škole).

Pored priredbi koje su organizovali Maslovarčani bilo je i gostovanja. Klub banjalučkih akademičara (KAB) dva puta je gostovao u Maslovarama sa programima višeg umjetničkog kvaliteta, zatim kulturna ekipa iz Kotor-Varoša i Skender-Vakufa itd., tako daje to dodatno obogaćivalo već relativno bogat društveni život u tadašnjim Maslovarama.

Kada je počeo Drugi svjetski rat u Evropi, Dušankini roditelji su odlučili da svoju djecu Dušanku i Nevenku povuku kući iz Banjaluke, gdje su bile na školovanju, postoje bilo očigledno da će i Kraljevina Jugoslavija uskoro zaratiti. To se i dogodilo, početkom Aprilskog rata, 6-18. aprila 1941, a zatim okupacijom zemlje, dolaskom Nijemaca i drugih okupatora.

Osnivanje tzv. Nezavisne Države Hrvatske, u čijem sastavu je bila i Bosna i Hercegovina, za stanovništvo Maslovara predstavljalo je užasan čin, izuzev za nekolicinu istaknutijih službenika u Rudniku kamenog uglja (inž. Ivu Granica, upravnika Rudnika, za koga je odmah objavljeno da je ustaški povjerenik NDH u Maslovarama, Josipa Karlovića, predradnika u Rudniku, imenovanog za načelnika općine Maslovare i još za samo nekoliko drugih građana koji su naglašenije javno ispoljavali lojalnost NDH).

U novim uslovima kad je zemlja porobljena, kada su ustaše imale vlast, kad su Srbi postali građani drugog reda, a posebno nešto viđeniji, prijetila im je deportacija za Srbiju, kako bi se oni dočepali „napuštene" imovine - na vidiku je ipak bio spas. U Maslovare su došli Momir Kapor i Brane Morača i odmah se počelo organizovano raditi na podizanju ustanka protiv okupatora i njihovih slugu.

U prvim ustaničkim danima, dok je neprijateljska posada još bila u Maslovarama, odnosno od maja do 15. decembra 1941, Dušankaje bila uključena u ilegalni rad u okviru angažovanja cijele porodice Petrić (kurirske poslove, priprema i otprema odjeće, hrane i dr. za prvu grupu partizana, a nešto kasnije za 2. krajiški NOP odred, koji je već 7. septembra 1941. došao na Borje - odmah poslije osnivanja 28. avgusta iste godine).

Kad su Maslovare postale slobodna teritorija, 15. decembra 1941, odmah je pokrenut masovan politički i kulturno-prosvjetni rad sa omladinom Maslovara i okoline, kao i u drugim selima opštine Maslovare. Dušanka je održavala omladinske konferencije Narodnooslobodilačkog saveza omladine Bosne i Hercegovine (NOSOBiH-a), organizovala prve analfabetske tečajeve i si. Prvi aktiv SKOJ-a u Maslovarama osnovan je 18. decembra na masovnoj konferenciji omladine i naroda Maslovara i okoline, i na osnovu demokratskog principa - predlo-ga učesnika konferencije da se u SKOJ prime samo najbolji. Primljeno je 20 najboljih i najaktivnijih aktivista u SKOJ, a za prvog sekretara ovog aktiva SKOJ-a postavljena je Dušanka Petrić.

Učestvovala je, sa Dokom Perović i Lazom Vidović, rukovodiocima omladine u srednjoj Bosni, na Prvom okružnom savjetovanju SKOJ-a srednje Bosne, održanom 7. januara 1942. na Karaču, na kome su, između ostalog, osnovani i prvi opštinski komiteti SKOJ-a u srednjoj Bosni. Tada je Dušanka postavljena za prvog sekretara Opštinskog komiteta SKOJ-a opštine Maslovare, u kome su još bili članovi: Koviljka Petković, Luka Kragić, Nevenka Petrić i dr. 1 na Drugom okružnom savjetovanju SKOJ-a srednje Bosne, održanom 17. i 18. marta iste godine u zgradi Osnovne škole u Branešcima kod Prnjavora, Dušanka je učestvovala sa većom grupom delegata SKOJ-a iz Maslovara (oko petnaestak). Pored toga, učestvovala je na okružnoj smotri kulturno-prosvjetnog rada omladine srednje Bosne, održanoj u Skender-Vakufu 4, 5. i 6. aprila 1942, ta-kođe u zgradi Osnovne škole. Dušana je predvodila veću grupu omladine (25-30 mladih da bi bilo zastupljeno iz Maslovara što više sekcija kulturnog rada). U radu smotre učestvovali su predstavnici cijele srednje Bosne, sa učesnicima raznih profila djelovanja. Iz Župe, odnosno okoline Prnjavora, Srpca i dr. došle su i muzičke sekcije sa instrumentima, tako daje ta smotra bila pravi kulturni skup, koji je ostavio traga u aktivnostima mladih u srednjoj Bosni kasnije, kad su se ponovo stvorili uslovi za masovno-politički rad sa omladinom.

Po završetku smotre, 7. aprila 1942. u Skender-Vakufu, maslovarska grupa učesnika je rano krenula za Maslovare (pješke, postoje u to vrijeme to bio jedini način komunikacije na prostorima bivšeg sreza Kotor-Varoš). Međutim, kako je noću, između 6. i 7. aprila u Maslovarskoj partizanskoj četi došlo do četničkog puča, toga jutra, 7. aprila, u Maslovarama je postojala samo četnička četa. Desetak četnika iz te čete postavilo je zasjedu u selu Orahovi, u blizini Obodnika, da dočeka maslovarsku grupu učesnika smotre iz Skender-Vakufa. Izuzev Dušanke i Nevenke Petrić, koje su zarobljene i odvedene u četnički zatvor u podrum Direkcije rudnika, ostala omladina je puštena kućama.

Poslije izvjesnog vremena Dušanka i sestra su puštene da budu u kućnom pritvoru sa obavezom da se u određene dane javljaju četničkoj vlasti. Došli su crni dani za sve učesnike NOR-a i simpatizere, ali su se i dalje ilegalno odvijale aktivnosti na prihvatu pojedinih zarobljenih partizanskih boraca, zatim partizanskih rukovodilaca (Dorđa Perovića *Đoke,* sekretara OK SKOJ-a za srednju Bosnu, Dušana Josipovića *Duška* i dr.). Od tog 7. aprila do 17. novembra 1942, koliko je trajala četnička strahovlada, razna šikaniranja, ubijanja i dr., Dušanka je, zajedno sa ostalim članovima porodice Petrić i drugim pristalicama NOR-a u Maslovarama, bila hapšena i stavljana u četnički zatvor nekoliko puta, a kada su se čula gruvanja topova nastupajućih proleterskih jedinica od planine Vlašić u smjeru planina Uzlomac i Borje, u Maslovarama su po-hapšene sve partizanske porodice sa svim članovima - uključivši i malu djecu. Ali, u Maslovare je nekako zaobilazno i sasvim neočekivano stigla manja jedi-

nica proletera 3. krajiške NOU brigade. U četničkoj četi nastala je panika, raz-bježali su se, neki su izginuli (npr. Ljubo Bubić, ozloglašeni četnik, koji je u zatvoru sa krvavim nožem kinjio zatvorenike, a niko nije zarobljen). Proleteri su provalili podrumska vrata zatvora i oslobodili sve zatvorene, među kojim je bila i Dušanka.[114]

Kako su proleterske jedinice oslobodile Kotor-Varoš, 4. decembra 1942, u njemu su smještena politička rukovodstva - okružni komiteti KPJ i SKOJ-a za srednju Bosnu. Dorđe Perović *Đoko,* sekretar Okružnog komiteta SKOJ-a za srednju Bosnu, odmah je pozvao Dušanku da dođe u Kotor-Varoš. Vršene su pripreme za osnivanje Sreskog komiteta KPJ i SKOJ-a za Kotor-Varoš. Uskoro, krajem novembra 1942. bila je prva sjednica Sreskog komiteta SKOJ-a za Kotor-Varoš u koji su ušli: Josip Tvrz *Pepi,* sekretar, a članovi Dušanka Petrić, Nada Mažar, Nevenka Petrić i Rajko Dukić. Dušanka je angažovana da radi u Ko-tor-Varošu i neposrednoj okolini. Već 31. januara 1943, proleterske jedinice su morale napustiti srednju Bosnu i krenuti u smjeru Bosanske krajine i dalje, a sa njima su se morali povući i svi borci NOR-a i njegovi istaknutiji simpatizeri u srednjoj Bosni do Šipraga, a potom do Petrovog Polja gdje je 3. februara 1943. obnovljen 4. krajiški NOP odred, čiji borac je postala i Dušanka. Raspoređena je u 2. četu Prvog bataljona toga Odreda u kojoj je bila sekretar aktiva SKO-a i član Bataljonskog komiteta SKOJ-a sa naglašenim zadatkom da i dalje, kad god se pruži prilika, politički djeluje i na terenu.

Tek 27. maja 1943, kada su se prilike na terenu malo konsolidovale, obnovljen je politički rad na terenu i ponovo su osnovani sreski kiomitet KPJ i SKOJ-a za Kotor-Varoš. U Sreskom komitetu SKOJ-a Mile Trnjaković je bio sekretar, a članovi Dušanka Petrić i Nevenka Petrić.

„...U komitetu sa mnom ostaju sestre Dušanka i Nevenka Petrić. Tih dana sam ih prvi put susreo. Pozvao sam ih da se s njima upoznam i istini za volju stekao sam utisak da će mi to biti dobri saradnici - osamnaestogodišnja Dušanka i šesnaestogodišnja Nevenka."[115] U Izvještaju OK KPJ za Banjaluku od 16. juna 1943. navodi se da je ovaj Okružni komitet KPJ formiran 29. maja

[114] U *Dokumenti narodnooshbodilačkog pokreta,* red. br. 103 zabilježeno je: „26. novembar
1942.Jzvod iz Dnevnika 3. krajiške brigade Brigada je 13.11.1942. godine ušla u sastav 1. pro
leterske divizije i već je 16. novembra krenula sa prostora Bosanske krajine prema srednjoj Bo
sni. U drugoj polovini novembra 1942. godine, brigada je prešla r. Vrbas i r. Ugar, likvidirala čet
ničko uporište Maslovare i krenula dalje preko pl. Borje i s. Snjegotina čisteći ih od četničkih
bandi'. (Dnevnik je u posjedu političkog komesara brigade Sime Tadića."), *Regesta dokumenata o
srednjoj Bosni u NOB, 1941-1943,* Prnjavor, 1971, izdavač Odbor za prikupljanje građe i pisanje
edicije *Srednja Bosna u NOB,* predsjednik Vilko Vinterhalter, potpredsjednik Adem Hercegovac,
dokumenta odabrali i obradili Drago Karasijević i Mladen Vukosavljević, redaktor Slavko Odić.

[115] Mile Trnjaković, *Neka sjećanja na rad SKOJ-a i omladine u srednjoj Bosni 1943 - februar
1945,* ukupno 25 str., jedna kopija kod autora.

1943. Daje se i informacija da su formirani i OK SKOJ-a za okrug Banjaluku (3
člana) i Sreski komitet SKOJ-a za Kotor-Varoš (3 člana).[116]

Kada je ovaj Sreski komitet SKOJ-a počeo sa radom na terenu nije postojao nijedan aktiv SKOJ-a, pošto su svi članovi SKOJ-sa terena otišli u Odred, odnosno u naše jedinice. Politički uslovi za rad na terenu su bili veoma teški i rizični, postoje bilo dosta naoružanih četnika iz razbijenih jedinica ili dezertera, tako da je opasnost za odlazak na teren bila svakodnevna. Ipak, do 16. juna bila su formirana prva dva aktiva SKOJ-a. U istom izvještaju OK KPJ, od 16. juna 1943, stoji: „Do sada su formirana dva aktiva. Ovo u srezu Kotorva-roškom."[117]

Dušanka je kraće vrijeme bila i obavještajac u Komandi banjalučkog područja.[118] Od jula do oktobra 1944. bila je sekretar Opštinskog komiteta KPJ Krušvo Brdo, gdje je istovremeno bila i partizanska učiteljica. Kako je u tom međuvremenu održana Okružna konferencija Antifašističkog fronta žena (AFŽ) za okrug Banjaluka - Kotor-Varoš u Grabovici, 19. avgusta 1944, prisustvovala je i Dušanka kao delegat, pa joj je to bila prilika da se vidi sa majkom, takođe delegatom na konferenciji, koja je tada izabrana za predsjednicu Okružnog odbora AFŽ za okrug Banjaluka - Kotor-Varoš, kao i sa tri sestre Viktorijom, Nevenkom i Smiljom, koje su, takođe, sa različitih područja došle kao delegati na konferenciju.

Samo mjesec i po dana poslije ove konferencije, 4. oktobra 1944, u ranim jutarnjim časovima, četnici su napali Kruševo Brdo, zarobili Dušanku i odveli je sa sobom. To je bilo na dan njenog 20. rođendana. Poslije šikaniranja i zvjerskog mučenja silovali su je, odsjekli joj dojke, zaklali je i bacili u provaliju, tako da njeni posmrtni ostaci nikad nisu pronađeni.

Na Partizanskom groblju u Šipragama simbolično je obilježen grob Du-šanke Petrić koji se nalazi odmah pored groba njenog oca Vase Petrića, takođe simbolično obilježenog, pošto je on sahranjen u zajedničku grobnicu, pa se ne zna gdje su njegovi posmrtni ostaci.

Dušanka je o teškoj situaciji, septembra 1944, pisala u dva pisma. Jedno je napisala starijoj sestri Viktoriji, 26. septembra 1944, osam dana prije nego što će biti zarobljena u kome je posebno dopisala nekoliko riječi mlađoj sestri Nevenki. Drugo pismo napisala je mlađoj sestri Nevenki, 30. septembra,
1944, samo četiri dana prije nego što je zarobljena. To je bio i njen posljed
nji kontakt, ali jednosmjerni, sa dva člana porodice.[119]

[116] Izvještaj OK KPJ za Banjaluku od 16. juna, IPIRP Sarajevo, sign. 38/247.

[117] Ibid.

[118] *Opštine Kotor-Varoš i Skender-Vakuf u NOB-u 1941-1945,* odeljak Biografije, 31?

[1,9] Oba pisma su prekucana i nalaze se u Prilozima.

Nevenka Petrić

DUŠANKA

Dušankaje skromna devojka, lepa,
Predratni đak, sad učiteljica. Predano je
decu učila. Sef obaveštajnog centra, a još
devojčica.

Četnici su na njen dvadeseti rođendan
Grunuli. Mučili je. Silovali. Dojke joj odsekli,
Na kraju preklali. Mrtvu je u provaliju
bacili.

Vest o njenoj smrti sutradan stiže
U bataljon njenim drugovima.
Vojska ćuti, al priroda proplaka,
Dušankinim neisplakanim suzama.

(Kruševo Brdo, Čudnić, 4. oktobar 1944, na Dušankin 20. rođendan)

NEVENKA Vase PETRIĆ

(Maslovare, Kotor-Varoš, 11. mart 1927-)

Nevenka je osnovnu školu završila 1938. godine u Maslovarama, a iste godine nastavila je školovanje u Ženskoj građanskoj školi trgovačkog smjera u Banjaluci. Kako je u toku njenog školovanja već bio počeo Drugi svjetski rat, roditelji su odlučili da njihove dvije kćeri prekinu dalje školovanje, te da Dušanku i Nevenku vrate u Maslovare, što je i učinjeno nešto prije napada Njemačke na Kraljevinu Jugoslaviju (6. aprila 1941), tako da su početak rata dočekale u Maslovarama.

U NOB-u je od prvih ustaničkih dana 1941. godine. U SKOJ je primljena 18. decembra 1941. Tokom 1942. godine postaje sekretar Opštinskog komiteta SKOJ-a u Maslovarama i član SK SKOJ-a za srez Kotor-Varoš. Početkom 1943 (3. februara) postaje borac 4. krajiškog NOP odreda u kojem je bila sekretar aktiva SKOJ-a u 3. četi i član Bataljonskog komiteta SKOJ-a 1. bataljona 4. krajiškog NOP odreda. Uskoro se razbolila od pjegavog tifusa, i, s obzirom na komplikacije, u Bolnici je ostala duže, što je posebno obrađeno u Zapisu - svjedočenju autorke o dramatičnoj borbi Brigade i Odreda za spašavanje Bolnice u uslovima epidemije pjegavog tifusa 1943. godine.

U KPJ je primljena 25. aprila 1943 (sa 16 godina), u 4. krajiškom NOP odredu, sa starijom sestrom Dušankom. Iz 4. krajiškog odreda povučena je (sa starijom sestrom Dušankom) na politički rad na terenu i 29. maja 1943. postavljena je za člana Sreskog komiteta SKOJ-a za Kotor-Varoš, obnovljenog, odnosno ponovo osnovanog u sastavu Mile Trnjakovič, sekretar, Dušanka i Ne-venka Petrić, članovi. Jednomjesečni partijski kurs završila je juna 1943, u Ši-pragama, održan pri Okružnom komitetu KPJ za Banjaluku. Od novembra 1943. bila je sekretar Sreskog komiteta SKOJ-a za Travnik i član Sreskog komiteta KPJ za Travnik. Takođe od novembra 1943. do oslobođenja, 1945, bila je član Okružnog komiteta SKOJ-a za okrug Banjaluka - Kotor-Varoš i predsjednik Okružnog odbora USAOJ-a za isti okrug, a poslije spajanja ovog okruga sa okrugom Prnjavor, takođe je bila član novog OK SKOJ-a za srednju Bosnu i istovremeno sekretar Okružnog odbora USAOJa za taj novi okrug srednje Bosne sve do oslobođenja.

Za vrijeme rata učestvovala je, između ostalog, na Okružnom savjetovanju SKOJ-a u Branešcima, marta 1942, nekoliko okružnih skojevskih i partijskih savjetovanja na okrugu gdje je politički djelovala, zatim na Oblasnom skojevskom savjetovanju za Bosansku krajinu, Drugom kongresu USAOJ-a, održanom 2, 3. i 4. maja 1944. u Drvaru i dr. Tokom rata bila je predavač i rukovodilac na nekoliko okružnih skojevskih kurseva.

Poslije oslobođenja bila je prvi sekretar Gradskog komiteta SKOJ-a i član Gradskog komiteta KPJ za grad Banjaluku, kao i član Okružnog komiteta SKOJ-a za novi Banjalučki okrug 1945-1949. godine. U 1949. izabrana je za organizacionog sekretara, a potom za predsjednika Oblasnog odbora USAOJ-a za Bosansku krajinu. Tromjesečni partijski kurs završila je pri Štabu VI armije, 1945. u Sarajevu, gimnaziju (večernju) 1953. u Beogradu i Višu partijsku školu „Đuro Đaković" (dvogodišnju) pri CK KPJ u Beogradu, sa ocjenom 10, juna 1953. Takođe u Beogradu završila je Filološki fakultet 1963. godine. Doktorirala je 1980. godine.

Za sekretara Konferencije za društvenu aktivnost žena Jugoslavije izabrana je 1961. i tu dužnost obavljala je dva mandata po četiri godine, uključujući i brojne međunarodne aktivnosti. Od kraja 1969-1975. bila je sekretar Sekcije za obrazovanje, nauku i kulturu Savezne konferencije SSRNJ. Obavljajući navedene poslove na saveznom nivou istovremeno je bila član nekoliko saveznih komisija (Komisije Savezne skupštine za boračka pitanja, Saveznog komiteta za zdravlje i socijalnu zaštitu, dva mandata, Komisije Savezne skupštine za kodifikaciju porodičnog prava i još nekoliko).

Za potpredsjednika Saveznog savjeta za planiranje porodice izabrana je 1975, a za predsjednika 15. novembra 1978. i tu dužnost obavljala je do kraja mandata 1982. Zatim, drugi mandat je tekao 1982-1986. godine. Jedan četvo-

rogodišnji mandat bila je poslanik u Republičkoj skupštini Bosne i Hercegovine (1978-1982).

Od 1976. godine radila je na koordinaciji naučnoistraživačkih projekata u oblasti humanizacije odnosa polova i odgovornog roditeljstva u SFRJ, u čijem ostvarivanju je participirao i Fond UN za populacione aktivnosti sa mi-lion dolara.

Od 1963. godine je predstavnik Jugoslavije u Međunarodnoj federaciji za planiranje roditeljstva (MFPR). U 1977. godini izabrana je za predsjednika Evropskog komiteta za obrazovanje i informisanje MFPR, i ponovo na istu dužnost u novom mandatu od 1979. Za člana Centralnog komiteta za obrazovanje i informisanje, na svjetskom nivou, u istoj Federaciji, kao predstavnik Evrope, izabrana je 1979. i ponovo za nov dvogodišnji mandat, 1981. godine. Takođe 1981. ponovo je izabrana za člana Centralnog savjeta MFPR, kao predstavnik Evrope za naredne dvije godije, odnosno za period 1981-1983.

U maju 1980. izabrana je za člana Izvršnog komiteta MFPR za Evropu (od 7 kandidata birana su 3) i 1982. godine za ponovljeni dvogodišnji mandat za istu dužnost, odnosno za period 1982-1984.

Bila je direktor Međunarodnog kursa na temu „Humanizacija odnosa među polovima i odgovorno roditeljstvo", koji su organizovali Fond Ujedinjenih nacija za populacione aktivnosti i Univerzitet u Sarajevu 1986-1991. godine.

Govori engleski jezik i služi se ruskim.

Autor je više od deset knjiga, od kojih je prva objavljena na engleskom jeziku; koautor je 20 publikacija i zbornika, od kojih je jedna na makedonskom jeziku i pet na engleskom; brojnih studija i radova objavljenih na srpskom, engleskom i francuskom jeziku.

Nosilac je „Spomenice 1941" i više društvenih priznanja, ratnih i mirnodopskih odlikovanja.

Udata je od 1965. godine za Stevana Lalića-Petrića sa kojim ima sina Vo-jislava. Živi u Beogradu.

Nevenka Petrić

PARTIZANSKA KOLONA

Partizanska kolona je moje bitisanje.
Nisam tada pisala, pesme su me nosile.
Prostranstvima sam hitala.
Sa četrnaest godina smerno sam
Umor, hladnoću, glad kao sudbu podnosila.

(Položaj, prvi dani

1943) 398

SAMA

Zaseda Okružni komitet SKOJ-a.
Pogledam na sat, diskusiji nikad kraja,
A ja, kao i do sada svaki put Moram
sama preći peške daleki put.

Sastanak se, napokon,
završi. Direktive su jako
stroge. Na radnom zadatku
sutra Moram biti pre ranog
jutra.

Rat bukti na sve strane. Ja
organizujem omladinu.
Rezultat: za sedam dana
Okupim samo sedam
mališana.

I dalje jezdim planinama sama.
Ah, ti neodgovorni rukovodioci! U
ovom ratu sama vojujem boj I
sama sa sobom držim stroj.

Kad sretnem fašiste imam tri rešenja:
Pucati, bežati il se ubiti. Al šta ću sa
rukovodiocima mojim?! Birokrate Okružnog
komiteta osećam svojim.

Neka, sve ću to hrabro
izdržati. Ali, bolje je
poginuti, Ako ovo
samovanje potraje. Ono me
više od života staje.

(Srez Travnik, avgust 1943 - decembar 1944.

VOJISLAV Vase PETRIC *Vojo*

(Maslovare, Kotor-Varoš, 11. oktobar 1929 - Maslovare, Kotor-Varoš, 30. maj 1945)

Vojislav je rođen u Maslovarama, kao dugo očekivano muško dijete u porodici Natalije i Vase Petrića, pošto je prije njega već rođeno četvoro ženske djece. Kada je rođeno to prvo muško dijete, s obzirom na tadašnje poimanje značenja rođenja muškog djeteta u porodici gdje se računalo sa očuvanjem imena i naslijeđem imovine, bio je to, zaista, značajan događaj.

U osnovnu školu Vojislavje pošao u Maslovarama 1935. a završio je 1939. godine. Kako je Drugi svjetski rat već bio počeo u Evropi, on nije ni stigao da produži školovanje u Banjaluci.

Kraće vrijeme do početka rata, otac Vaso gaje počeo upućivati u trgovačke poslove, kako bi se održala porodična tradicija. Ali to sve ubrzo je prekinuto, pošto je odmah poslije osnivanja tzv. Nezavisne Države Hrvatske očeva trgovina je morala biti zatvorena.

Kad su Njemc: napali Jugoslaviju, 6. aprila 1941, Vojislavje imao 12 godina. Do tada se igrao sa seoskom djecom iz komšiluka, kao i sa starijim i mlađim sestrama (najbližim njemu po uzrastu), sprovodeći i razne nestašluke, kao sva djeca njegovog uzrasta, ali ratni događaji su se tako brzo odvijali da je najvećem broju djece djetinjstvo surovo prekinuto. Sticajem okolnosti, i djeca su odmah uključivana u veoma odgovorne zadatke, bez obzira na svoje godine. Tako je bilo i sa Vojislavom.

Otac Vaso i svi odrasli ili odrasliji članovi porodice, bili su uključeni već od prvih priprema u organizovanje ustanka 1941. godine za borbu protiv njemačkog okupatora i njegovih sluga, u kraju gdje je živjela porodica Natalije i Vase Petrića, svako prema svojim mogućnostima (a i više od toga).

Već u maju -junu 1941. godine stizale su direktivne poruke od odgovornih ličnosti iz Banjaluke (prije svega od Nikice Pavlića, koji je bio sekretar Gradskog komiteta SKOJ-a i KPJ u Banjaluci, neposredno pred početak rata, a u to vrijeme je bio direktno zadužen za pripreme ustanka protiv okupatora i u srednjoj Bosni), koje je u Maslovare donosio Đuro Marković. On ih je dobijao od Zdravke Novković *Seke* u Kotor-Varošu, a po prethodnom dogovoru stavljao ih je pod jedan veći kamen, a preuzimali smo ih moj brat Vojo i ja. Jedno od nas dvoje je bilo na straži da se obezbjedi da neko ne vidi da mi uzimamo te poruke ispod kamena, pošto bi time došlo do veoma ozbiljnih posljedica za cijelu porodicu pred ustaškim vlastima. Obavljanje ovih zadataka činilo nas je, u našim očima, veoma važnim i veoma ponosnim, pošto smo, uglavnom, i znali sa-držinu tih poruka.

Sličnih aktivnosti u koje je bio uključen Vojo, još prije ustanka, bilo je još. Kako su se na imanju našeg oca, već u julu 1941, krile četiri osobe iz Banjaluke Momir Kapor i njegov brat Vlado i Branimir Morača *Brane* i njegov brat Milan, o tome je znao i Vojo, iako je to bila prvorazredna tajna pošto, da se otkrila, cijela porodica Petrićbi, kao najmanje, bila poslana u logor Jasenovac.

Ja sam, kao njegova starija sestra, u porodici bila zadužena da nosim hranu četvorici skrivenih Banjalučana, koji su bili tu kako bi se, kad dođe vrijeme, odmah uključili u oružani ustanak, a Vojislavje držao stražu da neko iz prikrajka, iz susjedne šume i si. ne prati kretanje pojedinih članova porodice Petrić i na taj način otkrije nešto što bi za njih bilo zanimljivo. Vojo je, sa svojih 12 godina, revnosno izvršavao tu povjerenu obavezu. Jednom prilikom situacija je bila veoma ozbiljna. Četvorica budućih boraca bili su smješteni na tavanu naše su-šane za šljive do koje se dolazi tako što se prema sušani i mlinu (vodenici) ide

od sporednog ulaza u našu kuću (s leđa zgrade) putem dugim oko 250 m. Dok sam prelazila taj put sa hranom, jednom prilikom, sa donje strane naše kuće, tj. od sušane i mlina srela sam ustašu, prezime mu je Zeba, koji me je pitao kome nosim hranu. Prije susreta s njim Vojo mi je davao neke znakove, ali ih nisam razumjela dok se sa ustašom nisam direkno srela. Kako je to bio doručak, mama je spremila veću flašu kakaoa i uštipke. Zebi sam rekla da to nosim našem mlinaru, Stanku Ilicu, što gaje iznenadilo da se „gospodski doručak" nosi mlinaru. On je uzeo hranu, sjeo na zemlju i pojeo deo, a preostalo mi vratio i ja sam produžila put prema sušani i mlinu, sva u strahu da li će me Zeba pratiti. U međuvremenu, Vojo je pratio Zebu i vidio daje produžio put do naše kuće i izašao na cestu. Brzo je dotrčao do mene kroz susjednu šumicu da mi to kaže, kako bih bezbjedno mogla predati preostalu hranu.

Sličnih prilika je bilo još. Ubrzo, kad je u Borju osnovana prva naoružana grupa, a potom kada je 2. NOP odred došao na Borje, 7. septembra 1941, Vojo je sa komšijom Dokom nekoliko puta posjetio njihov logor, odnoseći poruke od našeg oca i sestre Viktorije, kao i druge poruke, koje su preko naše kuće stizale za određene ličnosti (Banjalučane) iz Banjaluke i dr.

Maslovare su postale slobodna teritorija relativno rano, 15. decembra 1941, pošto se vojska neprijateljskog garnizona u Maslovarama, sa pristalicama iz kolonije Rudnika kamenog uglja u Maslovarama, morala povući pod pritiskom partizanskih snaga u pravcu Banjaluke. Tada se Vojo aktivno uključio u Savez antifašističke omladine u brojne kulturne aktivnosti, koje su tada u Maslovarama bile razvijene, skoro nevjerovatno dobro za ratne prilike, a posebno u tzv. predvojničku obuku, kako bi naučio rukovati oružjem, što mu je uskoro i bilo potrebno.

Voji je stupanje u NOVJ priznato od 1943. godine. To se vidi iz slijedećeg: „Petrić Vojislav Vojo, rođen 1928. godine u Maslovarama. U NOVJ od 1943. godine kao borac Komande mjesta u Maslovarama. Poginuo u Maslovarama 30. maja 1945. godine."[120]

U ovoj kratkoj Vojinoj biografiji, datoj po abecednom redu među biografijama boraca opštine Maslovara u monografiji *Opštine Kotor-Varoš i Skender-Va-kufu NOB-i 1941-1945,* nije navedeno daje Vojo prvo postao borac Uzlomačkog odreda prilikom njegovog osnivanja, a kasnije je prekomandovan u zaštitnicu komande mjesta u Maslovarama. Tokom 1943. i 1944. godine Vojini pretpostavljeni u jedinici gdje je bio raspoređen isticali su da je bio veoma hrabar (tada se to nazivalo „ludo hrabar"), da nije vodio računa da u datoj situaciji bude u tzv. zaklonu itd.

U 1945. do samog oslobođenja bio je aktivan sa oružjem u ruci, a, kako je Prvi kongres antifašističke omladine Bosne i Hercegovine pripreman za prve dane oslobođenja od okupatora, na sjednici Okružnog komiteta SKOJ-a, održa-

[120] *Opštine Kotor-Varoš i Skender-Vakuf u NOB-u 1941-1945,* 341. U navedenim podacima pogrešno stoji daje rođen 1928. postoje rođen 1929. godine.

noj 17. oktobra 1944,[121] Vojo je predviđen da bude biran za delegata, zajedno sa Dokom Bubićem, u ime antifašističke omladine Maslovara za Prvi kongres antifašističke omladine Bosne i Hercegovine. Taj izbor izvršen je na Opštinskoj konferenciji USAOJ-a, skupu mladih antifašista Maslovara. Bilo je predviđeno da se kongres održi ranije,[122] ali održanje od 6. do 9. maja 1945. u Sarajevu. Kako se vidi rad kongresa započeo je prije oslobođenja, a završen je na sam Dan oslobođenja, 9. maja 1945.

Moj posljednji susret sa bratom Vojislavom *Vojom* bio je na ovome kongresu. U slobodno vrijeme bili smo zajedno - Vojo, Đoko i ja. Tom prilikom on mi je poklonio notes, koji sam dobro čuvala i sačuvala, s obzirom da mi je postao dvojako značajan. Prvo, zato što mi ga je poklonio Vojo, a drugo u njega sam unosila svoje prve redigovane pjesme, kojih sam imala zabilježene svugdje - u notesima, svjeskama i si. Ali, kada neku od njih unesem u taj notes, to je bio definitivan tekst.

Na kongresu svi smo bili veoma skromno obučeni. Moj brat Vojo nosio je jaknu, sašivenu od njemačkog šinjela. Mnogo godina kasnije saznala sam da mu je naša najstarija sestra Viktorija poklonila svoju jaknu kada je saznala da ide na omladinski kongres u Sarajevo, upravo pred njegov polazak na taj put.

Vojin život završio se uskoro poslije kongresa, 30. maja 1945. godine.

Kada su se neprijateljske četničke snage povlačile iz Jugoslavije na Zapad ispred pobjedničkih snaga NOVJ, napadale su na male garnizone, sastavljene pretežno od novomobilisanih boraca. Tako je napadnuta Zaštitnica Komande mjesta u Maslovarama, 30. maja 1945. U Zaštitnici je bilo starijih, prekaljenih boraca, ali ih je bilo suviše malo da bi se oduprli brojnim snagama neprijatelja. Kada se vidjelo da se Zaštitnica ne može efikasno suprotstaviti nadolazećim snagama, Vojislav se povukao na brijeg iznad Maslovara, na kome je Maslovar-sko groblje. Borio se sve do posljednjeg metka, a na kraju bacio je sam pod sebe bombu, da živ ne padne u ruke neprijatelja. Najveći broj partizanskih boraca nosio je tu bombu za odsudni čas. U presudnom momentu, Vojislav je imao hrabrosti da to učini, iako se to događalo veoma, veoma rijetko. Život mu se ugasio kada je imao 15 godina 7 mjeseci i 20 dana.

Svoj dječački, kratki život je proživio intenzivno, preuzevši prerano suviše odgovorne zadatke za svoj uzrast.

[121] Definitivno oslobođenje Jugoslavije od okupatora očekivano je mnogo ranije nego što se to dogodilo. Tako je na sastanku Okružnog komiteta SKOJ-a za Banjaluku, održanom 17. oktobra 1944. u Šipragama, predviđen spisak delegata za taj okrug koji treba da budu izabrani na javnim skupovima antifašističke omladine.

[122] „...svi zadaci koji stoje pred omladinom treba da se izvršavaju pod parolom izvrša vanja zadataka II kongresa USAOJ-a i priprema za I kongres USAOBiH-a". U narednom pismu istog komiteta, datiranom 6. oktobra 1944, kaže se da će se 1 kongres USAOBiH-a održati 5. no vembra 1944. i da treba ubrzati izbor delegata i druge pripreme.

Mama
Nisi me ovom naučila
Ne snalazim se u smrti najbolje
Nema me a kao da ću sad potrčati
Raširi ruke mama
Kao kad sam iz škole dolazio.

Ljubivoje Ršumović

Nevenka Petrić

HRABRI DEČAK VOJISLAV

Ćelu noć osluškivali su bat vojničih cokula. Neprijatelji beže na zapad u dugim kolonama. Poraženi, ogorčeni, osvetoljubivi, oni nasrću...

Vojislav je u okruženju. Sam sa svojom hrabrošću. Odluka je davno doneta. On se dugo pripremao Da sam sebi presudi u takvom trenutku.

Već tri godine ratuje. Sad petnaest! Još dečak! Plava loknava kosa jutros svetli. Sunčev odblesak. Hrabro uze bombu, nemavši više ni jedan metak.

Kao što je kap rose na cvetku - život kratak -I njegov se završi. Prizva nesvesno majku... Al bomba ga raznese. Presudi kobni časak.

(Maslovare, 30. maj 1945)

SMILJA Vase PETRIĆ

(Maslovare, Kotor-Varoš, 16. februar 1930 -)

Smilja je rođena u Maslovarama 16. februara 1930. Osnovnu školu pohađala je od školske 1937/38. i završila je školske 1940/41. godine.

U osnovnoj školi bila je odlična učenica. U prva dva razreda učitelj joj je bio Milan Popović, a u trećem i četvrtom učiteljica Smilja Macura. U osnovnoj školi aktivno je učestvovala u horskoj i dramskoj sekciji, a posebno lijepo je re-citovala. Kad je počeo rat Smilja je imala 11 godina.

Kako je osnovnu školu završila 1941. godine, nije bilo uslova da ide u Banjaluku na dalje školovanje, postoje 6. aprila 1941. napadnuta Kraljevina Jugoslavija i uskoro je cijela zemlja bila okupirana.

Sticajem okolnosti Maslovare su bile pod okupatorskom vlasti samo do 15. decembra 1941. Kako su tada Maslovare postale slobodna teritorija, pošto se 14. decembra 1941. neprijateljska posada iz maslovarskog garnizona povukla u Kotor-Varoš, odnosno Banjaluku, sa svim stanovnicima koji su želili da se zajedno s njima povuku, njihovim odlaskom stvorena je slobodna teritorija. Odmah se počelo sa stvaranjem masovnih društveno-političkih organizacija antifašističkog karaktera. Tada su osnovane omladinska i pionirska organizacija, pa je Smilja postala član Narodnooslobodilačkog saveza omladine Bosne i Hercegovine (NOSOBiH-a). Učestvovala je u radu horske, dramske i recitatorske sekcije. Veću osnovnoj školi kod Smilje je bio jako izražen interes za ove sekcije.

Kako je njen talenat za recitovanje već bio došao do izražaja u osnovnoj školi i u veoma razvijenom kulturno-prosvjetnom radu 1941. godine u slobodnim Maslovarama, skoro na svim priredbama Smilja je recitovala poznate rodoljubive i revolucionarne pjesme i uvijek je bila nagrađivana toplim aplauzom.

Od jeseni 1942. godine bila je veoma aktivna u radu Ujedinjenog saveza antifašističke omladine, Saveza komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ-a), u Opštinskom komitetu SKOJ-a za Maslovare, a nešto docnije i Sreskom komitetu SKOJ-a za srez Kotor-Varoš.

Poslije oslobođenja, 1945. godine, čim je otvorena Partizanska gimnazija u Banjaluci, Smilja se upisala i školske 1945/46. godine završila je 1. i 2. razred.

U 1946. godini došla je u Beograd gdje se zaposlila, ali nastavila je i učenje uz rad i do 1954. godine završila je osam razreda gimnazije i diplomirala na Filološkom fakultetu, Grupi za jugoslovensku književnost i srpskohrvatski jezik.

Nosilac je društvenih priznanja i odlikovanja. Živi u Beogradu.

Nevenka Petrić

RATNI OBRT

Smilju zarobi zlotvor.
Petnaest joj godina.
Vodi je u zatvor.

Član je Sreskog komiteta SKOJ-a. I
majka i ona znaju šta je čeka. Jer,
sad ostade bez oružja.

Ču od četnika: brat Vojislav
poginu. Pred njima stisnu srce, ne
zaplaka. Al za nepun sat sve se
obrnu.

Dvanaesta brigada, „Garava"
nazvana, U iznenadnom naletu
sve rastera. 1, Smilja - slobodna.
Radosna!

Zatiče majku, rida. Kosa joj
seda. Nad mrtvim sinom
tugujuć, Nikog ne vidi,
odsutna pogleda.

Kćerka dođe živa, prava sreća!
Al tog majskog dana sin joj poginu.
Tuga golema je pogodi. Nesreća.

(Maslovare, 30. maj 1945)

GORDANA Vase **PETRIĆ**

(Maslovare, Kotor-Varoš, 5. maj 1935 -)

Gordana je rođena 5. maja 1935. Kao najmlađe dijete u velikoj porodici Natalije i Vase Petrića bila je mezimica svih članova.

Kada se počelo približavati vrijeme Gordaninog polaska u osnovnu školu znalo se da neće školu pohađati, postoje 1941. godine Kraljevina Jugoslavija okupirana od strane hitlerovske Njemačke. Po svojim godinama, Gordana je trebalo da krene u osnovnu školu školske 1942/43. godine, ali je, sticajem okolnosti, u prvi razred pošla je tek 1945. godine, kada je Drugi svjetski rat završen.

Đacima kojima je zbog ratnih zbivanja bilo uskraćeno da se redovno školuju omogućeno je da dva razreda osnovne, odnosno srednje škole završe za jednu godinu, stoje svakako zavisilo i od učenika i njegovih ličnih mogućnosti. Gordana je koristila tu mogućnost, a kako je bila odlična učenica osnovnu školu i gimnaziju završila je uspješno za kraće vrijeme.

Po završetku Gimnazije upisala se na Filozofski fakultet, koji je studirala vanredno, uz rad i uspješno ga je završila.

U Beogradu živi od 1956. godine. Čim joj se pružila prilika da se zaposli počela je raditi u Institutu društvenih nauka u Beogradu. Poslije je prešla u Savezni sekretarijat za informisanje kao samostalni savjetnik. Na ovom poslu radila je sve do penzionisanja.

Njena kćer Ana diplomirala je na Akademiji za likovnu umjetnost u Beogradu sa ocjenom 10. Ima i dvije unuke Tijanu (1992) i Tinu (1996).

Živi u Beogradu.

BIOGRAFIJE VOJISLAVA LALIĆ-PETRIĆA I NINE LALIĆ

(sina Nevenke Petrić i Steve Lalić-Petrića i snahe Nine Lalić)

VOJISLAV LALIĆ-PETRIĆ

Rođenje u Beogradu 7. decembra 1966. godine. Osnovnu i srednju školu završio je u Beogradu. Diplomirao je na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Magistrirao je na Institutu za unapređenje kompjuterskih studija na Merilend univerzitetu u Vašingtonu.

U toku školovanja bavio se sportom, posebno skijanjem. Na takmičenjima u tom sportu na nivou SR Srbije dobio je bronzanu, srebrnu i zlatnu medalju. UJugo-slovenskoj narodnoj armiji, koju je odslužio odmah po završetku velike mature u gimnaziji, proglašenje za najboljeg vojnika u svojoj klasi. Dobio je i značku „Prime-ran vojnik".

Niz godina se bavi kompjuterskim studijama. Na internet je u saradnji sa suprugom Ninom postavio web stranicu za svoju zemlju Saveznu Republiku Jugoslaviju - www.yugoslavia.com, početkom 1994. godine i dobio brojna priznanja u svojoj zemlji i u svijetu. Ova prezentacija naše zemlje proglašena je za jednu od najbolje prezentovanih zemalja na internetu, tehnološki je najsuperiornije urađena, a poseban žiri interneta koji je razmatrao temu „Divna, kulturna Evropa", od oko 85 zemalja prezentovanih na internetu izabrao je navedenu prezentaciju Savezne Republike Jugoslavije. Izabrani su i gradovi London i Pariz, ali samo kao glavni gradovi u svojim zemljama, a ne zemlje kao cjelina.

Od Udruženja informatičara Srbije Vojislav je, 12. juna 1995, dobio plaketu za izuzetan doprinos u razvoju informatike, a posebno za veoma uspješnu prezentaciju svoje zemlje u svijetu preko interneta.

Oženjen je Ninom Milosevic, koja je udajom uzela prezime Lalić. Imaju dvoje djece - Inu, koja ima četiri godine i Nevena, koji je 2. juna 2006. godine navršio godinu dana.

Živi i radi u San-Francisku, SAD.

NINA LALIĆ

Rođena je 20. februara 1966. u Smederevu. Osnovnu i srednju školu završila je u Smederevu. Diplomirala je na Prirodno-matematičkom fakultetu Univerziteta u Beogradu.

Prvo zaposlenje bilo joj je u „Sači and Sad", poznatoj svjetskoj marketinškoj firmi, gdje je postigla veoma dobre rezultate. Od 1992. godine živi i radi u SAD, prvo u Vašingtonu, a od 1995. godine u San-Francisku, gdje, takođe, veoma uspješno radi kao kreativni strateg u oblasti reklama i imidža, kako za američke, tako i za međunarodne klijente i kompanije.

Godine 1994, u saradnji sa suprugom Vojislavom Lalić-Petrićem, dala je značajan doprinos u pripremi prezentacije Savezne Republike Jugoslavije na internetu.

Pored redovnih stručnih aktivnosti posebno se angažuje u oblasti likovne umjetnosti sa orijentacijom da se, u svojoj struci, profesionalno bavi i ovim domenom stvaralaštva.

Nina predaje predmet Kreativno razmišljanje na postdiplomskim studijama Akademije umjetnosti u San Francisku.

Udata je za Vojislava Lalić-Petrića od 1995. godine. U 2001. postala je srećna majka djevojčice Ine, koja je napunila četiri godine i pohađa vrtić. U 2005. godini rodila je sina Magija-Nevena, koji 2. juna 2006. navršio godinu dana.

Živi i radi u San-Francisku.

ČETVRTI DIO

ZAPIS - SVJEDOČENJE NEVENKE PETRIC 0 EPIDEMIJI PJEGAVOG TIFUSA U DVIJE PARTIZANSKE JEDINICE I SEDAM NAPADA

Sedam neprijateljskih napada (Nijemci, ustaše, domobrani i četnici) na 1. KNOPU brigadu i 4. KNOP odred[1], a od toga broja sami četnici, uz podršku Nijemaca i ustaša, napali su pet puta (samo na Bolnicu dva puta). Prosječno, napad je bio svakih 10 dana (od 13. februara do 24. aprila 1943).

[1] Prva krajiška narodnooslobodilačka udarna brigada i Četvrti krajiški narodnooslobodi-lački partizanski odred i njihova Bolnica (u daljem tekstu Brigada, Odred i Bolnica).

U srednju Bosnu, novembra 1942, stigle su dvije slavne jedinice NOVJ
- Prva proleterska i Treća proleterska udarna divizija, sa zadatkom da pono
vo uspostave narodnooslobodilačku vlast. Početkom februara 1943, po nare
đenju Vrhovnog štaba NOVJ, prebacile su se u Bosansku krajinu, upravo ka
da je počela četvrta neprijateljska ofanziva. S njima su otišli svi lakši, pokret
ni bolesnici, priključivši se svojim jedinicama, da bi se broj boraca o kojima
se morala voditi posebna briga u Bolnici znatno smanjio zbog predstojećih
događaja.

Tih dana u srednju Bosnu stiglo je naređenje da 4. krajiški NOP odred prebaci Bolnicu Prve proleterske divizije, koja je tada imala oko 500 težih i lakših ranjenika i bolesnika, iz sela Imljana, zaseoka Zlovarić, do Mrkonjić-Grada.

Tek obnovljeni 4. krajiški NOP odred (3. februara 1943. na Petrovom polju), imao je dva bataljona sa ukupno 384 borca. Za prenos Bolnice određen je Prvi bataljon koji je odmah započeo pripreme da na nosilima prenese teške, nepokretne bolesnike, dok je za manji broj lakših bolesnika bilo obezbjeđeno i nešto konja. Drugi bataljon je određen da na Baljvinama obezbjeđuje prebacivanje Bolnice, da bude mostobran za njen prenos preko Vrbasa i dalje.

Prvi bataljon, u kome smo bili borci i nas četvoro članova porodice Petrić
- moj otac Vaso i sestre Viktorija, Dušanka i ja, određen je da na nosilima nosi
oko 500 ranjenika i bolesnika od kojih je manji broj lakših bio na konjima. Ko
lona je krenula 8. februara 1943. iz sela Imljani (zaseoka Zlovarići) na težak i ne
izvjestan put, postoje, pored pripucavanja i napada četnika, imala pred sobom
i brzu planinsku rijeku Vrbas, preko koje je trebalo prebaciti Bolnicu, a koja ni
je imala most.

Po dubokom snijegu i velikoj studeni bilo je teško nositi nosila sa bolesnicima, pa su borci ubrzo dobili rane po ramenima i plikove po dlanovima. Hrane uglavnom nije bilo. Tužna kolona se sporo kretala na neravnom i vrletnom terenu, posebno kada je silazila niz kanjon rijeke Vrbas.

Bolnicu je pratio 3. bataljon Prve proleterske NOP brigade, kao njena zaštitnica. Svi borci i rukovodioci su nosili ranjenike i bolesne. Noseći ranjenike u toj dugoj koloni, četiri člana moje porodice nisu mogla biti zajedno, pa ni u

kontaktu, a snijeg je bio dubok i svi smo se kretali po ugaženoj prtini. Ipak, moja starija sestra Dušanka i ja smo bile stalno zajedno, iako smo bile borci u različitim četama. Kada je jedna raspoređena i stala uz „svog" ranjenika, druga je samo prišla i to je prošlo neosjetno, pošto komandiri četa nisu ni mogli imati uvid u to gdje se svi njihovi borci nalaze u dugoj koloni. Tako smo nas dvije nosile „svoga" ranjenika sa još dva borca i nismo se rastajale do Mrkonjić-Grada (8-12. februara 1943). U to vrijeme ja sam imala 16 godina i dva mjeseca, a Dušanka je bila malo starija. Dva visoka borca držala su nosila sa ranjenikom naprijed, a Dušanka i ja nazad tako daje veći teret padao na nas dvije, znatno niže po visini, ali tu se ništa nije moglo izmje-niti. Nosile smo smjerno i strpljivo „svoga" ranjenika, sa popucalim i već raskrvavlje-nim žuljevima i ranama na ramenima i rukama.

Poslije odlaska proleterskih jedinica iz srednje Bosne i prenosa Bolnice, kada se Odred vraćao iz Mrkonjić-Grada, četnici su 13. februara 1943. na Če-mernici napali kolonu 1. bataljona Odreda, ali su borci uzvratili jurišem i četnici su se razbježali. Sutradan, 14. februara, kod Skender-Vakufa Odred je imao tešku borbu sa Nijemcima, ustašama i domobranima, kao i sa četnicima Lazara Tešanovića *Laze.* I tada se neprijatelj morao povući.

Gledano iz današnje perspektive, te dvije borbe su bile, bukvalno, borbe za goli opstanak. Neprijatelj je uporno navaljivao jer je znao daje tih dana (samo od 13. do 16. februara 1943) Odred bio jedina jedinica NOVJ u srednjoj Bosni, pa je postao meta njemačkih, ustaških i četničkih napada čiji je cilj bio da ga potpuno unište. Otuda su bili veoma žestoki i napadi i odbrana! 0 tome govori i komandir slavne 1. čete 1. bataljona Odreda Mile Trkulja:

„Zatim je Prvi bataljon upućen prema Golom Brdu i selu Grabovica, radi kontrole pravca prema Obodniku i Kotor-Varošu... Od tih dana započinje niz sitnijih i po značaju manjih okršaja s neprijateljima, ponajviše s četnicima, koji su se trudili da Odredu nanesu bilo kakav udarac, s obzirom na činjenicu da su bili obavješteni da je 4. krajiški NOP odred ostao sam na cijelom srednjobosan-skom području".[3]

Epidemija pjegavog tifusa u srednjoj Bosni. Dva napada Nijemaca, ustaša i domobrana sa četnicima 21.. i 27. februara 1943.

Sredinom februara 1943, 4. krajiški NOP odred i 1. krajiška NOU brigada, koja je stigla u srednju Bosnu 16. februara 1943, imali su više uzastopnih manjih ili većih sukoba sa četnicima, a u isto vrijeme došlo je do ozbiljnijih ispada na slobodnu partizansku teritoriju većih vojnih jedinica Nijemaca i ustaša iz Ko-tor-Varoša(21.02. 1943).

Mile Trkulja, Advan Hozić, *Ustanak i Narodnooslobodilaćki rat,* monografija *Opštine Kotor-Varoš i Skender-Vakufu NOB-u 1941-1945,* Kotor-Varoš 1985, 142.

Brigada je u srednju Bosnu dovela i veći broj izbjeglica iz Bosanske krajine, a već tada, kako među borcima, tako i među izbjeglicama, bilo je i bolesnika od pjegavog tifusa, ali se još nije znalo od koje bolesti boluju.[4] Ubrzo se ti-fus pojavio i u Odredu, gdje se, također, još nije znalo o kojoj se bolesti radi. Kada je došlo do ispada Nijemaca i ustaša iz Kotor-Varoša prema Skender-Vakufu, 21. februara 1943, Odred i Brigada su sa svojim ambulantama bili prisiljeni da odstupe sa područja Skender-Vakufa i Šipraga. U to vrijeme u srednjoj Bosni nije postojala partizanska bolnica da bi ih mogli u njoj ostaviti,[5] a Skender-Vakuf je pao u neprijateljske ruke.

U Određuje već priličan broj bolesnika imao visoku temperaturu sa istim simptomima kao i borci u Brigadi, ali se i dalje nije znalo od čega boluju. Među prvima razbolila sam se i ja blizu Grabovice, 24. februara 1943, prilikom pokreta Odreda i Brigade preko planina Uzlomca i Borja, u smjeru Prnjavora. Prije nego što sam izgubila svijest, predala sam pušku Mihajlu Pavloviću, političkom komesaru 3. čete 1. bataljona Odreda u kojoj sam bila borac i sekretar aktiva SKOJ-a. Tako sam i sama dospjela na nosila - u dugu tužnu kolonu, u kojoj su borci dviju jedinica, u maršu prema Prnjavoru, nosili na rukama ranjene i bolesne borce iz Brigade i Odreda.

Pokret Brigade i Odreda sa svojim ambulantama, započet u drugoj polovini februara 1943, po velikoj zimi trajao je sve dok je trajala i epidemija tifusa - od 16. februara do kraja maja 1943, sa kraćim ili dužim zadržavanjima u pojedinim selima. Međutim, bolesnika od pjegavog tifusa bilo je i kasnije, čak i naredne zime (1943/44), ali to više nije imalo razmjere epidemije.

Veze sa Bosanskom krajinom bile su otežane, kao i ishrana boraca, pa su štabovi Odreda i Brigade odlučili da se ove jedinice prebace na područje Prnjavora, pošto se pretpostavljalo da će se tamo lakše prehraniti kako borci u stroju, tako i ranjenici i oboljeli borci.

[4] Pjegavog tifusa je bilo već 1942. u srednjoj Bosni, konkretno u Maslovarama. U kući mojih roditelja Natalije i Vase Petrića ležao je Đoko Perović, sekretar Okružnog komiteta SKOJ-a za srednju Bosnu, koji je donijet iz Liplja na nosilima. Mada je bio teško bolestan od kraja juna do kraja jula 1942, u kući Petrića se niko nije inficirao. Moj stric Rajko odvezao ga je do Grabovice. Tu je Doku Perovića preuzeo Mile Trkulja i odveo u Skender-Vakuf, odakle se kasnije kod Jajca priključio NOVJ. To je bilo za vrijeme četničke vlasti, uz jako mnogo rizika - ali i mnogo sreće.

U srednjoj Bosni, već 1941. godine, mreža partizanskih bolnica bila je dobro razvijena, ali su te bolnice uništili četnici tokom četničkih pučeva, odnosno odmah kad je uspostavljena četnička vlast aprila-maja 1942. Tada je bilo ukupno tri bolnice: Partizanska bolnica na Šljepurama na Čememici bila je centralna bolnica 3. krajiškog NOP odreda, a kasnije 4. krajiškog NOP odreda sa tri isturena odjeljenja u Šipragama, Skender-Vakufu i Aginom Selu; bolnica u Borju sa isturenim ambulantama ujošav-ci i Maslovarama i bolnica na Tisovcu. U napadu na Partizansku bolnicu (prerasla je iz ambulante u bolnicu) u Jošavci kod Banjaluke, noću 31. marta/l. aprila 1942, četnici su zaklali ili ubili 30 ranjenih i bolesnih boraca, kao i Okružni komitet KPJ i SKOJ-a za srednju Bosnu; nešto kasnije Partizansku bolnicu na Šljepurama kod Skender-Vakufa, na Tisovcu, zatim dio ranjenih i bolesnih u Partizanskoj bolnici na Borju i u ambulanti te Bolnice u Maslovarama, a među njima i sve muslimane, zatim Partizansku bolnicu (ambulantu, a zvali su je bolnica) u Čečavi 16. aprila 1942. kod Teslica i dr.

Te 1943. godine zima je bila jako oštra, sa dubokim snijegom i velikim hladnoćama. Borci koji su na nosilima nosili ranjene i bolesne drugove, sanitetsko osoblje, kao i cijeli boračkI sastav nisu imali toplu odjeću i obuću za takve uslove i, uz sve to, jako su se oskudno hranili. Jelo se samo kad se u kazanima imalo nešto pripremiti i kada su postojali uslovi da se to može skuvati, ali njih skoro da nije ni bilo, pošto su jedinice najčešće bile u pokretu. U datoj situaciji, hrana se za oko 1150 osoba pripremala veoma rijetko.

Broj oboljelih boraca u Odredu i Brigadi, koji su imali visoku temperaturu, za vrijeme ovog pokreta naglo se povećao. Kad su stigli u okolinu Prnjavora, u selo Vi-jačane, Nijemci, ustaše, domobrani i četnici - koji su bili obavješteni da su ove dvije partizanske jedinice ostale jedine u srednjoj Bosni - izvršili su napad, u koordiniranoj akciji sa avijacijom i teškim naoružanjem, od Jošavke, Lađevca, Potočana, Prnjavora i Vučjaka. Partizanske položaje su istovremeno zasuli avionskim bombama i artiljerijom u namjeri da ih tako izolovane unište. Cijeli dan, 27. februara, trajala je teška i iscrpljujuća borba, ali su partizanske snage, sa ranjenicima i oboljelim, uspjele da se izvuku iz obruča. Da bi izbjegle uništenje od nadmoćnog neprijatelja morale su se brzo prebaciti na novo područje.

Preko planine Čavke, 28. februara, partizanske snage su se uputile prema selu Čečavi, mada je bio planiran pokret u smjeru Čečave i Pribinića, iako se znalo za veliku koncentraciju četnika na tom području. Međutim, kad nisu imali podršku ustaša i Nijemaca, četnici bi se obično razbježali kad bi čuli da nastupaju jače snage od njih, a sada su imali obavještenje da nastupa poznata 1. KNOPU brigada sa 4. I<NOP odredom. Ove jedinice nisu bile velike, ali su četnici znali da su jače od njihovih snaga, iako je i njih bilo preko 400. Ipak, i takve su za četnike predstavljale opasnost, bez obzira što su, vodeći Bolnicu opterećenu velikim brojem ranjenih i bolesnih, bile sputane za aktivnu borbu. Četnici su bili u prednosti zato što su mogli postavljati zasjede onima koji su bili prisiljeni da se kreću dalje -jer su bolesnim i ranjenim morali osigurati minimalne uslove za noć koja se približavala u hladnoj šumskoj zabiti, daleko od naselja. I pored svih prednosti, četnici ovoga puta nisu smjeli napasti.

Kad su zajedničke snage Odreda i Brigade stigle u rejon Buletića dogovoreno je da se podjele u dvije grupe.[6] Prvu grupu sačinjavali su: 1. bataljon Odreda i dva bataljona Brigade u pratnji Bolnice. Ove jedinice su se kretale u smjeru sela Očauš da bi tamo smjestile Bolnicu.

Napad na Tešanj

Druga grupa sastavljena od tri bataljona - dva bataljona Brigade i 2. bataljona Odreda otišla je na teren Teslica, a zatim produžila u smjeru Tešnja i dalje. Trinaestog marta izvršila je upad u grad Tešanj i tom prilikom pribavila, po-

M. Trkulja i A. Hozć, *n.d.,* 144.

red ostalog, sanitetski materijal i hranu za potrebe Bolnice, koja je u svemu oskudjevala.

U to vrijeme Bolnicom je rukovodio Hajro Kulenović, student medicine, koji je do tada bio rukovodilac saniteta u Odredu. Tada ni u Odredu ni u Brigadi nije bilo nijednog ljekara. Iako je od sanitetskog osoblja jedini Hajro Kulenović već duže vrijeme pretpostavljao da se vjerovatno radi o pjegavom tifusu, ni on u nedostatku laboratorije nije mogao to da utvrdi. Tek se neposredno uoči napada na Tešanj nekako otkrilo daje pjegavi tifus bolest koja se masovno širila u boračkom sastavu Brigade i Odreda.

„Morali smo stoga planirati akciju na Tešanj, iako je bilo prilično daleko, a putevi su bili zavejani snijegom, mraz je stezao, a naši borci, zbog iscrpljenosti, studeni i slabe ishrane jedva su mogli da se kreću. Do Tešnja nam je bilo potrebno dva dana hoda, ali smo računali da ćemo tamo naći spasonosnu burad, kao i potrebne lijekove, pa i raznih prehrambenih artikala, neophodnih, u prvom redu, za ranjenike i bolesnike"[7]

Kad su se partizanske snage poslije napada na Tešanj povukle u Očauš zatekle su mučnu situaciju. „Stanje naših bolesnika bilo je teže nego kada smo odlazili ... Bolesnici su umirali. Sjetio sam se tada *Plave grobnice* kod Krfa i ostrva Vido iz Prvog svjetskog rata... Uplašila nas je pomisao da i kod nas ne nastane *bijela grobnica* u snijegu, jednako tužna kao i ona *plava.* Stvarnost je davala malo nade da se stanje popravi."[8]

Četnički napadi na Bolnicu Brigade i Odreda u Očaušu i Palivuku

20. i 31. marta 1943.

Kad je Bolnica smještena u Očauš stanje je bilo očajno. Kako je selo na nadmorskoj visini preko 1000 m, a snijeg je bio veoma visok, tifus je ovdje još više harao. Svaki drugi bolesnik je umirao. Smrtnost je bila povećana i zbog velike studeni na takvoj nadmorskoj visini i u uslovima kada su ranjenici i bolesnici spavali samo na malo slame na patosu, dok su se jednim ćebetom pokrivala dva bolesnika.

Prvi bataljon Odreda, poslije smještaja Bolnice u Očauš, upućen je u Kru-ševo Brdo i 20. marta 1943. uspostavio je vezu sa Prvim bataljonom Devete krajiške udarne brigade „Simo Šolaja", koja je iz Bosanske krajine, prešavši Vrbas, stigla u srednju Bosnu. Toga dana četnici su napali Bolnicu u Očaušu. Dva bata-ljona su vodila tešku borbu protiv 400 četnika, koji su u napad krenuli sa zadatkom da unište Bolnicu, koristeći okolnost stoje većina partizanskih snaga bila angažovana u borbama oko Kotor-Varoša. U ovoj borbi partizani su, bez ranjenih i poginulih, razbili i rastjerali četnike.

[7] Vojo Stupar, *Sjećanja i svjedočenja o NOB-u u srednjoj Bosni i Podgrmeču 1941-1945,* Foto Futura, Beograd 2004, 230.

[8] /b/'d.,231.

U tim uslovima bilo je nužno da se hitno sprovedu mjere za suzbijanje epidemije pjegavog tifusa, to jest trebalo je imati plehanu burad za parenje odjeće i čebadi, da bi se istrebljivanjem vaški, prenosilaca zaraze, zaštitili zdravi borci od epidemije. Ali, u napadu na Tešanj ta burad nisu pronađena.

Borbe sa četnicima i napad na Kotor-Varoš, noću 30/31. marta 1943.

. Kada su pristigli i ostali partizanski bataljoni, na široj teritoriji nastavljeno je čišćenje od četnika (tada je u Maslovarama poginulo 9 četnika i komandir četničke čete Sredo Jotanović). Partizanske snage su razdjeljene u četiri grupe (svaka jačine sa jednim do dva bataljona). Snagama Brigade i Odreda pridružio se Prvi bataljon 9. krajiške NOU brigade i te snage su sve do 29. marta vodile uspješne borbe protiv četnika na području od Klupa na Borju do Skender-Vaku-fa i Javorana. Napadnute su i neprijateljske snage u Vrbanjcima i Večićima, a odlučeno je da se napadne i Kotor-Varoš, noću između 29. i 30. marta, sa tri bataljona Brigade i Prvim bataljonom Odreda.[9]

„U štabovima Brigade i Odreda nastojali smo da nađemo neki izlaz, i to što prije, jer su se svakog dana javljali novi bolesnici od pjegavca, i borci i rukovodeći kadar, i borbena snaga jedinica nam se topila kao vosak... U tom traganju za izlazom iz takve situacije naši štabovi su ocijenili, bez detaljnijeg ispitivanja i temeljnijeg prikupljanja podataka, da bi nam iznenadni napad na neprijatelja u kotorvaroškom ustaškom uporištu mogao donijeti uspjeh, i to bez osjetnijih žrtava. Mislim da smo se na to odlučili tada ponajviše iz krajnjeg očajanja, kad više nismo bili u stanju da sasvim trezveno razmotrimo naše postupke i odluke, kad nam je pred očima bilo ono što se moglo teško gledati... Računali smo, ili bolje reci: nadali smo se, da bismo upadom u Kotor-Varoš, makar i nakratko, uspjeli da se domognemo buradi, lijekova, hrane i opreme - sve u čemu smo oskudjevali. Nismo mogli da računamo da ćemo iznenaditi kotorvaro-ške ustaše i domobrane, jer su četnici pratili svaki naš, ma i najmanji, pokret i odmah o tome javljali u Banjaluku i Kotor-Varoš, u Teslić ili Travnik. Za te svoje obavijesti oni su otuda dobijali odgovarajuću/asungu, jer je njihova funkcija u strukturi neprijateljskih snaga bila jasno određena: oni su bili zaduženi da budu spoljna odbrana ustaško-domobranskih uporišta."[10]

Ali, napad na Kotor-Varoš nije uspjeo. Sutradan, po vedrom danu, borci Brigade i Odreda, u dugoj koloni u kojoj je bilo ranjenih i bolesnih, osim puška-ranja razjarenih neprijatelja iz Kotor-Varoša, bili su meta teškog naoružanja, kao i sedam ustaških aviona, koji su na smjenu dolijetali sa banjalučkog aerodroma. Srećom, partizani nisu imali veće gubitke, zato što su neprijatelji bili krajnje neprecizni u gađanju. Ipak, s obzirom daje epidemija tifusa i dalje ha-

[9] M.Trkulja i A. Hozić, *n.d.,* 144.

[10] V. Stupar, n.cf.,231.

rala, desilo se nešto veoma značajno poslije neuspjelog napada na Kotor-Varoš. Spasonosna metalna burad za parenje odjeće i ćebadi i suzbijanje epidemije pjegavog tifusa pronađena su u okolini Kotor-Varoša.

Četnički napad na Bolnicu Brigade i Odreda u Palivuku 31. marta 1943. Prebacivanje Bolnice preko Sipraga i Petrova Polja u Donje Koričane

Poslije napada u Očaušu (20. marta) odlučeno je da Bolnica napusti to područje i premjesti se u Palivuk u Hasića-kuće, selo koje se nalazi u Kruše-vu Brdu, na desnoj obali Vrbanje. To selo nije mnogo udaljeno od rijeke, ali je dosta visoko u brdu. Kad je Bolnica smještena u Palivuk, glavnina snaga Brigade i Odreda bila je još u okolini Kotor-Varoša. Ranije je odlučeno da za vrijeme odsustva glavnine snaga Bolnicu u Palivuku štiti 1. bataljon 9. krajiške NOU brigade.

U teškoj situaciji masovnog umiranja dok je Bolnica bila u Palivuku, Haj-ro Kulenović je preko ilegalne veze primio od saradnika NOP-a iz Travnika nekoliko injekcija, koje su bile spasonosne za one koji će ih primiti. Kako sam poslije rata sa Hajrom Kulenovićem, tada generalom i načelnikom Vojnomedicin-ske akademije, bila član Saveznog savjeta za zdravlje i socijalnu politiku SFRJ, ponekad smo se sjećali naših ratnih dana. On mi je jednom prilikom ispričao da je, dok je bio u Palivuku sa Bolnicom, iz Travnika dobio samo nekoliko injekcija. Rukovodstvo Bolnice je, u saglasnosti s još nekim rukovodećim ljudima u jedinicama, odlučilo kome treba dati te injekcije. Tada mi je rekao da sam i ja bila u toj maloj grupi „odabranih". Od tada sam ubjeđena da je to bilo presudno što sam ostala živa u toj epidemiji.

U tim uslovima, četnički bataljoni „Tankosić" i „Karađorđe" sa područja Teslica napali su Bolnicu u Palivuku 31. marta 1943, iznenadivši partizanski bataljon u zaštitnici Bolnice. U krvavoj borbi nanijeti su mu ozbiljni gubici. Četnici su zarobili tri mitraljeza, ali su otjerani i do Bolnice nisu uspjeli da se probi-

Sutradan je Bolnica iz Palivuka prebačena u Siprage, natčovječanskim naporom dijela boraca Brigade i Odreda i 1. bataljona 9. krajiške brigade, koji su na improvizovanim nosilima (napravljenim od dvije motke i jedne presavijene deke), prenijeli ranjenike i tifusare, a bilo je i nešto malih brdskih konja za pre-nos bolesnika. U Šipragama se Bolnica kratko zadržala.

Uskoro su borci, iscrpljeni i više gladni nego siti, prenijeli Bolnicu preko Petrova polja u Donje Koričane, gdje su stigli početkom aprila 1943.[11] Ovo selo ustaše su zapalile 1941, ali narod se nekako snalazio. Opravljao je kuće tek da se u njima može živjeti, a oni kojima je kuća izgorjela do temelja podigli su novu. Najveći problem u selu bila je velika nestašica hrane.

[1] *Ibid., 233.*

U Donjim Koricanima skoro četvrtina boračkog sastava i brojni mještani pomagali su bolničkom osoblju u njezi ranjenika i tifusara. Bolnica je u ovom selu ostala samo nekoliko dana. Zbog čestih pokreta skoro nije bilo prilike da se metalna burad koriste za namjenjenu svrhu, stoje prolongiralo zaustavljanje epidemije tifusa. A kako se epidemija brzo širila, broj bolesnika se stalno povećavao.

„Uslijed slabe ishrane, napornih marševa i loših vremenskih uslova, a osobito zbog tifusa, broj oboljelih u Brigadi i Odredu povećao se na oko 400. Tako je početkom aprila 1943. godine, od ranijeg brojnog stanja 384 borca, brojno stanje spalo na 267 zdravih boraca. Odred je tada imao 11 puškomitraljeza br-no, 2 šarca, dvije brede i 1 teški minobacač."[12]

„Tokom aprila, kad je bila kulminacija epidemije, broj oboljelih se stalno povećavao. Tada su u Bolnici radile kao bolničarke: Dušanka Baškot, Pava Bulić, Radojka Bursać, Stojanka Daradan, Nada Ivošević, Milena Jelisavac, Anka Kec-man, Bojana Latinović, Nada Mažar, Mara i Zorica Mitrov, Milka Simić, Matilda Todorović *Tilda* i Danica Vila."[13]

„Epidemija tifusa bila je tokom aprila 1943. godine u Odredu i Prvoj krajiškoj brigade na vrhuncu. Rijetki su borci i rukovodioci koji nisu oboljeli. Jedan za drugim, oboljeli su i gotovo svi članovi štabova, i Brigade i Odreda, i štabovi bataljona, i komandi četa, a također i članovi partijskog rukovodstva i terenski politički radnici. Uz tu bolest, i uz svakodnevno umiranje oboljelih, bila je velika oskudica u hrani, koja je bila gotovo isto što i prava glad. Iz toga perioda ostala mi je sačuvana jedna sveščića u koju sam svakodnevno unosio kratke bilješke, ono što sam tada smatrao najvažnijim."[14]

Odluka da se Odred i Brigada sa Bolnicom prebace iz srednje Bosne u Bosansku krajinu

Štabovi Odreda i Brigade, na zajedničkom sastanku održanom 8. aprila 1943, odlučili su da se obe jedinice, zajedno sa Bolnicom, prebace u Bosansku krajinu, zbog nepremostivih teškoća, a posebno zbog epidemije tifusa i velike nestašice hrane. I stanovništvo u Koricanima oskudjevalo je u hrani, a dok je imalo davalo je svojoj vojsci. Skoro svakog dana, djelovi ovih jedinica išli su preko Ugra u potragu za hranom. Sve što su donosili prvo su predavali za Bolnicu, a potom za svoje potrebe, ali uvijek je dio izdvajan i za stanovništvo.

[12] M. Trkulja i A.Hozić, *n.d.,* 144. Isti podaci su i u Izvještaju Štaba Četvrtog krajiškog NOP odreda za period od 3. februara do 9. aprila 1943, datiranom 9. aprila 1943, Arhiva Vojno-istorijskog instituta, Beograd, kut. 1624, reg. br. 1/1-30.

[13] *Ibid.,* 145.

[14] V. Stupar, *n.d., 233.*

0 potrebi prelaska ovih dviju jedinica sa Bolnicom u Bosansku krajinu složio se i Ratko Vujović *Čoče,* delegat Štaba Petog korpusa. Po veoma hladnom vremenu, duga kolona sa Bolnicom krenula je iz Korićana i spustila se niz skoro okomitu obalu do rijeke Ugra i isto tako strmom obalom popela se iz kotline Ugra i stigla u veliko selo Vitovlje da bi se prebacila u Bosansku krajinu. Kad je kolona stigla u Vito-vlje, iz Bosanske krajine vratili su se Šefket Maglajlić i Dušan Josipović *Duško,* sekretar i član Povjereništva Okružnog komiteta KPJ za srednju Bosnu, koji su išli u Oblasni komitet KPJ za Bosansku krajinu na konsultacije. Oni su donijeli vijest da Odred i Brigada sa Bolnicom ne treba da idu u Bosansku krajinu, pošto uskoro stižu veće snage NOV i POJ u srednju Bosnu - cijela Peta krajiška NOU divizija, između ostalog i zbog toga da se srednja Bosna očisti od preostalih četničkih snaga.

0 pokretu Bolnice iz Korićana u Vitovlje saznajemo i iz *Ratnog dnevnika* Voje Stupara, političkog komesara Odreda - u kome se navode dani aprila 1943:

„7 - IV Po mećavi pokret od Jove do Vitovlja. Vojska se smješta i odmara. Politički se priprema pokret preko Vrbasa. Stiže naređenje o prebacivanju samo bolnice, ostale snage da ostanu.

8 - IV Sastanak u štabu Brigade, dogovor o prenosu bolnice.[15]

10 - IV Brigada dolazi u Vitovlje, mi šaljemo bataljone u Sažiće. Štab Odreda i Brig(ade) na zajedničkom sastanku u Dukatu."[16]

Uslijedio je ponovo dug, naporan pokret - vraćanje u Korićane, opet preko Ugra, pošto je i prenošenje Bolnice po tim vrletima, kad se silazi do Ugra i penje prema Korićanima, zahtjevalo natčovječanske napore u tadašnjim uslovima gladi i studeni. Borci koji su pratili Bolnicu bili su iscrpljeni i izglanjeli, a posebno borci i mještani koji su prenosili bolesnike i ranjenike. Sada je Bolnica usmjerena u Gornje Korićane ijovu, gdje je bilo dosta napuštenih kuća. U kućama pripremljenim za prihvat bolesnika, očišćenim koliko se u tim uslovima moglo, bila je prostrta slama, a za pokrivanje su korišćena jedino ćebad - ona kojima su ranjeni i bolesni pokrivani i kada je Bolnica bila u pokretu. Samo to - i ništa drugo, bio je sav komfor za smještaj. Gdje je postojala peć bila je založena, ali bilo je kuća i bez peći. Lijekova i dalje nije bilo. Oskudjevalo se u svemu, kao i do tada, posebno u hrani.

„Gotovo svakodnevno umirao je barem jedan bolesnik od tifusa, a ukupan broj bolesnih dostigao je trećinu brojnog stanja jedinica (Brigade i Odreda), tj. bilo je oko pet stotina bolesnih. Svi koji su bili zdravi, pa i oni koji su preležali bolest i oporavljali se, podnosili su velike napore, da bi pružili zaštitu bolnici i da bi se jedinice održale, uprkos studeni, nestašici hrane i epidemiji tifusa."[17]

[15] V. Stupar, *n.d.,* 234, fusnota 4 glasi: „Tada je u obe bolnice brigadnoj i odredskoj bilo oko 400 bolesnih boraca. Brojno stanje Odreda 267 zdravih boraca...Na sastanku 8. aprila 1943. u štabu Prve krajiške brigade bilo je odlučeno da obe bolnice prenesemo u Bosansku krajinu. Za sve nepokretne bolesnike i ranjenike pripremljena su nosila".

[16] /bid.

[17] M. Trkulja, A. Hozić, *n.d.,* 145.

Četnički napadi na Brigadu, Odred i Bolnicu 12. i 24. aprila 1943.

Četnici su ponovo napali Brigadu, Odred i Bolnicu i to dva puta uzastopno, 12. i 24. aprila 1943. Na osnovu najnovijih podataka o veoma teškoj situaciji u kojoj su se našli Brigada, Odred i Bolnica, četnička rukovodstva su ocijenila da je to odlična prilika da se na njih izvrši napad radi potpunog uništenja. To je pokušao major Slavoljub Vranješević,[18] tada načelnik Štaba Bosanskih četničkih odreda.

Napad je izvršen 12. aprila, u ranim jutarnjim časovima. Po gustoj magli četnici su prišli sasvim blizu položajima partizanske odbrane na Lisini (k.1494), ključnoj tački cijelog regiona. Tu su se nalazili i dijelovi Bolnice, zajedno sa 1. bataljonom Odreda, koji je bio njena zaštitnica. Patrole 1. čete su imale zadatak da stalno kontrolišu to područje. Toga dana iz Šipraga je krenuo jedan ba-taljon Ljubičke četničke brigade u smjeru Lisine i, zbog navedenih vremenskih prilika, a posebno guste magle, partizanske patrole primjetili su ih tek kad su prišli sasvim blizu. Prva četa 1. bataljona Odreda izvršila je takav protivnapad da su četnici glavom bez obzira natjerani u bjekstvo, a na Lisini je ostao da leži mrtav Trivun Dakić, član Štaba Ljubičke četničke brigade, među ostalim izginulim četnicima. Tada je, nažalost, poginuo i naš mladi borac, 13-godišnji Milorad Va-sić, kurir Štaba 1. bataljona Odreda.

U *Ratnom dnevniku* Voje Stupara nalazimo nekoliko podataka o ovoj bici:

„11—IV ... Prvi bat. Odreda u Končanima, izvještava o pokretu četnika protiv nas...Predlažemo da se jedna do dvije čete iz Brigade pošalje na Lisinu. U toku noći Brigada nas je obavjestila d a j e poslala čete kako smo predložili.

12. IV Čuje se borba od pravca Jove. Stevo (Samardžija, komandant Odreda - nap. N. P.) i Adem (Hercegovac, zamjenik političkog komesara Odreda -nap. N. P.) odlaze do Baltića sa 2. četom i pratećim vodom Bataljona. Izvještaj: u borbi sa četnicima poginuo omladinac Milorad Vasić... Dvije čete 3. bataljona Brigade nisu stigle na Lisinu."[19]

Već 16. aprila Slavoljub Vranješević ponovo priprema napad na iste partizanske snage i njihovu Bolnicu na Lisini. Naređuje područnim četničkim jedinicama i na Manjaču da sakupe 2000 četnika sa 60 puškomitraljeza, 10 teških mitraljeza i 7 minobacača i dovoljnom količinom municije, koju su im obezbjeđi-vali Nijemci i ustaše. „Sakupivši četničke dijelove iz odreda *Kočić, Kralj Petar, Obilić* (Lazara Tešanovića *Laze), Borje* i puka *Manjača,* Vranješević je u svojoj za-povjesti odredio pravce napada po kolonama. Svoje komandno mjesto postavio je u Obodniku. U njegovoj naredbi br. 142".[20] Vranješević naglašava daje to *Iz-*

Od dolaska iz Srbije u srednju Bosnu Slavoljub Vranješević je stalno nastojao da potisne Radu Radića i postao je četnički komandant zapadne Bosne.

[19] V. Stupar, n.d.,234.

[20] Arhiva Vojnoistorijskog instituta, Beograd, kut. 233, reg. br. 9/10.

vanredna prilika da se neprijatelj ftj. partizani) *opkoli i potpuno uništi.* Na kraju naredbe stoji: *Teže ranjenike upućivati u bolnicu u Kotor-Varošu, a vrlo teške odmah u bolnicu u Banjaluku* - iz čega se jasno vidi da je ta *operacija* bila utanačena sa Nijemcima i ustaško-domobranskim komandama, kako bi svoje borce, odnosno četnike, ukoliko bude ranjenih, poslali u bolnice u Kotor-Varoš i Banjaluku. Taj brižljivo pripremani napad na jedinice NOVJ - Brigadu, Odred i Bolnicu u Končanima, četnici su započeli 24. aprila 1943. po jako maglovitom i hladnom jutru."[21]^

Čim se saznalo[22] da nailaze četnici, pošto su u vrijeme ovog četničkog napada 1. bataljon Odreda i tri bataljona Brigade već bili otišli preko Ugra u nabavku hrane za potrebe Bolnice i jedinica, po njih su odmah poslani kuriri da se hitno vrate. Za odbranu od četnika ostali su samo 2. bataljon Odreda i jedan bataljon Brigade, koji su bili desetkovani zbog tifusa. U Štabu Brigade bio je samo politički komesar Mladen Marin *Mlado,* dok su svi ostali članovi Štaba bili bolesni od tifusa. Drugi bataljon Odreda i njemu pridodata četa Brigade bila je sva odbrana, ukupno 170 boraca sposobnih za borbu, koji su raspolagali sa 16-17 puškomitraljeza i jednim teškim mitraljezom. Kako je komandant 2. bataljona Odreda bio također bolestan od tifusa komandu je preuzeo Stevo Sanardžija, komandant Odreda.

Iako su poslani kuriri, sve je bilo kasno. Tri bataljona Brigade i 1. bataljon Odreda nisu stigli da se vrate do početka borbe. Brzo je započeta evakuacija bolesnika iz kuća koje su bile odmah iznad zaposjednutih linija ili u neposrednoj blizini, kojom je rukovodio politički komesar Odreda Vojo Stupar. Poslije evakuacije bolesnih iz pojedinih kuća, sa same linije borbe, u njih su skoro odmah upadali četnici. Sve se događalo u trenutku, zato što su ih partizani, prije nego što će zapucati, pustili da priđu na samo 15 metara. Istina, postojala je opasnost da četnici upadnu u pojedine kuće u kojim su bili smješteni bolesnici. Ali, srećom, čim su partizani zapucali, oni su se u potpunom rasulu razbježali - sve do Šipraga.

I o ovom napadu četnika, 24. aprila 1943, nalazimo nekoliko podataka u *Ratnom dnevniku* Voje Stupara:

„13-23 IV Prelazimo u Jovu i Lisinu, Brigada je u Korićanima. Bolnica u Baltićima (Donjim Korićanima). Teže bolesnike ostavljamo u bolnici. Najteži bolesnici su: Zaga Stjepanović (učiteljica, član KPJ), Male i Šipka. Lakše bolesnike smještamo u ambulantu ujovi. Broj bolesnika stalno se povećava. Bolesni su i

[21] M.Trkulja i A. Hozić, *n.d.,* 146-147.

Šef Obavještajnog centra Odreda Đorđe Perović *Đoko* dobio je podatke o kretanju četničkih formacija prema položajima Odreda u vrijeme kad su pomenute jedinice već otišle na zadatak. Na osnovu tih podataka Štab Odreda je izvršio raspored 1. bataljona i organizovao odbranu.

Zaga Mala[23] i Mirajotanović.[24] Epidemija uveliko zahvata i komandni kadar. Tri komandira četa i nekoliko boraca leže u teškoj vatri... Preduzimamo sve moguće mjere za njegu bolesnika. Osjeća se nedostatak liječnika. Dijagnoza nije postavljena...

24-IV Četnici napadaju. Evakuišemo ambulantu.[25] Primamo borbu i razbijamo četnike nanijevši im znatne gubitke, 4 mrtva i nekoliko ranjenih. Uveče vraćamo jedan dio ambulante i sređujemo stanje."[26]

U četničkoj bježaniji bio je i četnički štab na čelu sa Radom Radićem, a o tome je kasnije Slavoljub Vranješević napisao: „1 Štab je mogao da padne u ruke partizana," dodavši da su neke četničke čete „...pobjegle glavom bez obzira pravo svojim kućama".[27] Kako je 1943. godine pravoslavni Vaskrs bio 25. aprila, četnici su u Šipragama, između ostalog, ostavili komoru sa hranom i 10.000 komada jaja, pripremljenih da sutradan poslije bitke, na Vaskrs, proslave pobjedu nad partizanima. Goneći ih u rasulu i dalje od Šipraga, partizani su zarobili teže naoružanje koje su četnici bježeći napustili, zatim napuštenu rezervnu hranu, pa i spomenuta jaja i tako su obogatili svoju trpezu za pravoslavni Vaskrs.

Hrabrošću malobrojne partizanske odbrane, koja se borila na život i smrt, a zahvaljujući i činjenici da četnike nije krasila hrabrost, pošto su oni svoju „hrabrost" pokazivali samo nad nemoćnim ljudima koji nisu imali oružje - na našu veliku sreću, četnička pobjeda je onemogućena. Oba četnička napada su odbijena. Na pravoslavni Vaskrs narod je dijelio sve što je imao sa svojim borcima i obratno - borci sa narodom, kad su se vratili poslije progona četnika.

Dakle, borci Brigade i Odreda snažno su se suprotstavili i ovim četničkim napadima na svoje jedinice, a posebno na Partizansku bolnicu u cilju njihovog uništenja. Četnici su poraženi iako su ih Nijemci, ustaše i domobrani, pošto su ih vjerno služili kao novostečene saveznike, snabdjevali oružjem, municijom, vojničkom opremom, hranom i, uz sve to, na osnovu potpisanih ugovora, davali su im novčanu nadoknadu za nedjela koja su sprovodili, prije svega koljući i ubijajući nedužne u pozadini ili bolnicama. A, eto, ni u Očaušu, ni u Palivuku, ni na Lisini-Koričanima to nisu postigli. Osujećena je njihova zločinačka namjera da pobiju i ranjene i bolesne borce NOR-a na zvjerski način, kako su četnici obično likvidirali svoje protivnike, protivno ne samo običajnim ljudskim zakoni-

[23] Zaga Mala - Zagorka Zaga Umičević (član Povjereništva Okružnog komiteta KPJ za srednju Bosnu).

[24] Mirajotanović, član SKOJ-a i KPJ iz predratnog perioda, član Okružnog komiteta SKOJ-a za srednju Bosnu od januara 1942.

[25] Ambulanta za lakše bolesnike je bila smještena u Jovi, tačno na pravcu nastupanja četnika. Neposredno pošto su bolesnici bili evakuisani, četnici su stigli do tih kuća i nekoliko za palili.

[26] V. Stupar,n.d.,234.

[27] Arhiv Vojnoistorijskog instituta, Beograd, Četnička arhiva, kut. 204, reg. br. 48/8.

ma koje uvažavaju svi civilizovani narodi u svijetu, već i Ženevskoj konvenciji, koja između svih zaraćenih snaga štiti ranjene i bolesne vojnike i uopšte bolnice, kao sanitetske institucije.

Partizanska pobjeda na Lisini bila je najznačajnija pobjeda nad četnicima u tom periodu u srednjoj Bosni. Ona je imala veliki značaj za dalji razvoj narodnooslo-bodilačke borbe u srednjoj Bosni. 1 u narodu je ovaj četnički poraz imao odličan odjek. Zlikovačka četnička namjera da, pobjedivši malobrojnu partizansku odbranu -čemu su se nadali pošto ih je bilo oko 2.000 naoružanih - pobiju ranjene i bolesne borce u Bolnici nije ostvarena. Njihovim vojničkim porazom u narodu je razobličeno četništvo kao pokret na čijem čelu su zlikovci, koji su, uz sve, ogrezli i u vojnoj sa-radnji sa dokazanim neprijateljima naroda - Nijemcima, ustašama i domobranima, kao i u pozadinskoj saradnji sa organima njihove vlasti u gradovima.

U naprijed navedenom sadržaju nastojali smo iznijeti koliko su bili teški uslovi za goli opstanak Odreda, Brigade i njihove Bolnice u periodu dok je trajala epidemija tifusa od 16. februara, kada je u srednju Bosnu stigla Brigada, pa do 24. aprila 1943, kada su četnici napali Brigadu, Odred i Bolnicu na Lisini, uz punu podršku i kooperaciju sa svojim novostečenim prijateljima - Nijemcima, ustašama i domobranima.

Za tih sedamdesetak dana tragičnih događanja bilo je 7 neprijateljskih napada[28] (od kojih su pet izvršili sami četnici), odnosno u prosjeku svakih 10 dana bio je napad. Za sve učesnike ovih brojnih pokreta Brigade i Odreda, a posebno Bolnice - i sve zdrave i bolesne, bio je potreban natčovječanski napor da sve izdrže. Nažalost, mnogi nisu. Pjegavi tifus, kao „kosom smrti", pokosio je svoje žrtve. Oni koji su preživjeli - preživjeli su golgotu. Ali, preživjeli su!

Narod i vojska su zajedno proslavili Prvi maj u Korićanima

Šest dana poslije pobjedonosne bitke nad mnogobrojnijim četnicima 24. aprila 1943, održana je velika proslava Prvog maja u Korićanima. Epidemija pjegavog tifusa je počela jenjavati, ali još je bilo bolesnih, a posebno mnogo reko-valescenata, koji nisu bili sposobni da se vrate u svoje jedinice.

Proslavu su zajedno organizovali vojska i narod. Navodimo bilješke Voje Stupara, političkog komesara Odreda.

„30-IV Sastanak sa Nard. oslobodilačkim odborom u Jovi. Dogovor o pripremama za proslavu 1. maja. Diskusije o ishrani naroda i o zadacima odbora u tome... i da dođu na proslavu koja će biti zajednička za narod i vojsku."[29]

Ovdje ne računamo manje napade, odnosno tzv. čarke, kad bi četnici samo izdaleka zapucali i odmah pobjegli. Međutim, ove čarke su izazivale veliku zabrinutost, pošto se u prvom momentu nije moglo znati kolike su snage četnika koje pucaju na kolonu, trebalo je dugu kolonu sa nosilima smještati u zaklon itd.

[29] V. Stupar, *n.d.* , 233-236.

U *Ratnom dnevniku* Voje Stupara zabilježeno je o ovoj proslavi i slijedeće: „Tač-no u 12 sati ispaljen je plotun, znak za početak proslave. Referatom o značaju 1. maja otvaram proslavu. U toku govora čuju se često poklici i aplauzi, na kraju oduševljeno prihvatanje parola.

Rukovodio sam daljim programom proslave. Program je bio:

1. Referat o značaju 1. maja - politkomesar Odreda Vojo Stupar
2. Himna rada - pjeva hor 2. bataljona
3. 0 borbi naroda u ovom kraju - govori Ilija Slavnić, komandant 1. bataljona Odreda
4. U Bosni se podignula raja - pjeva hor
5. Dolaze, od Jovana Popovića
6. 0 vojničkim uspjesima i o budućim zadacima NOV i posebno našeg Odreda - govori komandant Odreda Stevo Samardžija.

Cijeli program bio je izveden uz živo sudjelovanje i vojske i naroda. Raspoloženje veoma veselo. Dolazi do grljenja pojedinih govornika i recitatora. Svečani dio programa završen je pjesmom, a zatim smo pošli na zajednički ručak vojske i naroda. Poslije ručka zaigralo se kolo."[30]

Ovaj citat govori i o snažnom optimizmu boraca i naroda, koji ih je krasio u borbi protiv fašizma za slobodu. Proslava Prvog maja u Končanima ilustruje i čvrstu povezanost naroda i njegove vojske, koji su u cijelom periodu Narodnooslobodilačke borbe dijelili svako dobro i zlo.

Još nekoliko bilješki iz *Dnevnika* Voje Stupara:

„3. maj - Pregled bolnice. Preduzete mjere da njega i ishrana bolesnika budu potpune. Naveče sastanak sa Štabom Pete divizije. U bolnici umro i drug Đorđo Zviždalo od tifusa.

19. maj - U Maslovarama i na putu do Šipraga. Ponovo se organizuje karavan. Bolnica premještena u Palivuk.

25. maj - U bolnici Živka (Kukolj) i Milka (Simić) teško bolesne od tifusa. Staranje o ishrani bolesnika, Štaba Divizije i Odreda (2 vola za bolnicu)."[31]

Ovih nekoliko podataka navodimo samo kao sliku stanja u Bolnici maja 1943. Bolnica je 19. maja 1943. imala pokret u smjeru Palivuka. Teški bolesnici su prenijeti na nosilima u Palivuk (među njima je bio i moj otac Vaso Petrić), a tada je još bilo dosta rekovalescenata. Oni su bili pokretni bolesnici u Bolnici, a bilo ih je i u jedinicama.

Bolest i smrt Vase Petrića i Vase Kapora od pjegavog tifusa

Kada je epidemija pjegavog tifusa uzela maha, bolesnici su masovno umirali. To se i u Odredu znalo, pošto nije bilo nikakvih medicinskih sredstava za obaranje visoke temperature kod oboljelih. Kada je moj otac Vaso Petrić saznao

[30] *Ibid.,* 237.
[31] *Ibid.,* 239.

da sam i ja bolesna od pjegavog tifusa i da se nalazim u Bolnici u Palivuku, on je, uz saglasnost nadležnih iz Štaba Odreda, došao u Palivuk, odmah po preseljenju Bolnice iz Očauša u Palivuk zbog četničkog napada 21. marta 1943. Znao je da je i u Bolnici hrana bila sasvim oskudna; bolesnici nisu imali šta da jedu ni onoliko koliko su mogli, a duži period u određenoj fazi bolesti svaki bolesnik nije uopšte mogao da jede i kada je bilo neke hrane.

Ne mogu pouzdano da kažem kada je moj otac stigao pošto sam tada bila pretežno u agoniji (od 24. februara do 24. aprila). Ali, kako sam povremeno imala trenutke svijesti sjećam se da sam oca vidjela nekoliko puta u Bolnici u Palivuku. Otac me je tada izvodio (više nosio) ispred kuće, umivao i češljao na blagom proljetnom suncu. Davao mi je da pijem po malo vode, da jedem malo kukuruze, pijem mlijeka...Sjećam se, iz nekih trenutaka prisebnosti, daje tata ubrzo prestao dolaziti. U stvari, Bolnica je u Palivuku bila od 21. do 31. marta (do novog napada četnika). Moj otac je stigao odmah po dolasku Bolnice u Palivuk, 22-23. marta, da spašava svoje dijete, postoje svakog dana neko umirao od pjegavog tifusa. Ubrzo je i sam inficiran i više nije dolazio kod mene. Poslije napada četnika na Bolnicu u Palivuku, 31. marta 1943, moj otac Vaso i ja bili smo teško bolesni od pjegavog tifusa, stalno u agoniji, uz rijetke kratke trenutke svijesti.

Bolnica je 1. aprila krenula iz Palivuka za Šiprage, pa preko Petrova polja u Donje Korićane, gdje je stigla za dva-tri dana. U tom pokretu na nosilima smo bili moj otac i ja, pretežno bez svijesti. U tužnoj koloni, za sve je bilo neizvjesno da li će stići živi do narednog odredišta. Istina, borci na nosilima nisu o tome brinuli, pošto su bili pretežno bez svijesti i živjeli su u svom svijetu halucinacija. A kad bi došli do malo svijesti, kad progledaju, samo su vidjeli snijeg i inje po drveću, odnosno napupalo lišće - to govorim iz svoga iskustva.

Dolaskom u Donje Korićane ja sam sa još nekim bolesnicima smještena u kuću Cvijete i Sime Kekerovića. To znam po naknadnom saznanju, a ne na osnovu svoga sjećanja. Moj otac Vaso je smješten u drugu kuću.

Poslije samo nekoliko dana, Bolnica je ponovo imala pokret za Vitovlje, odnosno za Bosansku krajinu. Otac i ja smo opet bili na nosilima, u istoj koloni. Na tom užasno napornom putu, teški bolesnici su nošeni preko rijeke Ugra, a najteže je bilo spustiti se niz njen kanjon sa oštrim liticama.

Zbog novonastale vojne-političke situacije, s obzirom na bitno promje-njen odnos snaga, Bolnica je već sutradan opet bila u pokretu, ali ne za Bosansku krajinu već se vraćala u Korićane. Zaista, nije lako bilo to sve preživjeti ni onima koji su prenosili ranjene i bolesne borce, ali ni onima koji su nošeni.

Čim je Bolnica po povratku iz Vitovlja razmještena u Gornje Korićane, poslije dan-dva četnici su ponovo napali prvo 12. aprila, a potom i 24. aprila. Između ova dva četnička napada, u Bolnici je bio najveći broj ranjenika i bolesnika od pjegavog tifusa - oko 500.1 dalje su ishrana i lijekovi bili najteži problem. Tih dvanaestak dana moj otac i ja smo i dalje bili teški bolesnici. Tek kada je bio četnički napad 24. aprila, ja sam prvi put stala na svoje noge, poslije dva mjese-

ca provedena na nosilima, na patosu sa malo prostrte slame, izgladnila... I zdravi i bolesni - svi su bili gladni.

Kao rekovalescent ostala sam na oporavku oko dvije sedmice ujovi, poslije čega sam 10. maja vraćena u svoju četu, a otac Vaso je i dalje ostao u bolnici kao težak bolesnik. 0 tome, međutim ja tada, nisam imala nikakvih vijesti.

Iz *Dnevnika* Voje Stupara vidi se daje Bolnica iz Korićana premještena 19. maja 1943. u muslimansko selo Palivuk - u stvari vratila se u Palivuik, odakle je 1. aprila krenula u Donje Korićane. Tada je moj otac Vaso već bio težak ležeći bolesnik, a sada vidimo da je on 19. maja opet na nosilima i vraćaju ga u Palivuk. Najkraće, putanja Bolnice od kada se moj otac razbolio bila je sledeća:

22. ili 23. marta 1943. stigao je u Bolnicu u Palivuk da me njeguje.
25. ili 26. marta 1943. razbolio se od pjegavog tifusa i zapao u agoniju.
31. marta napad četnika na Bolnicu. U Bolnici teško bolesni ležimo i moj
otac i ja.
1. aprila u pokretu Bolnice iz Palivuka u Šiprage; prenijet na nosilima.
2. aprila Bolnica iz Šipraga preko Petrova Polja prenesena u Donje Korićane. Oko 8. ili 9. aprila sa Bolnicom preko rijeke Ugra prenesen u Vitovlje. Oko 9. ili 10. aprila, promjena vojne situacije; vraćen u Gornje Korićane. 12. aprila evakuisan iz kuće boravka dok je trajao četnički napad i vraćen. 24. aprila opet evakuisan negdje dok je trajao četnički napad i vraćen.
19. maja Bolnica u pokretu za Palivuk. U koloni je i i moj otac na nosilima.
20. maja stiže u Bolnicu u Palivuk.
26. maja moj otac Vaso Petrić umire u Palivuku i sahranjuju ga u zajednič
ku grobnicu.

Ne znam u kakvom stanju je moj otac bio kad je donijet u Palivuk. Svi bolesnici koji su donijeti na nosilima bili su teško bolesni, vjerovatno i on. Od kada se razbolio nije imao kontakt sa porodicom (ne može se računati susret u Bolnici u Palivuku sa mnom, koja sam i sama bila teško bolesna i pretežno bez svijesti).

Skoro sve što napisah o bolesti moga oca Vase Petrića dato je prema naknadnom saznanju na osnovu istraživanja, a samo djelimično na osnovu moga sjećanja. Jer, jedino do čega dopiru moja sjećanja danas jesu samo neki detalji iz bolnica u Očaušu i Palivuku, zatim iz prenosa Bolnice u Vitovlje i nazad u Korićane. Kada sam počela prezdravljati, a to je na dan četničkog napada na partizanske snage 24. aprila 1943, tek tada sam postala potpuno svijesna zbivanja oko sebe.

Kad je počeo četnički napad, 24. aprila 1943, mi rekovalescenti smo bili jako uplašeni jer se radilo, u stvari, o „biti iIi ne biti". Počeli su da nas u velikoj žurbi evakuišu iz seoskih kuća. Nas izvedu iz kuće, a četnici već upadaju unutra. Neke od tih kuća su odmah zapalili. Užasna pometnja i trka! U jednoj svo-

joj pjesmi o tim događanjima rekla sam - „Dar-mar!" Kad je počeo četnički napad, 24. aprila, još nesigurnu na svojim nogama, neko me je vukao da se brže krećem da bi se spasila od četnika.

Kao rekonvalescent, ni tada, ni duže vrijeme kasnije, nisam se ničega iz svoga života sjećala. Ni iz perioda prije bolesti, pa ni članova porodice, a samim tim ni činjenice da mije otac Vaso ležao bolestan u Bolnici u Korićanima. Poslije pjegavog tifusa, izgladnijeli i iznureni, pošto nam tokom bolesti organizam nije primao hranu (a i da jeste nije je bilo ni približno koliko je trebalo), imali smo ogroman apetit, a hrane skoro da nije bilo. Ako sam tada uopšte o nečemu razmišljala, to je bilo samo o hrani. I danas se živo sjećam da smo, kad sam se oko 10. maja 1943. vratila u četu, često poslije svakodnevnog časa vojne obuke išli na livadu da beremo travu srijemož, kao hranu za doručak i druge obroke. Ta trava nam je neko vrijeme bila jedina hrana. Tako ili slično, tamo gdje sam ja bila, bilo je sve do 26. maja 1943, kada sam pozvana u Šiprage, tada najznačajnije mjesto na cijeloj slobodnoj teritoriji srednje Bosne.

Sutradan po dolasku u Šiprage, 27. maja, došao je kurir Komande mjesta u Šipragama i mojoj sestri Dušanki i meni saopštio: ‚Juče vam je umro otac od tifusa u Palivuku. Sahranjen je u zajedničku grobnicu". Iz ovoga se vidi daje moj otac Vaso umro 26. februara 1943. Tako sam tek tada saznala da je on sve vrijeme od oko 25. marta do kraja maja 1943. bolovao od pjegavog tifusa. Kako je to trajalo dva mjeseca, gledano i iz današnje perspektive, sasvim je sigurno daje u toku bolesti imao i veće zdravstvene komplikacije. Jer, tifusari, ako nisu imali komplikacije, obično bi ozdravili za kraće vrijeme. Ali, kako sve vrijeme trajanja epidemije Bolnica nije imala ljekara nije se moglo za pojedine bolesnike utvrditi od čega boluju, a i da se utvrdilo skoro da nije bilo nikakvih lijekova.

Moja sestra Dušanka i ja pozvane smo iz naših četa, u kojima smo bili borci i sekretari aktiva SKOJ-a, da prisustvujemo sastanku Sreskog komiteta SKOJ-a u Šipragama, 27. maja 1943, radi obnavljanja rada političkih rukovodstava u srednjoj Bosni, pošto se vojno-politička situacija na tome području bitno poboljšala. Bilo je predviđeno da ponovo uđemo u Sreski komitet SKOJ-a za srez Kotor-Varoš, pošto smo već bile u tom Komitetu, formiranom novembra 1942. u oslobođenom Kotor-Varošu. Sekretar Komiteta bio je Mile Trnjaković, a članovi nas dvije sestre - Dušanka i ja.

Danas moram iskreno da kažem, pred samom sobom, da moja sestra i ja nismo plakale kad smo čule da je naš tata umro. Svi mi smo, da tako kažem, bili „odrvenili". Stalno je oko nas i iz našeg okruženja neko ginuo, mahom mladi ljudi, a i same smo stalno bile tome izložene. Masovno su oko nas borci umirali od tifusa. U to vrijeme u jedinicama niko ni za kim nije plakao ako pogine ili umre. Kako je naš tata imao 53 godine, a ja sam tek bila navršila 16, a sestra Dušanka 18 godina, po našem tadašnjem rezonu za nekim ko je umro toliko star kao naš tata ne bi ni trebalo plakati. Ipak, sutradan smo priznale jedna drugoj da smo te noći za našim tatom dugo plakale u mraku, sve dok nismo zaspale.

Pored vijesti o smrti našeg oca, koju smo Dušanka i ja dobile 27. maja 1943, poslije rata i iz drugih izvora smo saznali daje Vaso Petrić „umro pod kraj maja 1943. godine..." u Bolnici u Palivuku od pjegavog tifusa i daje sahranjen u zajedničku grobnicu umrlih boraca.

Na Partizanskom groblja u Šipragama grob mog oca Vase Petrića je simbolično obilježen, pošto se ne zna gdje su njegovi posmrtni ostaci. Njegovu kćer, a moju sestru, Dušanku četnici su zaklali u tom kraju (oko Blatnice blizu Teslica), oktobra 1944. Kako se ne zna da lije ona i gdje sahranjena, na tom Partizanskom groblju simbolično je obilježen i njen grob, pored oca Vase Petrića.

Bolest i smrt Vase Kapora od pjegavog tifusa

Vaso Kapor se nije odmah razbolio kada je započela epidemija tifusa u srednjoj Bosni, već znatno docnije. Zajedno sa Vašom Petrićem, on je od prvih dana ustanka, organizujući ustanak na području Opštine Maslovare, radio i na osnivanju nove narodne vlasti. Tako su njih dvojicu, već početkom septembra 1941, na prvoj ilegalnoj skupštini naroda, održanoj na maslovarskom groblju, 8. septembra 1941, odnosno sutradan po dolasku 2. partizanskog NOP odreda[32] u ovaj kraj, izabrani na čelo tada osnovane Partizanske opštine -Vašu Petrića za predsjednika, a Vašu Kapora za sekretara. Ona je djelovala sve do 7. aprila 1942, a tada je zbog četničkog puča prestala da radi do novembra iste godine, kada je srednja Bosna ponovo postala partizanska teritorija. Tada su njih dvojica nastavili sa svojim aktivnostima.

Supruga Vase Kapora, Viktorija Petrić-Kapor, od juna do novembra 1943. bila je na specijalnom zadatku u okupiranoj Banjaluci.[33] Upravo u tom periodu prodrli su Nijemci na slobodnu teritoriju u Maslovare, uz pomoć četnika Laze Tešanovića. Tada su četnici zarobili Vašu Kapora, zajedno sa Rajkom Petrićem,

Drugi partizanski NOP odred osnovan je u okviru formiranja Prve čete Bosanske krajine, 28. avgusta 1941. Na čelu Odreda bili su komandir Dragan Bubić i politički delegat Rade Ličina, koji su stigli iz Tisovca 7. septembra 1941. na teritoriju Maslovarske opštine. Ova opšti-na je djelovala ilegalno, paralelno sa ustaškom opštinom u Maslovarama a u njenom radu bilo je 60 učesnika iz zaselaka Raštani, Pavlovići i Lauši, a iz 2. NOP odreda učestvovali su Dragan Bubić, komandir, Rade Ličina, politički delegat i Milorad Mirković (do rata aktivista radničkog pokreta u Teslicu i član KPJ), borac 2 NOP. Krajem 1942. Vaso Kapor je postavljen za sekretara Sreskog komiteta KPJ za srez Kotor-Varoš.

Dr Dušan Lukač *Banja Luka i okolica u ratu i revoluciji,* Banjaluka 1968, 291. „Na temelju pisma Sefketa Maglajlića, koje je u Banja Luku donijela ilegalni politički radnik Viktorija Kapor, rođena Petrić, ujesen 1943, formiranje ilegalni Narodnooslobodilački odbor u gradu u koji su ušli: dr Šime Fabijanić, Franjo Odić, Derviš Tafro, Đuro Đurica, Bećir Galijašević, Vito La-strić i Zajim Ibrahimbegović." *Banja Luka u novijoj istoriji (1878 -1945),* Sarajevo-Banjaluka, 1976, 755,, ...s oslobođene teritorije od strane OK KPJ za centralnu Bosnu bila je upućena u Banja Luku Viktorija Kapor, rođena Petrić..."

polubratom Vase Petrića i Petrom *Perom* Bubićem i predali ih u zatvor Crnu kuću u Banjaluci - ustaškoj vlasti. Vaso Kapor je deportovan u logor na Sajmište u Beograd, a potom u logor u Zagreb s tim da bude poslan na prisilni rad u koncentracioni logor u Njemačku (tada je Pero Bubić poslan u Njemačku i nikada se nije vratio).

U toj teškoj situaciji Vaso je uspjeo da pošalje iz logora dopisnu kartu svojoj sestri od ujaka Mari Opačić, udatoj Nikiforov, koja je u Zagrebu bila uključena u ilegalno djelovanje Narodnooslobodilačkog pokreta. Uskoro je Vaši u logorsku ćeliju došao ustaški oficir Mustafa (inače Banjalučanin, učesnik NOP-a) da ga odvede na saslušanje, a, u stvari, odveo gaje u svoj stan, nahranio ga i zadržao nekoliko dana da se malo oporavi, kako bi bio sposoban da ga uputi u Banjaluku, preko veze NOP-a. Tako je Vaso stigao u Banjaluku, u vrijeme kada je Viktorija, iz okupirane Banjaluke, postoje bila uspješno izvršila zadatak zbog koga je upućena u taj grad, trebalo da krene na slobodnu teritoriju, pa su tako Vaso, Viktorija i njihovo dvoje male djece, sa redovnom kururskom vezom NOP-a, srećno stigli na slobodnu teritoriju u Ma-slovare.

Poslije kratkog vremena, dok se još nije bio oporavio od gladovanja i šikani-ranja u logoru u Zagrebu, Vaso je morao da se povuče sa partizanskim vojnim snagama u Bosansku krajinu, pred neprijateljskom najezdom. I Viktorija se tada povukla, ali sa drugom jedinicom, postoje bila slušalac Srednjeg partijskog kursa. Poslije nešto više od mjesec dana, slučajno, prilikom mimoilaženja dvaju partizanskih kolona - pri kraju tadašnje, šeste neprijateljske ofanzive, negdje kod Jajca, sreli su se Vaso i Viktorija i ostali su zajedno u istoj jedinici. Kada su se prilike normalizo-vale ubrzo su bili kod kuće u Maslovarama. Kako je Vaso i prije ove ofanzive bio veoma iscrpljen od boravka u logoru, odmah po dolasku kući se razbolio. Zbog nestašice lijekova njegovo stanje se stalno pogoršavalo. Nekoliko dana kasnije dobio je visoku temperaturu, karakterističnu za početni stadijum pjegavog tifusa i zapao je u agoniju. Upravo tada se u kući Vase Petrića, gdje je u to vrijeme živio i Vaso Kapor, nalazila dr Danica Perović, koja je tada bolovala od upale pluća, pa se i ona an-gažovala u Vasinom liječenju. Kada su partizanske snage krenule iz Maslovara, Viktorija je dobila od ljekara injekcije i špric, kao i uputstva kako treba da pruži pomoć oboljelom mužu. Poslije desetak dana temperatura je pala i Vaso je došao svijesti. Uskoro, zatražio je da nešto pojede (krompir pečen u rerni). Kad je nešto malo pojeo - umro je, 22. februara 1944.

Sahranjen je sutradan, 23. februara, na maslovarskom groblju.

Sada, da dodam jednu epizodu. Poslije Vasine sahrane, tog dana poslije podne, i ja sam stigla u Maslovare, na prolazu za Okružno savjetovanje KPJ za okrug Banjaluku, koje se održavalo narednog dana, 24. februara 1944. u Kotor-Varošu. Toga dana doljetela su sa banjalučkog aerodroma tri aviona tipa Brego i bombardovala više objekata u Maslovarama. Po svemu, na meti je bila i naša kuća, pošto se znalo da su u njoj uvijek bili štab brigade, divizije, ili dio bolnice i si. Srećom, nisu pogodili kuću već obližnje zgrade u dvorištu, među kojima je velika štala za krave i konje bila potpuno razorena.

U našem dvorištu, početkom rata, napravljeno je veće podzemno sklonište, koje smo zvali bunker, gdje se moglo u slučaju potrebe boraviti, kao i skloniti hranu, vrijednije stvari i si. Svi članovi porodice i sve osobe koje su se tu zatekle sišli u bunker da se sklonimo od razornih bombi. Srećom, bomba tu nije pala. Ali desio se jedan neobičan događaj.

Kada je počela šesta neprijateljska ofanziva nalazila sam se u selu Korićani, na Vlašiću, gdje je u kući Ilije Slavnića bilo sjedište Sreskog komiteta KPJ za Travnik, čiji sam tada bila član. U istoj kući bio je smješten i Štab Drugog bataljona Prve proleterske brigade. Kada je došlo vrijeme povlačenja ispred neprijateljskih snaga ba-taljon se povlačio u smjeru Jajca i s njime i svi mi, politički radnici, koji smo se tu zatekli. Tako sam ja, za vrijeme šeste neprijateljske ofanzive, bila stalno u pokretu od oko 10. januara do 23. februara 1944, naravno pješke sa nekoliko jedinica. Prvo smo stigli u Jajce, koje je odmah napušteno, pa smo preko Janja išli do Glamočkog polja, pa blizu Drvara, zatim pored Sanskog Mosta, opet smo stigli u Jajce, iz koga sam se sa nekoliko redovnih kurira vratila u Korićane.

U Sreskom komitetu KPJ za Travnik bili su informisani da sam stradala na Glamočkom polju od bombardovanja, pa je i moja porodica o tome obavještena i iskreno me je bila ožalila, kao šestog člana porodice Petrić koji je izgubio život u NOR-u(a stvarno je poginula jedna djevojčica koja se zvala Nevenka, ali to je bila učiteljica iz Jajca). Ali, 23. februara 1944, poslije 43 dana pojavila sam se „iz mrtvih". Silno iznenađenje, radost! Majka je pala u nesvjest... Poslije susreta, svi su bili iznenađeni činjenicom što sam bila potpuno nijema i to ne od prehlade, već zbog raznih šokova koje sam tokom ofanzive doživjela. Imala sam prilike da konsultujem pojedine ljeka-re, čak i otorinolaringologa, za vrijeme moga dugog pokreta po Bosanskoj krajini i raznim vrletima. Svi su smatrali daje to nastalo zbog jakog stresa, a ne od prehlada, kojih je bilo u tom periodu. Ljekari, svi bez izuzetka, prognozirali su da će se taj moj problem možda riješiti u poslijeratnim uslovima, kada više ne bude stresnih situacija, koje prate svaki rat. Bila sam nesrećna zbog toga, ali mojima je bilo toliko drago kad su me vidjeli živu da me nisu ni stigli pitati zašto šapućem. Ubrzo po mom dolasku pristigla su tri aviona da bombarduju Maslovare i svi smo brzo sišli u naš bunker u dvorištu. Čuli smo nekoliko bombi u neposrednoj sredini. Kad sam izašla iz bunkera svi smo se radovali što smo ostali živi, a najglasnija sam bila je kad sam pri-mjetila da sasvim normalno govorim. Poslije rata, jedan stručnjak mi je rekao da su posljedice šoka (šokova) eliminisane novim, snažnim šokom i da je o toj pojavi čitao u stručnoj literaturi.

Ja sam preživjela pjegavi tifus

Prve simptome bolesti osjetila sam dan-dva prije 24. februara, a pušku sam predala političkom komesaru svoje čete, Mihajlu Pavloviću, 24. februara na dan pokreta za Prnjavor. Istoga dana izgubila sam svijest i smještena sam na nosila u ambulantu Odreda, pošto su se sa jedinicama u koloni stalno kretale i njihove ambulante.

Kolona je od 24. februara 1943. bila skoro stalno u pokretu. Uz natčovječan-ske napore borci, mještani i omladina, kroz dubok snijeg, po mrazu i studeni, polu-gladni, ne satima ili danima već duže od dva mjeseca, prenosili su Bolnicu Brigade i Odreda iz mjesta u mjesto. To o čemu pokušavam da govorim, odnosno što tek danas, poslije više od 60 godina, prvi put želim da stavim na hartiju, čitaocu će izgledati nevjerovatno. Čak i meni samoj. Jer, bila sam težak bolesnik od pjegavog ti-fusa, vjerovatno sa ozbiljnijim komplikacijama, pretežno bez svijesti, cijela dva mjeseca - od 24. februara, od pokreta iz Grabovice za Prnjavor do 24. aprila, kada je bio jedan od četničkih napada. Iako većim dijelom bez svijesti, ipak se iz tog dvomjesečnog perioda prisjećam samo nekih detalja.

Od 24. aprila bila sam oko petnaestak dana rekonvalescent, u kući porodice Krše Slavnića, našeg druga iz Odreda, na Lisini sa grupom boraca.[34] Poslije toga sam 10. maja 1943. vraćena u svoju četu, koja se tada također nalazila na Lisini, odnosno Jovi.

U daljem tekstu dajem kratku hronologiju opisanih zbivanja, sa poentom na pokretima Brigade i Odreda, zajedno sa njihovim ambulantama-bolnicama, odnosno kasnije njihovom zajedničkom Bolnicom, pri čemu mije namjera da istaknem:

- česte pokrete Brigade, Odreda i Bolnice zbog stalnog neprijateljskog okruženja i potpune izolovanosti u srednjoj Bosni od tadašnjih snaga NOVJ;
- razorno djelovanje epidemije pjegavog tifusa koja je masovno uzimala žrtve, među kojima su bila i tri člana moje porodice - Vaso Petrić, otac, bolovao od 23. ili 24. marta do 26. maja 1943. kada je umro; Vaso Kapor, zet Vase Petrića i suprug moje sestre Viktorije Petrić-Kapor, razbolio se u Bosanskoj krajini za vrijeme šeste ofanzive (decembra 1943), umro februara 1944. u Maslovarama; i ja, Nevenka Petrić, Vasina kćer, bolovala od 24. februara do 24. aprila, preživjela sam tifus i 10. maja 1943. vratila sam se u svoju četu;
- 7 neprijateljskih napada od 13. februara do 24. aprila 1943. u cilju potpunog uništenja Brigade, Odreda i Bolnice, do čega ipak nije došlo zahvaljujući natčovječanskim naporima i hrabrosti boraca koji su se oduprli svim napadima i u izuzetno teškim uslovima spasli Bolnicu od potpunog uništenja.

Hronologija pokreta Bolnice i neprijateljskih napada, 13. februar-24. april 1943.

Odred su napali četnici na planini Čemernici kod Skender-Vakufa na povratku iz Mrkonjić-Grada, gdje je prenijeo Bolnicu 1. proleterske divizije.

21. februar 1943 - Nijemci, ustaše, domobrani i četnici napadaju naše snage na područje Skender-Vakufa i zauzimaju ga. Jedinice s Bolnicom kreću ka Grabovici.

[34] U ovoj grupi tada su bili Mile Trkulja kao bolesnik, Jovanka Cmomarković, kasnije udata Trkulja, Drago Luburić, Husein Redžić i drugi.

24. februar - Pokret iz Grabovice za Prnjavor. Tad sam se se razbolila. Na nosilima sam. Kada su jedinice s Bolnicom stigle u Vijačane (Prnjavor) uslijedio je zajednički napad Nijemaca, ustaša, domobrana i četnika.

27. februar - Cijeli dan borci štite Bolnicu, u očajničkoj borbi protiv Nijemaca, ustaša, četnika i domobrana, pod avionskim bombama i udarima teškog naoružanja.

28. februar - Naše snage su uspjele da se izvuku iz obruča, kreću s Bolnicom ka Čavci i Čečavi.

2. **ili** 3. **marta** - Stižu u Očauš gdje je Bolnica smještena. Ogroman snijeg.

Smještena sam u zaselak Klječane, Očauš, na malo slame, pokrivena **sa** tankom dekom, zajedno sa drugaricom Sokom iz Brigade. Pod tom zajedničkom dekom Soka je umrla. Odnijeta je tek sutradan.

20. **mart** - Bolnicu napadaju četnici u Očaušu 20. marta. Odbranjena. Masovno umiru bolesni.

21-22. mart - Pokret Bolnice za Palivuk, gdje stižu 22. marta u kuće Ha-sića.

Poslije 20. marta - U Bolnicu stiže moj otac Vaso Petrić da brine o meni i to traje 4-5 dana. I on se teško razbolio od pjegavog tifusa. Nije poznato daje iko od porodice s njim imao kontakt od kada se razbolio sve do njegove smrti.

31. mart - Ponovo napad četnika na Bolnicu u Palivuku. U teškoj borbi četnici zarobili 3 mitraljeza; 1. bataljon 9. brigade odbranio Bolnicu uz ogromne žrtve.

1. april - Bolnica kreće u Šiprage. Moj otac i ja smo na nosilima u dugoj, tužnoj koloni koja iz Šipraga, preko Petrova polja, ide za Donje Koričane. U Bolnici je oko 400 ranjenih i bolesnih, svakog dana neko umire.

4-5. aprila - Bolnica smještena u Donje Koričane. Kulminacija pjegavog tifusa. Sada je oko 500 ranjenih i bolesnih. Masovno umiru.

Oko 9. aprila - Bolnica u pokretu preko Ugra u Vitovlje, na putu za Bosansku krajinu.

10. april - Bolnica ne ide u Bosansku krajinu, vraća se i smješta u Gornje Koričane. Razlog - bitno poboljšana situacija: stiže cijela Peta divizija u srednju Bosnu.

12. april - Četnički napad sa 400 pušaka. Bolnica ugrožena. Uspješno od-branjeni položaji, četnici otjerani uz znatne žrtve. Bolnica spašena.

24. april - Četnički napad sa oko 2000 ljudi u stroju. Cilj: uništiti jedinice i Bolnicu. Među poginulima i četnički komandni kadar. U bjegu ostavili mrtve, oružje, hranu. Tek tada, u evakuaciji bolesnih, prvi put stajem na svoje noge.

Kraj aprila - Epidemija tifusa malo opada, u Bolnici dosta rekovalescenata.

10. **maj** - Posle oporavka vraćena sam u četu. Moj otac Vaso Petrić i dalje u Bolnici.

19. maj - Bolnica ponovo seli u Palivuk; u njoj je i moj otac u teškom stanju.

26. maj 1943 - Moj otac Vaso Petrić umire od pjegavog tifusa u Palivuku. Imao je 53 godine. U Palivuku je i sahranjen u zajedničku grobnicu.

24. **maj 1943** - Dr Danica Perović, zajedno sa Petom kozarskom brigadom, prešla Vrbas i stigla u srednju Bosnu. Osnovana Bolnica Divizije.

Uskoro sa Bolnicom 11. divizije stigla je u Čudnić[35] gdje je bolnica smještena.

U Bolnici 95 bolesnih: ranjenika 42 i tifusara 53 koji su smješteni u zgradu odvojenu od ostalih zgrada, preko Vrbanje. Odjeljenje je uvijek bilo puno[36]. Dr Danica Perović kaže: „Zatečeno u bolnici 1 brigade svega 126. Tu je umrlo 18 drugova, najviše obolelih od tifusa, jedan ranjenik i ranjeni od bombi..."[37]

Maj i jun 1943 - Pjegavi tifus još hara, iako smanjenog obima. Traje i u zimu 1943/44. godine. Vaso Kapor se razbolio od pjegavog tifusa i umro.

Zaključak

1. Epidemija pjegavog tifusa u srednjoj Bosni počela je 16. februara 1943, kada je 1. krajiška NOU brigada stigla u okolinu Skender-Vakufa. Brigada je već imala boraca oboljelih od pjegavog tifusa, posebno u grupi izbjeglica koji su bili prisiljeni da se priključe Brigadi pa su sa njom stigli u srednju Bosnu. Odmah po njihovom dolasku i u Odredu su borci počeli oboljevati. Trajala je oko dva i po do tri mjeseca, ali je još dosta dugo bilo oboljelih. I krajem maja iste godine u Bolnici je umrlo dosta posljednjih tifusara, među kojima je bio i moj otac Vaso Petrić. Kasnije je takođe bilo dosta bolesnika. Čak i naredne zime opet je bilo mnogo bolesnih, naročito za vrijeme šeste ofanzive, decembra 1943 -januara 1944. Od ove epidemije bolovala su tri člana porodice Petrić. To su: Vaso Petrić koji je bolovao od pjegavog tifusa sa komplikacijama i od toga je i umro, Vaso Kapor, zet Vase Petrića, odnosno suprug Viktorije Petrić-Kapor, koji se razbolio od pjegavog tifusa za vrijeme šeste ofanzive, decembra 1943. u jedinici kod Drvara. Kad se poslije ofanzive vratio kući bio je i dalje teško bolestan od pjegavog tifusa i umro je februara 1944. Ja sam takođe teško bolovala od pjegavog tifusa sa komplikacijama, ali to sam preživjela i poslije dva mjeseca i

Čudnić je malo naselje (škola, trosobna zgrada za učitelja i samo nekoliko manjih zgrada) u Kruševu Brdu gdje se nalazi i Palivuk. Čudnić se nalazi u dolini pored Vrbanje, dok je Palivuk u brdu na desnoj obali rijeke Vrbanje.

Dr Danica Perović, *Razvoj sanitetske službe u centralnoj Bosni 1941-1944,* u *Žene Bosne i Hercegovine u Narodnooslobodilačkoj borbi,* Zbornik sjećanja 1977, Svijetlost, Sarajevo, 260-268.

Ibid., 266-267 - iz čega se vidi daje tada Bolnica 1. krajiške NOU brigade imala 126 ranjenih i bolesnih (ovaj podatak se bitno razlikuje od nekih korišćenih po kojima je daje tada bilo ukupno samo 6).

deset dana vratila sam se u svoju četu. U to vrijeme još pet članova porodice Pe-trić su bili aktivni borci NOR-a: moje sestre Viktorija Petrić-Kapor, Dušanka Pe-trič i Smilja Petrić, brat Vojislav i majka Natalija, koja nije bila borac u jedinici, ali je bila stalno u kontaktu s borcima NOR-a. Svi su bili izloženi infekciji, ali niko od njih nije postao žrtva pjegavog tifusa. Istina, Dušanka Petrić je postala žrtva, ali ne tifusa, već četničke kame. Oktobra 1944. četnici su je na prepad zarobili, mučili i na kraju zaklali u okolini Blatnice kod Teslica. Nikad se nije saznalo gdje su njeni posmrtni ostaci.

2. Godine 1943, za vrijeme pokreta 1. krajiške NOU brigade i 4. krajiškog NO odreda, odnosno za vrijeme epidemije pjegavog tifusa u srednjoj Bosni, posebno u višim predjelima, gdje su se pretežno kretale ove dvije jedinice, zima je bila veoma jaka sa visokim snijegom i mrazevima. Borački sastav koji je nosio ranjene i bolesne drugove, sanitetsko osoblje, kao i svi ostali borci, mještani i među njima omladina, koji su uvijek bili uključeni u prenošenje partizanskih bolnica, nisu imali toplu odjeću i obuću i, uz sve to, bili su polugladni. U koloni je bilo oko 400 premrzlih, ranjenih ili bolesnih od tifusa boraca, a kad je epidemija kulminirala i do 500. U tim teškim uslovima u koloni je bio veliki broj nosila na kojima su prenošeni ranjeni i bolesni borci, kao i brdskih konjića za prenošenje lakših bolesnika.

3. Prva krajiška NOU brigada i 4. krajiški NO odred, zajedno sa ambulantama, odnosno Bolnicom (kada su spojili sanitetske službe), bili su stalno pod pritiskom neprijateljskih snaga, pošto su tada bile jedine dvije jedinice NOV] u srednjoj Bosni. Istovremeno su bili i stalna meta neprijateljskih snaga: Nijemaca, ustaša, domobrana i četnika. Zbog izuzetno teških uslova za opstanak, odlučeno je da se, krajem februara 1943, prebace sa područja Skender-Vakufa -Šipraga u Vijačane na područje Prnjavora, vjerujući da će tako bitno poboljšati prehranu, kako ljudi u boračkom sastavu, tako posebno ranjenih i bolesnih boraca. To je učinjeno, ali su se pod pritiskom snaga neprijatelja opet vratili u planinske krajeve, gdje je i dalje vladala glad. U potrazi za hranom, već potpuno na izmaku snaga, odlučile su da se početkom aprila sa Bolnicom prebace u Bosansku krajinu, ali to nije realizovano zbog povoljne promjene odnosa snaga dolaskom u srednju Bosnu Pete krajiške divizije i drugih jedinica.

4. U tim teškim uslovima bilo je ukupno 7 neprijateljskih napada[38] i to:

a) Prvo je 13. februara napadnut 4. KNOP Odred na planini Čemernici, prilikom povratka iz Mrkonjić-Grada poslije prenosa Bolnice 1. proleterske divizije. Tada je Odred bio sasvim sam u srednjoj Bosni (13-16.februar 1943) i neprijatelj je sve preduzeo da ga uništi. Isti cilj su imali i od 16. februara, kada je stigla 1. KNOU brigada.
b) Brigadu, Odred i Bolnicu radi, njihovog potpunog uništenja, 21. februara napali su Nijemci, ustaše, domobrani i četnici kod Skender-Vakufa.

38 Ne navodimo druge manje četničke napade tzv. čarke.

c) 27. februara u Vijačanima sa istim ciljem žestok napad: Nijemci, ustaše, domobrani i četnici uz podršku teškog naoružanja i avijacije. Uspjeli su da se izvuku iz obruča; Bolnica je spašena. Pokret u smjeru Čečave, Buletića i Očauša.

cl) Bolnica smještena u selo Očauš; 20. marta napad četnika na Bolnicu.

e) Bolnica prenesena u Palivuk 21. marta. Opet napad četnika 31. marta. U očajničkoj bici zarobili tri mitraljeza. Napad odbijen uz žrtve na obe strane. Bolnica prenesena 1. aprila u Šiprage. Poslije kratkog odmora, preko Petrova Polja prenijeta je u Donje Koraćane. Broj tifusara u naglom porastu.

f) Napad četnika 12. aprila sa 400 naoružanih. Odbijen. Otjerani su u rasulu.

g) Napad četnika 24. aprila sa oko 2000 naoružanih. Uslijed tifusa odbrana malobrojna, ali su četnici otjerani uz znatne žrtve. Bolnica spašena.

Navodeći ovih 7 neprijateljskih napada ističemo da su sami četnici napali pet (5) puta: 13. februara (na Čemernici), 20. marta (na Bolnicu u Očaušu), 31. marta (na Bolnicu u Palivuku), 12. aprila (na Brigadu, Odred i Bolnicu) i 24. aprila (na Brigadu, Odred i Bolnicu) 1943. godine, ali uz podršku Nijemaca i ustaša (naoružanje, avijacija, teško oružje, municija, hrana i dr.). U dva napada 21. februara kod Skender-Vakufa, kao i 27. februara u Vijačanima, četnici su bili udruženi sa Nijemcima, ustašama i domobranima. Oba puta neprijatelj je imao podršku avijacije iz Banjaluke i teškog naoružanja. Svi napadi su se odigrali u vrijeme kulminacije epidemije pjegavog tifusa, postoje bilo 400-500 bolesnih i ranjenih boraca. Dakle, od 13. februara, prvog napada na Odred na planini Čemernici do 24. aprilal943, posljednjeg četničkog napada u tom periodu, (kada su opet četnici napali na Brigadu, Odred i Bolnicu na Lisini), bilo je 7 napada, za samo 70 dana. Prosječno, svakih 10 dana po jedan neprijateljski napad. Gledano iz današnje perspektive, i kada se uzmu u obzir sve tadašnje okolnosti, to je bilo ravno Golgoti! Ali, partizani su, u tom sudbonosnom periodu, boreći se i za goli opstanak u srednjoj Bosni, zbog potpune izolovanosti od ostalih partizanskih snaga, hrabro branili i odbranili svoju malu teritoriju, a prije svega Bolnicu, bez obzira na žrtve. U ovom preteškom periodu, neprijatelji, a posebno četnici, nikada nisu uspjeli da se probiju do Bolnice i u njoj pobiju bespomoćne ljude - ranjene i oboljele borce NOR-a. Partizani su uvijek u snažnim protivnapa-dima odbijali nasrtaje, a kako su se u njima naročito eksponirali četnici - posebno su njih u svakom od ovih napada, otjerali sa bojišta u rasulu, glavom bez obzira.

5. Četnici su zajedno sa Nijemcima, ustašama i domobranima vodili odsudnu bitku da se u srednjoj Bosni unište dvije jedinice NOVJ - 1. krajiška NOU brigada i 4. krajiški NO odred i njihova Bolnica. Oni su vjerno služili svojim novostečenim saveznicima - Nijemcima, ustašama i domobranima, koji su ih snab-djevali oružjem, municijom, vojničkom opremom, hranom i redovnom novčanom nadoknadom, pored ostalog i zato da na zvjerski način poubijaju ranjene

i bolesne borce NOR-a u partizanskoj Bolnici. To su već bili učinili u partizanskim bolnicama u srednjoj Bosni u: Jošavci, Borju, Tisovcu, a i u napadima na partizanske kolone sa ranjenim i bolesnim, i pored oznaka da je u koloni dio bolnice.

Niko od njih tada nije ni pomišljao na poznatu Ženevsku konvenciju, koja između svih zaraćenih snaga štiti ranjene i bolesne vojnike i bolnice, kao sanitetske institucije. To se posebno jasno vidi iz instrukcija koje su četničke vođe slali podređenim jedinicama pred napade na 1. krajišku NOU brigadu, 4. krajiški NOP odred i njihovu zajedničku Bolnicu.

6. Period borbe 1. krajiške NOU brigade i 4. krajiškog NOP odreda, sa njihovom zajedničkom Bolnicom, od 16. februara do 24. aprila 1943. jeste herojski podvig sa dometima junaka iz grčkih spjevova, posebno zato što su u ovom periodu njihove pokrete u stopu pratili i napadali Nijemci, ustaše, domobrani i srednjobosanski i drugi četnici. Posebno su četnici napadali ove dvije jedinice i njihovu Bolnicu, kad god su uspjeli da sakupe kakve-takve snage (pošto, objektivno govoreći, oni nikad nisu ni postali prava vojska), s ciljem da kao direktni eksponenti svojih bliskih saveznika - Nijemaca i ustaša - unište ove jedinice, tada jedine u srednjoj Bosni i njihovu Bolnicu. Ali, srećom, to im nije uspjelo! Brigada i Odred, podnoseći natčovječanske napore, hrabro su se branili i odbrani-li, ne obziruć se na žrtve, a uz natčovječanske napore borili su se da spasu od sigurne smrti svoje ranjene i bolesne borce u Bolnici. Herojski su ih branili! I od-branili!

IZVORI

Opštine Kotor-Varoš i Skender-Vakuf u NOB-u 1941-1945, monografija grupe autora, Narodni univerzitet *Đuro Pucar Stari,* Kotor-Varoš, 1985, glavni i odgovorni urednik dr Nevenka Petrić; autori pojedinih dijelova: Kerim Dizdar, *iz drevne prošlosti,* 9-13: Milan Vukmanović, *Društveno-političke prilike u periodu austrougarske okupacije i između dva svjetska rata,* 13-51; Momir Kapor, Dušan Josipović *Duško, Komunisti u pripremama i organi-zovanju ustanka - osnivanje i djelovanje organizacija KP},* 53-88; Mile Trkulja, Advan Ho-zić, *Ustanak i Narodnooslobodilački rat,* 89-179; dr Nevenka Petrić, *Savez komunističke omladine Jugoslavije i omladinski pokret u ustanku i Narodnooslobodilačkom ratu,* 181-215; Viktorija Glavaš, *Učešće i uloga žena u ustanku i Narodnooslobodilačkoj borbi,* 215-237; Dušan Josipović, Momir Kapor, *Osnivanje i razvoj revolucionarne vlasti,* 237-267; Dušan Borić *Duško* i Slavko Popović, *Društveno-ekonomski razvoj bivšeg sreza Kotor-Varoš od 1945. do 1985. godine,* 267-293.

Arhiv Bosanske krajine u Banjaluci

Vojnoistrijski institut, Beograd

Banjaluka u radničkom pokretu i NOB, Zbornik sjećanja, knj. 1 i 2, Institut za istoriju u Banjaluci, Banjaluka 1981. i 1985.

Banjaluka u novijoj istoriji (1876-1945), Institut za istoriju u Sarajevu, Sarajevo 1977.

Dr Dušan Lukač, *Banjaluka i okolica u ratu i revoluciji (1941-1956),* SUBNOR Banjaluka, Banjaluka 1968.

Otrgnuti od zaborava, Savez pedagoških društava SR BiH, Sarajevo 1983.

Regesta dokumenata o srednjoj Bosni u NOB 1941-1943, Prnjavor 1983.

Srednja Bosna u NOB (od formiranja Trećeg krajiškog NOP odreda do kraja 1941), sjećanja, članci i dokumenti, knj. 1, 2 i 3.

Skendervakufska konferencija 1942, Banjaluka 1981.

Žene Bosne i Hercegovine u Narodnooslobodilačkoj borbi 1941-1945. Sjećanje učesnika, Svi-jetlost, Sarajevo 1977.

Dr Danica Perović, *Razvoj sanitetske službe u centralnoj Bosni 1941-1944,* u Zborniku sjećanja *Žene Bosne i Hercegovine u Narodnooslobodilačkoj borbi,* Svijetlost, Sarajevo 1977, 260 - 268.

Dr Nevenka Petrić, *I zvijezde smo dosezali,* Beograd, 2001-2004, knj. 1, 2 i 3.

Vojo Stupar, *Sjećanja i svjedočenja o NOB-u u srednjoj Bosni i Podgrmeču 1941-1945,* Beograd 2004.

STO PEDESET GODINA MOJE PORODICE

1855-2005.

MONOGRAFIJA

Rezime

U ovoj monografiji autor prezentuje putem fotografija život i rad svoje porodice u periodu od sto pedeset godina, a u tekstualnom dijelu biografije i jedan poseban pogled na nekoliko članova porodice Petrić za vrijeme epidemije pjegavog tifusa i sedam neprijateljskih napada u toku njenog trajanja.

Monografija ima četiri dijela. Prva dva dijela su prezentacija fotografija na 311 strana, sa ukupno 1500 fotografija, počev od 1905. godine pa sve do danas, a druga dva dijela su data kao tekstualni dio u cilju punije prezentacije sadržaja iz prva dva dijela, monografije, zatim biografije i zapis - svjedočenje o epidemiji pjegavog tifusa u dvije partizanske jedinice 1943. i o neprijateljskim napadima.

Prvi dio: *Isječci iz života i rada Nataiije i Vase Petrića i znanih predaka i potomaka, viđeno kamerom,* podjeljen je tematski na sedam glava sa ukuno 238 fotografija. Obrađeni su znani preci Nataiije i Vaša Petrića, članovi njihove uže porodice prije Prvog i Drugog svjetskog rata. Zatim, obrađena je uža porodica Nataiije Popović, udate Petrić prije njenog stupanja u brak sa Vašom Petrićem, a isto tako i porodica Vase Petrića prije njegovog stupanja u brak sa Natalijom Popović. Pri tom je istaknuto da se Natalijin otac Dušan, poslije smrti Gospe, Natalijine majke, ponovo oženio. A kada je postala pastorče (bila je tako mala da se nije ni sjećala majke) to se negativno odrazilo na njen život sve do udaje - njenog odlaska iz roditeljske kuće. Ali, iako bez majčine ljubavi, očeva , a posebno djedova ljubav, bila joj je utjeha za gubitak majke. I Vaso je rano ostao bez majke - imao je dvije godine (i 21 dan). Kako se njegov otac Stojko ženio tri puta, njegova druga supruga Mara materinski je prigrlila maloga Vašu i takav odnos je ostao za vrijeme cijeloga njegovog odrastanja. Mara je u ovom braku rodila osmero djece (od kojih je dvoje umrlo u ranoj mladosti). Vaso je imao sreće za vrijeme svog odrastanja, postoje, ostavši bez majke, dok se školovao u Banjaluci, bio u porodici svoje majke Milke Petrić, a kasnije, i u kući njegovog oca iskreno je o njemu brunula njegova maćeha Mara.

U ovom dijelu prezentovano je i sedmero djece Vase i Nataiije Petrić, a posebno učešće roditelja Nataiije i Vase Petrića i njihovo šestoro djece[1] u Narodnooslobodilačkom ratu 1941-1945. godine, kao i njihovi brojni prijatelji.

Njihovo sedmo dijete Gordana u 1941. godini imalo je pet godina.

Takođe je prezentovano 17 mladih Maslovarčanki koje su se sa oružjem u ruci borile protiv fašizma za slobodu svoga naroda, među kojima je i pet kćeri Natalije i Vase Petrić. Prezentovana su i groblja gdje su sahranjeni članovi porodice Petrić, Popović i Kapor.. Na samom kraju ovoga dijela dat je kratak pregled viđen kamerom četiri sestre Petrić 1953. i danas.

Drugi dio: *Viđenje nekih aspekata rada i života Nevenke Petrić sa porodicom*

(Banjaluka 1945-1956; Beograd 1956-2005. i dr.) podjeljen je tematski na 15 glava. Obrađene su prve poslijeratne godine od 1945-1948, zatim učešće Nevenke Petrić u nekim važnijim zbivanjima od 1948-1961, zatim do 1979.

Posebno je obrađeno zasnivanje porodice i radost materinstva (1965. i 1966), a potom divna uloga bake - s obzirom da ima dvoje unučadi (Ina 2001) i Neven (2005). Posebna glava posvećena je prijateljima »Prijatelji, dragi prijatelji«.

U posebnoj glavi prezentovano je učešće Nevenke Petrić u nekim bilateralnim i multilateralnim aktivnostima (1953 - 2003), zatim, opet o sticanju novih prijatelja u svijetu »Sticanje novih prijatelja nema granica«. Prezentovan je rad i druge aktivnosti na pet međunarodnih kurseva (održanih 986 -1991), na temu »Ravnopravnost žene i odgovorno roditeljstvo«, čiji organizatori su bili Fond Ujedinjenih nacija za populacione aktivnosti (UNFPA) i Socijalistička federativna Jugoslavija (SFRJ). Izvrsilac projekta bio je Univerzitet u Sarajevu, a direktor svih ovih kurseva bila je dr Nevenka Petrić. U radu ovih kurseva Ujedinjene nacije su značajno i finansijski participirale.

Takođe, u posebnoj glavi obrađeno je više veoma značajnih jugosloven-skih skupova sa više veoma aktuelnih tema, kao što su: izgrađivanje društvenih stavova o populacionoj politici u Jugoslaviji, ostvarivanje ustavnog načela o pravu čovjeka da slobodno odlučuje o rađanju djece, zatim pravni aspekt slobodnog odlučivanja o rađanju djece, zatim, o zadacima školstva, na svim nivoima školovanja (na nekoliko jugoslovenskih skupova) na temu »Zadaci na humanizaciji odnosa među polovima i odgovorno roditeljstvo« i dr.

Posebno je u fotomonografiji prezentovano održavanje, na inicijativu Saveznog savjeta za planiranje porodice, a uz puno angažovanje Ministarstva za prosvjetu i Ministarstva za brigu o porodici Republike Srbije, 14 seminara po regionima Srbije na temu »Vaspitanje mladih za humane odnose među ljudima i planiranje porodice.« U ovoj veoma značajnoj aktivnosti okupljena je odlična grupa predavača. Na svim seminarima uvodna izlaganja imali su dr Nevenka Petrić i akademik Miloš Macura. Objavljen je priručnik za nastavnike srednjih škola Srbije *Vaspitanje mladih za humane odnose među ljudima i planiranje porodice.*

Prezentovana je i realizacija desetak naučno-istraživačkih projekata, organizovanih u saradnji između Fonda Ujedinjenih nacija za populacionu aktivnost i SFRJ u: Ljubljani, Zagrebu, Beogradu, Nikšiću, Skoplju, Sarajevu, Prištini, Banjaluci i dr. na više aktuelnih tema iz oblasi: obrazovanja, zdravstvene zaštite, socijalne zaštite, uloge masovnih medija i si., u kojim su UN

značajno i finansijski participirale, a koordinator u realizaciji svih ovih projekata u SFRJ bila je dr Nevenka Petrić.

U posljednje tri glave prezentovano je 12 promocija knjiga Nevenke Petrić, zatim, neka turistička putovanja i posljednja glava »Pogled na neke činjenice iz posebnog ugla.«

Treći **dio:** *Biografije* Napisano je osamnaest biografija za poznate pretke Natalije i Vase Petrić, zatim za Nataliju i Vašu Petrića, njihovo sedmero djece i za sina i snahu Nevenke Petrić-Lalić i Steve Lalić-Petrić - Vojislava Lalić-Petrić i Ninu Lalić.

Četvrti **dio:** *Zapis - svjedočenje Nevenke Petrić o epidemiji pjegavog tifusa u dvije partizanske jedinice i sedam neprijateljskih napada* - Njemaca, ustaša, domobrana i četnika u cilju njihovog potpunog uništenja. Ali, borci ovih jedinica, ulažući natčovječanske napore uspješno su branili i odbranili svoje bolesne i ranjene drugove, spasivši ih od sigurne smrti.

Monografija ima 16 priloga koji bliže ilustruju njene pojedine dijelove.

ONE HANDRD AND FIFTY YEARS OF MY FAMILY
1855-2006.
MONOGRAPH
By Nevenka Petrić, PH.D.

Summary

In her monograph the author spans one handrd and fify years of her family's life and work through photographs, while in its textual biographic part also casting a special light on several members of the Petrić family during a typhus epidemie and seven enemy attacks while the epidemic was raging.

The monograph consists of four parts.The first two parts present photographs on 311 pages, beginning from 1905 through to this day, while the other two are rendered in tekstual form for a thorough presentation of contents of the first two parts and, of course, contents of the Third Part *The biographies* and the Forth Parth - The Note - testimony by Nevenka Petrich on epidemic of typhus in two partisans units in 1943 and on seven enemy attacks - by Germans, the ustashi, the domobrans, and the chetniks on them. The monograph has pages.

The First Part: *From the lives and work ofNatalija and Vaso Petrić and their predecessors and descendants, as seen by camera,* is divided into seven shapters with a total of 238 photographs. These deal with the known ancestors of Natalija and Vaso Petrić, members of their near families prior to the First and the Second World Wars. Further on, presented are the near family ofNatalija Popović, Petrić by marriage, before her entering marriage to Vaso Petrić, as well as Vaso Petrić's family before his marrying to Natalija Popović. Pointed out here is the fact that Natalija's father Dušan remarried after death of Natalija's mother Gospa. Becoming a stepdaughter (she was so little, that she did not even remember her mother) had an adverse impact on her life all the way to her marriage - her leaving the parental home. Still, although deprived of her mother's love, her father's, and especially her grandfather's love comforted her for the loss of her mother. Vaso, too, lost his mother early - he was two years (and 21 days) old. As his father Stojko married three times, his second spouse Mara took little Vaso in her motherly embrace, tending him so throughout his growing up. In this marriage Mara gave birth to eight children (two of whom died in their early youth). Vaso was fortunate during his growing years, since, having lost his mother, while attending in Banjaluka, he stayed with the family of his mother Mill« Petrić, while also at his father's home he was earnestly cared for his stepmother Mara.

This part also presents seven children of Vaso and Natalija Petrić and, par-ticulary, participation of parents Natalija and Vaso Petrić and their six children[1] in the People's Liberation War 1941-1945, as well as their numeros friends. Account is also made of seventeen girls of Maslovare, including five daughters of Natalija and Vaso Petrić, who, arms in hand, were fighting against fascism for freedom of their people. Presented, too, are the cementerias where members of the Petrić, Popović i Kapor families were buried. This part concludes with a brief review as seen by cameras of four Petrić sisters in 1953, and today.

The Second Part: *Some aspects of work and life ofNevenka Petrić and family* (Banjaluka 1945-1956; Belgrade 1956-2005, et al.) is topically divided into fifteen chapters containing photographs in total. Elaborated are the early postwar years - between 1945 and 1948, then participation ofNevenka Petrić in some major developments from 1948 to 1961, and till 1979.

Special treatment is given to starting the family and to joy of motherhood (1965. and 1966), and, subsequently, to the wonderful role of granny - as the author has two grandchildren (Ina, b. 2001) and Neven (2005). A special chapter is devoted to friends - "Friends, Dear Friends".

A separate chapter presents Nevenka Petrić's participation in some bilateral and multilateral acivities (1953 - 2003), then gaining new friends in the world "There are no boundaries to acquiring new friends". Account is given of her work and other activities at five international courses (held 1986 - 1991), on the subject "Equality of Women and Responsible Parenthood", organized by the United Nation's Fund for Population Activities (UNFPA) and the Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY). The project was executed by the University of Sarajevo, and Dr Nevenka Petrić was director of all these courses. The United Nationas also took a significant part in financing of these courses.

Likewise, a particular chapter deals with a number of very significant Yugoslav gatherings on quite a number of very topical themes, such as: building up of societal attitudes towards the population policy in Yugoslavia, realization of the constitutional principle of the human right to free Choice on Childbirth, futher on, the legal aspect of free decision-bearing children, then on tasks of the schooling system at all levels of schooling (at several Yugoslav gatherings), deliberating on the theme "The education of youth for human relations between people and family planning", et al.

The monograph presents in particular the holding, on the initiative of the Federal Council for Family Planning, and with full engagement of Ministry of Education and Ministry of Care for Family of the Republic of Serbia, of 14 seminars across regions of Serbia on the subject "Education of Youth for Human Relations between People and Family Planning" and Mrs. Senka Mazić coordinated work of all seminars. An excellent group of lecturers gathered around this

[1] Their seventh chil Gordana was five years old in 1941.

very significant activity. At all seminars introductory lectures were delivered by Dr Nevenka Petrić and Academician Miloš Macura. Published was a manual for secondary school teachers of Serbia "Education of Youth for Human Relations between People and Family Planning."

Presentation is also made of same ten scientific-research projects. Organized in cooperation between the United Nations's Fund for Population Activity and the SFRY in: Ljubljana, Zagreb, Belgrade, Nikšić, Skopje, Sarajevo, Priština, Banjaluka, etc., dealing with a number of currently important topics in the spheres of: education, helth protection, role of mass media and the like, wherein the UN participated also financially to a considerable extent; Dr Nevenka Petrić was a coordinator in realization of all these projects in the SFRY.

The last three chapters present twelve promotions of books by Nevenka Petrić, then some tourist trips. The last chapter is expressing a "View on some facts from special angle."

The **Third Part:** *Biographies* - Contains eighteen biographies of the known ancestors of Natalija and Vaso Petrić, biographies of Natalija and Vaso Petrić, their seven children, and son and daughter in law of Nevenka Petrić-Lalić and Stevo Lalić-Petrić - Vojislav Lalić-Petrić and Nina Lalić.

The Fourth Part: *The Note - testimony by Nevenka Petrić on epidemic of typhus in two partisan units and on seven enemy attacks* - by the Germans, the ustashi, the domobrans, and the chetniks on them from mid-February to the end of April, 1943, aiming at their complete annihilation. However, the fighters of these units, employing superhuman efforts, successfully defended their sick and wounded comrades, saving them from certain death.

The monograph contains 16 annexes illustrating more closely its individual parts.

Translated by:
Mirjana Rajković

PRILOZI

1. Bilješka Milana Vukmanovića, istoričara u Institutu za istoriju u Banjaluci o ekproprijaciji zemlje Stojke Petrića na osnovu odluke Okružnog suda za potrebe eksploatacije šume za Bosansko dioničarsko društvo za iskoriščavanje drveta I pogon parnih pilana "Bosna Holtz" u Banjaluci, koja j dobila koncesionu dozvolu Zemaljske vlade u Sarajevu, 15. marta 1915. godine.

2. Izvod iz matične knjige rođenih za Stanu Petrić iz koga se vidi i datum njenog vjenčanja, 12. 03. 1917. godine sa Stojkom Petrić, po njegovom povratku iz koncentracionog logora Arada u drugoj polovini 1916. godine.

3. Pet slučajno sačuvanih dokumenata iz agrarnih sporova Vase Petrića, vođenih od 1921. do 1949. godine:

   a) Presuda Upravnog suda u Sarajevu od 14. aprila 1932. godine.

   b) Odluka Načelstva sreza Kotor-Varoškog od 21. novembra 1935. godine u Kotor- Varošu.

   c) Odluka Načelstva sreza Kotor-varoškog od 9. februara 1940. godine

   d) Molba Vase Petrića od 2. jula 1940. godine dam u se na osnovu odluke načelstva sreza. Kotor-Varoš preda zemlja u posjed i dodude hakovi od zemlje.

   e) Molba Vase Petrića upućena Kraljevskoj banskoj upravi Vrbaske banovine za likvidaciju agrarnih sporova, od 12. novembra 1940. godine.

4. Potpis Vase Petrića u svojstvu predsjednika Opštine Maslovare.

5. Izvod iz matične knjige rođenih Narodnog odbora sreza Zvronik od 15.12.1952. godine i iz Matične knjige Crkvene opštine Zvornik iz maja 2006. godine za Nataliju Popović, rođenu 10.08.1897. godine u Zvorniku, kasnije udatu Petrić.

6. Dušan Josipović: In memoriam NATALIJA NATA PETRIĆ, Kotorvaroški list, Godina IV, broj 43 - 44, Kotor-Varoš, septembar-oktobar 1978. god., str.6.

7. Pismo Hari Beganoviću, od 02. juna 1978. da novcem koji je ostao poslije smrti Natalije Petrić kupi TV u boji za Gerontološki centar (Dom staraca) u Banjaluci.

8. Uvjerenje Općinske uprave Maslovare br. 547/1941 daje Radojka Petrić, službenica te opštine, navodno samovoljno podnijela ostavku zbog trajnog iseljenja iz Maslovara, a, u stvari, zbog prisilnog protjerivanja porodice Vase i Natalije Petrić od strane ustaške vlasti iz Maslovara u Srbiju, zato što se nije htjela pokrstiti u katoličku vjeru.

9. Pismo Radojke Petrić prijatelju Žigi i faksimil dijela toga pisma (vezano za str. 376.)

10. Pismo Dušanke Petrić starijoj sestri Viktoriji, od 26. septembra 1944, osam dana prije nego što je Dušanka zarobljena i ubijena od strane četnika i faksimil dijela toga pisma.

11. Pismo Dušanke Petrić mlađoj sestri Nevenki, od 30. septembra 1944, četiri dana prije njenog zarobljavanja i tragične smrti (četnici su je silovali, strahovito mučili i zaklali, a potom bacilli u neku provaliju, pa njeni posmrtni ostaci nisu pronađeni).

12. Pismo Viktorije Petrić, udate Kapor mlađoj sestri Nevenki od 26. juna 1944. godine.

13. Izvod iz matične knjige rođenih Opštine Kotor-Varoš, Obodnik - Đorđe Petrića, rođenog 1898. godine u Obodniku. On je jedini od sinova Stojke Petrića koji je u Obodniku u očevoj kući živio od rođenja do smrti, 1928. godine, izuzev vremena koje je proveo na školovanju u Banjaluci, odnosno na studijama u Gracu.

14. Izvod iz matične knjige rođenih Narodnog odbora Banjaluke za Nevenku Petrić, od 13. maja 1948. godine i izvod iz knjige rođenih i krštenih za Nevenku Petrić u Maslovarama u hramu sv. Georgija, izdatom 1.septembra 1938. godine od jereja Mirka Obradovića.

15. Iz rada dr Nevenke Petrić kao Nacionalnog koordinatora (National Project Director)za projekte koje je finansirao Fond UN za populacione aktivnosti u SFR Jugoslaviji, odnosno eksperta Fonda UN za populacione aktivnosti (UN FPA).

16. Po završenom radu na fotografijama stigle su dvije fotografije koje, nažalost,
objavljujemo u prilozima:

- Osnivanje Sokola u Maslovarama 27 IV 1930. U poslednjem redu prvi s lijeva stoji Vlado Petrić, u to vrijeme zaposlen u Rudniku kamenog uglja u Maslovarama, mlađi polubrat Vase Petrića. Kao što se vidi bio je i član Tamburaške sekcije.

- Osnivanje Fiskulturne sekcije u Maslovarama. Slijeva, sjede: nepoznat, Katica Marinić, učiteljica u Maslovarama, nepoznat, Stjepan Sjerikov, upravnik Osnovne škole u Maslovarama, Mirko Obradovič, sveštenik u Maslovarama, nepoznat. Stoji, s lijeva, peti po redu, Vlado Petrć, koji se i u mladosti i mnogo kasnije bavio sportom.

17. Porodično stablo porodica Petrić i Popović - mapa (na kraju monografije).

1.

Bilješka Milana Vukmanovića, istoričara,
Institut za istoriju, Banjaluka

PETRIĆ
STOJKO
MASLOVARE

Okružni sud u Banjoj Luci izvršio je eksproprijaciju zemlje Stojke Petrić za potrebe eksploatacije šume za Bosansko dioničarsko društvo za iskorišćava-nje drveta i pogon parnih pilana »Bosna Holtz« u Banjoj Luci.

Ova firma je dobila koncesionu dozvolu Zemaljske vlade u Sarajevu br. 21.018/VI-6-9-19 OD 15. marta 1915. godine.

Izvlaštena su zemljišta Stojke Petrića u slijedećim katastarskim opština-ma:

Maslovare i Obodnik, Rješenje Okružnog suda Banja Luka br. R-126/3-1918 i

Samo Obodnik, kao drugi kompleks zemljišta; Rješenje br. R - 35/5-1918.

Napomena: Ovu bilješku dao mije Milan Vukmanović, profesor istorije, napisanu rukom, u vrijeme kada smo zajedno radili na monografiji *Kotor-Varoš i Skender-Vakuf u NOB-u 1941-1945,* Kotor-Varoš, 1986. (Milan Vukmanović je bio glavni redaktor, a ja glavni i odgovorni urednik te Monografije).

Dobivši ovu Bilješku od Milana nisam bila u prilici da odmah uzmem izvor za podatke navedene u njoj. To nisam učinila ni kasnije - i tako su podaci u ovoj Bilješci ostali bez izvora.

Nevenka Petrić

2.

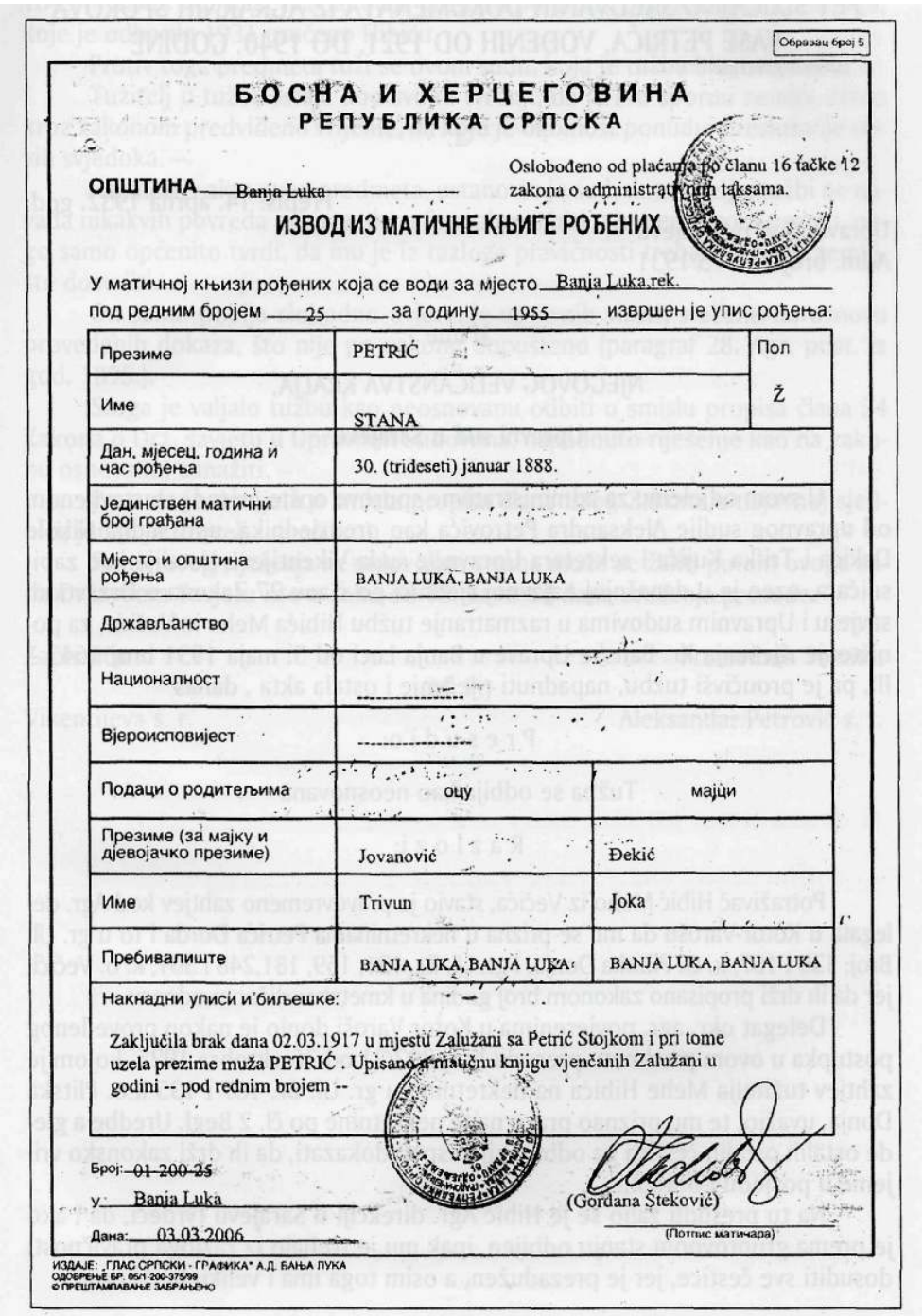

Образац број 5

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
РЕПУБЛИКА СРПСКА

Oslobođeno od plaćanja po članu 16 tačke 12 zakona o administrativnim taksama.

ОПШТИНА Banja Luka

ИЗВОД ИЗ МАТИЧНЕ КЊИГЕ РОЂЕНИХ

У матичној књизи рођених која се води за мјесто Banja Luka,rek.
под редним бројем 25 за годину 1955 извршен је упис рођења:

Презиме	PETRIĆ	Пол
Име	STANA	Ž
Дан, мјесец, година и час рођења	30. (trideseti) januar 1888.	
Јединствен матични број грађана		
Мјесто и општина рођења	BANJA LUKA, BANJA LUKA	
Држављанство		
Националност	----------	
Вјероисповијест	----------	
Подаци о родитељима	оцу	мајци
Презиме (за мајку и дјевојачко презиме)	Jovanović	Đekić
Име	Trivun	Joka
Пребивалиште	BANJA LUKA, BANJA LUKA	BANJA LUKA, BANJA LUKA

Накнадни уписи и биљешке:

Zaključila brak dana 02.03.1917 u mjestu Zalužani sa Petrić Stojkom i pri tome uzela prezime muža PETRIĆ . Upisano u matičnu knjigu vjenčanih Zalužani u godini -- pod rednim brojem --

Број: 01-200-25

У: Banja Luka

Дана: 03.03.2006

(Gordana Šteković)

(Потпис матичара)

ИЗДАЈЕ: „ГЛАС СРПСКИ - ГРАФИКА" А.Д. БАЊА ЛУКА
ОДОБРЕЊЕ БР. 05/1-200-375/99
© ПРЕШТАМПАВАЊЕ ЗАБРАЊЕНО

3.

PET SLUČAJNO SAČUVANIH DOKUMENATA IZ AGRARNIH SPOROVA VASE PETRIĆA, VOĐENIH OD 1921. DO 1940. GODINE

a.

Prepis: 14. aprila 1932.
god. Upravni Sud u Sarajevu Adm. broj 288-5/1931

U ime

NJEGOVOG VELIČANSTVA KRALJA,

Upravni sud u Sarajevu

U svom odjelenju za administrativne sporove opšte prirode, sastavljenom od upravnog sudije Aleksandra Petrovića kao predsjednika, upr. sudija Nikole Dakića i Trifka Kujica i sekretara Upravnog suda Vikentijeve Natalije kao zapisničara, uzeo je u današnjoj najavnoj sjednici po članu 27 Zakona o Državnom savjetu i Upravnim sudovima u razmatranje tužbu Hibića Mehe iz Večića, za poništenje riješenja Kr. Banske Uprave u Banja Luci od 5. maja 1931 broj 1643 -III, pa je proučivši tužbu, napadnuti riješenje i ostala akta , danas

P r e s u d i o :

Tužba se odbija kao neosnovana

R a z l o z i :

Potraživač Hibič Meho iz Večića, stavio je pravovremeno zahtjev kod Agr. delegata u Kotor-Varošu da mu se prizna u nekretninama Petrića Đorđa i to u gr. Ul. Broj: 135 i 167, k. 0. Plizska Donja, i gr. Ul. Br. 121,159, 181,248 i 301, k. o. Večići, jer da ih drži propisano zakonom broj godina u kmetstvu sličnom odnosu. -

Delegat okr. agr. povjerenima u Kotor Varoši donio je nakon provedenog postupka u ovom predmetu presudu broj 293/21 od 26 oktobra 1925, kojom je zahtjev tužitelja Mehe Hibića na nekretnine u gr. Ul. Br. 167 i 135 k.o. Plitska Donja, uvažio, te mu priznao pravo na te nekretnine po čl. 2 Begl. Uredbe a glede ostalih ostalih čestica ga odbio, nije uspeo dokazati, da ih drži zakonsko vrijeme u posjedu i obradi.

Na tu presudu žalio se je Hibić Agr. direkciji u Sarajevu tvrdeći, da i ako je prema gruntovnom stanju odbijen, ipak mu je trebalo iz razloga pravičnosti dosuditi sve čestice, jer je prezadužen, a osim toga ima i veliku familiju. -

Kr. Banska Uprava Vrbaske banovine je riješenjem od 5. maja 1931 Broj: 1643-Ш žalbu odbacila i napadbutu presudu potvrdila iz prvostepenih razloga, koje je odbacila 1931 uručeno Hibiću.

Protiv toga predmeta tuži se ovom sudu, koja je tužba blagovremena.

Tužitelj u tužbi ostaje kod svojih tvrdnji, da je svu spornu zemlju držao kroz zakonom predviđeno vrijeme, na koju je okolnost ponudio preslušanje novih svjedoka. -

Razmotriv akta ovog predmeta, ustanovio je sud, da tužitelj u tužbi ne navada nikakvih povreda zakona niti u formalnom niti u materijalnom pravcu, nego samo općenito tvrdi, da mu je iz razloga pravičnosti trebalo sporno zemljište dosuditi. -

On samo pobija slobodno uvjerenje upravnih vlasti, stečeno na osnovu provedenih dokaza, što nije po zakonu dopušteno (paragraf 28. Agr. post. Iz god. 1895.).

Stoga je valjalo tužbu kao neosnovanu odbiti u smislu propisa člana 34 Zakona o Drž. savjetu u Upravnim Sudovima, napadnuto riješenje kao na zakonu osnovano, osnažiti. -

Presuda je donijeta u smislu propisa člana istog Zakona u najavnoj sjednici, jer seje tužitelj... (nečitko)

Protiv ovog riješenja nezadovoljna strana može se žaliti putem ovoga suda Državnom Savjetu i to u roku od 15. dana od dana uručenja presude.

Zapisničar: Pretsednik Senata:

(M. P.)

Vikentijeva s. r. Aleksandar Petrović s. r,

NAČELSTVO SREZA KOTOR VAROŠKOG
Broj: 12814/33 . -
21. novembar 1935. godine,
u Kotor Varošu.

Načelnik Sreza Kotor Varoškog rješavajući po molbi Petrića Vase i drugova, radi predaje u posjed nekretnina, koje su spale pod udar agrarne reforme, a od kojih je potraživač odbijen sa zahtevom donosi sledeću

ODLUKU

Hibić Meho iz Večića dužan je predati u posjed i slobodno raspolaganje nekretnine upisane u gr. ul. br. 121,159, 181, 248 i 361 k. o. Večići, Petriću Vaši i drugovima u roku od 14 dana, i 301 k.o. Večići, Petriću Vaši i drugovima u roku od 14 dana, nakon prijema odluke pod prijetnjom prisilnog uvođenja po izaslaniku ovoga sreza o trošku i na račun pomenutog Hibića.

Protiv ovome riješenju dozvoljeno je pravo žalbe na Kraljevsku bansku upravu Vrbaske banovine u roku od 30 dana po prijemu iste, da ista nema od-godne moći u smislu paragrafa 140 tač.6. 1 Z.O.U.P.

RAZLOZI:

Hibić Meho umri. Ibre odlukom Agrarnog delegata za Srez Kotor Varoški broj : 295/21 odbijen je sa zahtevom u pogledu nekretnina upisanih u zemljišnim ulošcima spomenutim u dispozitivu ove vlasti, te isti nije mogao dokazati da ih drži i uživa po Begl. Uredbi Zakonom propisano vrijeme.

Protivu ovoj odluci imenovani Hibić Meho izjavio je žalbu na Kraljevsku Bansku Upravu Vrbaske banovine, pa ju je ista odlukom III. br. 1643 od 5.V-1931. odbacila, kao na zakonu neosnovanu, a napadnutu ožalbenu odluku agr. delegata u cjelosti potvrdila.

Odluka Banske Uprave po smislu čl. 21. Zakona o begl. Zemljama od 3.XII 1928. godine izvršna je.

Hibić se je koristio pravom tužbe na Upravni sud u Sarajevu, ali je ovaj presudom svojom Adm. br. 288-5/1931. od 14.IV. 1932. godine odluku Banske Uprave III.br.1643 oglasio za ispravnu, a tužbu kao neosnovanu odbio.

Iz spisa Upravnog suda Adm. br. 288-7/1931 - od 13.IX.1932. godine, vidi se daje presuda Upravnog suda postala pravomoćna, prema čemu izlazi, da se imenovani nije žalio Državnom Savjetu.

Dne 12.X1I.1933. godine zemljovlasnica, odnosno suvlasnica Sofija, rođ. Petric, udova Popović, molila je da se Hibić sa zemlje odstrani, odnosno da se ona i ostali suvlasnici uvedu u posjed.

Kako su se u konkretnom slučaju stekli svi uslovi predviđeni u cl.. 18. Zakona od 3.XII.1928, godine, to je molbi Sofije rođ. Petric od 12.XII.1933..odnosno Petrića Vase od 21.XI.1935. god. valjalo udovoljiti i odlučiti kao u dispozi-tivu.

Odlukom obavjestiti o prednjem:
1/ Potraživača Hibića Mehu umri. Ibre iz Večića
2/ Zemljovlasnika na ruke Petrića Vase trgovca iz Maslovara.

Sreski načelnik:
(M.P.) P. Đ. Đurović, s. r.

c.

NAČELSTVO SREZA KOTOR VAROŠKOG
Broj: 9508/39
9. februara 1940. god.
U Kotor Varoš u

Načelnik sreza kotorvaroškog rešavajući po molbi Hibića Mehe iz Večića za obnovu postupka u agrarnom sporu vođenom po istom protiv Petrić Vase i drugova iz Maslovara radi nekretnina upisanih u gr. ul. br. 121. 159, 181, 248 i 301 sve k.o. Večići, a na osnovu paragrafa 57 Naredbe zemlj. Vlade za B. i H. Od 8-XП-1895 broj 143493/1 o postupku u agramimp arnicama kao i propisa paragrafa 128, 129, 130 i 132 Zakona o opštem upravnom postupku doneo je ovu

ODLUKU:

Molbi Hibića Mehe iz Večića podnesenoj 29-V1II-1938. god. broj 6690/38 i ponovljenoj molbi 20-111-1939 godine br. 2225/39 kojom moli obnovu postupka u sporu njegovom protiv Petrić Vase i dr. Ne daje se mjesta i molba kao na zakonu neosnovana odbija se. -

Protiv ove odluke dozvoljena je žalba Kraljevskoj banskoj upravi u Banjoj Luci u roku od 14 dana po prijemu iste putem ovoga načelstva.

OBRAZLOŽE NJE

Hibić Meho iz Večića podneo je 29-VIII-1938 godine molbu srezu za obnovu postupka i kao navod opravdane njegove molbe nudi provođenje dokaza saslušanjem Zebe Petra pok. Matoša iz Večića na okolnost daje pok. Stojko Petrić kao beg obećao ove zemlje njemu dati.

Ovu molbu za reviziju Hibić je ponovio 20-111-1939 god. i u kojoj nikako-vu novu činjenicu ne iznosi, nego traži da se kod suda provede zabrana otuđenja z.k.ul. br. 121,159,181,248 i 301 sve k.o. Večići zaprekom kod suda, a na osnovu te njegove podnesene molbe. -

Sresko načelstvo, ocjenjujući vrednost ponuđenih novih dokaza i činjenica nalazi, da na osnovu postupka ne može udovoljiti iz ovih razloga kome mogu da Zebe Petra nije moglo udovoljiti iz ovih razloga. Dokaz preslušavanjem Zebe Petra, svedoka nije moglo uvažiti iz razloga stoje svedok Petar Zeba preslušan u prvostepenom postupku rešavanja ovoga beglučkog spora. Baš na ponuđene činjenice. Saslušanje toga svedoka imala je na raspolaganju i drugoste-

pena rešavajuća vlast Kr. Banska uprava Vrbaske banovine kao i Upravni sud koji je po tužbi Hibića Mehe donio svoju presudu.

Hibić Meho u ovom begl. Sporu odbijen je sa svojim zahtevom i kod Sre-skog načelstva i kod Kr. Banske uprave, a konačno i presudom Upravnog suda je odbijen.

Kako molitelj nikakovih novih dokaza ni činjenica ne navodi a kako se u slučaju njegove molbe ne može primijeniti ni propis paragrafa 2 zakona o izme-nama i dopunama zakona koji se odnose na agrarnu reformu u bivšoj B. i H. od 15.IX-1933 godine, jer je ovaj beglučki spor definitivno meritorno, pravosnažno riješen, s tih razloga i cit. Zakonskih propisa navedenih u tenoru odluke, molba Hibića Mehe imala se odbaciti. -

0 prednjem se ima izvestiti ovom odlukom molitelj
1.) Hibić Meho iz Večića,
2.) Petrić Vaso i dr. Iz Maslovara;
3.) Sreski sud u Kotor Varošu, radi brisanja gruntovne zapreke. -

Sreski

načelnik:

(M.P.) Iv. Dujić s. r.

Petrić Vaso iz Maslovara, moli da
mu se dosude hakovi od zemlje i
da mu se zemlja preda u posjed.

P.n.

SRESKOM NAČELSTVU
U
KOTORVAROŠU

Na osnovu Odluke tog načelstva od 9. februara 1939 godine, broj: 9508/39 i Rešenja Kralj. Banske uprave od 14. juna 1940. godine, broj 2699/40, molim naslov da mi dosudi hakove za protekle godine na moju zemlju koju drži Hibić Meho izVečića, upisanu u z. k. ul. br. 121, 150, 181, 248 i 301 k. o.

Postoje gornja Odluka Kralj, banske uprave postala pravomoćna, molim da mi se ova sporna zemlja preda u posjed. -

Hakovi počimaju od 1921 godine, sve do danas, jer je za ove sve godine Hibić Meho držao ove sporne nekretnine u posjedu i obrađivao ih.

U očekivanju HITNOG i povoljnog rešenja po ovoj molbi, unapred se naj-učtivije zahvaljujem.

U Maslovarama, dne 2. jula 1940. godine

UČTIV: Vaso

Petrić, s. r.

e

Petrić Vaso iz Maslovara moli
za likvidaciju agrarnih sporova

P. n.

KRALJEVSKOJ BANSKOJ UPRAVI VRBASKE BANOVINE
Poljoprivredno odeljenje
(Agrarni otsjek)

U BANJOJ
LUCI

Potpisani uzimam slobodu najučtivije umoliti naslov za sledeće:

1./Agrarni spor između mene i Save Đukića pok. Jove iz Maslovara radi isplate km. selišta od strane, države, nalazi se kod te Banske uprave pod III. br. 799/40, i 5717/39;

2./Agrarni spor između mene i Hasana Karkeza umri. Salke iz Radahove, nalazi se kod te Banske uprave, pod III. br. 491/40; radi isplate kmetovskog selišta od strane države;

3/ Agrarni spor između mene i Marić Milana iz Kruševa brda, nalazi se kod te Uprave pod III. br. 1370/39, a sada kod Sreskog načelstva u Kotor Varo-šu, radi isplate hakova na zemlju koju on uživa a koja je moje vlasništvo; i

4./ Agrarni spor između mene i Hibić Mehe iz Večića zaveden je kod te Banske uprave pod III. br. 2699/40, a sada kod Sreskog načelstva u Kotor Varo-šu radi isplate hakova.

Svi ovi sporovi do danas nisu rešeni iz formalnih razloga, a radi toga što u Sreskom načelstvu u Kotor Varošu nema agrarnog delegata koji bi ove sporove dokončao.

Neke najvažnije formalnosti ja sam otklonio time što sam na licu mesta katastarsku zemlju razdelio, te sada ovi predmeti čekaju samo na činovnika-stručnjaka, koji bi ih imao na licu mesta okončati.

Kako se ovi predmeti povlače već nekoliko godina, i ja sam do sada utrošio sve što sam imao i mogao, da ove predmete dokončam, a danas sam ostao i bez novčanih sredstava, a i bez moje zemlje i hakova, koji su mi raznim presudama i rešenjima dosuđivani, to ponovo uzimam slobodu najučtivije umoliti tu Bansku upravu, da bi po mogućnosti izvolila HITNO i u što skorijem roku uputiti jedno stručno lice, koje bi imalo za zadatak da ove gore pobrojane sporove na licu mesta resi i jedared ovu stvar u delo privede i okonča; jer kako sam gore rekao ja sam ostao sa moje 6. djece bez sredstava za život, a ne mogu da dođem do mojeg zakonskog prava na gore rečene nekretnine.

Verujem, da će ovo biti moj poslednji vapaj, te da će naslov ovoj mojoj molbi u susret izaći i udovoljiti joj u najskorijem vremenu, te u tom očekivanju unapred se najučtivije zahvaljujem.

U Maslovarama, dne 12. novembra 1940. godine.

UCT1V:Vaso

Petrić, s. r.

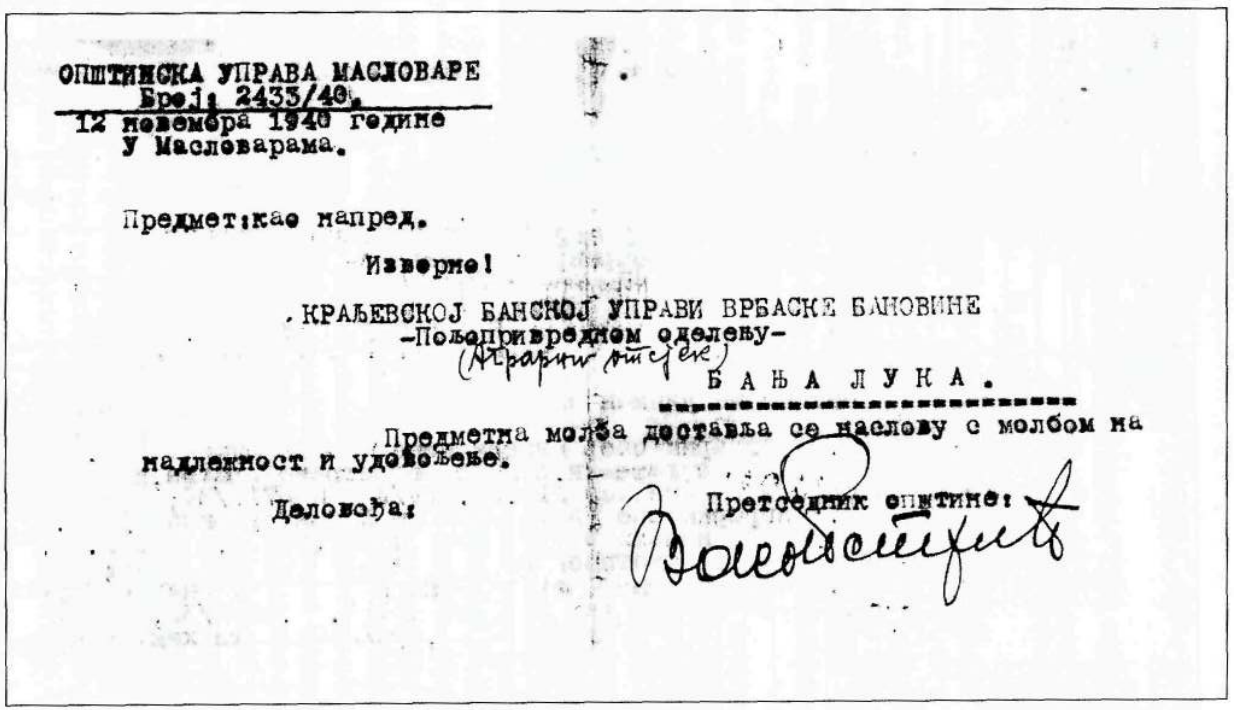

ОПШТИНСКА УПРАВА МАСЛОВАРЕ
Број: 2433/40.
12 новембра 1940 године
У Масловарама.

Предмет: као напред.

Изворно!

КРАЉЕВСКОЈ БАНСКОЈ УПРАВИ ВРБАСКЕ БАНОВИНЕ
-Пољопривредном одељењу-
(Аграрни одсек)
Б А Њ А Л У К А .

Предметна молба доставља се наслову с молбом на надлежност и удовољење.

Деловођа:

Председник општине:

ИЗВОД

ИЗ МАТИЧНЕ КНИГЕ РОЂЕНИХ

Народног одбора Zvornik, среза Zvornik, округа Tuzla

Страна 16

Službeno prosto od takse po čl. 6 tocka

63/1897 Текући број

=1897= дан, мјесец и година уписа

(10.-deseti avgust 1897 god. дан, мјесец, година и час (0-24 часа) рођења

Zvornik мјесто рођења, улица и број

Popović Natalija, ženski) породично и рођено име и пол дјетета

Накнадни уписи и прибиљешке:

Подаци о родитељима	Оца	Мајке
Породично име (за мајку и дјевојачко)	Popović	Popović
Рођено име	Dušan	Goša
Дан, мјесец и година рођења	nepoznato	
Држављанство	F. N. - R. J.	
Народност	Srbin	Srpinja
Занимање	Službenik	Domaćica
Мјесто становања	Zvornik	

Примједбе и исправке грешака: Upis izvršen u stari vjerski matčnik Knjiga

Издато дан 15-XII-1952 год.

Матичар: [signature]

Породично и рођено име пријавиоца

Пријавилац Матичар

Извод из матичне књиге рођених.

Izdanje Državne Štamparije, Sarajevo — Odjel. tiskanica — P. a. 2231 1952

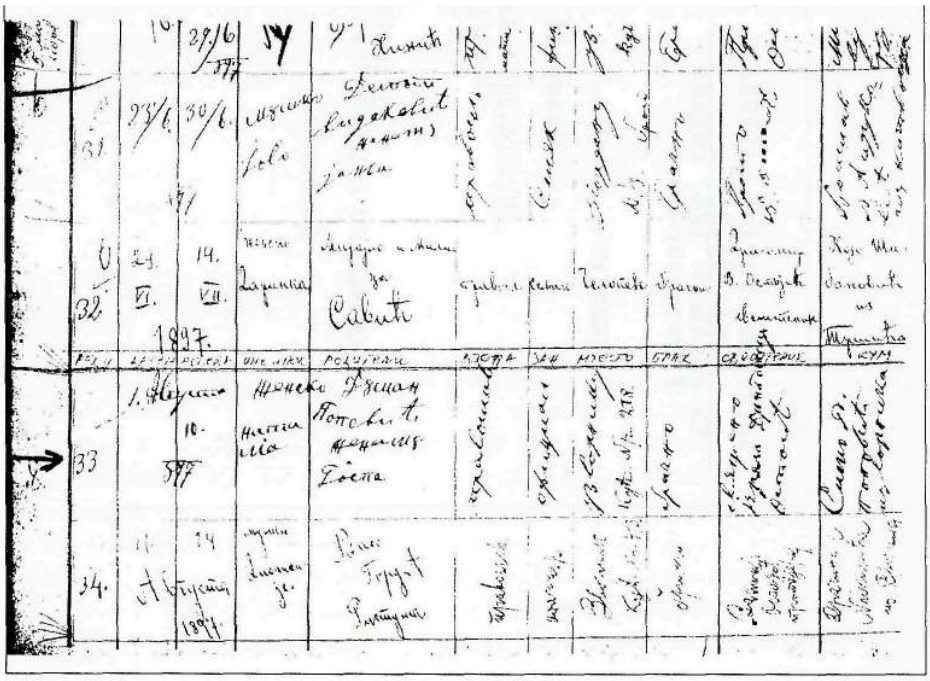

	16	29/6 1897	[illegible]	[illegible] Хижић	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
31	23/6 1897	30/6	мушко Jolo	Ђеловић Видаковић женски Јанка	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
32	29. VI. 1897.	14. VII.	женско Даринка	[illegible] за Савић	[illegible]	[illegible]	Челопек	[illegible]	[illegible]	[illegible] из Тршића
РОД.	ДАН	РОЂЕН	ИМЕ ИЛИ	РОДИТЕЉИ	КЛОПА	ЗАН	МЈЕСТО	БРАК	ОДЈЕЉЕНИЕ	КУМ
33	1. Августа 1897	10.	женско Наталија	Душан Поповић женски Госта	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
34.	16 Августа 1897.	14	мушко Ђиоченије	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

6.

Kotorvaroške novine, oktobar-novembar 1978, strana 6

In memoriam

NATALIJA NATA PETRIĆ

Vijest o smrti Natalije Nate Petrić duboko je sve potresla, posebno mještane u podnožju Borja, među kojima je Nata provela veliki dio svoga života i plemenitog rada. Put Nate Petrić bio je put pun borbe i odricanja - put bitisan-ja i stradanja. Bio je to put dug 81 godinu, put na kojem je doživjela sve radosti porodične sreće, ali i sve strahote rata.

Naša narodnooslobodilačka borba izvajala je u svojim surovim uslovima i hiljade likova žena - boraca. Takav je lik bila i Nata Petrić. Dom Natalije i njenog supruga Vase postao je od prvih dana okupacije stjecište naprednih ljudi - članova i simpatizera Komunističke partije Jugoslavije. Natu su zapamtili borci, koji su iz cijele zemlje kretali kolonama kraj njenog doma u Maslovarama. Ni prijetnja, ni zatvor nisu mogli slomiti njezin duh. Što je naša borba više odmicala - Nata je postajala čvršća i uzvišenija.

Natalija Petrić je već 1942. godine doživjela smrt svoje kćerke Radojke, poznate partizanske bolničarke sa Borja. U 1943. godini pod Vlašićem u partizanskoj koloni umire joj suprug Vaso, a 1944. godine četnici na zvjerski način joj ubijaju kćerku Dušanku. 1 najzad, samo nekoliko dana po završetku rata gine joj sin Vojo, koji je tada imao tek petnaest godina. Tako je od osmero aktivnih učesnika NOB-e četvero dalo svoje živote. Uz sve te žrtve Nata nikada nije bila slomljena, već naprotiv čeličila se i stojički podnosila rat i njegove nedaće. Kćerke Viktorija, Nevenka, Smilja i Gordana mogu biti ponosne što su kćerke majke Nate, koja će ostati najbolji primjer hrabrosti i čovječnosti.

Posljednjem ispraćaju Nate Petrić prisustvovali su predstavnici društveno-političkih organizacija Opštine Kotor-Varoš i brojni ratni drugovi i drugarice. Ovim putem porodica zahvaljuje Skupštini opštine Kotor-Varoš, koje su uputile delegaciju radi posjete u posljednjim danima života i koji su svojim prisustvom uveličali posljednji ispraćaj majke Nate.

Neka je slava i hvala drugarici Nati.

Dušan Josipović

7.

PISMO NEVENKE PETRIC HARI BEGANOVICU

Kad je umrla naša majka Natalija Petrić, mi sestre Petrić dogovorile smo se da se u ime naše pokojne majke pokloni TV aparat u boji Socijalno-gerijatrijskom centru (Domu staraca) u Banjaluci. To je sproveo Muharem Hare Beganović, zaposlen u Skupštini opštine Banjaluka, koga je prethodno putem pisma i telefonom zamolila Nevenka Petrić da on to organizuje, uključujući i kontakt sa Gradskim odborom SUBNOR-a da neko od njih bude prisutan prilikom predaje. Prisustvovao je Dušan Duško Borić, predsjednik Gradskog odbora SUBNOR-a Banjaluke i na tom prigodnom skupu je govorio o Nataliji Petrić i njenom doprinosu tokom Narodnooslobodilačkog rata 1941-1945. godine.

Pismo Hari Beganoviću

Beograd, Об.јул 1978.

ZdravoHare,

Nadam se da si dobro i da te zdravlje dobro služi, kao i Tvoju drugaricu i sina i to vam od srca želim.

Ovom prilikom obraćam Ti se sa jednom molbom. Moja mama je umrla 28. maja. Kako je u njenoj zaostavštini ostalo i novca mi sestre smo se dogovorile da za Dom staraca u Banja Luci kupimo TV aparat u boji, pošto iz pijeteta prema našoj majci želimo da bar malo uljepšamo starost nekoj starijoj osobi koja je korisnik Doma staraca u Banjaluci.

Predpostavljamo da u Domu staraca nema TV u boji, a ako ima da li ima prostora da se smjesti i drugi, kako bi korisnici mogli udobnije pratiti program? Lijepo Te molim da obaviš razgovor sa upravom Doma staraca, pa ukoliko je ova naša namera u redu da me obavjestiš šta treba dalje da uradim. Možda mi možemo neposredno na žiro račun Fabrike "Rudi Čajevec" da uplatimo? U tom slučaju Tebe bismo zamolili da se mala pločica sa odgovarajućim sadržajem, čiji sadržaj bismo poslali, stavi na ugao TV kutije. Možda bi se o ovome mogla dati mala vijest u "Glas"- u, zbog osoba koje još pamte moju mamu.

Za ovu našu namjeru na raspolaganju je 2,500.000 starih dinara tako da se može kupiti i antena, ako treba neki aparat za montiranje, kafe i šećera za korisnike Doma i dr. Unaprijed hvala za sve.

Mnogo pozdravi svoju porodicu. Toplo te pozdravljam,

Nevenka Petrić, s. r.

8.

Opštinska uprava Maslovare,
Br. 547/41. g.
Maslovare, dne 1941. g.

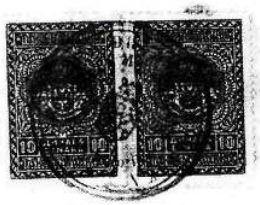

Na molbu Petrić V. Radojce,
iz Maslovara, izdaje se ovo

Uvjerenje

Kojim se od strane ove Općine zvanično potvrđuje, da je imenovana bila uposlena u ovoj Općini od 1. januara 1938 g. pa sve do danas, i to u svojstvu kancelarijske pomoćne sile.-

Imenovana se u službi pokazala vrlo marljiva i spremna za kancelarijski posao.

Imenovana daje ostavku današnjim danom - samavoljno - radi iseljenja sa područja ove Općine.

Uverenje se izdaje imenovanoj za ličnu potrebu.-

U Maslovarama, dne 1941. god.

Bilježnik: Jebić

Povjerenik Općine: Karlović

9.

PISMO RADOJKE PETRIĆ

Moja starija sestra Radojka Petrić, devetnaestogodišnja djevojka, borac u Borjanskom NOP odredu, sekretar štaba u toj četi i bolničarka, kad je primila pismo od svoga mladica, mladog prijatelja Žige Zagara, decembra 1941. godine, napisala mu je pismo i poslala svojoj kući u Maslovare s molbom da se nađe način da se pismo pošalje u Banjaluku.

Žiga Žagar, student iz Maribora, koga su Nijemci zajedno sa bratom Uro-šem i još nekoliko porodica, protjerali iz Maribora i okoline u Maslovare, u ljeto 1941. godine upoznao se sa Radojkom u družili su se kraće vrijeme. Ovo pismo napisano je iz Borja (planine), odnosno iz partizana - Borjanske NOP čete u kojoj je Radojka bila sekretar Štaba Čete i bolničarka. Pismo je napisano na već korištenoj hartiji sa jedne strane u administraciji Rudnika kamenog uglja u Maslovarama (pošto u Četi, a ni u Maslovarama tada nije ni bilo papira da se kupi). Sticajem ratnih okolnosti, ovo Radojkino pismo nikad nije uručeno osobi kojoj je napisano. U stvari, Radojkin mladić je, kad joj je napisao prvo pismo, znao daje ona u partizanima. Ona ga u ovom svom pismu poziva da i on dođe u Borjansku NOP četu, ali u to vrijeme, kad je ona poslala pismo da mu se preda, on je već bio, zajedno sa cijelom grupom Slovenaca, odveden u Banjaluku. Naime, sve internirane Slovence ustaška vlast je sprovela u Banjaluku, kadase cijeli garnizon ustaša i domobrana povukao iz Maslovara, 15. decembra 1941. godine.

Ubrzo, kad je Radojka poslala našoj kući ovo pismo za Žigu, ona se teško razbolila i umrla je već 20. februara 1942. godine (na svoj dvadeseti rođendan), pa nikad nije ni saznala da ga njen mladić nije ni primio. On je rat preživio. Iz Banjaluke je uspjeo otići u partizane na Kozaru. Ali, opet, sticajem okolnosti, ni poslije rata nije mu ovo pismo uručeno.

Nevenka Petrić

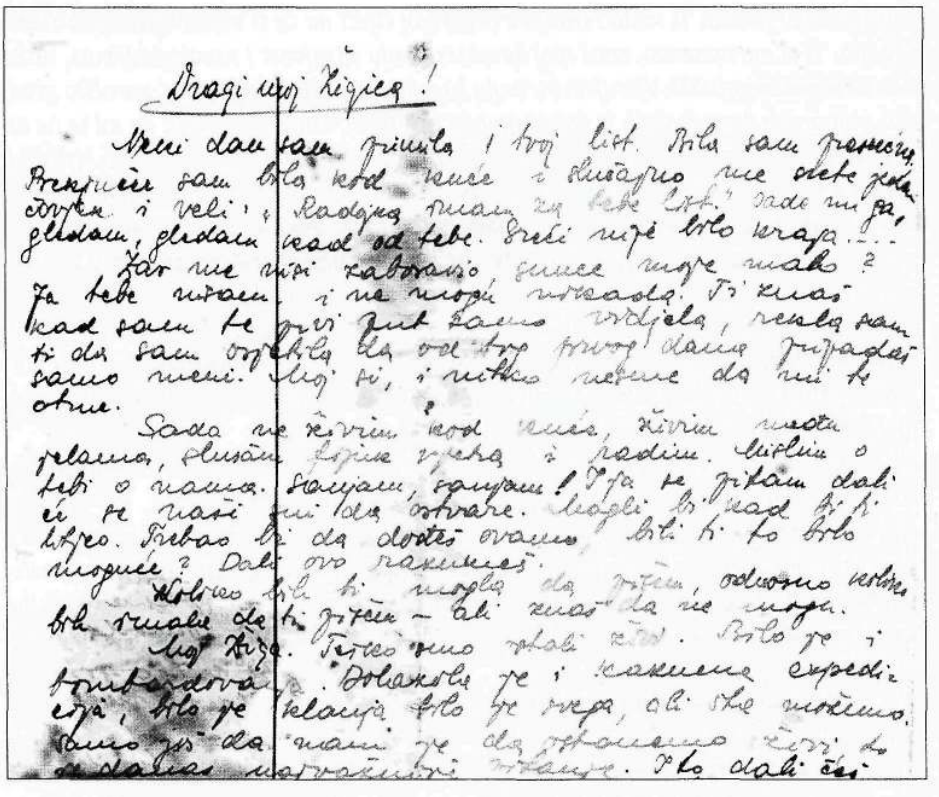

Dragi moj Žigica,

Neki dan sam primila tvoj prvi list. Bila sam presrećna. Prekjučer sam bila kod kuće i slučajno me sretne jedan čovjek i veli mi „Radojka imam za tebe list", dade mi ga, gledam, gledam, kad vidim od Tebe je. Sreći nije bilo kraja...

Zar me nisi zaboravio, sunce moje malo? Ja tebe nisam i ne mogu nikada. Ti znaš kad sam Te prvi put samo vidjela, rekla sam ti da sam osjetila da od toga prvog dana pripadaš samo meni. Moj si i nitko ne srne da mi te otme.

Sada ne živim kod kuće. Živim među jelama, slušam fijuk vjetra i radim. Mislim o tebi, o nama. 1 ja se pitam da li će se naši snovi da ostvare. Mogli bi kad bi ti htjeo. Trebalo bi ti da dođeš ovamo. Da li bi to bilo moguće? Da li ovo razumeš?

Koliko bih ti mogla da pišem, odnosno koliko bih imala da ti pišem, ali znaš da ne mogu.

Moj Žiga, teško smo ostali živi. Bilo je i bombardovanja.. Dolazila je i kaznena ekspedicija, bilo je klanja. Bilo je svega. Ali, šta možemo.. Samo još da nam je da ostanemo živi, to je daleko najvažnije pitanje. I to da li ćeš moći istrajati u našoj ljubavi. I

to je pitanje. Ja sam Ti rekla i ostajem pri svojoj riječi da ću ti ostati vjerna, da ću biti tvoja. Ti si me upoznao, znaš moj karakter, moju istrajnost i nepokolebljivost, nitko nas neće predrugojačiti. Vjerujem i u tvoju istrajnost, ali žena je fantom, naročito gradska, rafinirana žena (kakvih je danas mnogo oko tebe), eto tog se bojim da mi te ne otmu.. Čuj, oko mene ko god bude neće imati uspjeh. Kad volim-volim, pošteno i istinski. Žiga volim te onoliko, i više nego ljetos kad smo bili skuipa. Koliko bih volila da si uz mene da se zajednički borimo, da se volimo, grlimo kao nekad.. Kad ćeš biti pored mene? Čeznem za tobom. Izvini što ti ovako nesređeno i neskoncentrisano pišem, kad mislim o tebi pokidaju se misli - odu daleko, samo tebi, srce malo.

Sjećaš se naših ispovjedi jedno drugom? Sjećaš se svega? Sve mi je u svježoj uspomeni. Jedva čekam da zakoračimo u slobodu i da se već jednom počne živjeti normalnim životom čovjeka. Da budem tvoja mala ženica, da živimo onako kako smo sanjali i pretpostavljali taj novi život. Da li će se to ostvariti?

Da, pišeš mi o pjesmama (koje si čitao, a koje nisu shvatile ljubav i mnogo štošta si pročitao o ljudima koji nisu shvatili ljubav). Ni mije ne shvatamo.. Što te volim ni ja ne znam. Samo to znam da te volim istinski, stvarno i spontano. Mala sam, prilično načitana djevojka, koja nije upadala u pokvarena društva, koja je živjela na selu, skromnim životom, koja je zarađivala i pomagala svoju porodicu, kojoj je jedina duševna razonoda bila knjiga i izlet. Ko može bolje oplemeniti dušu čovjeka, naročito žene, od knjige, prirode, samoće...

Volim te onoliko koliko te nitko još nije volio. Možda to i ne znaš. Možda ti to ne znam ni pokazati.

Uvjeravam te i ovom prilikom da te volim još uvijek. Ne kloni, ne klonem ni ja. Vjerujem da ćeš me i ti toliko i dalje voleti i da ćemo se sresti na stazi života i imati ćemo priliku da to dokažemo jedno drugom.

Ovdje boljeg papira nemam, pa pišem na ovom. Oprosti.

Pozdravi puno Uroša. Piši o svemu, naročito o svome životu.

Iskreno te voli i ljubi

26.U942. Tvoja

B. r. e Radojka

Napomena: B.r.e, znači Borje (planina iznad Maslovara)

10.

PISMO DUŠANKE PETRIĆ STARIJOJ SESTRI VIKTORIJI, OSAM DANA PRIJE NJENOG ZAROBLJAVANJA, ODNOSNO UBISTVA

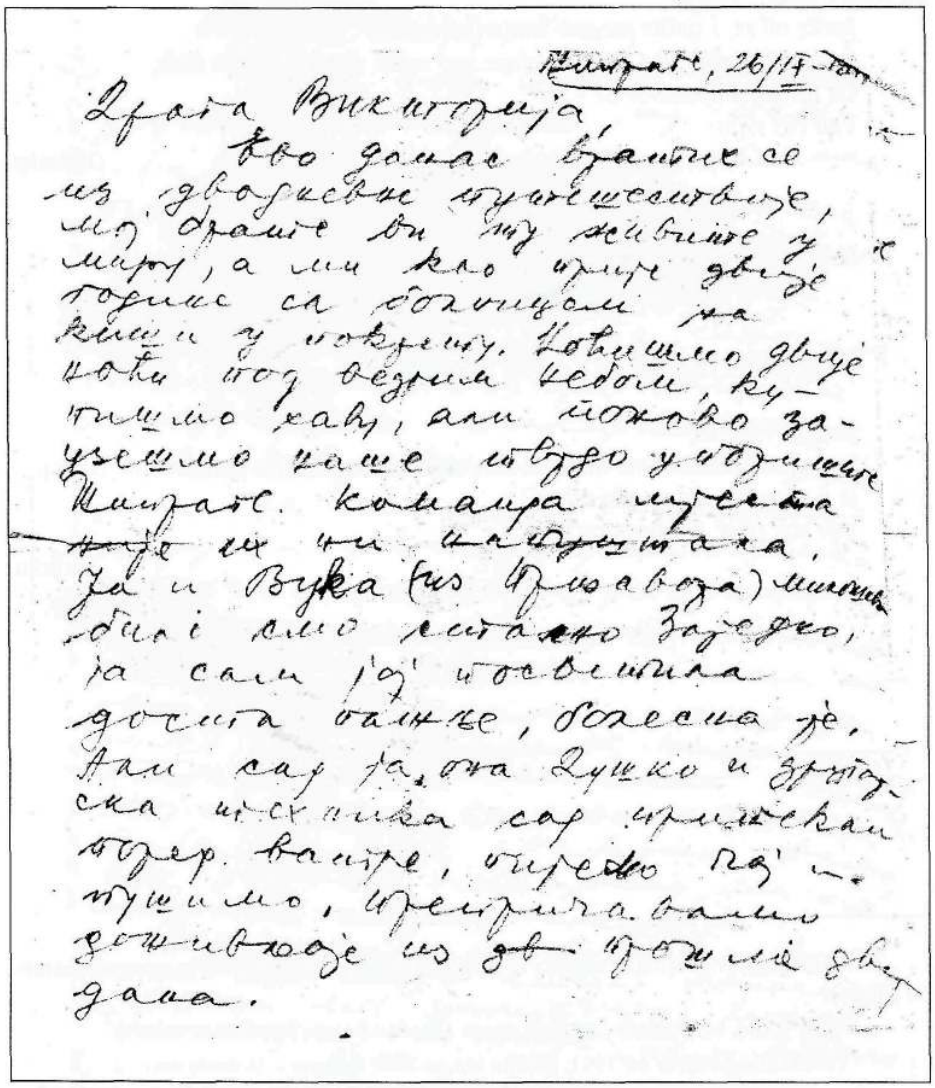

Шипрате, 26/IV-

Драга Викторија,

Ево данас вратих се из дводневне путешествије, мој браће ви ту живите у миру, а ми као прије двије године са болницом на кишу у покрету. Ноћишмо двије ноћи под ведрим небом, купишмо хаву, али поново заузешмо наше тврдо у пориште Шипрате. Команда мјеста ~~није~~ их ни напуштала. Ја и Вука (из Пршавора) милошева биле смо стално заједно, ја сам јој посветила доста пажње, болесна је. Али сад ја, она Душко и другарска техника сад пришекли поред ватре, пијемо чај и пушимо, препричавамо доживљаје из ~~дв~~ прошле двије дана.

Siprage,

26.1X.1944. *Draga Viktorija,*

Evo danas vratih se iz dvodnevne putešestvije, moj brate, vi tu uživate u miru, a mi kao prije dvije godine sa bolnicom na kiši u pokretu, zauzesmo naše tvrdo uporište Šiprage. Komanda mjesta nije ih ni napuštala. Ja i Vuka (iz Prnjavora), Miloševa, bile smo stalno zajedno. Ja sam joj posvetila dosta pažnje, bolesna je. Ali, sad ja, ona, Du-ško i drugarska Tehnika smo pripekli noge pored vatre, pijemo čaj i pušimo. Prepričavamo doživljaje iz prošla dva dana. Lazin' korpus poplaši nas žestoko. Čujem da se sada valja i Radin[2] *valjak.*

Javite mi se, i sjetite me se - unaprijed hvala.
Šaljem Ti pribilješke koje se nalaze kod mene. Potvrdi prijem istih.
Uz drugarski pozdrav SF - SN[3]
Voli vas sviju

Dušanka

P.S.
Dobila sam dobro naliv-pero.

Dušanka

Na poleđini drugog lista pisma dopisano je:

Draga Nevenka,
Javi mi se. Javi šta ima novo od Banjaluke. Mi ovde ništa pozitivno ne znamo.
Je li se vratio Uzlomački odred?
Voli vas sviju, a tebe naročito

Dujkan

[1] Laza Tešanović, četnički vojvoda izjavorana, komandant četničkog korpusa, (napome
na autora).

[2] Rade Radić, komandant četničkih snaga zapadne Bosne, (napomena autora).

[3] Partizanski pozdrav od 1941. godine bio je: Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

11.

PISMO DUŠANKE PETRIĆ MLAĐOJ SESTRI NEVENKI ČETIRI DANA PRIJE NJENOG ZAROBLJAVANJA, ODNOSNO UBISTVA

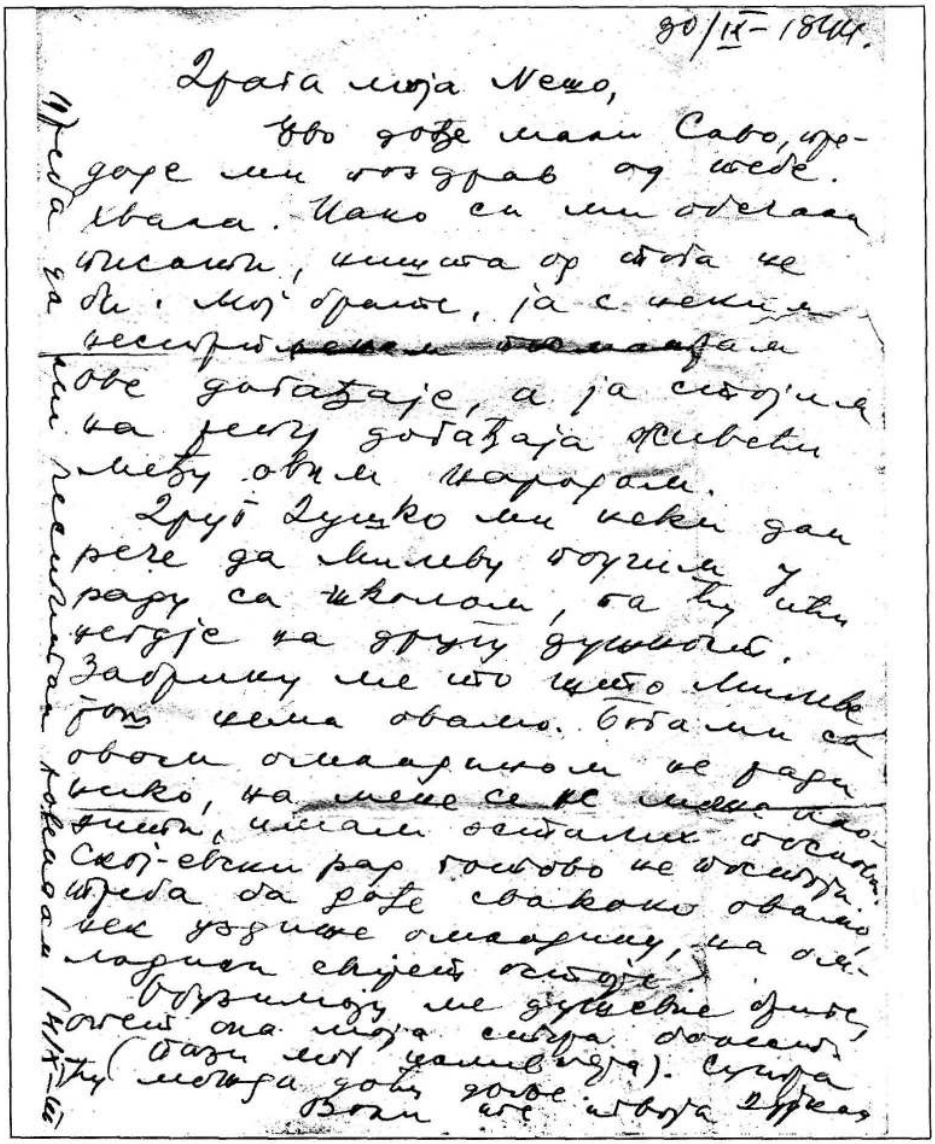

30/IX-1844.

Драга моја Нешо,

Ево дође мали Саво, предаде ми поздрав од тебе. Хвала. Иако си ми обечала писати, ништа од тога не би. Мој брате, ја с неким нестрпљенем посматрам ове догађаје, а ја стојим на репу догађаја живећи међу овим народом.

Друг Душко ми неки дан рече да Милеву поучим у раду са школом, па ћу ићи негдје на другу душност. Забрину ме то што Милеве још нема овамо. Богами са овом омладином не ради нико, на мене се не може ослонити, имам осталих послови. Ској-евски рад готово не постоји. Треба да дође свакако овамо нек уздиже омладину, на омладини свијет остоје.

Обузимају ме душевне брите, опет она моја стара болест (бази мој цаливнера). Сутра ћу можда доћи доље.

Воли те твоја Дуркаа

Треба да ми пеститам повидам (4/X-44)

30.1X1944

. Draga moja Nešo,

Evo dođe mali Savo, predade mi pozdrave od tebe. Hvala. Iako si mi obećala pisati ništa od tebe ne bi. Moj brate, ja s nekim nestrpljenjem posmatram ove događaje i stojim na repu događaja., živeći među ovim narodom.

Drug Duško mi neki dan reće da Milevu podučim u radu sa školom, pa ću ići negdje na drugu dužnost. Zabrinu me to što Mileve još nema ovamo. Bogami sa ovom omladinom ne radi niko, a na mene se ne može osloniti, imam ostalih poslova. Skojev-ski rad gotovo ne postoji. Treba da dođe svakako ovamo, neka uzdiže omladinu, na omladini svijet ostaje.

Obuzimaju me duševne brige, opet ona moja stara bolest. Sutra ću možda doći dolje.

Voli te tvoja

Dujkan

Treba da mi čestitaš rođendan,
4.1X.1944.4 Pozdravili su te Nikola
Savanović i Risto Šarić.

Napomena: Na poleđini koverte ovog pisma napisano je zelenim mastilom slijedeće:

Zdravo drugarice Nevenka,
Zašto ne dođeš ovamo da se vidimo?Jer, ja odo za Travnik.
Pozdrav

Jefto Slavnić

[4] Na Dušankin dvadeseti rođendan, 4.oktobral944. četnici su je zarobili, silovali, zvjerski mučili, dojke joj odsjekli, zatim zaklali i bacili u provaliju, tako da nikad njeni posmrtni ostaci nisu nađeni.

12.

PISMO VIKTORIJE PETRIĆ, UDATE KAPOR, MLAĐOJ SESTRI NEVENKI, (pisano iz Maslovara 26. juna 1944. godine)

Draga moja Nevenka,

Zahvaljujem ti se na tvojoj pažnji. Menije vrlo drago kad ponekad dobijem od tebe vijesti.

Ja nisam bila sposobna ovih dana.

Osjećam potrebu da ti pišem, ali nikako da se sredim, nekako posebno da se sa-berem.

Znam da te interesuje kako sam, šta radim, kako živim.

Znaš onaj moj... (nečitko)

Osjećam potrebu za samoćom, za mirom, da se malo povučem... (nečitko)

Moji su unutrašnji problemi tu, ali sa njima raste i borba i partija pre svega i iznad svega, ali u menije tako nesređeno stanje da mije teško.

Ja nastojim da odgovorim svojim obavezama. Ali osjećam da to niko ne priznaje, da ne razumije moje probleme, vidim da se ne priznaju ljudi sa problemima. Nikako se ne snalazim. Nesređena sam, ali mi se čini daje sve to usled toga stoje... (nečitko) i depresivnosti. Sve se bojim da će to kod mene biti neizlečivo, da neću uopšte moći s tim... (nečitko).

Kad bih imala ovdje nekog kao tebe bolje bih se snalazila. Ovako se osjećam sama, potpuno sama.

Simpatični su ovdje i dvojica drugova u brigadi. Komesar i komandant su divni drugovi... (nečitko).

13.

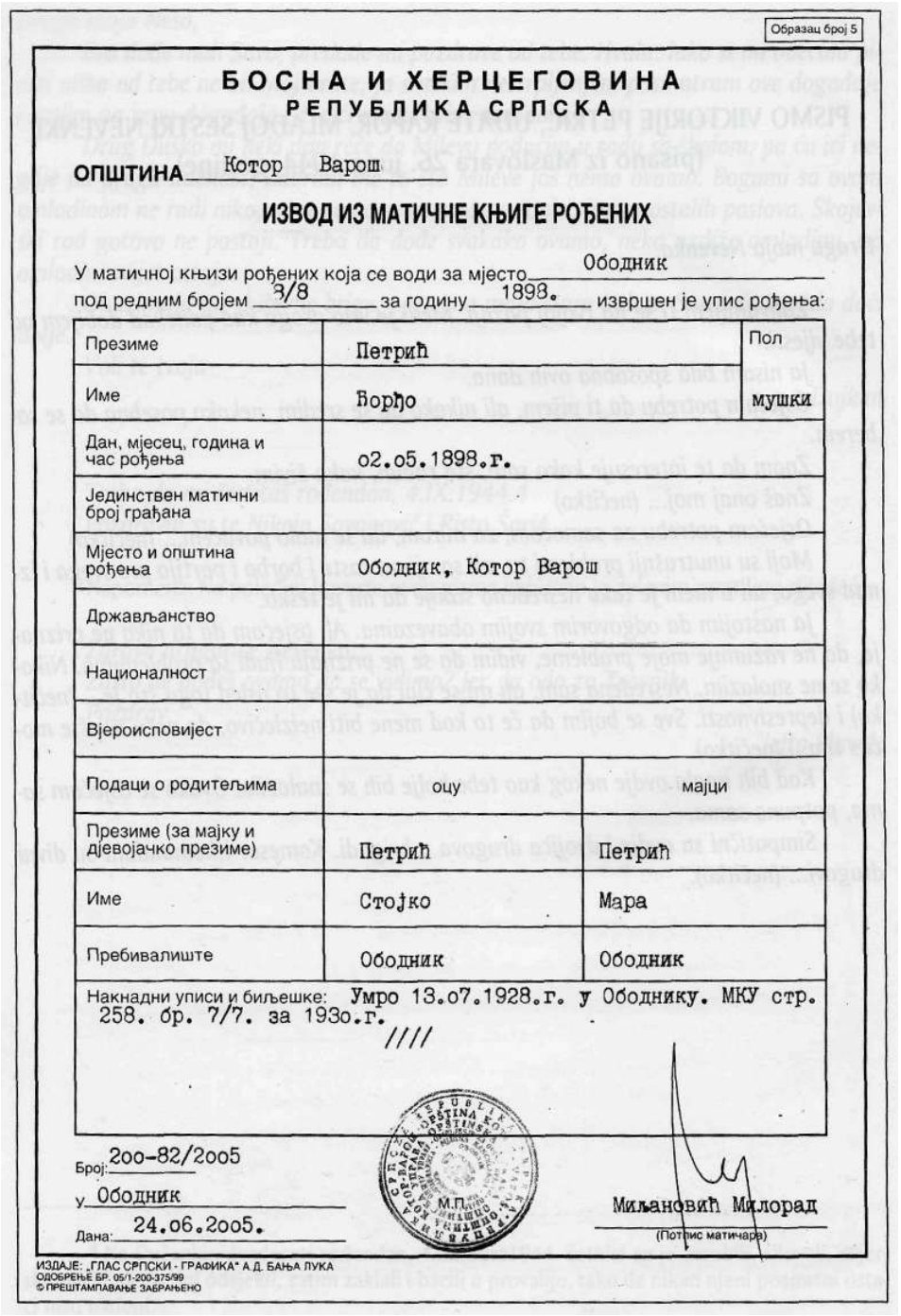

Образац број 5

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
РЕПУБЛИКА СРПСКА

ОПШТИНА Котор Варош

ИЗВОД ИЗ МАТИЧНЕ КЊИГЕ РОЂЕНИХ

У матичној књизи рођених која се води за мјесто Ободник
под редним бројем 3/8 за годину 1898. извршен је упис рођења:

Презиме	Петрић		Пол
Име	Ђорђо		мушки
Дан, мјесец, година и час рођења	02.05.1898.г.		
Јединствен матични број грађана			
Мјесто и општина рођења	Ободник, Котор Варош		
Држављанство			
Националност			
Вјероисповијест			
Подаци о родитељима	оцу	мајци	
Презиме (за мајку и дјевојачко презиме)	Петрић	Петрић	
Име	Стојко	Мара	
Пребивалиште	Ободник	Ободник	

Накнадни уписи и биљешке: Умро 13.07.1928.г. у Ободнику. МКУ стр. 258. бр. 7/7. за 1930.г.
////

Број: 200-82/2005
У Ободник
Дана: 24.06.2005.

М.П.

Миљановић Милорад
(Потпис матичара)

ИЗДАЈЕ: „ГЛАС СРПСКИ - ГРАФИКА" А.Д. БАЊА ЛУКА
ОДОБРЕЊЕ БР. 05/1-200-375/99
© ПРЕШТАМПАВАЊЕ ЗАБРАЊЕНО

14.

Књига III
Страна књиге 212
Текући број 48

Такса наплаћена по Т. 30 т. 6) и вреди само за уписа у школу.

ИЗВОД

из књиге за уписивање РОЂЕНИХ и КРШТЕНИХ српске православне цркве масловарске храма св. вмуч. Георгије у Масловарама

општине масловарске среза котроварошког бановине [illegible]

1. Место где је дете рођено	Масловаре
2. Година, месец и дан рођења	1927 (хиљаду девет сто двадесет седмо) март 11.
3. Време кад се дете родило — час рођења (1—24)	/
4. Место и храм у коме је дете крштено	Масловаре св. вмуч. Георгије
5. Година, месец и дан када је дете крштено	1927 г. март 21
6. Име детета и пол	Невенка, женско
7. Презиме, име, занимање, место становања оца и матере и вероисповест	Петрић Васо, трговац, Масловаре Петрић Наталија ж. Поповић, Масловаре православна
8. Је ли дете рођено живо или мртво	живо
9. Које је дете по рођењу матери (прво, друго)	/
10. Је ли дете рођено у браку (законито) или је ванбрачно	законито
11. Је ли дете близнак или тројник	/
12. Је ли дете рођено с каквим телесним недостатком	/
13. Презиме и име свештеника који је дете крстио	Гавић Коста
14. Презиме и име кума, његово занимање и место становања	Бојић Недо, [illegible] Масловаре
15. Презиме и име лекара или бабице при порођају	/
16. ПРИМЕДБА	

Да је овај извод из књиге за уписивање рођених и крштених цркве масловарске храма св. вмуч. Георгије у свему веран своме оригиналу оверава својим потписом и црквеним печатом.

Бр. 189

1. IX. 1938 год.

у Масловарама

М. П.

Парох

парохије масловарске

[illegible]

Цена 1 комаду 0·50 дин.

Издање Српске Патријаршије.

Израда и растурање овог формулара од стране неовлашћених лица с[illegible] се у смислу чл. 13 Правилника о цркв. таксама као фалсификат и кажиће се по кривичном закону.

ИЗВОД

ИЗ МАТИЧНЕ КЊИГЕ РОЂЕНИХ

Народног одбора Banja Luka, среза B-Luka

СТРАНА

Br 888/48
Текући број

—
дан, месец и година уписа

My jdanesti Mart 1927. g.
дан, месец, година и час (0-24 часа) рођења

Maslovare srez. Kotn. Farač
место рођења, улица и број

Petrić Nevenka i ženski
породично и рођено име и пол детета

ПОДАЦИ О РОДИТЕЉИМА	ОЦА	МАЈКЕ
Породично име (за мајку и девојачко)	Petrić	rat. Popović
Рођено име	Vasa	Natalija
Дан, месец и година рођења	—	—
Држављанство	F. N. R. J.	F. N. R. J.
Народност	srb	srpska
Занимање	—	domačica
Место становања	Maslovare	Maslovare

Примедбе и исправке грешака:

Породично и рођено име пријавиоца

Пријавилац

Матичар

Накнадни уписи и прибелешке:

Издато дана 13. V. 1948 год.

(М. П.)

Матичар,
Stefan Rašić

GRADSKI NARODNI ODBOR BANJA LUKA

Образац XXIII/28 Цена новаду 1·- динар

Издање Генералног књижарског предузећа Југославије у Београду

UNITED NATIONS
FUND FOR POPULATION ACTIVITIES

FONDS DES NATIONS UNIES
POUR LES ACTIVITES EN MATIERE DE POPULATION

220 EAST 42nd STREET
NEW YORK, N.Y. 10017

TELEPHONE: 754-1234

CABLE ADDRESS: UNDEVPRO + NEW YORK

REFERENCE: INT/84/P17

7 May 1984

Dear Dr. Petric,

Subject: Forum on the Participation of Women
in Population-related Activities,
New York, 6-8 June 1984

We are pleased to know that you have accepted UNFPA's invitation to participate in the above-mentioned forum. As stated in our letter of 4 May 1984, the purpose of this forum is to discuss with the participants UNFPA's work related to the integration of women into population activities and to decide on a strategy for future direction and support to such programmes.

In order to make it possible for the participants to provide us with new ideas and approaches related to this task, we believe it would be useful to provide them first with some information on UNFPA's mandates and work in general, and on the women, population and development sector in particular. ..... Therefore, we are sending you, enclosed, the following documents:

- UNFPA: What it is. What it Does.
- UNFPA 1982 Report
- Guidelines for UNFPA Policies and Programmes in the Field of Women, Population and Development.

In addition, we are planning to spend a part of the first day of the forum, 6 June, on providing the participants with information on our programme support in the various geographical branches, and UNFPA's mandate and philosophy concerning support to women, population and development activities.

It is hoped that after these briefings the participants will be in a better position to provide comments, observations and suggestions related to the future direction of UNFPA's work in the referred sector.

Dr. Nevenka Petric
Federal Council for Family Planning
Lenjinov Boulevard 6
11070 Belgrade
Yugoslavia

UNITED NATIONS
FUND FOR POPULATION ACTIVITIES

FONDS DES NATIONS UNIES
POUR LES ACTIVITES EN MATIERE DE POPULATION

The participants' presentations and discussions will take place in the afternoon of the first day and all of the second day. Although the discussions will be on an informal basis, it would be useful if each participant should bring to the meeting a 3-4 page written comments/ observations on the subject of the forum. There will be no plenary meeting in the morning of the third day. This is to make it possible for those participants who wish to do so to have individual discussions and consultations with UNFPA staff or with other New York-based United Nations agencies and non-governmental organizations. In the afternoon of the third day, which is the last session, a brief summary of the forum discussions and recommendations will be presented to the meeting. This will, hopefully, lead to deciding on the priority areas for follow-up actions. The detailed agenda for the meeting will be presented during the first session for approval.

.... Attached to this letter is some additional information which we hope will assist in making your arrival in New York and transfer to the hotel as convenient as possible.

We look forward to your full participation and to benefitting from your knowledge and experience.

Yours sincerely,

Nafis Sadik
Assistant Executive Director

United Nations
Development Programme

World Development

No.

12 September 1990

Dear Mrs. Petric,

Subject: **INT/90/P05 -Training Programme on Women in Development, Royal Tropical Institute, Amsterdam, 4-16 November 1990**

The above training programme was just brought to our attention by UNFPA's Special Unit for Women. More details on the programme you will find in the attached note.

While transmitting the information, the Special Unit also felt that this training would be appropriate for the National Project Director of the training seminar in Sarajevo and inquired whether you will be available and interested to participate. The Unit particularly emphasized that this opportunity would give you some exposure to the kind of training courses in women, population and development which UNFPA is supporting. Seeing, at first hand, the techniques being used might prove useful in designing future courses under the Sarajevo project INT/90/P29. Finally, the Special Unit expressed their interest in your evaluation of the course the Royal Tropical Institute is conducting.

Please note that the deadline for the submission of your candidature to the Institute in Amsterdam is 26 September 1990. We would therefore appreciate your prompt reply and, if interested, submission of the attached application form to our office for further processing.

Last, but certainly not not least, is the information that UNFPA is funding 10 participants to this course.

With best wishes.

Yours sincerely,

Radomir Buric
for, Officer-in-Charge

Mrs. N. Petric
National Project Director
Marsala Birjuzova 48/III
11000 Beograd

CC: Mr. Krstajic

UNFPA FNUAP

United Nations Population Fund **Fonds des Nations Unies pour la population**

220 East 42nd Street
New York, N.Y. 10017
Cable: UNFPA New York
Telex: [illegible] or 122038
Fax: [illegible]
Telephone

File No. INT/89/P40

12 October 1990

Dear Dr. Petric,

The United Nations Population Fund (UNFPA) is in the process of reviewing and updating its present consultant roster system and your name has been proposed as a potential consultant.

If you are interested in being considered as a possible consultant to the Fund, we would like to request your filling out the enclosed entry form and the P-11 (Personal History form). Please complete and return them to us before the 15th of November 1990.

Thank you for your cooperation and your interest in collaborating with the UNFPA.

Yours sincerely,

Jose Donayre
Chief
Technical and Evaluation Division

Dr. Nevenka Petric
Marsala Birjuzova 48/III
11000 Beograd
Yugoslavia

Safeguarding the Future ***1969-1989*** *Préserver l'avenir*

16.

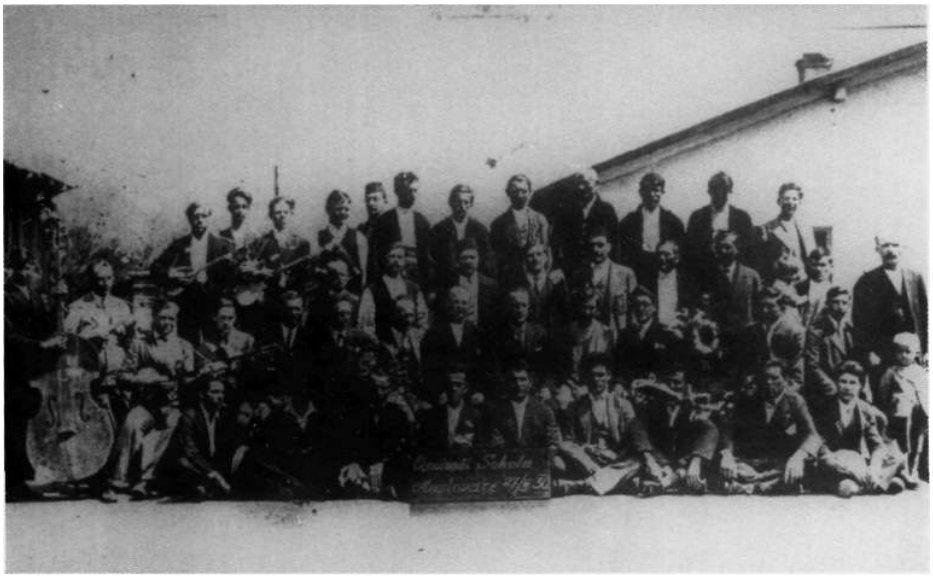

Osnivanje Sokola u Masiovarama 27 IV 1930. U poslednjem redu prvi s lijeva stoji Vlado Petrić, u to vrijeme zaposlen u Rudniku kamenog uglja u Masiovarama, mlađi polubrat Vase Petrića. Kao što se vidi bio je i član

Osnivanje Fiskulturne sekcije u Masiovarama. Slijeva, sjede: nepoznat, Katica Marinić, učiteljica u Masiovarama, nepoznat, Stjepan Sjerikov, upravnik Osnovne škole u Masiovarama, Mirko Obradović, sveštenik u Masiovarama, nepoznat. Stoji, s lijeva, peti po redu, Vlado Petrć, koji se i u mladosti i mnogo kasnije bavio sportom.

BILJEŠKA 0 AUTORU

Nevenka Petrić rođena je 1927. godine u Maslovarama, opština Kotor-Varoš. Diplomirala je na Filološkom fakultetu u Beogradu 1963, a doktorirala na Univerzitetu u Sarajevu 1980. godine.

Po oslobođenju Banjaluke, 1945. godine, rukovodila je omladinskom organizacijom u gradu. U 1949. bila je organizacioni, a od 1950. predsjednik Oblasnog odbora Narone omladine za Bosansku krajinu. U Beogradu je 1961. godine izabrana za sekretara Konferencije za društvenu aktivnost žena Jugoslavije, a potom je radila u oblasti nauke i obrazovanja.. Obavljala je izborne funkcije na evropskom i međunarodnom planu u oblasti obrazovanja porodice. U istoj oblasti bila je director međunarodnog kursa UN pet godina i ekspert Ujedinjenih nacija 1982-1992. godine.

Ovbjavila je je 12 knjiga (1 na engleskom), 20 sa koautorima (11 na srpskom, 1 na makedonskom i 8 na engleskom) i brojne studije i Sanke na našem i stranim jezicima. Od objavljenih knjiga četiri su zbirke pjesama.

Član je Udruženja pisaca Srbije i potpredsjednik Saveza književnika Jugoslavije.

Učesnik je NOR-a, nosilac "Partizanske spomenice 1941" i drugih odlikovanja i društvenih priznanja.

Udata je za Stevana Lalič-Petrič. Ima sina Vojislava, snahu Ninu i dvoje unučadi - Inu i Nevena.

Sada živi u Beogradu.

CIP - Каталогизација у публикацији Народна библиотека србије, Београд

929.52 PETRIĆ 821.163.41-94

ПЕТРИЋ, Невенка
Stopedeset godina moje pordice : 1855-2005 : monografija / Nevenka Petrić ; [predgovor Radonja Vešović]. - Beograd : Radnička štampa, 2006 (Aranđelovac : Grafopak) - 479 str. : fotogr. ; 24 cm

Slike autora. - Tiraž 200. - Vijek i po rodnog stabla porodica Petrić i Popović : 1855-2005: str. 7-10. - Str. 11-12: Knjiga za istoriju, potomke i pamćenje / Miodrag Zečević. - Izvori: str. 434-435.

ISBN 86-7073-113-4

a) Петрић (породица) - У успоменама COBISS.SR-ID 133462284